

OCAK

KIRGIZISTAN

KIRGIZİSTAN

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın yüzölçümü, 198.500 km²'dir. %4,4'ü su olan Kırgızistan'ın yüzölçümünün, %5,3'ünü ormanlık alanlar, %54,1'ini tarımsal alanlar, %36,2'sini ise, diğer arazi oluşturmaktadır. Kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan ile komşu olan Kırgızistan'ın sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1.051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1.099 km ve Tacikistan ile ise, 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır. Kırgızistan'ın kuzeyi ile güneyi arasındaki uzaklık 454 km, doğu ile batısı arasındaki uzaklık ise 925 km'dir.

Kırgızistan geniş çukur alanlara, derin vadilere ve yüksek dağ sıralarına sahiptir. Ortalama rakım 2.750 m'dir. En yüksek nokta (Pobeda Tepesi), deniz seviyesinden 7.439 m, en alçak nokta ise, deniz seviyesinden 132 m yükseklikteki Kara Darya'dır. Toplam alanın %94'ünden fazlasının deniz seviyesinden yüksekliği 1.000 m'yi aşar ve toplam yüzölçümünün yaklaşık %40'ı 3.000 m'den yüksektir. Kırgızistan'ın nüfusunun neredeyse tamamı 1.800 m'den daha yüksekte yaşamaktadır.

Doğu batı istikametinde 2.000 km uzunluğunda ve 400 km genişliğinde bir kara kitlesi olan Tanrı Dağları'nın yaklaşık üçte ikisi Kırgızistan toprakları içinde yer almaktadır. Tanrı Dağları doğu, batı, kuzey, güney ve orta kısımlar olmak üzere, beş bölümde ele alınabilir.

Tanrı Dağları'nın orta kesimlerinde yer alan Terskey Ala Dağı, Kırgız Sırtları, Batal Kokşaal Dağı ve Akşırak Kuyluğu ile Güney İngilçek ve Kayında buzulları özellikle dağcılık açısından oldukça önemlidir. Güney İngilçek Buzulu Çin ve Kazakistan sınırı arasında yer almakta olup, 62 km uzunluğu, 3.5 km genişliği ve 200 m kalınlığıyla dünyanın en büyük buzullarından biridir. Bölgede 7.000 m'yi aşan iki zirve (Tengri ve Pobeda), 6.000 m'yi aşan 23 zirve ve 5.000 m'yi aşan 80 zirve bulunmaktadır.

Kırgızistan'ın güneyinde yer alan Pamir Dağları'nda iklim genel olarak Tanrı Dağları'ndaki iklime benzemekle beraber daha durağan ve daha az nemlidir. Zaalaya, Türkistan ve Alay Dağları'nda bulunan zirveler özellikle dağcılık açısından önemlidir.

Ülkede genel olarak büyüklü küçüklü yaklaşık 40.000 dere ve ırmak bulunmaktadır. Kırgızistan'ın en önemli nehirleri; Narın (535 km), Çuy (221 km) ve Çatkal (205 km)'dir. Kırgız Cumhuriyeti'nde 1.923 adet göl bulunmakta ve kapladıkları alan 6.836 km²'ye ulaşmaktadır. Issık Göl (6.236 km²), Son Göl (275 km²) ve Çatır Göl (175 km²) Kırgızistan'ın en büyük gölleridir. Bunlardan en önemlisi, aynı zamanda dünyanın en büyük ikinci krater gölü olan Issık Göl'dür. 668 m derinliği ile dünyanın en derin göllerinden biri olan Issık Göl'ün kuzey ve güney kıyıları, bu kıyılara paralel uzanan Tanrı Dağları tarafından çevrelenmiştir ve bu dağlardan gelen 80 civarında irili ufaklı ırmak göle akmaktadır. Issık Göl'ün biraz tuzlu olan suyu en soğuk havalarda bile donmaz. Issık Göl sahip bulunduğu büyük su hacmiyle çevresinin iklimini de büyük ölçüde etkiler. Çevresi karla kaplı olduğu halde, kışın bölgede ılıman bir iklim hüküm sürer. Yaz aylarında ise, Kırgızistan'ın diğer bölgelerinden daha serin ve daha az nemli olmasıyla, kaliteli kumsalı ve zengin bitki örtüsü ile turistik bir cazibe noktasıdır.

Kırgızistan'ın genel bitki örtüsünü orman, makilikler, bozkır, step, çayır ve su bitkileri oluşturur. Bitki örtüsünde görülen başlıca türler ise çam, ceviz, fıstık, huş ağacı, akağaç ve kavaktır. Güneybatı Tien

Şan'da bulunan ceviz ormanı özel bir öneme sahiptir.

Siyasi ve İdari Yapı

Cogorku Keneş (Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi)

Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimi faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Partiler için %0,5 bölge barajı uygulanmaktadır. Milletvekili seçimine 25 yaştan büyük ve seçime katılma hakkına sahip Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır.

Ayrıca, yine 5 yılda bir Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine, 35 yaşından büyük, 65 yaşından küçük, Kırgızca bilen, 15 yıl süre ile ülkede ikamet etmiş olan ve en az 50 bin seçmenin imzasını toplayabilen her Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. İki turlu yapılan seçimlerde, 1'inci turda katılan seçmenlerin %50'den fazlasının oyunu alan seçilmiş olur. Çoğunluğun sağlanamaması halinde 2'nci tura en çok oy alan iki aday katılır. Bu turda %50'nin üstünde oy toplayan aday seçilmiş olur.

Anayasaya göre yasalar Büyük Meclise sunulmaktadır. Büyük Meclis, yasa üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra bir ay içinde Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın onayına sunmaktadır.

Yürütme

Kırgız Cumhuriyetinde yürütme Hükümet tarafından yerine getirilir. Kırgız Cumhuriyeti Anayasası ile Hükümete, Cumhurbaşkanı ve Parlamento'ya tanınan yasama ve denetim yetkisi dışındaki tüm devlet yönetimi konularında karar verme yetkisi tanınmış bulunmaktadır. Yürütme organları Bakanlıklar, Devlet Hizmet Başkanlıkları ve Devlet Ajans Müdürlükleri olarak örgütlenmiştir. Başbakan, Büyük Meclisin onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bakanlar Kurulu Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve 14 Bakandan oluşmaktadır.

Anayasaya göre Cumhurbaşkanı devlet organlarının koordinatörü durumundadır. Ancak Anayasa'da, yürütme ile ilgili olarak kararname çıkartma, iptal etme ve değişiklikler yapma yetkisi bulunması nedeniyle Cumhurbaşkanı yürütmenin nihai karar makamı niteliğini korumaktadır.

Devlet iktidarını temsil eden Cumhurbaşkanı, Anayasadan kaynaklanan geniş yetkilerle donatılmıştır. Devletin egemenliği ve dokunulmazlığına yönelik tedbirleri alır, savunma, devlet organlarının işleyişini ve koordinasyonunu sağlar, Devletin iç ve dış siyasetini belirler, hükümet yapısını ve hükümet üyelerini tespit eder, Parlamento teklifi ile Başbakan'ı onaylar, Başbakan veya hükümetin istifası ile ilgili kararları alır, idari kuruluşların yöneticilerini atar.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Ülke başkent ve 7 İdari Bölge'ye (ile) ayrılmıştır. Başkent Bişkek'e özel bir statü verilmiştir. iller ve kapsadıkları şehirler şöyledir;

1. Başkent : Bişkek (849.200 kişi)
2. Çuy ili (793.000 kişi) : Kant, Karabalta, Tokmak
3. Issık – Göl ili (480.800 kişi) : Karakol, Balıkçı, Çolponata
4. Narın ili (269.500 kişi) : Narın
5. Talas ili (244.000 kişi) : Talas
6. Celalabad ili (981.000 bin kişi) : Celalabad, Maylısuu, Taşkömür, Kökyangak
7. Oş ili (1.328.700 bin kişi) : Oş, Kızılkıya, Sülükta, Özgön, Karasuu

8. Batken ili (415.800 bin kişi) : onkara, Haydarkan, ek, Cahgijer

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla lke Sovyet Birliğinin kaynaklarından mahrum kalmış, özel tüketimde düşüş görülmüş ve kamu harcamaları artmıştır. Bunun sonucunda 1991–1995 döneminde GSYİH 1990'daki seviyesinin yarısına inmiştir. Tüm ekonomik göstergeler kötüye gitmiş, hiperenflasyon, artan işsizlik ve reel gelirdede düşüş yoksulluğun artmasına yol açmıştır.

1993 yılında ulusal para tedavüle girmiş, fiyatlar serbest bırakılmış, ticaret mevzuatı ile tarım sektöründe reform yapılmış, varlıklar zelleştirilmış ve serbest bir ticaret rejimi kabul edilmiştir. Bu sayede ekonomi 1996 yılından itibaren normalleşmeye başlamıştır.

1998 yılında yaşanan Rusya Krizi ertesinde Kırgız ekonomisi istikrara kavuşarak yılda yaklaşık %5 oranında büyümüştür. Tarım ve madencilik sektörleri eskiden beri güçlü olarak tanımlanan sektörlerdir. Bunların yanı sıra, inşaat ve enerji ile ulaştırma, ticaret ve catering gibi hizmet sektörü alanlarında da sağlıklı bir büyüme gözlemlenmektedir.

2012 itibariyle Kırgızistan topraklarında faaliyet gösteren 24.900 bin girişimci bulunmaktadır. Söz konusu girişimcilerin yarısından fazlası tarım alanında çalışmaktadır. Tüzel kişilerin içinde ise büyük payı Bişkek'te yoğunlaşmış kk işletmeler almaktadır.

Dış Ticaret

KIRGIZİSTAN DIş TİCARET

Genel Durum

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	1.683	1.773	1.884	1.441	1.423	1.791	1.690
İthalat	5.373	5.983	5.735	4.068	3.844	4.481	4.830
Hacim	7.056	7.756	7.619	5.509	5.267	6.272	6.520
Denge	-	-	-	-	-	-	-
	3.690	4.210	3.851	2.627	2.421	2.690	3.140

Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği lkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. 1997 yılından itibaren artan altın ihracatı sayesinde yenedünya pazarlarına ulaşılmış, ne var ki, altın ihracatında yoğunlaşılması da ihracatta ürün çeşitliliğinin gelişmesine engel olmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti 1998 yılında Dünya Ticaret rgtne katılarak Orta Asya Cumhuriyetlerinde bu yeliği gerçekleştiren ilk ülke olmuştur. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir. Kırgızistan temelde liberal bir ekonomi ve ticaret politikası benimsemektedir.

Kırgızistan ticaret yapısının bölgesel ağırlıklı olması bölge içerisindeki ikili veya ayrıcalıklı ticaret anlaşmalarını önemli kılmaktadır. Nitekim ülkeye gelen yabancı yatırımcıların büyük bölümü bölgeyi hedef olarak algılamaktadır.

Kırgızistan'ın dünya ticaretinden aldığı pay oldukça düşük olup, onbinde ikiye yakındır. İhracatının özellikle komşularının ithalat performansına bağımlı olduğu görülmektedir. 1998 Rusya krizinde rublenin değerinin ani düşüşüyle Rusya'nın ithalatında yaşanan düşüş ve bunun domino etkisi yaratarak Kazakistan'ın da Rusya'dan ithalatı caydırmak için %200'lere varan oranlarda gümrük vergisi artırımına gitmesi Kırgızistan'ın ihracatını olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Rusya'dan ithalat artarak demeler dengesinde sarsıntıya sebep olmuştur.

Rusya krizi sırasında Orta Asya ülkeleri sınırlarını kapatarak, yüksek tarifeler uygulamışlardır. Bu dönemde ülkeler arasında kurulmuş olan Gümrük Birliği uygulanamaz hale gelmiştir. Kırgızistan ise bunun dışında kalmış, kısa vadede zarar görmüş ancak sınırları kapatmak yerine batı ve Çin pazarlarıyla ticareti artırmaya çalışmıştır.

Kırgızistan'ın İhracatında Başlıca Ürünler (bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM	1.423.028	1.790.758	1.690.340
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	1.423.028	1.790.758	1.690.340
2616	Kıymetli metal cevherleri ve konsantreleri	701.584	700.384	664.194
6106	Kadınlar ve kız çocuklar için bluzlar, gömlekler, gömlek -bluzlar (örme)	67.783	143.754	124.480
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	8.532	49.054	94.574
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	38.240	46.952	84.799
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	55.011	52.527	54.953
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	10.614	16.170	53.157
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	19.077	24.692	34.207
7005	Float cam ve yüzeyi taşlanmış veya parlatılmış cam (plakalar halinde)	43.274	78.531	30.499
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	14.853	27.395	29.377
2523	Çimento	11.988	41.676	28.226
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	3.974	6.160	25.409
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	2.094	8.928	20.282
2716	Elektrik enerjisi	2.644	4.706	17.258
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	103	24.623	16.339
6105	Erkekler ve erkek çocuklar için gömlekler (örme)	6.684	29.324	16.325
6401	Dış tabanı ve yüzü kauçuk ve plastik maddeden olan su geçirmez ayakkabılar	5.979	16.614	13.281
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	6	26.652	12.241
7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri, artıkları	2.498	7.878	11.569
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	108	2.716	11.175
0813	Meyve (kurutulmuş) (0801, 0806'de kiler hariç)08. fasıldaki sert ve kabukluların karışımları	5.355	5.139	11.031
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	14.405	24.456	10.617
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	12.902	22.111	10.530
0405	Sütten elde edilen yağlar, sürülerek yenilen süt ürünleri	7.413	5.947	10.345
2702	Linyit (siyah kehribar hariç)	7.581	12.319	9.462
7506	Nikelden saclar, levhalar, şeritler ve yapraklar	2.040	5.694	9.267
8539	Kızma-deşarj esaslı elektrik ampulleri (monoblok far üniteleri ve mor-kızıl ötesi ışınli ampuller); ark	0	0	7.565

	lambaları			
6907	Cilasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	8.266	5.981	7.200
0402	Süt, krema (konsantre edilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler)	24	529	7.103
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	2.677	3.947	7.012
0406	Peynir ve pıhtılaşmış ürünler	5.375	11.408	7.001
8408	Sıkıştırmayla ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlar (dizel ve yarı dizel)	4.968	16.367	6.216
4104	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabalıkmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	6.277	9.681	5.933
6902	Ateşe dayanıklı tuğlalar, döşeme tuğlaları, karolar ve inşaatta kullanılan ateşe dayanıklı benzeri seramik eşya	5.956	9.083	5.866
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	3.652	6.617	5.562
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	4.459	5.940	5.355
0101	Canlı atlar, eşekler, katırlar ve bardolar	2.998	7.094	5.140
0809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	1.137	7.873	4.832
0401	Süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içermeyen)	2.137	4.716	4.743
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	3.490	4.267	4.686

Kırgızistan'ın İthalatında Başlıca Ürünler (bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM İTHALAT	3.844.473	4.481.291	4.829.579
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	328.983	556.315	535.877
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	202.293	218.240	251.739
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	68.239	95.472	143.711
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	106.966	156.244	143.467
5515	Sentetik devamsız liflerden diğer dokunmuş mensucat	110.447	101.004	108.412
8302	Adi metallere donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	8.475	13.953	87.381
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	43.345	73.420	78.473
6406	Ayakkabı aksamı, iç taban, topuk rampası, getr, tozluk, dizlik vb ve bunların aksamı	13.836	40.059	68.106
6114	Diğer giyim eşyası (örme)	33.492	37.335	62.674
5408	Suni filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	26.113	78.272	62.267
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	43.250	47.718	57.202
7214	İnşaat demiri	21.611	37.740	57.137
5512	Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibarıyla %85 veya daha fazla sentetik devamsız lif içerenler)	14.533	70.383	52.150

4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.	30.685	36.956	51.328
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	22.002	25.652	45.411
6004	Diğer örme mensucat (en>30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	14.334	14.471	45.403
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	42.678	42.729	44.083
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	32.937	49.537	42.250
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	41.911	43.983	40.536
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	83.338	32.040	39.386
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç)	15.515	18.150	36.529
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	38.509	36.179	35.385
8703	Otomobiller	29.168	37.239	34.787
7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller	24.612	27.900	33.002
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	26.346	34.759	32.349
6405	Diğer ayakkabılar	22.216	22.967	31.157
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişlik ≥600 mm (kaplanmış)	28.072	28.813	31.017
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	14.097	20.293	29.015
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makineleri, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	27.471	28.147	28.941
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik ≥ 600 mm)	20.461	26.112	28.855
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	13.313	17.980	28.112
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	14.454	26.489	26.890
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	18.119	17.858	26.323
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	9.978	17.259	26.199
0809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	7.710	15.462	25.948
8701	Traktörler	5.478	19.327	25.598
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatorleri	24.223	16.634	25.512
8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	24.074	30.598	25.362
4410	Ağaçtan ve diğer odunsu maddelerden yonga levha, oriented strand board (OSB), vb. levhalar	16.508	17.096	25.242
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	16.334	25.362	25.078

Kaynak: Trademap

Başlıca Ülkeler İtibarıyla Dış Ticaret
Kırgızistan'ın İhracatında Başlıca Ülkeler (bin \$)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	TOPLAM İHRACAT	1.423.028	1.790.758	1.690.340
1	Birleşik Krallık	32.009	191.218	669.985
2	Rusya Federasyonu	145.209	262.214	272.326
3	Kazakistan	151.151	297.194	220.364
4	Özbekistan	125.074	146.285	158.500
5	Türkiye	89.976	131.204	104.002
6	Çin	79.703	97.474	61.238
7	Tacikistan	21.840	24.288	47.070
8	Litvanya	7.544	15.401	46.226
9	Belçika	10.883	21.163	14.095
10	İran	8.148	12.669	13.885
11	Bulgaristan	4.548	3.732	7.628
12	Beyaz Rusya	898	8.587	6.971
13	Ukrayna	3.167	3.545	6.425
14	Almanya	6.385	4.361	6.168
15	Sırbistan	4.382	5.994	5.735

Kaynak Trademap

Kırgızistan'ın İthalatında Başlıca Ülkeler (bin \$)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	TOPLAM İTHALAT	3.844.473	4.481.291	4.829.579
1	Çin	1.464.957	1.500.066	1.942.258
2	Rusya Federasyonu	799.822	1.180.545	1.198.348
3	Kazakistan	635.548	585.995	470.493
4	Türkiye	190.776	224.930	290.179
5	Özbekistan	69.767	163.618	177.790
6	ABD	153.606	155.318	128.454
7	Almanya	62.407	67.506	74.397
8	Japonya	18.951	34.450	48.246
9	Litvanya	8.134	27.573	35.730
10	Hindistan	22.660	28.814	31.448
11	Beyaz Rusya	35.166	83.118	31.132
12	Ukraine	39.784	38.901	29.682
13	G. Kore	25.964	46.366	27.741
14	İtalya	25.483	27.402	25.940
15	Fransa	21.782	26.881	25.655

Kaynak Trademap

Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Kırgız Cumhuriyeti'nde uygulanan gümrük tarifeleri 0, 5, 10, 12, 15, 20 ve 30 olmak üzere 7 seviyede toplanmıştır. Cetvelin%46,6'sı "0", %14,2'si %5, %33,4'ü %10, %3,1'i %12, %2,7'si %15, %0,2'si %20 ve yine %0,2'si %30 oranındaki gümrük vergilerinden oluşmaktadır.

Tütün, alkol, değerli madenler, petrol, halı, kahve ve kakao, mücevherat, kristal, kürk ve ateşli silahlar %10 ila 20 oranında özel tüketim vergisine tabidir. Rusya, Azerbaycan ve Belarus'tan gelen mallar dışındaki tüm ürünlere %12 oranında KDV uygulanmaktadır.

Nisan 2004'te kabul edilen yeni Gümrük Kanunu kendi alanındaki uluslararası standartlara uyumlu olup, Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına ilişkin Kyoto Sözleşmesiyle getirilen düzenlemeleri içermektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nde gümrük değerlendirme uygulaması gümrük işlemlerinin tamamlanması açısından büyük öneme sahiptir. İthal edilecek ürün üzerinden tahsil edilecek vergiler ülke gruplarına göre referans fiyat listelerinde belirlenmiş bulunan değerlerden hesaplanmaktadır.

İthalatta talep edilen belgeler, gümrük beyannamesi, yüke eşlik eden her türlü doküman, kontrat, fatura, güvenlik sertifikası, menşe belgesi, uygunluk belgesi ve vekaletnamedir. Tüzel kişilikler ayrıca, şirket tüzüğü, kuruluş anlaşması, kayıt belgesi, banka hesabını gösterir banka referansı, yerel vergi idaresinden referans belgelerini de sunmak durumundadır. Ürünün niteliğine göre bitki ve hayvan sağlığı belgeleri ve ithal/ihraç izni belgeleri de aranabilmektedir.

Bunlara ek olarak gümrük yetkilileri gümrük beyannamesindeki bilgilerin doğrulanması amacıyla ek belge/bilgi talep edebilmektedir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Ülkede uygulanmakta olan genel Katma Değer Vergisi oranı %12'dir. Alım satım işleri %1,5 diğer tüm işler ise %2,5 oranında vergilendirilmektedir. Katma Değer Vergisi mükellefi olmayan firmalar için ise alım satım işleri %2,5 diğer işler ise %3,5 oranında vergilendirilmektedir.

Tarife Dışı Engeller

Kırgız Cumhuriyeti DTÖ'ne üye olmasının ertesinde miktar kısıtlaması veya lisans, kota, yasaklama, ön kabul zorunlulukları gibi tarife dışı engellere ve DTÖ Anlaşmasıyla yasaklanmış diğer uygulamalara başvurmamayı, yeniden koymamayı ve uygulamamayı taahhüt etmiştir.

Bu çerçevede, ithalat ve ihracatta uygulanan kotalar kaldırılmış, yine ithalat ve ihracattaki lisans uygulamalarına büyük ölçüde son verilmiştir.

Ancak, DTÖ üyesi ülkeler dışından ithal edilen alkollü içkilerin ve binaların ithalinde kota uygulaması vardır. Kota seviyesi son üç yıllık ortalama, ithalatçı başvurusu, piyasa talebi gibi unsurlar gözetilerek belirlenmektedir.

Şifreleme ekipmanı, askeri teçhizat, toksik ve zehirli maddelerden korunmaya yönelik teçhizat, nükleer materyel ve teknolojiler, çifte kullanıma tabi mallar, değerli metaller, değerli doğal taşlar, narkotik ilaçlar, psikotropik maddeler, zehirler, tehlikeli atıklar, ilaçlar, alkol ve alkol ürünleri, resmi ve sivil kullanıma yönelik silahlar ve tütün ithali izne tabi olup, uygulanmakta olan yeknesak lisans sistemi DTÖ kuralları ile uyumludur.

Türkiye ile Ticaret

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-Kırgızistan Dış Ticaret Değerleri

Yıl	İhracat \$/ Bin	İhracat Değişim %	İthalat \$/ Bin	İthalat Değişim %	Hacim \$/ Bin	Denge \$/ Bin
2007	181.311	37,2	45.020	64,0	226.331	136.291
2008	191.351	5,5	47.974	6,6	239.325	143.376
2009	140.002	-26,8	31.446	-34,5	171.448	108.556
2010	129.202	-7,7	30.900	-1,7	160.102	98.302
2011	180.241	39,5	52.123	68,7	232.364	128.118
2012	257.470	42,8	45.226	-13,2	302.697	212.244
2013	388.336	50,8	36.964	-18,3	425.300	351.372
2014	421.431	8,5	65.648	77,6	487.079	355.783

2015	294.702	-30,1	76.858	17,1	371.560	217.844
2016	308.933	4,8	101.067	31,5	410.000	207.866
2017	343.600	11,2	143.794	42,3	487.394	199.806
2017 / (1-9)	265.835	13,3	124.311	52,3	390.146	141.524
2018 / (1-9)	291.530	9,7	41.165	-66,9	332.695	250.365

Kaynak: ITC - TRADEMAP

Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatında Başlıca Ürünler (bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM İHRACAT	308.933	343.600	377.073
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	32.460	42.593	61.917
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	26.840	29.776	26.108
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	21.323	29.916	26.088
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	5.299	11.782	18.594
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	3.716	6.057	12.322
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	7.727	13.362	11.476
6108	Kadın ve kız çocuk için kombinezon, jüp veya jupon, slip ve külot, gecelik, pijama, lizöz, bornoz vb. eşya (örme)	4.593	7.893	9.417
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri	3.810	5.921	8.081
6006	Diğer örme mensucat	19.865	7.313	7.517
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	5.468	7.042	6.853
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	13.842	10.443	6.689

6115	Külotlu çoraplar,taytlar, kısa ve uzun konçlu çoraplar, soketler (varis çorapları dahil) ve patik çoraplar (örme)	4.370	5.139	5.937
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	3.214	2.899	5.898
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	5.198	5.080	5.713
6004	Diğer örme mensucat (en>30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	11.818	3.762	5.672
3214	Macunlar, reçineli çimentolar ve boyacılıkta kullanılan dolgu ve sıvama maddeleri	1.298	1.493	4.793
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	6.549	3.625	4.542
5407	Sentetik filament iplikten dokunmuş kumaşlar	7.420	4.176	4.532
6107	Erkek ve erkek çocuk için külotlar, slipler, gece gömlekleri, pijamalar, bornozlar, robdöşambırlar ve benzeri eşya (örme)	3.336	5.761	4.185
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	2.191	2.366	4.035
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	3.252	3.489	3.827
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	2.596	2.736	3.598
6211	Spor, kayak ve yüzme kıyafetleri; diğer giyim eşyası	2.286	9.363	3.556

6205	Erkekler ve erkek çocuklar için gömlekler	1.831	2.171	3.316
6111	Bebek için giyim eşyası ve aksesuarı (örme)	2.285	8.329	3.094
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	3.333	3.132	2.512
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	665	1.669	2.173
6206	Kadınlar ve kız çocuklar için bluzlar, gömlekler ve gömlek-bluzlar	593	945	2.146
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	489	782	2.105
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	1.645	1.879	1.876
3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar, vb.)	1.982	1.567	1.873
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	2.156	609	1.822
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	-	46	1.815
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	629	284	1.778
8464	Taş, seramik, beton, asbestli çimento vb mineral maddeleri işlemeye veya camı soğuk olarak işlemeye mahsus makinalar	427	1.106	1.735
5208	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. ı geçmeyenler)	2.647	868	1.720
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	1.960	2.656	1.622

6005	Çözümlü tipi örgülü diğer mensucat	382	1.578	1.621
8302	Adi metallere donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	1.467	1.804	1.573
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	988	1.252	1.546

Kaynak: ITC - TRADEMAP

Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	TOPLAM İTHALAT	101.067	143.794	47.342
5201	Pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)	9.600	13.644	15.154
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	9.531	10.705	9.366
2616	Kıymetli metal cevherleri ve konsantreleri	1	466	8.162
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	68.986	98.621	3.872
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	1.168	3.621	2.511
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze, soğutulmuş, dondurulmuş, tuzlanmış, salamura, kurutulmuş veya tütülenmiş)	1.309	1.298	2.153
7602	Aluminyum döküntü ve hurdaları	1.257	2.073	2.113
711	Geçici olarak konserve edilmiş sebzeler	3.021	3.274	1.610
0813	Meyve (kurutulmuş) (0801, 0806'de kiler hariç)08. fasıldaki sert ve kabukluların karışımları	557	390	314
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	2.050	6.731	276
7601	İşlenmemiş aluminyum	305	170	266

2617	Diğer metal cevherler ve konsantreleri	82	1.347	250
4101	Sığır (bufalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri	293	14	229
4106	Diğer hayvanların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) post ve derileri	55	109	116
4104	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabaklanmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	34	40	76
9001	Optik lifler, demetleri, kabloları; polarizan maddeler; mercekler (kontakt lensler dahil), prizmalar, aynalar vb eleman	-	-	66
6004	Diğer örme mensucat (en>30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	-	-	59
0511	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ürün ve (yenmeyen) cansız hayvan	65	628	59
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	31	86	52
1212	Keçiboynuzu, deniz otları ve diğer algler, şeker pancarı, şeker kamışı vs.	2	-	50
7901	İşlenmemiş çinko	-	100	33
8201	Tarımda, ormancılıkta, bahçecilikte kullanılan el aletleri (bel, kürek, kazma, bağcı bıçakları, budama makası vb eşya)	-	-	28
1206	Ayçiçeği tohumu	-	-	24
8480	Metal dökümhaneleri için dereceler; döküm plakaları; döküm modelleri; metaller, karbürler, cam, plastik vb için kalıplar	1	-	21

4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	-	190	18
4409	Şekil verilmiş ağaçlar (lambalanmış, yiv açılmış, set açılmış, şevlenmiş, ortaları (V) şeklinde oluklanmış vb.)	-	-	16
6201	Erkek veya erkek çocuk için palto, kaban, kolsuz ceket, pelerin, anorak (kayak ceketleri dahil), rüzgarlıklar vb. eşya	-	-	15
7902	Çinko döküntü ve hurdaları	82	19	14
8483	Transmisyon milleri, kranklar; yatak kovanları ve mil yatakları; dişliler ve sistemleri;vidalar;dişli kutuları volan vb	-	-	11
1404	Tarifenin başka yerinde yer almayan bitkisel ürünler	5	1	10
4103	Diğer ham post ve deriler	128	23	9
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	0	0	7
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	0	0	6
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	410	0	6
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	0	0	6
4203	Tabii veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden giyim eşyası ve aksesuarı	0	0	4
2852	Civanın organik veya inorganik bileşikleri (amalgamlar hariç)	0	0	2
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum)	4	2	2

İkili ticarete denge geleneksel olarak Türkiye lehine fazla vermektedir. Kırgızistan'a ihracatımızda, halı, mücevherci eşyaları, tekstil mamulleri gibi kalemler ön plana çıkarken bu ülkeden ithalatımızın ana kalemlerini kuru baklagiller, bakır alaşımları ve pamuk teşkil etmektedir.

Ticaret hacminin arttırılması için öncelikli olarak taşıma maliyetlerinin azaltılması ile ulaştırma koşullarının iyileştirilmesi, karayolunun yanı sıra alternatif ulaşım araçları kullanılması gerekmektedir. Ayrıca gümrük işlemlerindeki kayıt dışı harcamaların azaltılmasının ticaret hacmini arttırmada önemli bir etken olacağı düşünülmektedir.

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Anlaşma (23 Aralık 1991)
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (28 Nisan 1992)
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması (28 Nisan 1992)
- Türkiye ile Kırgızistan Arasında Mutabakat Tutanağı (Eximbank Çerçeve Anlaşması) (28 Nisan 1992)
- Türk Eximbank'ın Kırgızistan ile İşbirliği Hakkında Mutabakat Muhtırası (29 Nisan 1992)
- 75 Milyon ABD Dolarlık Kredi Anlaşmasının Ödeme Koşulları Hakkında Türk Eximbank ile Kırgızistan Cumhuriyeti Milli Bankası Arasında Varılan Çerçeve Anlaşması (29 Nisan 1992)
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme Alanında Teknik İşbirliği Protokolü (29 Nisan 1992)
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Hava Hizmetleri Hakkında Protokol (28 Nisan 1992)
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Haberleşme Alanında İşbirliği Protokolü (2 Aralık 1992)
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (24 Ekim, 1997)
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması (2 Temmuz 1999)
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma (1995)
- Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) I. Dönem Protokolü (14 Ekim 1997)
- Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) II. Dönem Protokolü (13 Nisan 2001)
- Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) III. Dönem Protokolü (14 Mayıs 2003)
- Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) IV. Dönem Protokolü (5 Ağustos 2006)
- Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) V. Dönem Protokolü (5 Eylül 2008)
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı İcra Planı (14 Mayıs 2003)
- Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı İcra Planı (31 Ekim 2008)

Türkiye-Kırgızistan Yatırım İlişkileri

Kırgızistan'da halen aktif olarak faaliyet gösteren 300 Türk firmasının toplam 250 milyon doları aşan yatırımı mevcuttur. Ancak, Kırgızistan'da küçük sermayelerle yatırım yapan işadamlarımız kazancını burada işini büyütmek veya başka alanlarda yatırım yapmak için kullandıklarından, Türk işadamlarının yatırımları 500 milyon ile 1 milyar dolar arasında bir sermaye büyüklüğüne ulaştığı

tahmin edilmektedir.

Kırgızistan'daki Türk sermayeli firmalar; içecek, bisküvi, şekerleme, çikolata, mobilya, temizlik maddeleri, çay, un, tuz, şeker, boya, pvc ve plastik boru, yapı malzemeleri üretimi ile alışveriş merkezi işletmeciliği, marketçilik, bankacılık, tekstil üretimi, matbaa, turizm acenteliği, eğitim işletmeciliği, inşaat gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

2007 yılında dünya piyasalarında yaşanan çalkantılar Kırgızistan ekonomisi üzerinde doğrudan etki yapmıştır. Bunda en büyük etken ülkenin enerji ve gıda gibi stratejik kalemlerde net ithalatçı konumunda olmasıdır. Ekonomik büyümenin komşularından gelen sermayeyle pozitif korelasyon göstermesi dış şoklara açıklığı daha da perçinlemektedir.

Ekonomide yapısal sorunların varlığı dikkat çekmektedir. Bunların başında kamunun yeterli düzeyde gelir elde etmesinde yaşanan güçlükler ve yeterli bir sosyal güvenlik ağı oluşturamama gelmektedir. Nüfusun büyük çoğunluğu fakirlikle karşı karşıyadır.

Resmi kayıtlara göre yoksulluk oranı %43 olup, yoksul kesim ağırlıklı olarak Bişkek ve Oş şehirleri dışındaki bölgelerde geçimini hayvancılık ve çiftçilik ile sağlamaktadır. Dolayısıyla, ülke nüfusunun azlığı bir yana, alım gücünün düşüklüğü de istenilen dış ticaret büyüklüklerine ulaşmada engel teşkil edebilmektedir.

Kırgızistan'da vergi kontrolünden sorumlu birimlerin fazlalığı ve kontrol amaçlı ziyaretlerin sıklığı, iş çevreleri için hem maliyet artışına hem de zaman kaybına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü önemli bir sorundur.

Kırgızistan'da yüksek risk algılaması nedeniyle kısa vadeli finansman yüksek faizlerle temin edilebilmektedir. Dolayısıyla ülkede faaliyet gösteren yabancı firmalar ülke dışından kredi teminine yönelmektedir. Leasing sistemi, mevzuat eksiklikleri nedeniyle işlememektedir. İhracat finansmanı da aynı derecede zor olmaktadır. İthalat bedelleri genelde nakit olarak ödenmektedir. Akreditif uygulaması sınırlıdır. Özel sektörde işlemler ağırlıklı olarak nakitle gerçekleştirilmektedir.

Ticaretin yoğunlaştığı Dordoy pazarında satılan bir Türk konfeksiyon ürününün, tüccarlar tarafından alınıp Çin'e gönderilip Çin'de taklidinin yapılarak üçte bir fiyattan Dordoy pazarında satışa sunulması 3-4 hafta kadar kısa bir süreyi almakta, dolayısıyla pazara getirilen Türk mallarının satış süresi 1 ay ile sınırlanmaktadır.

Türkiye'den Orta Asya ülkelerine gönderilen ihraç ürünleri ağırlıklı olarak karayoluyla taşınmaktadır. Türkiye menşeli malların rekabetçi fiyatlı olmalarına rağmen, nakliye ve geçiş ücretlerinin yüksek olması, ayrıca, gümrüklerde karşılaşılabilen gayri resmi ödemeler rekabeti olumsuz etkilemektedir.

İşbirliği İmkanları

Potansiyel Yatırım Alanları

- Hafif demir-çelik tesisleri anahtar teslim.
- Tarımsal üretim (buğday, tütün, bakliyat)
- İşlenmiş tarım ürünleri
- Ambalaj sanayi
- Madencilik
- Turizm sektörü

Müteahhitlik Hizmetleri Bakımından İş İmkânları

- Karayolları yeni inşaa ve modernizasyon.

- Demiryolları yeni inşa ve modernizasyon.
- Elektrik iletimi ve üretimi
- Altyapı
- Turistik tesisler
- Konut projeleri

Pazar ile İlgili Bilgiler

Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Kırgızistan Devleti DTÖ'ye üye olması hasebiyle fikri mülkiyet haklarını korumak durumundadır. Ayrıca 2002 yılında konuya ilişkin diğer anlaşmalara da taraf olmuştur. Ancak ülkede konu hakkında kat edilmesi gereken mesafe olduğu söylenebilir.

Dağıtım Kanalları

Bağımsızlık ertesinde Sovyetler döneminde kurulmuş bulunan dağıtım ağları tamamen çökmüş olup, özel sektör bu alandaki boşluğu esas itibariyle gayri resmi ve küçük ölçeklerdeki girişimlerle doldurmaya çalışmaktadır. Türkiye'den ihraç edilen mallar yine Türkiye merkezli veya Kırgızistan'da Türk sermayesiyle kurulmuş distribütörler yoluyla Kırgız pazarına girmektedir.

Kırgızistan'da yabancı yatırımların %80'i Bişkek ve çevresinde yapılmaktadır. Yabancı yatırımların çoğunluğu ürünleri için yeterli pazar büyüklüğü olmadığı için Başkent ve çevresi ile sınırlı kalmaktadır. İthal malların büyük kısmı Bişkek pazarı için Kazakistan'dan karayolu ile temin edilmektedir. Oş bölgesinde satılan mallar Özbekistan'dan ithal edilmektedir. Diğer ürünler Çin'den gelmektedir. Ürünlerin dağıtımının yapıldığı karayollarının kalitesi standartların altındadır. Ancak yapımı uzun zamandır ertelenen, Güney Kazakistan ile Issık Göl bölgesini bağlayacak olan otoyol Kazakistan bağlantısını geliştirecektir. Çin ile bağlantı sağlayan karayollarının ıslahında da gelişme yaşanmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Karayolu taşımacılığında navlun ve geçiş ücretlerinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir. İki ülke arasındaki karayolu taşıma ücreti hali hazırda 12,000 ABD doları civarındadır. Kars-Tiflis demiryolu hattının ve İstanbul-Almatı konteynır hattının faaliyete geçmesi önem arz etmektedir.

Kamu İhaleleri

Kamu ihalelerinin yürütüldüğü ve duyurulduğu İhale Ajansının internet sitesine <http://www.goszakupki.gov.kg> adresinden erişim sağlanmaktadır. Üyelik bedeli olarak 1.800 som talep edilmektedir. Bahse konu internet sitesi sadece Rusça hizmet vermektedir. Ülkenin ihale mevzuatında üç tip kamu alım usulü düzenlenmiştir. Yabancı firmaların bu alım usullerinden sadece "Limitsiz İhale" olarak adlandırılan türe katılmasına izin verilmektedir. Ülkede kimi zaman ihale tarihine birkaç gün kala ilan yapılabilmektedir.

ŞUBAT

İSVİÇRE

İSVİÇRE

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

İsviçre Avrupa ülkeleri arasında en küçük coğrafi alana sahip ülkelerden biri olup, konumu itibari ile Orta Avrupa'da kavşak niteliğine sahiptir. Ülkenin yüzölçümü 41.277 km² olup, bu alanın 30.741 km² verimli (12.700 km² orman, 15.300 km² ekilebilir alan, 2.457 km² si ise oturmaya elverişli bölgeler) ve 10.828 km² verimsiz topraklardan oluşmaktadır.

Almanya (346 km), Fransa (572 km), İtalya (734 km), Avusturya (165 km) ve Liechtenstein (41 km) ile sınırları bulunan İsviçre, 45 – 48 derece kuzey enlemleri ile 5 – 11 derece doğu boylamları arasında yer alan bir Orta Avrupa ülkesidir.

İsviçre'nin büyük bir bölümü dağlar ve göller ile kaplı olup, en yüksek noktası deniz seviyesinden 4.634 metre yükseklikte bulunan "Monte Roseun Dufour Tepesi ile en alçak noktası deniz seviyesinden 193 metre yükseklikte bulunan "Lago Maggiore"dir.

Siyasi ve İdari Yapı

Yasama

Yönetim Şekli: İsviçre 1291 yılında kurulmuş bir federasyondur. İsviçre Konfederasyonu 20 tam ve 6 yarım kantondan oluşan bir cumhuriyettir. 1848 yılında kabul edilen Anayasa, 1874 ve 1978 yıllarında esaslı değişikliklere uğramıştır. Halen yürürlükte olan Anayasa ise 18 Nisan 1999 tarihinde kabul edilerek 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İsviçrede yasama gücü iki kanatlı Federal Mecliste bulunmaktadır. Federal Meclis 46 üyesi bulunan (kantonlardan 2, yarım kantonlardan 1er kişi) Kantonlar Meclisi ve 200 üyesi bulunan Ulusal Meclisten oluşmaktadır. Kantonlar Meclisi ve Ulusal Meclis Üyeleri 4 yıllığına genel seçimler ile seçilirler.

Yürütme

Yürütme görevi ise 7 üyeli Federal Konsey (hükümet) ve Federal Şansölyelik yetkisindedir. Federal Konseyde İsviçrenin 4 büyük partisi temsil edilmektedir.

Yargı

Yargı görevi bağımsız İsviçre mahkemelerince yürütülmektedir.

Nüfus

Ülkenin nüfusu 2015 yılı için 8,327 bindir. Son yıllarda ülkedeki nüfus artış hızı ivme kazanmış olup bu artışta AB (15) vatandaşlarına oturma izni için verilen kota sınırlamasının kaldırılmasının önemli rolü olmuştur. İsviçre'de süreklilikle yaşayan yabancıların (sığınma isteyen ve mevsimlik işçiler dışında) toplam nüfus içerisindeki payı 2015 yılı verilerine göre % 25 olmuş sayısı 2 milyonu aşmıştır.

Yaşlanan nüfus ülkenin en önemli dezavantajlarından biridir. Ülkedeki 65 yaş ve üstü kişilerin toplam nüfus içindeki payı %17,3'dür. Ülkedeki ortalama yaşam süresi AB(25) ortalamasının üzerindedir. 2030 yılında 65 yaş üstü nüfusun toplam içindeki payının %42,6 ye kadar yükseleceğini göstermektedir.

Kaynak: International Labor Organization (ILO), labor force projections; World Bank, Statistics Swiss <http://www.bfs.admin.ch>

İstihdam-İşgücü

İsviçre’de haftalık çalışma saati 38 saat olmakla birlikte, sektörler göre değişiklik gösterebilmektedir. Ülke genelinde uygulanan asgari ücret 3.600,- CHF olup, çalışanların maaşından ve işverenlerden % 1 oranında işsizlik sigortası kesintisi yapılmaktadır. İsviçre iş gücü piyasasını Haziran 2002 de AB vatandaşlarına açmıştır. 2007 yılında ise AB 15ler için bu konudaki kotaların da kaldırılması ile AB den İsviçreye hızlı bir göç başlamıştır.

Ülkede çalışan kiş sayısı 5 milyondur. 2016 yılı so ilkiçni çeyreğinde işsizlik oranı % 0,6 olmuştur.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

İsviçre zengin ve barış içerisinde yaşayan bir ülkedir. GSYH’den mal ve hizmet üretim ihracatının aldığı pay hızla artmıştır. Kişi başına gelirin en yüksek olduğu ülkeler arasındadır. İsviçre’de hizmet sektörü özellikle bankacılık ve finans sektörü lokomotif sektör durumundadır. Üretim sektöründe ise yüksek teknoloji ürünlerin üretimi, bilgiye dayalı üretim, nitelikli işçilik, gelişmiş alt yapısı, gelişmiş Borsası ve düşük ile Dünyada rekabet gücü en yüksek ülkeler arasına yer almaktadır. İsviçre AB’ye üye olmamasına karşın AB ile yakın ekonomik ilişkiler mevcuttur.

Ekonomi Politikaları

İsviçre’de, ekonomi politikaları konusundaki yetki pek çok kuruluş arasında dağıtıldığından bu konuda sıklıkla sorunlar yaşanmaktadır. Ancak para politikasındaki tek yetkili merci bağımsız çalışan İsviçre Merkez Bankasıdır. Federal hükümet vergiler konusundaki sorumluluğu kantonlarla paylaşmakta ve toplam gelirlerin sadece üçte biri kontrol edebilmektedir. Ancak rekabet politikası, iş gücü piyasası gibi ekonomi politikası kapsamındaki diğer konular federal hükümet tarafından idare edilmektedir. İsviçre AB’ye üye olmamasına karşın AB ile yakın ekonomik ilişkiler mevcuttur.

Ülkede bankacılık sisteminin şeffaflaşması ve İsviçre’deki 26 bağımsız kantonun; özellikle holdinglere, yabancı firmalara ve karma firmalara düşük vergi avantajını sağlaması nedeniyle OECD ve AB olmak üzere çeşitli ülke ve platformlardan gelen baskılarla karşı karşıya kalmıştır. İsviçre ekonomik politikalarını değiştirme konusunda çalışmalar başlamış ve ülkesinde ilgili taraflarla 2016 yılı Ocak Ayına kadar düzenli olarak görüşmeleri sürdürme konusunda karar almıştır. Bu bağlamda ülkedeki yabancı firmaların gelirleri oranında vergilendirilmesi ancak patent alan konusundaki girişimlerinin desteklenebileceği yetkililerce belirtilen koşullar arasında yer almaktadır. <http://www.oecd.org/switzerland/publicationsdocuments/workingpapers/>

Ülkede dış ticaret polkasının hedeflerine uygun olarak hedefi katma değer zincirinden gerek üretim gerekse hizmet sektörü ihracatında daha fazla pay almayı amaçlamakta. Katma değer zincirini iyi kullanmak ve maksimum karı sağlamak üzere özellikle yüksek teknoloji ürünlerdeki rekabetçi performansını sürdürmek ve başı çekmek için politikalar üretmekte, Sahra altı, orta doğu, AB , Çin ;Ukrayna ile ilişkilerini geliştirme çabasıındadır.

Dış Ticaret

Ülkenin Dış Ticareti

İsviçre Dış Ticaret Göstergeleri

Değer: 1000 Amerikan Doları

Yıl	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat	357.905.224	311.145.884	291.959.194	304.691.297	299.596.674
İthalat	321.050.462	275.053.993	253.152.460	269.157.232	268.514.077
Ticaret Hacmi	678.955.686	586.199.877	545.111.654	573.848.529	568.110.751
Dış Ticaret Dengesi	36.854.762	36.091.891	38.806.734	35.534.065	31.082.597

Kaynak: ITC, Trade Map,2018

İhracatında Başlıca Ürünler

Değer: Milyon Amerikan Doları

GTİP No.	Ürün Adı	2014	2015	2016
.	TÜM ÜRÜNLER	311.146	291.959	303.068
'7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	74.088	72.447	81.615
'3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	35.467	34.544	39.729
'3002	İnsan ve hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	25.898	24.943	26.195
'9102	Kol, cep ve diğer saatler (9001 hariç)	14.259	13.212	12.241
'7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	10.789	11.057	10.947
'2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	6.378	6.670	8.403
'9101	Kol, cep ve diğer saatler	8.698	8.015	6.349
'9021	Ortopedik cihazlar, kırıklara mahsus cihazlar, işitme cihazı vb.	6.412	6.237	6.075
'9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	4.106	3.617	3.289
'9018	Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	3.205	3.087	3.269
'2937	Hormonlar, vb. Öncelikle hormon olarak kullanılan türevleri	2.956	2.708	2.829
'7102	Elmaslar	1.870	2.145	2.052
'0901	Kahve; kahve kabuk ve kapçıkları	2.211	2.032	2.046

'8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	1.940	2.015	1.978
'2202	Sular (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	1.909	1.905	1.883
'8411	Turbojetler, turbo-propeller, diğer gaz türbinleri	2.076	1.634	1.796
'3302	Sanayide hammadde olarak kullanılan koku veren maddelerin karışımları	1.869	1.660	1.617
'2716	Elektrik enerjisi	2.477	2.193	1.614
'8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	1.478	1.408	1.508
'2924	Karboksiamid gruplu, karbonik asidin amid gruplu bileşikler	2.335	1.858	1.504
'9027	Fiziksel, kimyasal tahlillere mahsus cihazlar, mikrotomlar	1.432	1.253	1.370
'8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	1.548	1.417	1.370
'9701	Tamamen elle yapılmış tablo/resim ve kolajlar, vb. Dekoratif pano	1.805	1.011	1.322
'8501	Elektrik motorları, jeneratörler	1.422	1.294	1.303
'2941	Antibiyotikler	1.445	1.405	1.302
'8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	1.495	1.312	1.260
'8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar	1.285	1.193	1.215
'8414	Hava-vakum pompası, hava/gaz kompresörü, vantilatör, aspiratör	1.636	1.407	1.200
'8466	(84.56-84.65)de ki makinelerin aksam-parçaları	1.195	1.116	1.057
'8802	Diğer hava taşıtları, uzay araçları	1.210	1.425	1.031
'8535	Gerilimi 1000 voltu geçen elektrik devresi teçhizatı	977	1.002	996
'2934	Nükleik asitler vb. tuzları; diğer heteroksiklik bileşikler	1.473	1.023	965
'8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler, endüktörler	1.219	1.039	953
'7110	Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum (ham, pudra vb.)	2.296	848	950
'9031	Diğer ölçme, kontrol alet ve cihazları, profil projektörleri	1.002	947	924
'9026	Sıvı-gaz akışı, seviyesi, basıncı vb. Ölçen alet ve cihazlar	1.004	915	912
'7606	Alüminyum sac, levha ve şeritler, kalınlık>0, 2mm	893	913	907
'8803	Balon, hava gemisi, planör vb. Diğer hava taşıtlarının aksam ve parçaları	1.297	1.051	894
'7318	Demir/çelikten civata, somun, tavan halkası, vida, perçin, pim vb.	962	874	877
'8456	Maddenin aşındırılarak işlenmesine mahsus makineler	1.016	899	851
'3926	Plastikten diğer eşya	895	821	840

Kaynak: ITC Trade Map, 2017

İthalatında Başlıca Ürünler

Değer: Milyon Amerikan Doları

GTİP No.	Ürün Adı	2014	2015	2016
	TÜM ÜRÜNLER	275.054	253.152	268.156
'7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	71.349	70.738	82.196
'3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	15.839	14.058	16.528
'8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	10.500	10.508	10.232
'7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	9.430	9.908	8.846
'3002	İnsan ve hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	7.158	7.162	7.442
'2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	6.915	5.737	7.044
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	5.591	4.437	3.354
'8802	Diğer hava taşıtları, uzay araçları	850	1.099	3.103
'8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	3.176	3.205	3.098
'8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	3.406	3.141	2.894
'7102	Elmaslar	2.784	2.772	2.494
'7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri	557	933	2.305
'9403	Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	2.246	2.058	2.040
'9018	Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	2.018	1.984	2.018
'9021	Ortopedik cihazlar, kırıklara mahsus cihazlar, işitme cihazı vb.	1.795	1.757	1.814
'9101	Kol, cep ve diğer saatler	1.352	1.502	1.604
'2716	Elektrik enerjisi	1.998	1.857	1.475
'9701	Tamamen elle yapılmış tablo/resim ve kolajlar, vb. Dekoratif pano	1.292	1.577	1.258
'8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	1.354	1.239	1.152
'8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	1.160	1.102	1.077
'2204	Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil)üzüm şırası	1.219	1.074	1.069
'6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb kösele	967	962	1.020
'7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	1.133	964	978
'4202	Deri ve kösele vb. Den seyahat eşyası	917	885	945
'2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	3.867	1.240	944
'9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	1.013	941	920

'8443	Matbaacılığa mahsus baskı makineleri, yardımcı makineler	1.105	916	906
'8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	1.004	875	886
'8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, endüktörler	972	897	872
'3926	Plastikten diğer eşya	915	840	872
'2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1.492	1.149	862
'8411	Turbojetler, turbo-propeller, diğer gaz türbinleri	914	875	862
'8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	920	861	840
'6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	837	781	829
'7110	Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum (ham, pudra vb.)	1.629	947	821
'2937	Hormonlar, vb. Öncelikle hormon olarak kullanılan türevleri	1.034	838	812
'8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	919	824	802
'7103	Kıymetli, yarı kıymetli taşlar	940	881	793
'7118	Metal paralar	12	10	779
'6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	879	764	774
'8803	Balon, hava gemisi, planör vb. Diğer hava taşıtlarının aksam ve parçaları	704	657	773
'8422	Yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. İşler için makine, cihaz	894	898	835

Kaynak: ITC Trade Map, 2017

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

İsviçre'nin İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (Milyon Amerikan doları)

Ülke Adı	2014	2015	2016
Dünya	311.146	291.959	303.068
Almanya	47.334	41.454	43.518
ABD	31.484	30.805	36.975
Birleşik Krallık	13.794	13.691	32.677
Çin	18.407	20.292	26.964
Hong Kong	24.188	25.344	18.441
Fransa	19.040	17.648	17.648
İtalya	17.661	15.610	14.813
Hindistan	21.118	21.580	14.521
Japonya	6.981	6.898	7.659
Avusturya	8.551	7.873	7.512
Singapur	9.083	8.015	6.437
Belçika	6.389	5.868	6.183
İspanya	6.390	5.637	5.668

Hollanda	5.721	5.041	5.095
B.A.E.	6.443	5.314	4.346
Kanada	3.688	3.658	3.528
Kore Cumhuriyeti	3.242	3.007	2.947
Sudi Arabistan	5.008	4.984	2.800
Taipei (Çin)	2.778	2.529	2.366
Türkiye	4.902	2.604	2.334
Polonya	2.412	2.201	2.207
Rusya Federasyonu	3.175	2.411	2.059
Tayland	3.152	2.841	2.050
Brezilya	2.281	2.144	1.945
Taipei /Çin	2.046	1.991	1.894
Çek Cum.	1.648	1.619	1.530
Malezya	1.908	1.754	1.506
İsveç	1.626	1.547	1.465
Meksika	1.901	1.513	1.368
İsrail	1.183	1.159	1.131
İrlanda	1.285	1.013	1.028
Macaristan	1.168	1.129	944
Danimarka	1.041	896	933
Mısır	1.124	933	879
Katar	787	989	835
Portekiz	916	828	818
Finlandiya	859	675	809
Yunanistan	981	831	789
Norveç	1.066	822	719
G. Afrika Cum.	790	707	711
Romanya	864	694	710

Kaynak: ITC Trade Map, 2017

İsviçre'nin İthalatında Başlıca Ülkeler

Değer: Milyon Amerikan Doları

Ülke Adı	2014	2015	2016
Dünya	275.054	253.152	268.156
Almanya	59.377	52.237	51.832
ABD	21.317	20.313	24.012
İtalya	22.594	19.588	19.720
Birleşik Krallık	33.710	32.450	18.704
Fransa	18.117	16.713	16.619
B.A.E.	3.314	3.871	16.551
Çin	13.285	12.958	12.488
Hong Kong	3.094	2.722	8.200
Avusturya	9.667	7.835	7.899
İrlanda	7.858	7.336	7.770
İspanya	5.360	4.746	5.134
Tayland	2.035	2.602	5.040
Hollanda	6.089	5.199	5.032
Belçika	5.026	4.800	4.838
Japonya	3.985	3.519	3.570
Singapur	1.710	2.022	3.404
Türkiye	3.627	6.103	3.047
#YOK	497	888	2.883
Taipei (Çin)	1.336	1.884	2.835
Peru	2.883	2.751	2.452
Endonezya	341	1.371	2.403
Gana	1.730	1.393	2.394
Çek Cum.	2.505	2.465	2.307
Polonya	1.914	1.802	2.002
Rusya Federasyonu	3.315	1.651	1.656
Hindistan	1.777	1.530	1.499

Vietnam	1.044	1.022	1.493
İsveç	1.782	1.670	1.478
Burkina Faso	1.312	1.005	1.333
Brezilya	1.748	1.495	1.236
Arjantin	586	1.266	1.149
G. Afrika Cum.	2.285	2.187	1.133
Kanada	1.562	1.034	1.102
Macaristan	1.201	1.129	1.098
Taipei /Çin	1.027	1.034	1.068
Meksika	1.946	1.770	980
Malezya	713	672	962
Finlandiya	1.114	899	946
Slovakya	956	847	923
Avustralya	597	536	907
Portekiz	896	872	867

Kaynak: ITC Trade Map, 2017

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-İsviçre Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2008	2,857	5,588	8,445	-2,732
2009	3,932	1,999	5,931	1,932
2010	2,057	3,154	5,211	-1,097
2011	1,484	5,019	6,503	-3,535
2012	2,125	4,305	6,430	-2,180
2013	1,015	9,676	10,690	-8,661
2014	3,208	4,821	8,029	-1,614
2015	5,681	2,450	8,121	3,230
2016	2,681	2,506	5,179	173
2017	892	6,904	7,788	-6,012
2017*	427	2.084	2.511	-1.657
2018*	499	1.462	1.960	-963

Kaynak: Trade Map,ITC, 2018

Türkiye'nin İsviçre'ye İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER
	TOPLAM İHRACAT
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları)
802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)
7606	Alüminyum saclar, levhalar, şeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geçenler)
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)
6115	Külötlü çoraplar, taytlar, kısa ve uzun konçlu çoraplar, soketler (varis çorapları dahil) ve patik çoraplar (örme)
2008	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen meyve ve yenilen diğer bitki parçalarının konserveleri
804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)
7610	Alüminyumdan inşaat ve inşaat aksamı (köprüler, köprü aksamı, kuleler, pilonlar, ayaklar, sütunlar, kapı, pencere)
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)
7408	Bakır teller
4819	Kâğıttan, kartondan, selüloz vatkadan veya selüloz lif tabakalarından kutu, muhafaza, torba vb.
7604	Alüminyumdan çubuklar ve profiller
2001	Sebze, meyve, sert kabuklu meyve ve yenilen diğer bitki parçaları (sirke/asetik asitle hazırlanmış veya konserve)
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları
4016	Sertleştirilmemiş vulkanize kauçuktan diğer eşya
7110	Platin (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)
3503	Jelatin, jelatin türevleri, katı ihtiyokol, hayvansal menşeli diğer tutkallar
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)
7209	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği > 600 mm, soğuk haddelenmiş, kaplanmamış)
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafetleri hariç)
4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac

806	Üzümler (taze/kurutulmuş)
6205	Erkekler ve erkek çocuklar için gömlekler
2403	Homojenize edilmiş tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalari ve esansları
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folyo (gözeneksiz)
6305	Eşya ambalajında kullanılan torba ve çuval
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları
9102	Kol saatleri, cep saatleri ve diğer saatler (zaman ölçen sayaçları dahil) (91.01 pozisyonundakiler hariç)
8450	Ev veya çamaşırhane tipi yıkama makinaları (yıkama ve kurutma tertibatı bir arada olanlar dahil)

Kaynak: Trade Map, ITC,2018

Türkiye'nin İsviçre'den İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER
	TOPLAM İTHALAT
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler
9102	Kol saatleri, cep saatleri ve diğer saatler (zaman ölçen sayaçları dahil) (91.01 pozisyonundakiler hariç)
3302	Sanayide ve içecek imalinde hammadde veya koku verici maddeler ve karışımlar
8445	Dokumaya elverişli elyafın hazırlanması, eğirme, katlama, bükme ve ipliklerin hazırlanmasına mahsus makinalar
9021	Ortopedik cihazlar; cebireler, kırıklar için cihazlar vb; protez organlar; işitme cihazları, vücut içi ve dışı cihazlar
2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler
8447	Örgü, dikiş, trikotaj ve gipe edilmiş iplik, tül, dantela, işleme, file imali, püskül vb için makina ve cihazlar
2922	Oksijen gruplu amino bileşikleri
9101	Kol ve cep saatleri ve diğer saatler (zaman ölçen sayaçlar dahil)(zarfları kıymetli metallere veya bunlarla kaplı)
8456	Maddelerin aşındırılarak, lazerle, foton, ultrasonik, diğer ışınlarla vb yöntemlerle işlenmesine mahsus makinalar
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar
2101	Kahve, çay ve Paraguay çayı hülusalası, esans, konsantreleri ve müstahzarları
3204	Sentetik organik boyayıcı maddeler, floresanlı aydınlatma maddeleri veya lüminofor olarak kullanılan organik maddeler
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)
8448	Tekstil makinaları için yardımcı makine, cihaz ve aksam-parçalar (jakard, mekik, tarak, üretme memeleri, vb)
2936	Provitaminler ve vitaminler
3215	Matbaa, yazı, çizim ve diğer mürekkepler
8477	Kauçuk veya plastiğin işlenmesine veya kauçuk veya plastikten eşyanın imaline mahsus diğer makina ve cihazlar
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)
9027	Fiziksel-kimyasal analiz alet-cihazlar; akışkanlık, genleşme vb ölçü cihazlar; ısı-ışık-ses ölçme cihazları; n
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)

8501	Elektrik motorları ve jeneratörler [elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları hariç]
3304	Güzellik, makyaj ve cilt bakımı için müstahzarlar (güneşlenme kremleri ve müst. dahil), manikür ve pedikür
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları
5402	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)
8411	Turbo jetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri
3921	Plastikten diğer plakalar, levhalar, yapraklar, filmler, folyeler ve şeritler
9026	Sıvı ve gazların akış, seviye, basınç ve diğer özelliklerini ölçmeye veya muayenesine mahsus alet ve cihazlar
8424	Sıvı veya tozları püskürtmeye, dağıtmaya mahsus mekanik cihaz, yangın söndürme cihazları, yangın ve ku
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları
3506	Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıt
3919	Plastikten kendinden yapışkan levha, plaka, bantlar, şerit, film, folyo ve diğer yassı şekiller
3824	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar, kimya ve bağlı sanayide kull. diğ
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler
9031	Diğer ölçme veya muayene alet, cihaz ve makinaları; profil projektörleri
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialiesterler, vb. (ilk şeki

Kaynak:Trade Map,ITC, 2018

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Türkiye-İsviçre Ticaret Mukavelesi	13.11.1930
Ticari Mübadelelere ve Tediyeaların Tanzimine Müteallik Anlaşma	28.03.1942
Uluslararası Karayolu Taşımacılık Anlaşması	18.08.1977
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	03.03.1988
Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması	10.12.1991
İş Konseyi Kuruluş Anlaşması	05.02.2000
Türkiye-İsviçre Arasında Yüksek Düzeyli Ticari ve Ekonomik İstişarelere İlişkin Mutabakat Zaptı	06.02.2001 28.01.2002
Türkiye-İsviçre Arasında II.Yüksek Düzeyli Ticari ve Ekonomik İstişarelere İlişkin Mutabakat Zaptı	21.05.2008
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	22.05.2008 18. 06.2010
Türkiye-EFTA Uygunluk Değerlendirmesi Alanında Karşılıklı Tanıma Anlaşması	03.12.2009

Kaynak:Itc-Trade Map,2018

Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması:

Türkiye-İsviçre Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması 22.05.2008 tarihinde imzalanmış ancak bilgi değişimi konularının yeniden değerlendirilmesini sağlamak amacıyla İsviçre tarafının talebi üzerine söz konusu Anlaşma yeniden müzakereye açılmıştır. Bilgi değişiminin bankacılık sınırlarını da içeren bir şekilde, OECD Model Anlaşması'na uygun olarak Anlaşma 'ya dahil edilmesi amacıyla Türkiye ile İsviçre arasında Bern'de gerçekleştirilen müzakereler sonucunda hazırlanan yeni Anlaşma metni 18 Haziran 2010 tarihinde Bern'de imzalanmış olup 01. 01.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Standardizasyon

Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association: EFTA) ile karşılıklı kabul ve tanıma mekanizmasının kurulması amacıyla hazırlanan Türkiye-EFTA STA metnine ek Protokol (Protokol E) 2-3 Aralık 2009 tarihlerinde Cenevre'de gerçekleştirilen Türkiye-EFTA Ortak Komite Toplantısı'nda imzalanmıştır. Bahse konu protokol karşılıklı olarak iç onay süreci tamamlanınca yürürlüğe girecektir.

İthalat ve ihracata konu mallardan gerekli görülenlerin standardına veya teknik düzenlemesine uygunluğunun veya kalitesinin değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Mevzuatı uyarınca gerçekleştirilmektedir. İsviçre firmalarının ülkemiz İyi Üretim Uygulamaları'na (GMP Sertifikaları) ilişkin sorunlar yaşadığı bilinmekte olup, anılan konu hakkında çalışmalar sürdürülmektedir.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile muadil İsviçre kuruluşu olan İsviçre Standartlar Teşkilatı (SNV) ile herhangi bir işbirliği anlaşması bulunmamaktadır.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

İsviçre, Avrupa Patent Konvansiyonu ve Patent İşbirliği Anlaşmalarına imzalamıştır. Bu kapsamda anılan anlaşmalara taraf olan ülkelerdeki kişilerle birlikte kendi vatandaşlarının da patent haklarını korumaktadır. Bu bağlamda gümrükten geçen mallarda da patent ihlali tespit edilmesi halinde patent sahibinin hak ihlaline karşı korumayı gümrük makamlarından talep etmeye hakkı vardır.

İsviçre Federal Fikri Mülkiyet Hakları Enstitüsü <https://www.ige.ch/en.html>

Avrupa Patent Ofisi:

European Patent Office Erhardtstrasse 27 80298 Munich, Germany Tel: (49 89) 23 99 46 36

Web Site: <http://www.european-patent-office.org>

Dağıtım Kanalları

İsviçre'de dağıtım kanalları incelendiğinde perakendecilerin dikey bir yapıda entegre oldukları görülmektedir. Böylelikle merkezi bir sitem içinde alımlarını gerçekleştirmekte ve bağımsız çalışan perakendecilere karşı rekabet güçlerini artırmaktadırlar. Ülkede bağımsız çalışan perakendecilerin sayısı gün geçtikçe azalmakta ve yerlerini indirim mağazaları (magasins discount) ve süpermarketlere bırakmaktadırlar. Önde gelen perakendeciler ise kooperatif kurarak güçlenmeye çalışmaktadırlar.

Büyük mağazalar (department stores), zincir mağazalar, tüketici kooperatifleri, indirim mağazaları, ve süpermarketler tekstil, deri, spor eşyaları, oyuncak ve farmasotik ürünlerin satışında en büyük pay almaktadırlar.

İsviçre'deki öncelikli perakende kanallarının çeşitleri, isim ve satılan ürün çeşitleri aşağıda sıralanmaktadır.

- Çok katlı büyük mağazalar (department stores) : Giyim, kozmetik, mücevher, gıda (Globus,Manor).
- Süper ve hipermarketler: Bakkaliye, genel ihtiyaç malzemeleri (Coop, SPAR, REWE group)
- Geleneksel mağazalar (convenience stores) :Gıda, içecek, günlük ihtiyaç ürünleri (Swiss Valley, Swiss Farms)
- İndirim mağazaları: Giyim, kozmetik ve gündelik ihtiyaca yönelik ürünler (Aldi, Lidl)
- Reçetesiz ilaç satan mağazalar (drug stores): İlaç, kozmetik ve parfüm (Galencia yeni adı ile Arnavita)
- Uzmanlaşmamış mağazalar(Specialized stores): Özel tasarım ürünler, giyim (C&A), mobilya (Ikea), ev aksesuarları vd. eşyalar

İsviçre’de uzaktan satışlarda son yıllarda bir patlama yaşanmaktadır. Bu büyümede internetin yaygın kullanımı önemli rol oynamaktadır. En çok kullanılan alt gruplar ise internet (mail order), televizyon ve cep telefonu ile yapılmakta olup (televizyon ve internet aracılığı ile yapılan satışlar öne çıkmaktadır. Hemen her çeşit ürün bu yolla satılmaktadır. Kitap, müzik eşyaları, kozmetik, mücevherat, ev aletleri, iç çamaşırı, temizlik malzemeleri gibi çok geniş bir yelpazedeki ürünler satılmaktadır. Eve teslim olarak yapılan doğrudan satışlar da giderek daha yaygın hale gelmiştir. Ülkede nüfusun %70’inin internet kullanmasının bu büyümede etkisi büyüktür. Perakende mağazalarında bulunmayan yüksek kalitedeki ve özel tasarımlı ürünler doğrudan satış yöntemi ile temin edilebilmektedir. Bu mağazaların 5700 üyesi vardır ve satın alınan ürünler 7 gün içerisinde iade edilebilmektedir.

Kaynak: <http://www.laposte-export-solutions.co.uk/uk/markets/country-profiles/switzerland/distribution-channels>

Tüketici Tercihleri

Tüketicilerin satın alma kararları kalite, fiyat ve satış sonrası hizmetlere göre değişmektedir. Fiyatın tüketici tercihlerindeki önemi önceki yıllara göre artırmıştır. Ülkedeki kültürel eğilimler tüketicilerin satın alma davranış ve alışkanlıklarını etkilemektedir. Örneğin tüketicilerin hazır gıdalara olan talebinin artmasına paralel olarak ambalajlı gıdalara olan talep hızla artış göstermektedir. Sağlıkla ilgili endişelerin artmasıyla sigara ve bazı alkollü içecek satışlarındaki düşüşün devam etmesi beklenmektedir. Elektronik ticaret gittikçe yaygınlaşmaktadır. Birçok ürünün pazarlanmasında e- ticaret satışların %10’undan fazlasını oluşturmaktadır. E ticarete konu olan ürünlerin başında tüketici elektroniği, bilgisayarlar ve seyahat sayılabilir.

Reklam ve Promosyon

Reklam ve promosyon için medyanın kullanımı büyük önem arz etmektedir. Aşağıda ülkedeki en önemli gazete ve dergilerin isimleri verilmektedir.

Blick (www.blick.ch)

Cash (www.cash.ch)

Die Weltwoche (www.weltwoche.ch)

Sonntags Zeitung (www.sonntagszeitung.ch)

Neue Zürcher Zeitung (www.nzz.ch)

Tages Anzeiger (www.tagesanzeiger.ch)

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketlerde ülkedeki resmi diller kullanılmalıdır(Almanca ,Fransızca, İtalyanca)

- Ürün adı
  - Marka (Marka ismi, sembolü veya işareti ambalajın dış yüzeyindeki etikette bulunmalıdır. Şişede üstte veya kapakta bulunmalıdır.)
  - Ürün içeriği (Ürün içeriğinde bulunan tüm ürünler listelenmelidir.)
  - Kullanım şekli (Ürünün nasıl kullanılacağı belirtilmelidir.)
  - Üretim ve son kullanma tarihi
  - Üretici ya da satıcı firmanın adı ve adresi
  - Spesifikasyonlar (Ürünle ilgili herhangi bir kısıtlama ya da satış koşulları varsa belirtilmelidir.)
  - Ürünün fiyatı (Postayla satılan ürünler haricindeki ambalajlı ürünlerin fiyatları tüm vergileri içerecek şekilde bulunmak zorundadır.)
  - Bar kodu
  - Ürün fiyat etiketi
- Şarap için sorumlu ithalatçı firma ayrıca ;
- Üreticinin adı ve adresi
  - Menşei ülke
  - Alkol içeriği,
  - Coğrafi işareti,
  - Hacim,(Metrik ölçülerle),
  - Net içerik
  - Alerjen maddeler

Etikette satıcının ismi, ürün içeriği, ürün içeriğinde kullanılan maddelerin miktarları, net ağırlığı, son kullanım tarihi, ürünün coğrafi orijini, kullanım talimatları ve alkol oranı belirtilmek zorundadır

İsviçre ISO 9000 standartlarını tanımaktadır. DTÖ kapsamındaki standartlara sahip olan ürünlerin SNV standartlarına uyumda da önemli bir zorluk zorlukla karşılaşmayacaklardır.

Kamu İhaleleri

İsviçre’de ihale duyuruları

www.simap.ch/shabforms/COMMON/application/applicationGrid.jsp?newLanguage=EN
adresinden izlenebilmektedir.

İsviçre açılan kamu ihalelerine ilişkin bilgilere ise aşağıda yer alan internet adreslerinden ulaşılabilir:

www.infodienst-ausschreibungen.ch

www.easymonitoring.ch

www.amtsblatt-ag.ch

www.die-anzeiger.ch

www.baumeister.ch (İsviçre Mimarlar Birliği)

Kamu İhalelerine başvuru ve ve uygulamalarına ilişkin detaylı bilgi için ise aşağıda yer alan Kamu Tedariki Hakkında Federal Kanun'a başvurulması gerekmektedir.

Kamu Tedariki Hakkında Federal Kanun

(16 Aralık 1994)

(Yürürlüğe Giriş Tarihi 1 Ocak 1996)

1. Bölüm: Amaç

Madde 1

1 Federasyon, işbu kanunla

a. Kamunun mal, hizmet ve inşaat ihale sürecini düzenlemek ve şeffaflaştırılmasını,

b. Teklif verenler arasındaki rekabeti güçlendirmeyi,

c. Kamu imkânlarının iktisadi kullanımının teşvikini hedeflemektedir.
2Ayrıca teklif verenlere eşit muameleyi amaçlamaktadır.

2. Bölüm: Kapsam ve Tanımlar

İşveren

Madde 2

1.İşbu kanun kapsamındaki işverenler şunlardır:

- Genel Federal Yönetim,
- Federal Alkol Yönetimi,
- Federal teknik yüksek okulları ve bunların araştırma kurumları,
- GATT anlaşmasına uymayan, üçüncü taraflarla rekabet içindeki faaliyetleri hariç olmak üzere, İsviçre Posta İdaresinin posta ve otomobil hizmetleri. İsviçre Posta İdaresinin otomobil hizmetlerinden yalnızca İsviçre içindeki personel nakliye hizmetleri kanun kapsamındadır.
- Federal nükleer güvenlik müfettişliği.

2.Federal Hükümet, İsviçre’de su, enerji, trafik ve telekomünikasyon alanlarında faaliyette bulunan ve bu faaliyetlerden dolayı GATT anlaşması ve devletler hukuku çerçevesindeki başka anlaşmalara göre işbu kanun kapsamına giren kamu hukukuna ve özel hukuka tabi organizasyonları tanımlar.

3.Federal Hükümet, işbu kanunu veya münferit hükümlerini, Federasyonun başkaca kamu alımları için uygulanabilir olarak ilan edebilir. Kanun kapsamının bu şekilde genişletilmesinin yabancı müteahhitler açısından geçerli olabilmesi, İsviçreli müteahhitlere ilgili ülkede aynı hakkın tanınmasına bağlıdır. Her durumda 8’inci maddede belirtilen ilkeler geçerlidir. Bu tür alımlarda 5’inci bölümde yer alan hukuk yolları kapalıdır.

İstisnalar

Madde 3

1İşbu kanun aşağıdaki hallerde uygulanmaz:

- Sakatlara ilişkin kurumların, hayır kurumlarının ve cezaevlerinin alımları,
- Tarım veya gıda yardım programları çerçevesindeki alımlar,
- GATT anlaşmasına taraf ülkeler veya İsviçre ile başka ülkeler arasında ortak bir projeye ilişkin devletler hukuku alanındaki anlaşmalar kapsamındaki alımlar,
- Uluslararası bir kuruluşun özel bir usulü sebebiyle yapılan alımlar,
- Silah, cephane veya savaş malzemesinin tedariki ve genel savunma ile ordunun savaş ve idare altyapısına ilişkin inşaat.

2Aşağıda belirtilen durumlarda işverenin, iş bu kanun hükümlerini uygulaması gerekmez:

- Genel ahlâkın veya kamu düzeninin ve güvenliğinin tehlikeye girmesi durumunda,
- İnsan, hayvan ve bitki sağlığı ve yaşamının gerektirmesi durumunda,
- Fikri mülkiyet haklarının zarar görmesi durumunda.

Yabancı Müteahhitler

Madde 4

İşbu kanun aşağıda belirtilen ülkelerin müteahhitlerinin teklifleri için geçerlidir:

- Mütekabiliyetin bulunması şartıyla, kamu ihalelerine ilişkin GATT anlaşmasına taraf ülkeler,
- İsviçre’nin uygun bir anlaşma yaptığı veya Federal Hükümetin, İsviçreli müteahhitlere yerlilerle eşit muamele uygulandığını tespit ettiği diğer ülkeler.

Tanımlar

Madde 5

1İşbu kanunda geçen

- Sevkiyat siparişi: Taşınır malların, tabir olarak, satın alma, leasing, kiralama, icar veya finansal kiralama suretiyle temini için, işveren ile satıcı arasındaki anlaşma;
- Hizmet siparişi: GATT anlaşmasının 4’üncü ekinin 1’inci ekine göre, bir hizmetin yerine getirilmesi için, işveren ile satıcı arasındaki anlaşma;
- İnşaat siparişi: GATT anlaşmasının 5’inci ekinin 1’inci ekine göre, merkezi ürün sınıflandırmasının (CPC Listesi) 51’inci fıkrasındaki anlamında, yeraltı ve yerüstü inşaatının

yapılması için, işveren ile satıcı arasındaki anlaşma anlamına gelmektedir.

2Yapı, 1'inci fıkranın (c) bendine göre, yeraltı ve yerüstü inşaat çalışmalarının bütünlük halindeki neticesidir.

Siparişin Büyüklüğü

Madde 6

1.İşbu kanun yalnızca, ihale konusu işin tahmini değerinin, KDV hariç, aşağıdaki eşik değerlere ulaşması durumunda uygulanır.

a. Sevkiyatta 263.000 CHF,

b. Hizmetlerde 263.000 CHF,

c. İnşaatla 10,07 milyon CHF,

d. 2'nci maddenin 2'nci fıkrasına göre işi verenin siparişi olan veya İsviçre Posta İdaresinin otomobil hizmetinin İsviçre içindeki personel nakliyesi için gerekli olan sevkiyat ve hizmetlerde 806.000 CHF.

2Federal Ekonomi Bakanlığı, Federal Maliye Bakanlığı ile görüş birliği içinde, dönemsel olarak, eşik değerleri GATT anlaşmasına uydurur.

Siparişin Değeri

Madde 7

1Bir sipariş, işbu kanunun uygulanmaması amacıyla, bölünemez.

2.İşi verenin bir yapının gerçekleştirilmesi için birden fazla inşaat siparişi vermesi durumunda toplam değer esastır. Federal Hükümet, her halükârda işbu kanun hükümlerinin uygulanacağı münferit inşaat taleplerinin değerini ve bu taleplerin, tüm yapı içindeki oranını tespit eder.

3.İşverenin aynı cinsten, birden fazla sevkiyat veya hizmet talebinde bulunması veya bir sevkiyat veya hizmet talebini birden fazla aynı cins münferit talebe bölmesi durumunda siparişin değerinin hesaplanmasında,

a. Son oniki ayda talep edilen mükerrer siparişlerin gerçek değeri veya

b. İlk siparişin verilmesinden sonraki oniki ayda verilecek mükerrer siparişlerin tahmini değeri esas alınır.

4.Bir siparişin, munzam sipariş opsiyonunu içermesi durumunda, toplam değer esas alınır.

3. Bölüm: Esaslar ve Katılım Şartları

Usul ve Esaslar

Madde 8

1.Kamu ihalelerinde aşağıdaki usul ve esaslara dikkat edilmesi gerekmektedir:

a. İşveren, ihale sürecinin her aşamasında yerli ve yabancı müteahhitleri eşit tutar.

b. İşveren, İsviçre'deki işleri yalnız, çalışma ve çalışma güvenliğine ilişkin kuralları uygulayan müteahhitlere verebilir. Belirleyici olan işin görüldüğü yerdeki mevzuattır.

c. İşveren ancak, İsviçre'de çalışan işçilerinde kadın-erkek ayırımı yapmayan ve eşit ücret ödeyen müteahhitlere iş verebilir.

d. İşveren ihaleye katılan tüm müteahhitlerin sır sayılan verilerini gizli tutmakla yükümlüdür.

İhalenin kazanılmasından sonra ilan edilmesi gereken 23'üncü maddenin 2'inci ve 3'üncü paragrafları kapsamında bildirilmiş veriler hariçtir.

2.İşverenin, çalışma şartlarını, çalışma güvenliğini ve kadın-erkek eşitliğini denetleme veya denetlettirme hakkına sahiptir. Müteahhidin, talep durumunda (yukarıda belirtilen) hükümlere uyduğunu ispat etmesi gerekmektedir.

Yeterlik Kriterleri

Madde 9

1.İşveren müteahhitlerden, finansal, iktisadi ve teknik kapasitelerini ispat etmelerini talep edebilir. İşveren bunun için yeterlik kriterleri oluşturur.

2.İşveren, yeterlik kriterlerini ve ispat için gerekli delilleri ihale sırasında veya ihale belgelerinde açıklar.

Denetleme Sistemi

Madde 10

- 1.İşveren, bir denetleme sistemi kurarak, müteahhitleri yeterlikleri açısından denetleyebilir.
- 2.Madde 9'a istinaden talep edilen kriterlere uyan müteahhitler bir listeye alınır.
- 3.Usulü Federal Hükümet düzenler.

İhaleden İskat ve İhalenin İptali

Madde 11

İşveren aşağıdaki durumlarda, ihaleyi iptal edebilir veya müteahhitleri ihaleden iskat edebilir ve/veya 10'uncu maddede belirtilen listeden çıkarabilir:

- a. Müteahhitlerin 9'uncu maddeye istinaden talep edilen yeterlik kriterlerini kaybetmesi durumunda,
- b. Müteahhitlerin işverene yanlış bilgi vermeleri halinde,
- c. Müteahhitlerin vergi veya sigorta borçlarının bulunması durumunda,
- d. Müteahhitlerin 8'inci maddede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde,
- e. Müteahhitlerin aralarında, etkili bir rekabeti ortadan kaldıran veya önemli bir şekilde etkileyen bir sözleşme yapmaları durumunda,
- f. Müteahhitlerin bir iflas davasında bulunmaları halinde.

Teknik Özellikler

Madde 12

- 1.İşveren gerekli teknik özellikleri, ihale ve sözleşme belgelerinde tanımlar.
- 2.İşveren bu tanımlama sırasında, mümkün olduğunca uluslararası veya muadili ulusal standartları dikkate alır.

4. Bölüm: İhale Yöntemi

Yöntem Çeşitleri ve Yöntemin Seçilmesi

Madde 13

- 1.İşveren bir kamu işini, açık veya seçici yöntemle veya belli şartlarda doğrudan verebilir. 2.Federal Hükümet, doğrudan iş verme yönteminin hangi şartlarda uygulanabileceğini, GATT anlaşmasına uygun olarak düzenler.
- 2.Federal Hükümet, planlama ve toplam verim rekabetini düzenler.

Açık Yöntem

Madde 14

- 1.İşveren öngörülen işi alenen ihaleye koyar.
- 2.Tüm müteahhitler bir teklif sunabilir.

Seçici Yöntem

Madde 15

- 1.İşveren öngörülen işi alenen ihaleye koyar.
- 2.Tüm müteahhitler ihaleye katılmak için başvuruda bulunabilir.
- 3.İşveren 9'uncu ve 10'uncu maddelere uygun yeterliğe göre, teklif verebilecek müteahhitleri tanımlar.
- 4.İhalenin etkin bir şekilde yürütülememesi durumunda işveren, teklif vermek üzere davet edilecekleri sınırlayabilir. Aynı zamanda etkili bir rekabetin sağlanması gerekmektedir.

Doğrudan Verme

Madde 16

İşveren bir işi doğrudan, ihalesiz bir müteahhide verir.

Süreler

Madde 17

Federal Hükümet, ihale sürecinde ve ihalenin ilanında uyulması gereken süreleri, GATT anlaşmasına uygun olarak düzenler.

İhale İlanı

Madde 18

1. Açık veya seçici yöntemle ihale edilecek her işin münferit olarak ilanı gereklidir.
2. 2'nci maddenin 2'nci paragrafında belirtilen işverenler ile İsviçre Posta İdaresinin otomobil hizmetlerinden yalnızca İsviçre içindeki personel nakliye hizmetlerinden belli bir süre için planlananlar bir arada ilan edilebilir. Bu işler, 10'uncu maddeye uygun olarak, bir denetleme sistemi çerçevesinde de ilan edilebilir.

Şekil Kuralları

Madde 19

1. Müteahhitlerin, katılım başvurularını ve tekliflerini yazılı, eksiksiz ve süresi içinde vermelidir. İhaleye katılım başvuruları, telgraf, teleks veya telefaks ile de gerçekleştirilebilir.
2. Federal Hükümet istisnalar öngörebilir.
3. İşveren, esaslı şekil hataları bulunan teklifleri ve katılım başvurularını ihale sürecinden çıkarır.

Pazarlık

Madde 20

1. Aşağıdaki durumlarda pazarlık edilebilir:
  - a. İhale ilanında belirtilmesi veya
  - b. 21'nci maddenin 1'inci paragrafına göre iktisadi bir teklifin olmaması durumunda.
2. Federal Hükümet süreci, güvenilirlik, yazılı olma ve eşitlik ilkelerine göre düzenler.

İhaleyi Kazanma Kriterleri

Madde 21

1. İktisadi açıdan en uygun teklif ihaleyi kazanır. Özellikle vade, kalite, fiyat, iktisadi olma, işletme masrafları, müşteri hizmeti, amaca uygunluk, estetik, çevre koruma, teknik değer gibi çeşitli kriterler dikkate alınarak tahkikat yürütülür.
2. İhaleyi kazanma kriterleri, ihale belgelerinde önem sırasına göre tatad edilir.
3. İleri ölçüde standardize mallarda, yalnızca en düşük fiyat kriterine göre ihale gerçekleştirilebilir.

Sözleşme Yapılması

Madde 22

1. Federal İdare Mahkemesinin, bir şikâyet durumunda 28'inci maddenin 2'nci paragrafına göre ertelemesinin olmaması şartıyla, ihalenin kazanılmasında sonra müteahhitle sözleşme yapılabilir.
2. İhaleyi kazanma kararına ilişkin bir şikâyetin olması durumunda işveren, sözleşmeyi derhal Federal İdare Mahkemesine gönderir.

Kararların Açıklanması

Madde 23

1. İşveren, 29'uncu maddeye göre özetle gerekçelendirilmiş kararı, 24'üncü maddenin 1'inci paragrafına göre ilan veya tebliğ eder.
2. Dilekçe verilmesi durumunda işveren, dikkate alınmayan müteahhitlere aşağıdaki bilgileri derhal verir:
  - a. Uygulanmış olan ihale yöntemi,
  - b. Dikkate alınan müteahhidin ismi,
  - c. Kabul edilen teklifin fiyatı veya ihaleye girmiş olan teklifler arasındaki en düşük ve en yüksek fiyatlar,
  - d. Tekliflerin dikkate alınmamasının (kabul edilmemesinin) başlıca sebepleri,
  - e. Kabul edilen teklifin, karara etkili olan özellikleri ve avantajları.
3. İşverenin aşağıdaki durumlarda 2'nci paragrafta belirtilen bilgileri vermemesi gerekir:
  - a. Bilgilerin verilmesinin Federal Hukuka uygun olmaması veya kamu menfaatlerine hanel getirmesi durumunda,
  - b. Müteahhitlerin ekonomik menfaatlerinin etkilemesi veya aralarındaki rekabeti bozması halinde.

İlanlar

Madde 24

1. İlanlar Federal Hükümet tarafından tanımlanmış bir yayın organında gerçekleştirilir.
2. İhaleler ve kazanılan ihaleler her zaman ilan edilir.
3. İnşaat siparişlerinde ve buna bağlı sevkiyat ve hizmetlerde ihalelerin ve ihale neticelerinin, asgari inşaatın bulunduğu yerdeki resmi lisanda, diğer tüm sevkiyat ve hizmetlerde asgari iki resmi lisanda ilanı gerekmektedir.
4. Planlanmış bir siparişin Fransızca ilan edilmemesi durumunda ilana, Fransızca, İngilizce veya İspanyolca özet eklenir.

İstatistik

Madde 25

İşveren her sene tedarikleriyle ilgili istatistiği GATT anlaşmasına uygun olarak oluşturur ve yetkili federal makama iletir.

5. Bölüm: Dava ve Hukuki Koruma

Uygulanacak Hukuk

Madde 26

1. İşbu Kanunda aksine bir hüküm olmadığı sürece, dava Federal İdare Hukukunun genel hükümlerine uygun görülür.

24'üncü bölümde yer alan karara ilişkin davalarda, idari davalara ilişkin 20 Aralık 1968 tarihli Federal Kanununun 22a, 24-28, 30, 30a ve 31 sayılı maddeleri uygulanmaz.

Şikâyet

Madde 27

1. İşverenin kararları Federal İdare Mahkemesine şikâyet edilir.

2. Federal İdare Mahkemesi bir şikâyetin intikali durumunda derhal işverene bilgi verir.

Erteleme

Madde 28

1. Şikâyetin erteleyici bir etkisi yoktur.

2. Federal İdare Mahkemesi dilekçe olması durumunda erteleyici bir karar verebilir.

İtiraz Edilebilir Kararlar

Madde 29

Aşağıdaki kararlara şikâyet yoluyla tek başına itiraz edilebilir:

- a. İhalenin neticesi veya ihalenin kesilmesi,
- b. İhalenin ilanı,
- c. Seçici yöntemde müteahhitlerin seçimine ilişkin karar,
- d. 11'inci maddeye göre ıskat,
- e. 10'uncu maddeye göre müteahhitlerin listeye alınmasına ilişkin karar.

Şikâyet Süresi

Madde 30

Şikâyetlerin, kararların tebliğinden itibaren 20 gün içinde iletilmesi gerekmektedir.

Şikâyet Sebepleri

Madde 31

İtiraz davalarında uygunsuzluk kınanamaz.

Şikâyete İlişkin Hüküm

Madde 32

1. Federal İdare Mahkemesi konuya ilişkin olarak kendi kendine hüküm verir veya işverene bağlayıcı talimat verir.

2. Şikâyetin haklı görülmesi ve aynı zamanda müteahhitle sözleşmenin imzalanması durumunda, Federal İdare Mahkemesi itiraz edilen kararın Federal Hukuku hangi ölçüde ihlal ettiğini tespit eder.

Temyiz

Madde 33

Federal İdare Mahkemesinin bir temyiz talebine ilişkin karar vermesi durumunda, 32'nci maddenin 2'nci paragrafının manası geçerlidir.

Tazminat

Madde 34

1.Federasyon veya Federal İdarenin haricindeki işveren, 32'nci maddenin 2'nci paragrafına veya 33'üncü maddesine göre hukuka aykırılığı tespit edilmiş olan kararlarından kaynaklanan zarardan sorumludur.

21'inci paragrafta belirtilen sorumluluk, müteahhitlerin ihale ve hukuk süreçleriyle bağlantılı masraflarıyla sınırlıdır.

3Bunun haricinde 14 Mart 1958 tarihli Sorumluluk Kanunu uygulanır.

Tazminat Talebi ve Süre

Madde 35

1.Müteahhit tazminat talebini işverene sunar. Federal hükümet karara yetkili makamı tanımlar.

2.Bu makamın kararlarına Federal İdare Mahkemesi nezdinde itiraz edilir.

3.Tazminat talebinin en geç, kararın 32'nci maddenin 2'nci paragrafına veya 33'üncü maddesine göre hukuka aykırılığının tespitinden itibaren bir yıl içinde sunulması gerekmektedir.

6. Bölüm: Son Hükümler

Şimdiye Kadarki Hukukta Değişiklik

Madde 36

16 Aralık 1943 tarihli Federal Yargılama Kanunu aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Art. 100 Bst. X

...

Geçiş Hükümleri

Madde 37

İşbu Kanun, yürürlüğe girişinden sonra ilan edilmiş olan veya iş ihalesiz verilecekse, yürürlüğe girdikten önce sözleşmesi imzalanmamış olan tüm işlerde uygulanır. Diğer işler eski hukuka göre uygulanır ve eşik değerlerin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Referandum ve Yürürlüğe Giriş

Madde 38

1.İşbu Kanun ihtiyarî referanduma tabidir.

2.Yürürlüğe girişi Federal Hükümet belirler.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İsviçre iş çevrelerinde dakik ve planlı olmak, en çok önem verilen konulardan biridir. İsviçreli çalışma saatleri konusunda son derece duyarlıdırlar.. Her şeyin zamanında yapılması, iş hayatında dakik olunması iş çevrelerinin üstünde titizlikle durdukları konuların başında gelmekte olup 5- 10 dakikalık gecikme saygısızlık olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle iyi bir iş ilişkisi için dakiklik İsviçre'de kritik öneme sahiptir Randevuya gecikmenin kaçınılmaz olması halinde durum en kısa sürede karşı tarafa bildirilmelidir. İş görüşmeleri için randevular önceden alınmalıdır,

Toplantı öncesi, toplantı gündemi toplantının amacına uygun olarak ayrıntılı olarak titizlikle planlanmalıdır.

İş görüşmeleri analitik, eleştirel ve mantıklı konuşma ve fikirler paralelinde geçmektedir.

Uygulanması planlanan bir proje tüm ayrıntıları ile incelenmektedir. Verimlilik iş yaşamındaki önceliklerden biridir. Bu bağlamda görüşmeler önceden planlanmış konular ile sınırlandırılmaktadır. İş görüşmeleri resmi bir havada yapılmaktadır.

İş görüşmeleri araçlar ile değil doğrudan ilgili kişilerle yapılmaktadır. Bu nokta ticari ilişkilerin gerçekleşmesi açısından önemlidir.

Ayrıca, iş akış sürecinde, iyi organize edilmiş ve tüm detaylar plandırılmış olarak çalışmayı tercih etmektedirler.

İsviçre iş kültüründe, ticari ilişkiler ancak otoriteye sahip üst düzey yöneticilerin onayı ile başlayabilmektedir. İş yaşamında hiyerarşik yapının çok net olarak belirlenmiş olmakla birlikte, yöneticiler çalışanlarına karşı saygı duyulmuş, nazik ve saygılı davranırlar. İş yaşamında takım çalışmasına önem verilirken diğer yandan her bir çalışanın görüşüne başvurulur. Kararların takım halinde ve görüş birliği içinde alınmasına özen gösterilir.

İsviçreli yetkililer hedef odaklı çalışırlar ve iletişimde açık sözlüdürler. Karar aşaması tartışma ve görüş alışverişi ile geçen uzun bir süreç almaktadır. Bu nedenle İsviçre tarafına baskı ve ısrara dayalı satış tekniklerinden kaçınılması ve karar sürecinin sabırla beklenilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan onlardan gelecek ayrıntılı sorulara hazırlıklı olunmalıdır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

İsviçre'ye yapılacak seyahatlerde Umuma Mahsus (Lacivert) Pasaport hamilleri vizeye tabidir. Diplomatik (Kırmızı), Hizmet ve Hususi (Yeşil) Pasaport hamilleri ise, altı ay içinde üç ayı aşmamak kaydıyla, anılan ülkeye yapacakları seyahatlerinde vizeden muaftır.

Vize işlemleri için Ankara İsviçre Büyükelçiliği ve Türkiye'de bulunan konsolosluklarının vize servislerine başvurmak gerekmekte olup vize bölümünde randevulu sistem uygulanmaktadır.

Vize başvurusu için gerekli formlar ve belgeler ile ilgili detaylı bilgi ise İsviçre'nin Ankara Büyükelçiliği'nin <http://www.eda.admin.ch/ankara> adresindeki internet sayfasında bulunmaktadır. Seyahatlerde aksama yaşanmaması için başvurular sırasında İsviçre Büyükelçiliğinin ve konsoloslukların kapalı olduğu günler yukarıda verilen adresten kontrol edilmelidir.

Kaynak: TC. Dış İşleri Bakanlığı, www.mfa.gov.tr, İsviçre'nin Ankara Büyükelçiliği'nin <http://www.eda.admin.ch/ankara>

İsviçre'de Yabancıların Çalışması

İsviçre'de çalışabilmek için oturma izninin bulunması gerekmektedir.

İsviçre'de oturma izni almak için öncelikle, bulunulan yerin bağlı olduğu kantonun yabancılar dairesine başvurulması gerekmektedir.

İsviçre'de prensip olarak B kodlu Oturma İzni (Aufenthaltsbewilligung) ile C kodlu Yerleşim İzni (Niederlassungsbewilligung) verilmektedir.

B kodlu oturma izni 1 yıl süreyle geçerli olup, hamiline, izin verilmek suretiyle çalışma hakkı tanımaktadır (bu tür izne sahip olan yabancıların çalışmak için ayrıca izin almaları gerekmektedir). Bu durumda olan yabancıların çalışma izinlerine ilişkin genel izin kotası (yabancılar için her sene Federal Hükümet tarafından belirlenmektedir) ile AB ve EFTA üyesi ülke vatandaşlarına öncelik tanınmaktadır.

C kodlu Yerleşim İzni ise İsviçre'de 10 yıllık yasal ikamet süresini dolduran yabancılara verilmektedir. Ancak, 10 yıllık söz konusu süre, İsviçre vatandaşı ile evli yabancılar için 5 yıl olarak belirlenmiştir. Bu izne sahip bir yabancı, çalışma izni aranmaksızın iş piyasasına girme ve serbest ticaret yapma hakkına sahiptir.

B ve C kodlu izinlerin haricinde;

- Sınır çalışanlarına G,
- Staj yapan yabancılar L,
- Mültecilere F,
- İltica talebinde bulunanlara N,
- İnsani nedenlerle 3 aya kadar süreyle kabul edilen, korunmaya muhtaç yabancılar ise S, kodlu

oturma izin belgeleri tesis edilmektedir

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

İsviçre’de çalışma saatleri genellikle 09:00- 12:00 ile 14:00 -18:30 saatleri arasındadır. Mesai bitiş saati ise 18:30 – 19:00 olarak değişebilmektedir. . Öğle arası ise 12:00-14:00 arasında iki saat sürmekte olup çalışanın haklarını bu konuda koruyan oldukça sıkı kanunlar bulunmaktadır. Bu uygulama resmi dairelerin yanı sıra bankaları, postaneleri, süpermarketleri ve dükkanları kapsamaktadır.

Dükkanların açılış saatleri Pazartesi- Cuma arasında 9:00- 12:00 14:00- 18:30, Cumartesi günleri 8:30- 12:00dir. Ancak büyük şehirlerde yaygınlaşmaya başlayan uygulama ile bazı dükkanlar hafta içi öğle arasında da ve Cumartesi günleri 16:00 ya kadar açık kalmakta ve bu süreyi Pazartesi günleri öğleye kadar tatil ile telafi etmektedirler.

Ülkede birçok resmi tatil günü bulunmaktadır. İsviçre’deki resmi tatil günlerine ilişkin ayrıntılı bilgiyi aşağıdaki web adresinden elde edebilirsiniz.

<http://www.isyours.com/e/guide/basics/business.hours.html>

Yerel Saat

İsviçre’deki yerel saat Orta Avrupa Saati bölgesinde olup, Greenwich Saatine göre 1 saat ilerdedir (GMT + 1) . Türkiye yerel saatinin ise 1 saat gerisindedir. (GMT +1),

Kaynak: <http://wpp.greenwichmeantime.com/time-zone/europe/switzerland/>

Telefon Kodları

Telefon Kodları

İsviçre’nin uluslar arası telefon kodu + 41 dir. İsviçre’deki şehirlerin telefon kodlarına ise aşağıdaki ağ adresinden ulaşılmaktadır <http://countrycode.org/switzerland>

Hukuki Yapı

İSVİÇRE’DE YABANCILARIN ÇALIŞMASI

İsviçre’de çalışabilmek için oturma izninin bulunması gerekmektedir.

İsviçre’de oturma izni almak için öncelikle, bulunulan yerin bağlı olduğu kantonun yabancılar dairesine başvurulması gerekmektedir.

İsviçre’de prensip olarak B kodlu Oturma İzni (Aufenthaltsbewilligung) ile C kodlu Yerleşim İzni (Niederlassungsbewilligung) verilmektedir.

B kodlu oturma izni 1 yıl süreyle geçerli olup, hamiline, izin verilmek suretiyle çalışma hakkı tanımaktadır (bu tür izne sahip olan yabancıların çalışmak için ayrıca izin almaları gerekmektedir). Bu durumda olan yabancıların çalışma izinlerine ilişkin genel izin kotası (yabancılar için her sene Federal Hükümet tarafından belirlenmektedir) ile AB ve EFTA üyesi ülke vatandaşlarına öncelik tanınmaktadır.

C kodlu Yerleşim İzni ise İsviçre'de 10 yıllık yasal ikamet süresini dolduran yabancılara verilmektedir. Ancak, 10 yıllık sözkonusu süre, İsviçre vatandaşı ile evli yabancılar için 5 yıl olarak belirlenmiştir. Bu izne sahip bir yabancı, çalışma izni aranmaksızın iş piyasasına girme ve serbest ticaret yapma hakkına sahiptir.

B ve C kodlu izinlerin haricinde;

- Sınır çalışanlarına G,
- Staj yapan yabancılara L,
- Mültecilere F,
- İltica talebinde bulunanlara N,
- İnsani nedenlerle 3 aya kadar süreyle kabul edilen, korunmaya muhtaç yabancılara ise S, kodlu oturma izin belgeleri tesis edilmektedir

İSVİÇRE'DE FİRMA KURULUŞU

Limited Şirket (GmbH – Die Gesellschaft mit beschränkter Haftung)

İsviçre'de limited şirketler bir veya birden fazla ortakla, en az 20.000,- CHF ödenmiş sermaye ile kurulabilir, ortaklar, gerçek veya hukuki şahıslar veya ticari şirketler olabilir, sermaye limiti yoktur.

Diğer taraftan, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 814. maddesinin 3. fıkrasına istinaden, şirketin İsviçre'de mukim birisi tarafından temsil edilmesi gerekmektedir ve bu zorunluluğun gereği bir hissedar veya müdür ile yerine getirilebilir.

20.000,- CHF ödenmiş sermayeli bir limited şirket kurulurken, danışma ücreti olarak yaklaşık 2.000,- CHF, Ticaret Siciline kayıt için 900,- CHF, noter ücreti olarak 500,- CHF masraf edilmesi gerekmektedir.

Anonim Şirket (AG – Die Aktiengesellschaft)

İsviçre'de anonim şirketler bir veya birden fazla ortakla, 100.000,- CHF sermaye ile kurulabilir, en az 50.000,- CHF olmak üzere, sermayenin % 20'sinin, kuruluşu kadar bir İsviçre bankasına yatırılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 718. maddesinin 4. fıkrasına istinaden, şirketin İsviçre'de mukim birisi tarafından temsil edilmesi gerekmektedir ve bu zorunluluğun gereği bir yönetim kurulu üyesi veya müdür ile yerine getirilebilir.

100.000,- CHF sermayeli bir anonim şirket kurulurken, danışma ücreti olarak yaklaşık 2.000,- CHF, Ticaret Siciline kayıt için 900,- CHF, noter ücreti olarak 600,- CHF masraf edilmesi gerekmektedir. (Masraflara ilişkin rakamlar bağlayıcı değildir.)

İSVİÇRE'DE SERMAYE ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

- Doğrudan Federal Vergi: Net gelirin % 8,5'i +
- Kanton ve Belediye Vergileri: Kanton ve belediyesine göre net gelirin % 2-6'sı.
- Katma Değer Vergisi: İsviçre'deki cironun, yıllık 100.000,- CHF'yi aşması durumunda, % 7,6'sı.

İSVİÇRE'DE VERGİLER

• FEDERAL VERGİLER

1. Doğrudan Federal Vergiler:

a. Gerçek Şahısların Gelirinin Vergilendirilmesi: İsviçre'de ikamet eden veya bulunan ve burada bir meslek icra eden tüm gerçek kişiler, sınırsız vergi mükellefidir. Federal gelir vergisi, artan oranda uygulanmakta ve gerek medeni duruma, gerekse kanton veya belediyeye bağlı olarak değişmektedir, ancak her halükarda % 11,5'i geçemez.

b. Tüzel Şahısların Kazanç Vergisi: Kural olarak, ikametleri veya gerçek yönetimleri İsviçre'de bulunan tüzel şahıslar vergi mükellefidir.

- Sermaye Şirketleri: Anonim şirketler, limitet şirketler ve kooperatifler sermaye şirketleridir ve net kazançları % 8,5 oranında vergilendirilir.

- Diğer Tüzel Şahıslar: Derneklerin, vakıfların ve doğrudan gayrimenkul sahibi yatırım fonlarının kazançları % 4,25 oranında vergilendirilir. 5.000,- CHF'nin altındaki kazançlar vergiden muaftır.

2. Mahsup Vergisi:

Mahsup vergisi, menkul sermaye kazançları (özellikle faiz ve temettü), piyango ikramiyeleri ve bazı sigorta ödemelerinden, kaynağında kesilir. Temelde kazancın sahibinin anonim olması durumunda, vergi kaçırılmasına engel olmak amacıyla ihdas edilmiştir. Sermaye kazançlarında ve piyango ikramiyelerinde % 35, ömür boyu alınan gelirler ve emekli maaşlarında % 15 ve diğer sigorta ödemelerinde % 8 oranında uygulanır.

İsviçre’de mukim gerçek ve tüzel kişilerin, mahsup vergisine matrah teşkil eden gelirlerinin mevzuata uygun olarak beyan edilmesinden sonra, mahsup vergisi gerçek kişilere kantonlar tarafından iade edilir, daha ziyade vergiden mahsup edilir; tüzel şahıslara ise Federal İdare tarafından iade edilir.

3. Damga Vergileri:

a. Emisyon Vergisi: Yurt içinde ortaklık haklarının (hisse senedi, limitet şirket hisseleri, kooperatif hisseleri, intifa senetleri), tahvillerin ihracında% 1 oranında ödenir. 1.000.000,- CHF vergiden muaftır.

b. Muamele Vergisi: Taraflardan veya aracılardan birinin İsviçreli olması durumunda, yerli veya yabancı kıymetli evrak devrinde ödenir. Yerli evraklarda %0 1,5, yabancı evraklarda %0 3’dür.

c. Sigorta Primlerinin Vergilendirilmesi: Mali sorumluluk sigortası, kasko sigortaları ve belli mal sigortalarının prim ödemeleri vergilendirilmektedir. Hayat, hastalık, kaza, sakatlık ve işsizlik sigortaları hariçtir.

4. Federal Kumarhane Vergisi:

Brüt oyun gelirin azami % 80’i oranında tahsil edilir. Brüt oyun geliri, miza edilen (konulan) toplam paradan, ödenen toplam kazançların çıkarılmasıyla hesaplanır.

5. Askerlik Bedeli:

20-30 yaş arasında bulunan İsviçreli erkeklerin her sene yapmaları zorunlu olan askerlik hizmetinin kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi durumunda ödenen vergi.

6. Katma Değer Vergisi:

İndirimli oran % 2,4’e tabi ürünler:

- Şebeke suyu
- Alkollü içecekler hariç, yiyecek ve içecek
- Kesimlik olmasa da, at, eşek, katır, sığır, koyun, keçi, domuz, tavuk, ördek, kaz, hindi, beç tavuğu ve besin olarak kullanılacak balıklar
- Tahıl
- Tohumlar, bitki yumru ve kökleri, canlı bitkiler, çelik aşılar, kalem aşısı, kesme çiçek ve dallar, aranjmanlar, buketler, çelenkler ve benzeri şekilde işlenmişler
- Yemler, silo asitleri, hayvan yataklığı, gübreler
- Zirai ilaçlar, humus ve diğer bitkisel örtüler
- İlaçlar
- Reklam özelliği taşımayan, kitap, gazete ve dergiler.

Otelcilik hizmetlerinde % 3,6 oranında uygulanmaktadır.

Yukarıda belirtilen ürünlerin haricinde % 7,6’lık normal oran uygulanmaktadır.

7. Özel Tüketim Vergileri:

- Tütün Vergisi
  - Bira Vergisi
  - Damıtılmış İçki Vergisi
  - Petrol Vergisi
  - Otomobil Vergisi
- ## 8. Gümrük Vergileri

• KANTONLAR VE BELEDİYELERİN VERGİLERİ

1. Gelir ve Varlık Vergileri:

- Gerçek Şahısların Gelirinin Vergilendirilmesi
- Gerçek Şahısların Varlıklarının Vergilendirilmesi

2. Tüzel Şahısların Kazanç ve Sermaye Vergisi:

Doğrudan federal vergilerde olduğu gibi, tüzel şahıslar, mukim oldukları veya yönetimlerinin bulunduğu veya iktisadi olarak dahil oldukları kanton ve belediyelerde vergilendirilir. Kanton ve belediyeler, sermaye şirketlerinin net kazançlarını, ödenmiş sermayelerini ve ihtiyatlarını, bazen sabit oranda, bazen artan oranda, asgari ve azami oranlar tespit edilmek suretiyle vergilendirmektedir.

Vergi Kolaylıkları: Holdingler, kantonda mukim olan ancak faaliyetinin tamamı veya bir kısmı yurt dışında olan firmalar için özel düzenlemeler bulunmaktadır. Kazancı kısmen veya tamamen yabancı iştiraklerden kaynaklanan sermaye şirketlerinin (holding ve iştirak şirketleri) vergi yükü muhtelif şekillerde hafifletilir ve bu şekilde birden fazla vergilendirmenin önüne geçilir. Kantonlar, iktisadi teşvik çerçevesinde, yeni kurulan şirketlere, belli sürelerle sınırlı, kısmen veya tamamen vergi muafiyeti tanımaktadır.

Bazı kantonlarda tüzel kişilikler, normal vergi yerine minimum bir vergi ödemektedir. Özellikle gıda alanında bir çok işletme ya çok düşük kazançta sahip olmakta ya da hiç kazanmamaktadır. Bazı kantonların vergi kanunları, bu tür işletmelerin, ekonomik önemleri sebebiyle, vergi kapsamına alınmasını öngörmektedir. Bu tür işletmelerin ciroları, malları ve sermayeleri minimum oranda vergilendirilir. Söz konusu kantonlar şunlardır: LU, OW, NW, FR, BS, SH, AR, AI, SG, TG, TI, VD, VS ve AG.

3. Nüfus Başına Alınan Vergiler:

FR, LU, NW, GR, SH, SO, TI, UR, VD, VS, GE ve ZH kantonlarında, gerçek şahıslardan 18 yaşından itibaren nüfus başına vergi alınmaktadır.

Örneğin Zürih kantonunda senede 24,- CHF nüfus başına vergi tahsil edilmektedir.

4. Veraset ve Hediye Vergisi

5. Gayrimenkul Kazanç Vergisi:

Gayrimenkul kazanç vergisi, gayrimenkullerin, tapuya kayıtlı hakların ve maden ocaklarının veya paylarının el değiştirmesinden kaynaklanan kazançlardan tahsil edilir.

Örneğin Zürih Kantonunda Gayrimenkul Kazanç Vergisi:

% 10 ilk 4.000,- CHF için

% 15 bir sonraki 6.000,- CHF için

% 20 bir sonraki 8.000,- CHF için

% 25 bir sonraki 12.000,- CHF için

% 30 bir sonraki 20.000,- CHF için

% 35 bir sonraki 50.000,- CHF için

% 40 100.000,- CHF üzeri için

Yukarıda belirtilen vergi oranları mülkiyet süresine bağlı olarak artmaktadır:

- 1 seneden az mülkiyet durumunda % 50 ve

- 2 seneden az mülkiyet durumunda % 25.

Gayrimenkulün mülkiyet süresinin 5 yıldan fazla olması halinde gayrimenkul kazanç vergisi % 5 oranında düşer. Sonraki her sene için % 3 oranında düşer, 20 yıllık mülkiyetten sonra % 50 oranında indirim talep edilebilir.

6. Alım-Satım Vergisi:

Bu vergi, gayrimenkullerin el değiştirmesinde, satış fiyatının % 1-3'ü oranında tahsil edilir. Zürih Kantonunda 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

7. Piyango ve Toto Kazançları Vergisi:

SZ, JU, TI ve VS kantonlarında, piyango ve benzeri oyun kazançları, diğer gelirlerden farklı olarak özel vergilendirilir. Diğer kantonlarda bu kazançlar normal gelire eklenir ve normal gelir vergisi uygulanır.

8. Diğer Vergiler

a. Motorlu Taşıtlar Vergisi:

Aracın özelliklerine ve kantonlara göre değişmektedir.

b. Köpek Vergisi:

Tüm kantonlarda, çoğu zaman köpeğin büyüklüğüne ve ağırlığına göre değişen köpek vergisi alınmaktadır. Çoğu kantonda, körler için olan köpekler, kurtarma ve hizmet köpekleri için vergi

kolaylıkları veya muafiyeti bulunmaktadır.

c. Eğlence Vergisi:

AR, BE, FR, GR, JU, LU, NE, SG, SO, TI ve VD kantonlarında, umuma açık organizasyonlarda bazen bilet vergisi olarak bazen de götürü usulüyle, kural olarak % 10 oranında tahsil edilir.

d. İbate Vergisi:

Çoğu kantonda alınan nispeten küçük bir vergi.

e. Damga Vergisi:

Federal damga vergisinin yanı sıra, BS, TI, VD, VS ve GE kantonlarında ayrıca damga vergisi alınmaktadır. Mahkeme veya idari makamlar tarafından özel şahıslar için düzenlenen belgeler (ilamlar, kimlik yazıları, sicil kayıt örnekleri), özel şahıslar tarafından anılan makamlara verilen belgeler (dava yazışmaları, dilekçeler, şikayetler) ve her türlü hukuki işleme ilişkin belgeler (sözleşmeler, vasiyetnameler, makbuzlar) vergilendirilmektedir. Wallis (VS) kantonunda iskambil kağıtlarından da damga vergisi alınmaktadır. Cenevre (GE) kantonunda kayıt harcı tahsil edilmektedir.

f. Reklam Tabelası Vergisi:

Uri (UR) kantonunda, kamuya açık yerlerdeki ticari amaçlı reklam düzenlemeleri, görsel ve sesli reklamlar vergilendirilmektedir.

g. Piyango Vergisi:

Çoğu kantonda piyango düzenlenmesi vergiye tabidir.

h. Hidroelektrik Santral Vergisi:

NW, GL, GR ve VS kantonları bu vergiyi, imtiyazlı hidroelektrik santrali sahiplerinden almaktadır.

MART

ÇİN

ÇİN

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Çin Asya kıtasının doğusunda yer almaktadır. Doğuda Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti; güneydoğuda Makao; güneyde Laos, Birmanya, Vietnam, Hindistan, Bhutan, Nepal; batıda Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan; kuzeyde Moğolistan Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile komşudur. Çin'in toplam kara sınırları uzunluğu 20 000 km'den fazladır. Çin'nin doğusunda Doğu Çin Denizi ve güneydoğusunda Güney Çin Denizi yer almaktadır. Çin anakarasının toplam sahil uzunluğu 18 000 km'den fazladır.

Siyasi ve İdari Yapı

1 Ekim 1949 tarihinde kurulan ÇHC'nin siyasi yapısı tek parti yönetimine dayanmaktadır. Çin Komünist Partisi (ÇKP) ülkenin tek siyasi hakimidir. ÇKP 1921 yılında kurulmuştur ve 86 milyonu aşkın üyesi bulunmaktadır. Parti devletle bütünleşmiş olup, devlet politikası Parti vasıtasıyla uygulanmaktadır. ÇKP'nin Genel Sekreteri aynı zamanda Devlet Başkanı'dır.

ÇHC'nin bugünkü Anayasası 1982 yılında onaylanmıştır. Anayasa'ya göre devletin merkez organları; Ulusal Halk Kongresi (UHK), ÇHC Devlet Başkanlığı, Devlet Konseyi, Merkezi Askeri Komisyon, Yüksek Mahkeme ve Başsavcılıktır.

Ulusal Halk Kongresi (Meclis) üyeleri ÇKP tarafından seçilen temsilcilerden oluşmaktadır. Genel seçim uygulaması yoktur.Devlet Konseyi (hükümet), devlet idaresinin ve yürütme erkinin en üst organıdır. Hükümet işlerini Devlet Konseyi takip etmektedir. Devlet Konseyi 4 Başbakan Yardımcısı, 4 Konsey üyesi, 25 Bakan'dan oluşmakta ve başında Başbakan bulunmaktadır. Devlet Konseyi, idari mevzuata ilişkin yasama işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir. Ekonomiyi ve diplomatik ilişkileri yönetir ve toplumsal konuları ele alır. Başbakan, Devlet Başkanı tarafından atanır ve görevinden alınır.

Ayrıca, ÇKP liderliğinde siyasi danışma ve istişarelerin yapıldığı "Çin Halkının Siyasi Danışma Konferansı" (ÇHSDK) adlı bir mekanizma da mevcuttur.Devlet yönetiminin en yetkili organı ÇKP Merkez Komitesi'ne bağlı olan Politbüro Daimi Komitesi'dir. Daimi Komite, Hükümetin de üzerinde bir kurum olup, ülkeyi ilgilendiren önemli konularda son söz sahibidir. Yedi üyeden oluşan Daimi Komite'nin başkanı Devlet Başkanı Xi Jinping'dir. Başbakan da Komitenin üyeleri arasındadır. Tüm üyeleri devlet lideri olarak kabul edilmektedir. ÇHC Devlet Başkanı Xi Jinping, 17 Mart 2013 tarihinde göreve başlamıştır.

Çin'de meclisin görevi daha çok temsilidir. Ulusal Halk Kongresi (UHK) adı verilen meclisin üyeleri halk tarafından değil, ÇKP tarafından belirlenmektedir. Üyelerin seçiminde geniş tabanlı temsiliyet gözetilmektedir. UHK yılda bir kez Mart ayında toplanmakta ve Hükümet programını ve ihtiyaca göre hazırlanan yeni yasaları onaylamaktadır. Onay işlemi UHK'nın 2987 üyesinin onayıyla neticelenmektedir.

İdari Yapı

Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki eyaletler her biri nüfus ve yüz ölçümü olarak ortalama bir Avrupa ülkesinin boyutunda ve ölçeğindedir. Ülkenin eyaletlere bölünerek incelenmesi ülke dinamiklerinin daha etkin olarak değerlendirilmesini açısından önem arz etmektedir. Çin idari olarak, 23 eyalet, 5 özerk bölge ve 4 belediye'ye ayrılmıştır. Ancak bu yapıların hepsi eyalet seviyesindedir. Çin Tayvan'ı 23. Eyalet olarak kabul edilmektedir.Ülkemiz de Tayvan'ı resmi olarak tanımamakta olup söz konusu ülkede dir.

Eyaletler: Anhui, Fujian, Gansu, Guangdong, Guizhou, Hainan, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Liaoning, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Sichuan, Yunnan, Zhejiang; Tayvan

Özerk Bölgeler: Guangxi, İç Moğolistan (Nei Mongol /Inner Mongolia), Ningxia, Uygur (Xinjiang Uygur), Tibet (Xizang)dir.

Belediyeler: Pekin (Beijing) , Chongqing, Şanhay , Tianjin

Çin ana karasında yer almayan **Hong Kong** ve **Macau** ise özel idari bölgeler olup söz konusu bölgelerde serbest ticaret rejimi uygulanmaktadır. bu nedenle Hong Kong ve Macau'un özerk yönetim sistemi Çin Halk Cumhuriyeti Yönetim yapısında 'Tek ülke iki sistem' olarak nitelendirilmektedir.

Nüfus

2018 yılı rakamlarına göre ülke nüfusu 1,39 milyara ulaşmıştır. 21. yy ortalarına kadar nüfusun artmaya devam edeceği ve 1,6 milyar civarında dengeleneceği beklenmektedir. Uygulanan politikalar sonucunda nüfus azalarak da olsa artmaya devam etmektedir. Nüfus içerisinde yaşlıların gençlere oranı giderek artmaktadır. 2016 yılında ülkede tek çocuk politikasına son verilerek her ailenin iki çocuk sahibi olmasına izin verilmiştir. Ülkede 65 yaş üstü nüfus hızla artmakta olup 2018 yılı verilerin göre nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Yüksek nüfus, Çin için en büyük sorunlardan birisini teşkil etmenin yanı sıra, büyük bir ekonomik güç kaynağı olma niteliğindedir. Gelecek 10 yıl içinde yaklaşık 70 milyon kişinin iş gücüne katılacağı öngörülmüştür. Bu kitlenin yarattığı baskının, yüksek büyüme oranlarını önümüzdeki dönemde de zorunlu kılacağı düşünülmektedir. Nüfusun %91,6'sı Han kökenli Çinliler, %16,7'sini ise aralarında Uygurların da bulunduğu diğer azınlıklar oluşturmaktadır

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Çin, maden ve mineraller yönünden zengin bir ülkedir. Aralarında demir, demir alaşımli metal cevherleri, fosfat, tungsten, molibden ve titanyumun bulunduğu yaklaşık 17 maden ve mineral türünde dünya lideri konumunda bulunmaktadır. Bu arada Çin, uzay teknolojisi ve elektronik alanında kullanılan bazı ender bulunan madenlerin de artan orandaki üretici ve ihracatçısıdır. Rusya ve Kanada'dan sonra yüzölçümü en geniş ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti, sahip olduğu hidroelektrik güç potansiyeli ve kömür rezervleri açısından da dünya birincisidir. Ancak üretilen kömürün kalitesi düşüktür. Yer yer karşılaşılan enerji darboğazları ülke ekonomik gelişmesinin en önemli engellerinden biri olarak görülmektedir.

Hali hazırda toplam enerji ihtiyacının %70'i kömürden elde edilmektedir. Çin önemli bir ham petrol ithalatçısıdır.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomi Politikaları

Çin son dönemde yabancı sermayeyi çekme konusunda çok başarılı olmuştur. 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların başında Çin yer almıştır. Çin hükümeti yabancı yatırımlara ayrıcalıklı muamele yerine ülkenin bu anlamda bir doyuma ulaştığı düşüncesi ile yerli ve yabancı yatırımlara eşit muamele anlamına gelen uluslararası kabul görmüş, "Milli Muamele" ilkesini uygulamaya koymuştur. Bununla birlikte altyapının zayıf olduğu batı ve iç bölgelerde özellikle uzun vadeli projeler için bazı özel teşvikler düşünülmektedir.

Dış Ticaret Kanunu 1995'te yürürlüğe girmiştir. Dış Ticaret, yabancı sermayeli kuruluşlar istisna tutulmak üzere, ticaret planlama mekanizması ilkeleri çerçevesinde Dış Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Bakanlığı (MOFTEC) tarafından yürütülmektedir. Dış ticaret, ulusal ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş Dış Ticaret Şirketleri (FTC) yoluyla gerçekleştirilmektedir. İhracata ilişkin zorunlu planlama kaldırılmakla birlikte bazı ürünler üzerindeki lisans uygulaması devam etmektedir. Ancak ithalatta "plan" yerli üretimi korumak ve döviz rezervini kontrol etmek amacı ile önemini sürdürmektedir.

Ekonomik Performans

Merkezi planlamadan ayrıldığı 1978 yılından bu yana Çin, yılda ortalama %10 oranında büyümektedir. Özellikle ülkenin doğu kıyıları hissedilir ölçüde bir gelişme göstermektedir. Ancak ekonomik büyümenin hızı istikrarlı değildir. Tüketim eğilimi artmakta, fiyatlar yükselmekte, yabancı yatırımlar ve şehirde kişi başına düşen gelir artmaktadır. Bazı gözlemciler Çin'in resmi olarak açıklanandan çok daha hızlı büyüdüğünü öne sürmektedir. Reform döneminde ekonomik büyüme kıyı bölgelerinde çok daha hızlı gerçekleşmiştir. 1980'li yıllar ve 1990'ların başında Guangdong eyaleti genel olarak İnci Nehri Deltası, en hızlı büyüyen bölge olmuştur. Guangzhou'nun başkenti olduğu Guangdong Eyaleti ise fakir ve arka planda kalmış bir tarım bölgesiyken, Shenzen küçük bir balıkçı kasabası olarak bilinmektedir. Dönemin ÇHC Devlet Başkanı Deng Xiaoping'in "Açık Kapı Politikası" reformları ile bu bölgedeki sosyoekonomik koşullar bir anda değişmiştir. Çin anararasının ticarete açılması ve Hong Kong'da maaşların yükselmesiyle, Hong Kong'taki pek çok imalatçı, ucuz işçilik, düşük arazi kirası ve işletme maliyetlerinden yararlanmak için Guangzhou ve çevresine akın etmeye başlamıştır. Böylece emek yoğun sektörlerdeki faaliyetler Çin anararasında yapılırken yönetim, tasarım, AR-GE, kalite kontrol ve finans gibi yüksek katma değerli faaliyetler Hong Kong'da sürdürülmeye devam etmiştir. "Açık Kapı Politikası"nın etkisiyle 1980'lerde başta Shenzen olmak üzere Özel Ekonomik Bölgeler gelişmeye başlamıştır. Ekonomik yükselme, tüm bölgeye yayılmış ve Guangzhou, Shenzen, Dongguan, Shunde, Nanhai ve Zhongshan gibi yerleşim bölgelerinde hızlı bir şehirleşme süreci yaşanmıştır. 1992 yılı ile birlikte Deng Xiaoping'in bu bölgeye olan desteği daha da artmış, Çin'in iç bölgelerinden milyonlarca göçmen ve mevsimlik işçi daha iyi bir yaşam standardına sahip olmak için Guangzhou ve çevresine gelmeye başlamıştır. Lojistik üsleri, havaalanları ve metrolar bu bölgenin megapolleşmesine olumlu katkıda bulunmuştur.

Anılan bölgeden bahsedilirken "Çin ekonomisinin kalbi, atölyesi", "ticaret merkezi", "açık pazar", "iş odaklı mantalite", "güçlü üretim merkezi", "ulaşım ve üretim altyapısı güçlü", "makine, otomotiv, elektronik, mobilya, doğaltaş-mermer sektörleri" ifadeleri kullanılmaktadır. Özellikle Guangdong eyaleti, üretim, perakende satış, mevduat, patent başvurusu sayısı, ödenen vergi miktarı, dış ticaret, cep telefonu sayısı, internet kullanımı açısından Çin'de bir numaradır. Bu ifadeler rakamlara da yansımakta, bölgedeki şehirlerin dış ticaretleri dünyadaki birçok ülkenin dış ticaretinden fazla olmaktadır. Diğer taraftan, Dünyanın ilk 500 şirketinin % 20'sinin ofisleri ve üretim kolları Guangzhou'da bulunmaktadır. Guangzhou'nun başkenti olduğu Guangdong eyaletinde 90 bin yabancı (fabrika) yatırımını, 3 bin temsilcilik ofisi vardır. Çin'in en büyük iç ticaret ve dağıtım merkezi olarak bilinmektedir. Guangzhou ve çevresinde kozmopolit bir yapı bulunmaktadır. Orta Doğulu, Afrikalı ve Latin işadamlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Guangzhou'da Çin'in diğer şehirlerine nazaran Ortadoğu ve Afrikalı işadamlarını yoğun olarak görmek ve bu işadamlarına yönelik hizmet veren otel ve restoranlara rastlamak mümkündür. Guangzhou ve Shenzen'de 9 adet Türk restoranı ve 1 adet Türk pastanesi bulunmaktadır. Guangzhou ve çevresi adeta Çin Hükümeti tarafından az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir ticaret merkezi olarak konumlandırılmıştır.

2015 yılındaki ekonomik performansına bakıldığında Çin'in GSYH'si 11,9 trilyon dolara ulaşmıştır. Enflasyon yüzde 1,5 seviyesinde gerçekleşirken kentsel kayıtlı işsizlik oranı yüzde 4,1'e inmiştir. Ayrıca, 13,1 milyon yeni istihdamla bu alanda rekor kırılmıştır. Dış ticaret hacmi 4 trilyon dolar seviyesini aşmıştır. Böylece Çin, dış ticaret hacmi açısından dünyanın en büyük ülkesi olmuştur. 2015 yılında dış ticaret hacmi için yüzde 5,6 oranında artış kaydetmiştir. Diğer taraftan, hizmet sektörünün ekonomideki payı yüzde 46,1'e ulaşarak ilk kez sanayi sektörünü geride bırakmıştır.

Dış Ticaret

Genel Durum

Çin'in Yıllara Göre Dış Ticareti

Dış Ticaret Değerleri	2015	2016	2017
İhracat(Amerikan Doları)	2.273.468	2.097.637	2.271.796
İthalat(Amerikan Doları)	1.679.564	1.587.921	1.840.957
Dış Ticaret Hacmi (Amerikan Doları)	3.953.032	3.685.558	4.112.753
Dış Ticaret Dendesi (Amerikan Doları)	593.904	509.716	430.839
İhracatın İthalatı Karşılama Oran (%)	169	163	123

Kaynak:ITC-Trade Map, 2017

Çin'in Başlıca Ülkeler İtibariyle İhracatı (Bin \$)

Sıra	Ülkeler	2015	2016	2017	Toplamdaki Pay %
	TOPLAM İHRACAT	2.273.468.224	2097.637.172	2271.796.142	100,0
1	ABD	409.979.244	385.677.759	431.664.273	19
2	Hong Kong	330.462.787	287.251.662	280.975.081	12,4
3	Japonya	135.616.443	129.268.487	137.368.622	6
4	G. Kore	101.286.384	93.707.103	102.834.413	4,5
5	Vietnam	66.017.020	61.094.097	72.117.144	3,2
6	Almanya	69.154.834	65.214.031	71.224.289	3,1
7	Hindistan	58.228.027	58.397.761	67.925.121	3
8	Hollanda	59.453.380	57.447.210	67.325.060	3
9	İngiltere	59.567.065	55.664.076	57.039.880	2,5
10	Singapur	51.942.440	44.495.953	45.668.183	2
11	Tayvan	44.893.438	40.227.594	43.934.720	1,9
12	Rusya	34.756.877	37.339.601	43.149.783	1,9
13	Malezya	43.980.387	37.660.167	41.999.160	1,8
14	Avustralya	40.306.509	37.282.497	41.582.543	1,8
15	Tayland.	38.290.804	37.182.731	38.780.758	1,7
...	...	...	...	...	...
28	Türkiye	18 607.841	16.686.641	18.143.520	0,8

Kaynak:ITC-Trade Map, 2018

Çin'in Başlıca Ürünler İtibari ile İhracatı (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017
	TOPLAM	2.273.468.224	2.097.637.172	2.271.796.142
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	212.570.058	201.364.563	219.421.769
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	137.210.906	125 006 320	142.184.062
8542	Elektronik entegre devreler	69.361.768	61.156.505	66.507.730
8473	84.69 ila 84.72 pozisyonlarındaki makina ve	28.853.747	25.856.350	32.942.651

	cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar (kutu, kılıf vb)			
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	28.178.547	28.230.880	31.486.964
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	28.258.328	28.276.090	31.049.571
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları	35.662.322	29.970.636	29.003.718
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	33.960.798	28.740.579	28.419.868
4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.	28.201.561	24.923.194	26.882.582
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	31.609.928	26.613.091	26.774.699
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	29.134.833	25.912.278	26.685.685
2710	Petrol. yağları.ve.bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	19.087.416	19.395.489	25 503 451
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	26.341.346	24.318.117	25.315.264
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	25.876.913	24.832.581	24.902 202
9503	Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	15.663.715	18.382.560	24.261.407
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	23.643.776	21.866.910	23.469.132
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	21.406.247	20.882.871	22.172.823
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	24.510.404	21.405.224	21.573.666
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	18.805.140	18.323.908	19.623.468
8443	Baskı yapmaya mahsus makinalar; kopyalama ve faks makinaları; bunların aksam, parça ve aksesuarları	21.142.660	18.702.218	18.087.143
3926	Plastikten diğer eşya	17.942.480	16.628.554	17.928.568
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	20.373.576	17.775.850	17.926.266
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	19.718.754	17.627.993	17.325.002
8518	Mikrofonlar ve mesnetleri, hoparlör, kulaklık, mikrofon-kulaklık setleri, ses frekansı yükseltici setleri, amplikatörler	15.772.769	14.988.697	16.314.424
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort	19.386.741	15.998.039	15.232.143

	(örme)(yüzme kıyafeti hariç)			
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	13.782.219	13.831.394	14.976.399
8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar)	12.491.825	13.120.716	14.749.834
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	14.545.852	13.441.779	14.695.709
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	13.842.691	12.893.129	14.166.555
9504	Eğlence merkezleri için oyun eşyası, bilardo, kumarhane için özel masalar ve otomatik bowling oyun ekipmanları vb	10.519.578	10.862.535	14.046.918
8534	Baskı devreler	14.022.184	12.810.379	13.972.709
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	12.322.648	12.676.001	13.652.580
6404	Dış tabanı kauçuk, plastik, tabii veya terkip yoluyla elde edilen kösele ve yüzü dokumaya elverişli maddelerden ayakkabı	12.915.689	12.465.060	13.530.805
8529	Sadece veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	11.342.843	11.469.941	13.080.038
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	10.856.367	10.477.889	12.351.035
5407	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	11.384.733	11.412.536	12.132.206
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	14.205.231	12.461.537	12.025.182
8507	Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	10.345.143	10.158.801	11.670.344
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	18.547.454	13.039.414	11.075.906
8543	Kendine has fonksiyonlu diğer elektrikli makina ve cihazlar	8.962.369	9.016.325	10.885.030

Kaynak:ITC-Trade Map, 2018

Çin'in Başlıca Ülkeler İtibariyle İthalatı (Bin \$)

Sıra	Ülkeler	2015	2016	2017	Toplamdaki Pay %
	TOPLAM İTHALAT	1679.564.325	1587.920.688	1840.957.060	100,0
1	G. Kore	174.506.083	158.974.531	177.523.904	9,6
2	Japonya	142.902.573	145.670.688	165.494.647	9
3	ABD	148.693.056	135.120.133	154.839.684	8,4
4	Tayvan	143.204.215	138.847.227	154.796.770	8,4
5	Almanya	87.623.361	86.109.030	96.932.837	5,3
6	Avustralya	73.509.971	70.895.013	94.632.692	5,1

7	Brezilya	44.089.358	45.855.047	58.476.878	3,2
8	Malezya	53.277.331	49.269.637	53.961.162	2,9
9	Vietnam	29.831.745	37.171.604	50.374.166	2,7
10	Tayland	37.168.745	38.532.343	41.805.850	2,3
11	Rusya	33.258.663	32.260.148	41.351.921	2,2
12	Singapur	27.580.763	26.014.249	34.133.663	1,9
13	İsviçre	41.200.166	39.945.438	33.014.622	1,8
14	S. Arabistan	30.021.051	23.626.019	31.751.563	1,7
...	...	...	...	...	...
54	Türkiye	2.943.638	2.785.415	3.772.268	0,2

Kaynak:ITC-Trade Map, 2018

Tablo 6: Çin'in Başlıca Ürünler İtibariyle İthalatı (Bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017
	TOPLAM İTHALAT	1.679.564.325	1.587.920.688	1.840.957.060
8542	Elektronik entegre devreler	230.657.123	227.616.904	258.559.727
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	134.342.874	116.660.748	162.191.057
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	57.393.061	58.032.584	76.165.460
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dâhil)	44.212.268	44.005.218	49.940.232
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	48.418.939	45.899.865	47.795.304
1201	Soya fasulyesi	34.790.413	33.981.149	39.627.274
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	46.341.132	37.981.021	37.177.141
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	24.894.765	23.002.120	33.001.940
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	29.351.070	27.865.658	27.871.890
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	23.350.726	25.468.891	27.076.415
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	18.780.896	20.888.054	26.107.243
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	26.057.975	25.766.121	26.023.959
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dâhil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	23.609.561	20.432.497	23.725.272
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	20.936.129	18.118.094	20.626.408
2902	Siklik hidrokarbonlar	16.479.175	15.625.742	19.843.506
8486	Yarı iletken disklerin, külçelerin, entegre devrelerin vb imalatında kullanılan makine ve cihazlar; aksam-parça-aksesuar	12.491.142	14.033.544	19.647.951
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	10.137.073	11.510.310	18.522.785
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	13.036.808	14.090.321	17.157.314

3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	14.963.867	14.046.432	16.943.483
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	14 138.221	14.199.566	15.506.406
8473	84.69 ila 84.72 pozisyonlarındaki makina ve cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar (kutu, kılıf vb)	16.715.645	13.313.503	14.681.695
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	14.240.150	11.157.369	14.473.295
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	8 975.364	9.519.940	12.367.462
8529	Sadece. Veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	7.429.189	9.376.510	12.271.518
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	10.226.468	8.456.265	11.795.565
4703	Sodalı veya sülfatlı kimyasal odun hamuru	9.868.407	9.372.373	11.766.890
8534	Baskı devreler	12.145.137	10.305.354	11.582.045
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	11.757.693	10.801.650	11.111.742
9031	Diğer ölçme veya muayene alet, cihaz ve makinaları; profil projektörleri	8.827.369	9.751.616	10.975.338
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	5.664.851	8.715.344	10.329.216
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	7.504.844	8.137.759	10.064.655
4403	Yuvarlak ağaçlar	8.063.599	8.085.187	9.925.446
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	8.386.896	6.175.252	9.152.484
8532	Sabit, değişken veya ayarlanabilir (ön ayar yapılabilir) elektrik kondansatörleri	10.213.918	8.030.120	8.684.355
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	8.248.668	7.555.637	8.633.415
4002	Sentetik kauçuk veya sıvı yağlardan türetilen taklit kauçuk (ilk şekillerde veya levha, tabaka, şerit halinde)	3.893.501	5.356.034	8.473.651
9027	Fiziksel-kimyasal analiz alet-cihazlar; akışkanlık, genişleme vb ölçü cihazlar; ısı-ışık-ses ölçme cihazları; mikrotomlar	6.603.190	7.262.128	7.945.407
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	7.451.004	7.660.205	7.874.949
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	7.172.972	6.973.785	7.666.781
8443	Baskı yapmaya mahsus makinalar; kopyalama ve faks makinaları; bunların aksam, parça ve aksesuarları	8.238.087	7.196.173	7.652.379

Kaynak: ITC-Trade Map, 2018

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-Çin Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2007	1.039.523	13.234.092	14.273.615	-12.194.569
2008	1.437.204	15.658.210	17.095.414	-14.221.007
2009	1.599.139	12.676.573	14.275.712	-11.077.433
2010	2.269.175	17.180.806	19.449.982	-14.911.631
2011	2.466.316	21.693.336	24.159.652	-19.227.019
2012	2.833.255	21.295.242	24.128.497	-18.461.987
2013	3.600.865	24.685.885	28.286.751	-21.085.020
2014	2.861.052	24.918.224	27.779.276	-22.057.171
2015	2.414.790	24.873.457	27.288.247	-22.458.666
2016	2.328.044	25.441.433	27.769.477	-23.113.389
2017	2.936.262	23.370.620	26.306.882	-20.434.358
2018	2.912.539	20.719.063	23.631.602	-17.806.524

Kaynak: Trade Map (2020)

İHRACAT

Tablo: Türkiye'nin Çin'e İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

Sıra	G.T.İ.P	Ürün Adı	2016	2017	2018
		TOPLAM	2.328	2.936	2.913
1	2515	Mermer ve traverten, ekosin, su mermeri, kireçli taşlar	728	943	772
2	2610	Krom cevherleri ve konsantreleri	204	258	221
3	2528	Tabii boratlar ve bunların konsantreleri	105	128	140
4	2607	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	63	109	127
5	2616	Kıymetli metal cevherleri ve	127	125	125

		konsantreleri			
6	7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0	14	65
7	8403	Merkezi ısıtma kazanları (84.02 pozisyonundakiler hariç)	33	37	49
8	7501	Nikel matları, nikel oksit sinterleri ve nikel metalürjisinin diğer ara ürünleri	14	34	49
9	9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	34	38	45
10	5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	14	42	41
11	7322	Demir veya çelikten elektriksiz merkezi ısıtmaya mahsus radyatör, motorlu hava püskürtücüler, bunların aksam-parçası	28	45	39
12	2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	74	68	37
13	2008	Yer fıstığı ve diğer kabuklu yemiş ve meyve konserveleri	20	34	35
14	8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	12	18	24
15	6109	Tiştirler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	13	15	21
16	2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	4	13	20
17	5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	23	20	18
18	6815	Taştan ve diğer minerallerden eşya	10	10	17

19	8409	Sadece veya esas itibariyle 84.07 veya 84.08 pozisyonlarındaki motorların aksam ve parçaları	9	11	17
20	3207	Seramik, emaye veya cam sanayinde kullanılan boya, sır, cila vb.	12	16	17

Kaynak: TradeMap-ITC ,2020

İTHALAT

Tablo: Türkiye'nin Çin'den İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar) Kaynak: TradeMap, 2018

Sıra	G.T.İ.P. No.	Ürün Adı	2016	2017	2018
		TOPLAM İTHALAT	25.441	23.371	20.719
1	8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	3222	2829	2062
2	8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; vd.	1126	1271	998
3	5402	Sentetik filament iplikleri (	547	594	521
4	8529	Sadece veya esas itibariyle 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	383	537	369
5	8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	284	335	367
6	8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	357	414	333
7	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	281	381	295
8	8501	Elektrik motorları ve jeneratörler [elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları hariç]	214	252	267
9	7219	Paslanmaz çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm. veya fazla olanlar)	106	266	267
10	8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar)	182	236	239

11	9503	Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	371	353	231
12	8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	179	204	209
13	8545	Elektrik işlerinde kullanılan kömür elektrotlar-fırçalar, lamba-pil kömürleri ve grafit veya diğer kömürden diğer eşya	34	105	209
14	7606	Aluminyum saclar, levhalar, şeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geçenler)	75	94	192
15	8477	Kauçuk veya plastiğin işlenmesine veya kauçuk veya plastikten eşyanın imaline mahsus diğer makina ve cihazlar	146	157	185
16	2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	116	129	184
17	8428	Kaldırma, elleçleme, yükleme, boşaltma makinaları (asansörler, yürüyen merdivenler, konveyörler, teleferikler gibi)	176	188	182
18	3926	Plastikten diğer eşya	209	197	180
19	8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	293	308	178
20	8481	Musluk, batarya, vana ve valfler	250	241	172

Kaynak: Trade Map- ITC 2020

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ticari ilişkiler, 16 Temmuz 1974 tarihinde Pekin’de imzalanan Ticaret Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu Anlaşmanın 6. Maddesi uyarınca, her yıl toplanması öngörülen Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ticaret Komitesi, 1978 ve 1981 yıllarında olmak üzere iki kez toplanmıştır. Adı geçen Komite, 19 Aralık 1981 tarihinde Pekin’de imzalanan Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde kurulan Karma Ekonomik Komite ile birleştirilmiş ve Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ekonomik ve Ticari Komitesi adını almıştır.

Türk tarafı KEK Eşbaşkanlığı Ekonomi Bakanımız Sayın Zafer Çağlayan, Çin tarafı eşbaşkanlığı ise Ticaret Bakanı Chen Deming tarafından yürütülmektedir.

Türkiye-Çin 16. Dönem Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantısı 26-27 Eylül 2009 tarihlerinde Pekin’de gerçekleştirilmiştir. KEK Toplantısı ile eş zamanlı olarak Şangay’da İş Konseyi toplantısı gerçekleştirilmiştir.

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Adı	İmza Tarihi	RG Tarih ve No'su
Ticaret Anlaşması	16.07.1974	08.01.1975-15112
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması	19.12.1981	16.02.1982-17607
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	11.11.1990	01.05.1994-21921
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	23.05.1995	30.12.1995-22863
DTM ile MOFTEC Arasında Ticari İstişare Mekanizması Kurulması Hakkında Mutabakat Zaptı	03.1999	12.09.2001-24521
Hayvan Sağlığı ve Karantina Anlaşması	24.01.2006	22.05.2009-27235
Türkiye-Çin 16. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	09.2009	
Altyapı, Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Protokolü	27.09.2009	
Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü ile ÇHC İthalat-İhracat Ticaret Bürosu Arasında İşbirliği Sağlanmasına Yönelik Protokol	16.04.2010	
Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliğinin Genişletilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması	27.09.2009 (parafe) 8.10.2010 (imza)	Uygun Bulma Kanunu 26.01.2012 28185
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Üçüncü Ülkelerde Altyapı İnşaatı ve Teknik Müşavirlik Alanlarında İşbirliğinin Artırılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	10.2010	
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Arasında İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliği Orta ve Uzun Dönem Kalkınma Planı İçin Ortak Araştırma Başlatılmasına Yönelik Mutabakat Zaptı	8.10.2010	
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Arasında Yeni İpekyolu Bağlantısı Ortak Çalışma Grubu Kurulmasına İlişkin Mutabakat	10.2010	

Zaptı		
T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ile Çin Kalkınma Bankası Arasında Mali İşbirliği Çerçeve Anlaşması	21.02.2012	T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ile Çin Kalkınma Bankası Arasında Mali İşbirliği Çerçeve Anlaşması
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası Arasında Swap Anlaşması	21.02.2012	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası Arasında Swap Anlaşması
Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Kalite Kontrolü, Denetim ve Karantina Genel İdaresi Arasında Türkiye'den Çin'e Gönderilen Tütünün Bitki Sağlığı Şartları Konusunda Protokol	21.02.2012	Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Kalite Kontrolü, Denetim ve Karantina Genel İdaresi Arasında Türkiye'den Çin'e Gönderilen Tütünün Bitki Sağlığı Şartları Konusunda Protokol
BDDK ile Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu Arasında Sınır Ötesi Krizlere Müdahalede Bankacılık İşbirliği Protokolü	02.2012	BDDK ile Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu Arasında Sınır Ötesi Krizlere Müdahalede Bankacılık İşbirliği Protokolü

Pazar ile İlgili Bilgiler

Çin'e Gıda Maddeleri İhracatında Yerine Getirilmesi Gerekli Prosedürler

Çin ithal edilecek gıdaların ülkeye girişi esnasında gıda kalitesi ve hijyenini korumak için titiz ve pek çok aşamadan oluşan bir kontrol sistemi uygulamaktadır. Her yıl ülkeye ithal edilmek istenen gıdaların büyük bölümü belge eksikliği ve gerekli kalite standartlarını karşılamaması nedeniyle, anılan ürünler gümrüklerde imha edilmekte veya ürünler geri gönderilmektedir.

İhracatı yapılacak ürün '*İşletme Kaydının Zorunlu Olduğu Gıdalar Listesindeki Ürünler*' kapsamında ise Çin'e ihracat yapacak yabancı üretici veya ihracatçıların, *Çin Devlet Sertifikasyon ve Akreditasyon İdaresi- (AQSIQ)*-'ne kayıt yaptırması gerekmektedir.

Adı geçen kurumun internet adresi: <http://english.aqsiq.gov.cn/>

AQSIQ gıda ithalatında ithalatçı ve avantajların ve ithal gıdanın kayıtlarının yapıldığı kurum olup başvuruların internet üzerinden yapılması mümkündür. Gıdanın ithalatı sırasında gerek ithal edilen ürün gerekse ithalatçı ve ihracatçının kontrolü bu kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Aşağıda verilen internet adresinden Çin Halk Cumhuriyetince ithalatına izin verilen ürünlerin listesi ve ithalat için gerekli AQSIQ tarafından ilk başvuru formuna ulaşılabilir.

<https://www.aqsiq.net/imported-food-list>

Çin Tarafından İthal edilen gıda maddelerinin listesinin bulunduğu bağlantı adresine (Link) 'aşağıda yer verilmiştir:<https://www.aqsiq.net/imported-food-list>

Çin'e İhracatta İzlenecek Adımlar

1)Gerekli dokümanların formların doldurulması ithal öncesi izin alınması

Çin çoğu gıdanın ithalatında belgeleme işlemleri son derece sıkı ve karmaşık kuralları bulunmaktadır.

Gıdanın sevkiyatı öncesi ürünün kalite kontrol belgeleri, gıda sağlık sertifikası karantina belgesi,

menşei şahadetnamesi, çeki listesi ambalajı malzemelerinin detaylı açıklaması talep edilmektedir. Bu dokümanlar sevkiyat sonrası Çinli makamlarca incelenmektedir. Bu nedenle gümrüğe gelen ürün ithalatında bir aksaklık yaşanmaması için Çin makamları tarafından istenmiş olan belgelerin eksiksiz hazırlanmasına büyük özen gösterilmesi gerekmektedir. Ürünün çeşidine göre değişim göstermesi mümkünse de Çin Halk Cumhuriyeti tarafından ithal gıda ürünlerinde talep edilen başlıca belgeler aşağıda sıralanmaktadır:

- Ticari Fatura
- Gönderilen ürünlerin ayrıntılı listesi
- <>

Gümrük beyannamesi

- Sağlık Sertifikası
- Sıvı gıdalar için şişeleme tarihi
- Gıda etiketinin orijinal örneği
- Gıda etiketinin Çince etiketi
- Gıda Kontrol Sertifikası
- Serbest Satış Sertifikası (Certificate of Free Sale)
- Çin Makamlarına
- Gümrük Beyannamesi (Çince)
- Çin Makamlarınca Verilecek Kargo Taşıma Poliçesi Başvuru Formu (China Cargo Transportation Insurance Policy Application Form)
- ÇHC Kargo Taşıma Poliçesi Formu (China Cargo Transportaion Insurance Policy)

2) Ön Lisans ve İthalat Kotası

Genellikle ithal gıda ürünlerinde ön lisan istenmektedir. Ancak Ön Lisans istenen ürünler kümes hayvanları, süt mamulleri için Çin Ticaret Bakanlığında alınacak Otomatik İthal Lisansı (Automatic Import Licence)) istenmektedir.

İthalatı kotaya tabi başlıca ürünler ise: Buğday, mısır Pirinç Şekerdir ve Tarım Ürünleri İthalat Tarife Kotası Sertifikası (Import Tariff Quotes Certificate) talep edilmektedir.

3) Etiketlemenin Uygunluğun kontrolü

Çin'e ihracatı yapılacak tüm gıda maddelerinin, gümrükten çekilebilmesi için etiketlerinin Çin alfabesinin karakterleri ile yazılmış olan Çince (Basit Çince) olması istenmektedir.

Etiketlemede genellikle talep edilen bilgiler:

- Ürünün Genel adı
- İçindekiler ve yüzde oranları
- Üretici, yerel acente ve dağıtımını adı ve adresi
- Menşei ülke
- Ürünün Kalite derecesi
- Ulusal Standart Yönetmeliği /Ürünün Üretim Standart

- Ürüne Özel İçerik

Tüm etiketlerin Çin Kontrol Ve Karantina Servisince (CIQS) tarafından onaylanması gerekmektedir. Çin’de etiketleme kurallarının değişmesi ihtimali göz önünde bulundurularak ürün sevkiyatı öncesi Ticaret Müşavirliğimize, Çin’deki acentenize ve/veya ithalatçınızdan yürürlükte olan kuralları ve mevzuatın elinizdeki bilgilerle ile karşılaştırılarak teyit alınması büyük önem arz etmektedir.

4) CIQ Gıda Sağlık Sertifikasını Alınması

Ürünler Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) gümrüğüne ulaştığında gıda maddeleri gümrük memurları tarafından incelenmekte tüm belgeler incelenip eksiksiz hazırlanmış belgesi olan ürünler için sertifika verilmektedir. CIQ sertifikası gerçekleştirin her bir sevkiyat için tekrar düzenlenmektedir. Yapılan gönderide gümrüğe verilen belgelerde bir eksiklik görülmesi halinde ise; gönderilen mallara gümrüklerce el konulması halinde CIQ’dan bir beyanname talep edilmesi veya eksik belgelerin tamamlanması gerekmektedir. CIQ’dan beyanname temin edilmesi için gerekli belgeler: İşletmenize ait lisan, ithalat lisansı, kota sertifikası, gıda sağlığı ve güvenliği beyannamesi, şirketinizin tanıtım bilgilerinin ve ürünün detaylı bilgileri içeren belge olarak belirtilmektedir.

Çin’de mevzuat ve uygulamada olabilecek değişiklikleri dikkate alarak tüm bu bilgilerin sevkiyat öncesi ithalatçı ve/veya acentenizden de teyit edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Çin’e ilk defa gıda maddesi ihraç edecekler için gümrüklerde kontrollerin daha sıkı ve zorlayıcı olabileceği, izleyen sevkiyatlarda ise kontrol ve gümrüklemedeki uygulamaların nispeten daha rahat olabileceği bazı kaynaklarca ifade edilmektedir.

Çin’in coğrafi olarak çok büyük bir alana sahip olması nedeni ile ithalatta yapılan muamelede bölgesel idarelerce yapılan uygulamalarda farklılıkların da olabileceği dikkate alınarak ithalatçı ve veya acentenizden de uygulamadaki kuralların teyit edilmesi olabilecek aksaklıkların önlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Çin’in Gıdaların Gümrükten Geçirilmesi Aşamasında Uyguladığı Temel Adımlar

1. Gıda maddelerinin Çin’e giriş yapması
2. Ürün kontrol beyanı (inspection declaration)
3. Gümrük beyanı
4. Gümrük vergisinin ödenmesi
5. Gümrük kontrolünün yapılması
6. Gümrük işlemlerinin yapılması
7. Ürün örnekleri ve etiketlerinin denetlenmesi
8. Gıda sağlık sertifikasının verilmesi.

Kaynak: <http://english.aqsiq.gov.cn/>, <https://www.aqsiq.net/imported-food-list>

Gümrük Vergileri

Çin Halk Cumhuriyeti’nde 1 Aralık 2017 tarihinden geçerli olmak üzere 8 haneli GTİP bazında sıralanan 187 kalem ürün için MFN (En çok kayırlan ülke) bazında gümrük vergilerinde indirimle gidildiği Çin Maliye Bakanlığı tarafından açıklanmıştır.

Söz konusu açıklamada anılan vergi indiriminin Çin Hükümeti (Devlet Konseyi) talimatıyla gerçekleştirildiği ve nihai tüketicilerin daha fazla çeşitte ürüne daha düşük fiyatla ulaşmaları maksadı ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Söz konusu indirim ile mezkûr ürünlerdeki ortalama gümrük vergisi yükünün ortalama olarak %17,3 den %7,7’ ye gerilediği belirtilmektedir.

İndirim kapsamına giren başlıca gıda maddeleri; çeşitli sert kabuklu meyveler, balıklar, dondurulmuş yengeç ve diğer su ürünleri, bebek mamaları, sade makarna, sosisler, işlenmiş meyve sebzeler, mineral sular, ilaçlar, kozmetik ürünler, bavul ve çantalar kadın ve erkek hazır giyim ürünleri, ayakkabılar, buzdolabı, elektrikli küçük ev aletleri, peçeteler ve hijyenik ürünler, şampuan ve diğer kişisel bakım ürünleri başlıca ürünleri oluşturmaktadır.

Sıra No	ex	HS Kodu	Ürün ismi
1		03031300	冻大西洋鲑鱼及多瑙哲罗鱼 Frozen Atlant salmon (Salmo salar) and Danube salmon (Hucho
2	ex	03035900	冻毛鳞鱼 · 但食用杂碎除外 Frozen Capelin (Mallotus villosus), excluding edible fish offal
3		03061490	其他冻蟹 Other crab, frozen
4		03061612	冻的北方长额虾 Frozen pandaius borealis
5		03061719	冻其他小虾 Other shrimps, frozen
6		03063190	活鲜冷的其他岩礁虾和其他龙虾 Live\ fresh of chilled Rock lobster and other seacrawfish
7		03063399	其他活鲜冷的蟹 Other live, fresh or cold crab
8		03078190	活、鲜或冷的其他鲍鱼 Other live, fresh or chilled Abalone (Haliotis spp.)
9		04062000	各种磨碎或粉化的乳酪 Grated or powdered cheese, of all kinds
10		04063000	经加工的乳酪 (但磨碎或粉化的除外) Processed cheese, not grated or powdered
11		04064000	蓝纹乳酪和娄地青霉生产的带有纹理的其他乳酪 Blue-veined cheese and other cheese conta
12		04069000	其他乳酪 Other cheese
13		08011100	干的椰子 Dried Coconuts
14		08012100	鲜或干的未去壳巴西果 Fresh or dried Brazil nuts in shell
15		08012200	鲜或干的去壳巴西果 Shelled Brazil nuts, Fresh or dried
16		08013100	鲜或干的未去壳腰果 Fresh or dried Cashwe nuts in shell
17		08013200	鲜或干的去壳腰果 Shelled Cashwe nuts, fresh or dried
18		08026190	未去壳非种用马卡达姆坚果 (夏威夷果) Macadamia nuts in shell
19		08026200	去壳马卡达姆坚果 (夏威夷果) Shelled Macadamia nuts
20	ex	08029090	Pecan (fresh or dried)
21		08044000	鲜或干鳄梨 Dried Avocados
22	ex	08134090	蔓越橘干 Dried Cranberry
23		16010010	动物肉、杂碎及血制天然肠衣香肠 Sausages packed with natural casing of meat, meat offal o
24		16010020	动物肉、杂碎及血制其他肠衣香肠 Sausages packed with other casing of meat, meat offal or
25		19011090	其他供婴幼儿食用的零售包装食品 Other preparations for infant use, put up for retail sale
26		19021900	其他未包馅或未制作的生面食 Other, not stuffed or uncooked pasta
27		20071000	烹煮制成的果子均化食品 Being cooked and homogenized preparations
28		21069050	海豹油胶囊 Seal oil capsules
29	ex	21069090	乳蛋白部分水解配方、乳蛋白深度水解配方、氨基酸配方、无乳糖配方特殊婴幼儿奶粉 acid formula special depth formula, infant mik power
30		22011010	矿泉水 Mineral waters
31		22051000	装入2升及以下容器的味美思酒及其他加植物或香料的用鲜葡萄酿造的酒 Vermouth and o

32	22082000	蒸馏葡萄酒制得的烈性酒 Spirits obtained by distilling grape wine or grape marc
33	22083000	威士忌酒 Whiskies
34	30041011	氨苄青霉素制剂 (混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Ampicillin (mixed or packings for retail sale)
35	30041012	羟氨苄青霉素制剂 (两种或两种以上成分混合而成的, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Ampicillin (mixed or packings for retail sale)
36	30041013	青霉素V制剂 (两种或两种以上成分混合而成的, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Penicillin V (mixed or packings for retail sale)
37	30041019	其他青霉素制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Other Penicillins (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
38	30041090	含有其他青霉素及具有青霉烷酸结构的青霉素衍生物或链霉素及其衍生物的药物 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Other penicillins or derivatives thereof, with a penicillanic acid structure, or streptomycins or their derivatives (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
39	30042011	头孢噻肟制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Cefotaxime (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
40	30042012	头孢他啶制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Ceftazidime (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
41	30042013	头孢西丁制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Cefoxitin (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
42	30042014	头孢替唑制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Ceftezole (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
43	30042015	头孢克罗制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Cefaclor (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
44	30042016	头孢呋辛制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Cefuroxime (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
45	30042017	头孢三嗪(头孢曲松)制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Ceftriaxone (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
46	30042018	头孢哌酮制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Cefoperazone (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
47	30042019	含有其他头孢菌素制剂 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Other cephalosporin preparations (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)
48	30042090	含有其他抗菌素的药物 (混合或非混合, 治病或防病用, 已配定剂量或制成零售包装) Containing other antibiotics of drugs (mixed or unimixed, therapeutic or prophylactic uses, put up in measured doses or in forms of packings for retail sale)

49	30043110	含有重组人胰岛素但不含抗菌素的药品 (混合或非混合, 治病或防病用已配定剂 量或零售包装) Containing recombinant human insulin, excluding antibiotics (mixed or unmi forms of packings for retail sale)
50	30043190	含有其他胰岛素但不含抗菌素的药品 (混 合或非混合, 治病或防病用已配定剂量或 零售包装) Containing other insulin, excluding antibiotics (mixed or unmixed, therapeutic or p retail sale)
51	30043200	含肾上腺皮混合或非混合质激素但不含抗 菌素的药品 (治病或防病用已配定剂量或 零售包装) Containing mixed or unmixed adrenocortical hormone,excluding antibiotics (therap packings for retail sale)
52	30043900	含有税目29.37其他产品但不含抗菌素的 药品 (混合或非混合·治病或防病用已配 定剂量或零售包装) Including goods of heading No.29.37, exculding medicaments containing in measured doses or in forms of packings for retail sale)
53	30045000	含有维生素或税目29.36其他产品的其他 药品 (混合或非混合·治病或防病用已配 定剂量或零售包装) Containing vitamins or other products of heading 29.36 (mixed or unmix forms of packings for retail sale)
54	30046010	含有青蒿素及其衍生物的中成药 Medicaments of Chinese style, containing artemisinins and
55	30046090	其他含有本章子目注释二所列抗疟疾活性 成分的药品 Other medicaments, containing antimalarial active principles described in Subhead
56	30049010	含有磺胺类的药品 (两种或两种以上成分 混合而成的, 治病或防病用已配定剂量或 零售包装) Medicaments containing sulfa drugs(mixed or unmixed, therapeutic or prophylactic
57	30049051	中药酒 (混合或非混合·治病或防病用已 配定剂量或零售包装) Medicated liquors or wines (mixed or unmixed, therapeutic or prophy sale)
58	30049054	清凉油 (混合或非混合, 治病或防病用已 配定剂量或零售包装) Essential balm (mixed or unmixed, therapeutic or prophylactic uses, p
59	30049059	其他中式成药 (混合或非混合·治病或防 病用已配定剂量或零售包装) Other medicaments of Chinese style (mixed or unmixed, therap packings for retail sale)
60	30049090	其他药品 (混合或非混合·治病或防病用 已配定剂量或零售包装) Other medicaments (mixed or unmixed, therapeutic or prophylactic

61	33030000	香水及花露水 Perfumes and toilet waters
62	33041000	唇用化妆品 Lip make-up preparations
63	33042000	眼用化妆品 Eye make-up preparations
64	33043000	指(趾)甲化妆品 Manicure or pedicure preparations
65	33049100	香粉,不论是否压紧 Powders, whether or not compressed
66	33049900	其他美容品或化妆品及护肤品 Other beauty or make-up preparations and preparations for the
67	33051000	洗发剂(香波) Shampoos
68	33052000	烫发剂 Preparations for permanet waving or straightening
69	33053000	定型剂 Hair lacquers
70	33059000	其他护发品 Other preparations for use on the hair
71	33061010	牙膏 Toothpastes
72	33061090	其他洁齿品 Other dentifrices
73	33062000	牙线 Dental floss
74	33069000	其他口腔及牙齿清洁剂 Other preparations for oral or dental hygiene
75	33071000	剃须用制剂 Pre-shave, shaving or after-shave preparations
76	33072000	人体除臭剂及止汗剂 Personal deodorants and antiperspirants
77	33073000	香浴盐及其他沐浴用制剂 Perfumed bath salts and other bath preparations
78	33074100	神香及其他通过燃烧散发香气制品 Agarbatti and other odoriferous preparations which opera
79	33074900	室内除臭制品 Perparations for deodorizing rooms
80	33079000	脱毛剂、其他编号未列名的芳香料制品及 化妆盥洗品 Depilatories and other perfumery, cosmetic or toilet preparations not elsewhere sp
81	42021290	塑料或纺织材料作面的其他箱包 Cases with outer surface of plastic sheeting or of textile mate
82	42021900	其他材料制箱包 Cases with other materials
83	42023200	以塑料或纺织品作面的钱包等物品 Wallets or purses with outer surface of plastic sheeting or
84	42023900	以钢纸或纸板作面的钱包等物品 Wallets or purses with outer surface of vulcanized fibre or p
85	42029900	以钢纸或纸板作面的其他容器 Other containers with outer surface of vulcanized fibre or pape
86	61019010	毛制针织或钩编男式大衣、防风衣 Men's or boys' overcoats, wind-jackets, knitted or crocheted
87	61021000	毛制针织或钩编女式大衣、防风衣 Women's or girls' overcoats, wind-jackets, knitted or croch
88	61029000	其他纺织材料制针织或钩编女式大衣、防风衣 omen's or girls' overcoats, wind-jackets, kni
89	61031010	毛制针织或钩编男式西服套装 Men's or boys' suits, knitted or crocheted of wool or fine anim
90	61031020	合纤制针织或钩编男西服套装 Men's or boys' suits, knitted or crocheted of synthetic fibres
91	61032200	棉制针织或钩编男式便服套装 Men's or boys' suits, knitted or crocheted of cotton
92	61032300	合纤制针织或钩编男便服套装 Men's or boys' jackets, knitted or crocheted of synthetic fibres

93	61032910	毛制针织或钩编男式便服套装 Men's or boys' jackets, knitted or crocheted of wool or fine animal hair
94	61032990	其他纺织材料制针织或钩编男式便服套装 Men's or boys' jackets, knitted or crocheted of other textile materials
95	61041300	合纤制针织或钩编女西服套装 Women's or girls' suits, knitted or crocheted of synthetic fibres
96	61042300	合纤制针织或钩编女便服套装 Women's or girls' jackets, knitted or crocheted of synthetic fibres
97	61101200	喀什米尔山羊细毛制针织或钩编套头衫等 Jerseys, knitted or crocheted of Kashmir (cashmere) wool
98	62011100	毛制男式大衣、斗篷及类似品 Men's or boys' overcoats, capes and similar articles, of wool or fine animal hair
99	62011290	棉制男式大衣、斗篷及类似品 Men's or boys' overcoats, capes and similar articles, of cotton
100	62021100	毛制女式大衣、斗篷及类似品等 Women's or girls' overcoats, capes and similar articles, of wool or fine animal hair
101	62021290	棉制女式大衣、斗篷及类似品等 Women's or girls' overcoats, capes and similar articles, of cotton
102	62031100	毛制男式西服套装 Men's or boys' suits, of wool or fine animal hair
103	62033100	毛制男式上衣 Men's or boys' jackets, of wool or fine animal hair
104	62041100	毛制女式西服套装 Women's or girls' suits, of wool or fine animal hair
105	62042300	合纤制女式便服套装 Women's or girls' ensembles, of synthetic fibres
106	62042910	丝及绢丝制女式便服套装 Women's or girls' ensembles, of silk or spun silk
107	62043100	毛制女式上衣 Women's or girls' jackets, of wool or fine animal hair
108	62141000	丝制披巾、头巾、围巾及类似品 Shawls, scarves, mufflers and similar articles, of silk or spun silk
109	62142010	羊毛制披巾、领巾、围巾、披纱、面纱及类似品 Shawls, scarves, mufflers, mantillas, veils and similar articles, of wool
110	62142020	山羊绒制披巾、领巾、围巾、披纱、面纱及类似品 Shawls, scarves, mufflers, mantillas, veils and similar articles, of cashmere
111	63012000	毛制毯子及旅行毯 Blankets and traveling rugs, of wool or of fine animal hair
112	64011010	橡胶制鞋面的装金属护头的塑料、橡胶制防水鞋靴 Rubber of plastic footwear incorporating metal toe caps
113	64011090	塑料制鞋面的装金属护头的塑料、橡胶制防水鞋靴 Rubber of plastic footwear incorporating metal toe caps
114	64019210	橡胶制鞋面的橡胶、塑料底及面的中、短统防水靴 Covering the ankle, with upper of rubber or plastic
115	64019290	塑料制鞋面的橡胶、塑料底及面的中、短统防水靴 Covering the ankle, with upper of plastic
116	64019900	其他橡胶、塑料制外底及鞋面防水靴 Other footwear with outer soles and uppers of rubber or plastic
117	64042010	皮革或再生皮革制外底的拖鞋 Slippers with outer soles of leather or composition leather
118	64042090	纺织材料制鞋面皮革底的其他鞋靴 Other footwear with upper of textile materials
119	84151021	制冷量≤4千大卡/时的窗式或壁式分体式空气调节器 Cooling capacity ≤ 4 kcal / hour split-system air conditioning apparatus with refrigerating effect not exceeding 4000 Cal per hour
120	84158110	制冷量≤4千大卡/时热泵式空气调节器 Cooling capacity ≤ 4 kcal / hour heat pump air conditioning apparatus
121	84158210	制冷量≤4千大卡/时的其他空气调节器 Cooling capacity ≤ 4 kcal / hour when the other air conditioning apparatus
122	84182910	半导体制冷式家用型冷藏箱 Semiconductor refrigeration type household refrigerator
123	84182990	其他家用型冷藏箱 Other household type refrigerator
124	84183021	制冷温度 > -40℃, 容积500-800L柜式冷冻箱 Refrigeration temperature > -40 °C, volume 500-800L cabinet freezer

		box
125	84183029	制冷温度 > -40°C,容积≤500L柜式冷冻箱 Refrigeration temperature> -40 °C, volume ≤ 500L
126	84184029	制冷温度 > -40°C,容积≤500L立式冷冻箱 Refrigeration temperature> -40 °C, volume ≤ 500L
127	84501200	干衣量≤10kg的装有离心电干机的非全自动洗衣机 Other machines, with built-in centrifugal drier
128	84501900	干衣量≤10kg的其他洗衣机 Other Machines, each of a dry linen capacity exceeding 10kg
129	85098010	地板打蜡机 Floor polishers
130	85098020	厨房废物处理器 Kitchen waste disposers
131 ex	85098090	电动牙刷 electric toothbrush
132 ex	85098090	其他家用电动器具 (电动牙刷除外) Other household electric appliances (except electric toothbrush)
133	85101000	电动剃须刀 Shavers
134	85102000	电动毛发推剪 Hair clippers
135	85103000	电动脱毛器 Hair-removing appliances
136	85162100	电气储存式散热器 Storage heating radiators
137	85163200	其他电热理发器具 Other Hair-dressing apparatus
138	85163300	电热干手器 Hand drying apparatus
139	85164000	电熨斗 Electric smoothing irons
140	85167110	滴液式咖啡机 Drip coffee maker
141	85167120	蒸馏渗滤式咖啡机 Steam espresso makers
142	85167130	泵压式咖啡机 Pump-espresso makers
143	85167210	家用自动面包机 Household automated bread makers
144	85167220	片式烤面包机 (多士炉) Slice pop-up toasters
145	85167290	其他电热烤面包器 Other of electric toaster
146	85167910	电热饮水机 Electro-thermic water dispensers
147 ex	85167990	电智能马桶盖 Electric smart toilet cover
148 ex	85167990	其他电热器具 (电智能马桶盖除外) Other electric appliances (except smart toilet lid)
149 ex	87150000	婴儿车 Baby carriages and parts therefor
150	90049010	变色镜 Photochromic spectacles
151	90212900	牙齿固定件 Other of artificial teeth and dental fittings
152	95061100	滑雪屐 Skis
153	95061200	滑雪屐扣件(滑雪屐带) Ski-fastenings (ski-bindings)
154	95061900	其他滑雪用具 Other ski equipment
155	95067010	溜冰鞋 Ice skates
156	95067020	旱冰鞋 Roller skates

157	96032100	牙刷，包括齿板刷 Tooth brushes, including dental-plate brushes
158	96032900	剃须刷、发刷、睫毛刷等人体化妆用刷 Other of Shaving brush, hair brush, eyelash brush and
159	96033010	画笔 Artists' brushes
160	96033020	毛笔 Writing brushes
161	96033090	化妆用的类似笔 Other similar brushes for the application of cosmetics
162	96081000	圆珠笔 Ball point pens
163	96082000	毡尖和其他渗水式笔尖笔及唛头笔 Felt tipped and other porous-tipped pens and markers
164	96083010	墨汁画笔 Indian ink drawing pens.
165	96083020	自来水笔 Fountain pens
166	96083090	其他钢笔 Other pens
167	96084000	活动铅笔 Proprrlling or sliding pencils.
168	96085000	含有≥两种笔的成套货品 Sets of articles from two or more of the foregoing sub-headings
169	96086000	圆珠笔芯 Refills for ball point pens, comprising the ball point and ink-reservoir.
170	96089100	钢笔头及笔尖粒 Pen nibs and nib points.
171	96089920	蜡纸铁笔、钢笔杆、铅笔杆等 Duplicating stylos; pen-holders, pencil-holders and similar hol
172	96091010	铅笔 Pencils
173	96091020	颜色铅笔 Crayons
174	96092000	铅笔芯，黑的或其他颜色的 Paencil leads, black or coloured.
175	96099000	蜡笔、图画碳笔、书写或绘画用粉笔 Other of prncils, crayons, pencil leads, pastels, drawing
176	96151100	硬质橡胶或塑料制梳子、发夹及类似品 Hard rubber or plastic combs, hairpins and the like
177	96151900	其他材料制梳子、发夹及类似品 Other materials made of combs, hairpins and the like
178	96159000	其他发夹、卷发器等及其零件 Other of combs, hair-slides and the like; hairpins, curling pins,
179	96161000	香水喷雾器或类似的化妆用喷雾器 Scent sprays and similar toilet sprays, and mounts and ha
180	96162000	施敷脂粉或化妆品用粉扑及粉拍 Powder-puffs and pads for the application of cosmetics or to
181	96170011	玻璃内胆制保温瓶 Glass bottle
182	96170019	其他保温瓶 Other vacuum flask (Except glass bile)
183	96170090	其他真空容器及零件 other of Vacuum flasks and other vacuum vessels, complete with cases;
184	96190011	婴儿尿布及尿裤 Baby diapers and diapers
185	96190019	其他尿布及尿裤 Other diapers and diapers
186	96190020	卫生巾(护垫)及止血塞 Sanitary towels(Pads) and tampons.
187	96190090	任何材料制的卫生巾或尿布的类似品 Other of Sanitary towels (Pads) and tampons, napkins

Kaynak: Çin Maliye Bakanlığı, T.C. Büyükelçiliği Pekin Ticaret Müşavirliği

Bu konuda geniş kapsamlı bir çalışma 1995 yılında başlatılmıştır. Bu tarihten önce 1991 yılında telif haklarını yürürlüğe sokan bir kanun ile 1993 yılında patent kanunu işlerlik kazanmıştır. Böylece fikri mülkiyet hakları korsanlığı yapılan alanlarda ortak yatırımlara gidilmesi konusunda bir esneklik yaratılmıştır. Ancak bu durum uluslararası alanda önemli bir şikayet konusu olmaya devam etmektedir.

Özel olarak telif hakları konusunda karşılaşılan sorunlar önce Ulusal Telif Hakları İdaresi nezdinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Sonuç alınmadığı takdirde Çin mahkemelerine başvurulabilir. Halen Pekin, Şanghay ve Guangzhou kentlerinde özel fikri mülkiyet hakları mahkemeleri kurulmuş durumdadır.

Dağıtım Kanalları

Çin pazarına ihracat yapmak isteyen firmaların önünde iki temel seçenek bulunmaktadır. Çinli ticaret firmaları veya aracılar ile temas kurmak ve bir temsilcilik bürosu yoluyla kendi satışlarını düzenlemek. Çin'de bir aracı bulmak çok kolay olmayan bir işlemdir. Zira ithalat/ihracat yetkisi ile yeterli pazar tecrübesinin birlikte bulunduğu aracılar bulmak zordur. Yabancı firmaların doğrudan Çin pazarında ticarete katılmaları yasaktır. Bu firmaların yalnızca Çin'de yaptıkları üretimin belli bir kısmını pazarlama hakları vardır. Çin dahilinde dış ticaret faaliyetinde bulunan Çinli firmalar özel izne sahip olmak zorundadır.

Son zamanlarda ortaya çıkan çok sayıda yerel satış aracıları, büyük ticaret firmaları yanında faaliyet göstermekte ve iç dağıtım ve pazarlama işlemlerini takip etmektedir. Ancak bunların ithalat/ihracat yapma yetkisi bulunmayabilmektedir.

Çin pazarına girmenin bir başka yolu, bu pazara teknoloji transferi yapmak veya buna dair söz vermektir. Böylesi bir teknoloji transferinin gelecekte Çinli rakipler doğuracağı düşünüldüğünden, çoğu firma gelecekte teknolojisini yenileme sözü vererek lisans elde etmeyi seçmektedir.

Büyüklüğü ile göz kamaştırıcı bir piyasa olan Çin pazarında yer edinmek ve dağıtım kanalları oluşturmak isteyen yabancı firmaların sıklıkla kullandığı bir yol olarak franchising gittikçe önem kazanmaktadır. Çin İç Ticaret Bakanlığı'nın bu uygulamadan memnun olduğu ve franchising uygulamalarının gelecekte daha da geliştirileceği dile getirilmektedir. Henüz bağımsız bir franchising yasası çıkarılmamıştır. Ancak yabancı firmalar çeşitli franchising metodlarını kullanarak çok yönlü dağıtım kanalları oluşturmaktadır.

Çin perakende pazarında giderek artan sayıda yabancı firma ortak yatırımlar yoluyla yer almaktadır. Çin, halen deneme bazında 15 kadar ortak girişime perakende mağazası açma ve ithalat/ihracat yapma yetkisi tanımıştır. Bu uygulamanın genişletilmesi beklenmektedir.

Bir temsilcilik bürosu açmak, yapılan işin kontrolünün Çinli ortakların eline geçmesini önleyen ve böylece yabancılara avantaj sağlayan bir uygulamadır. Bu şekilde pazara girilmesi sayesinde yabancı firma, satış ekibi üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmakta ve teknik uzman ekibini en verimli şekilde kullanabilmektedir.

Ayrıca farklı bölgelerde farklı pazar ve ticaret gelenekleri oluşmuş olduğundan birden fazla temsilci/firma ile çalışmanın uygun olabileceği düşünülmektedir.

Çin pazarında başarı elde etmek için Çinli partnerin önemi oldukça büyüktür. İyi bir partner, komünist yönetimin alışkanlıklarından kurtulamamış, bürokratik zihniyetli devlet yetkilileriyle kurulacak ilişkiler sayesinde engellerin daha kolay aşılmasını sağlayabilecektir. Ayrıca partnerin amacının iç pazarda yer elde etmek olmasına ve kolay yoldan Çin'den ihracat yoluyla döviz kazanmak olmamasına dikkat edilmelidir.

Tüketici Tercihleri

Çin pazarının önemli bir özelliği olarak, malların pazarlanması konusunda kişisel ilişkilerin büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Gerek tüketiciler, gerekse aracı durumunda olan kişiler açısından tanıdık kişilerle alışveriş yapmak ve onların ürünlerini tercih etmek önemli bir kültür faktörüdür. Tüketici ile firma arasında reklamlar aracılığıyla tanışıklık kurulması bu bakımdan da önem kazanmaktadır.

Çin'in son yıllardaki tüketici eğilimlerinde etkileyen en önemli faktörlerden biri sayıları 200 milyonu bulan üst gelir grubundaki tüketicilerdir. 1,3 milyar nüfusa sahip Çin'de 400 milyon Çinlinin kişi başına düşen yıllık geliri satın alma gücü paritesine göre 8 bin \$'dır. Bu kesimin gelirlerinin önümüzdeki 5 yılda da her yıl ortalama % 16 büyüyeceği tahmin edilmektedir. Çin'de özellikle bu kesimdeki tüketim eğilimlerinde tutumluluktan hedonizme(hazcılık) geçiş görülmektedir. Lüks yaşam biçimi eskiden yolsuzluk, çöküş ve eşitsizlik anlamına gelirken şimdilerde bireyin karakteristik özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çinliler eskiden sosyal yaşamda kendi aidiyetlerini gayrimenkul ve araçlarla kanıtlarken bu listeye artık hazır giyim ve mücevherat da eklenmiştir. Kısacası, lüks tüketim artık zenginliğin ve sosyal statünün bir göstergesi olarak sayıldığından bir bireyin maddi durumunda ani bir yükseliş olduğunda onun lüks harcama yapması birey için gayet normal bir ihtiyaç olarak görülmeye başlamıştır. Morgan Stanley uzmanlarından Claire Kent de bu değişimi şu sözleriyle desteklemiştir: "Çinliler lüks tüketim için doğmuşlardır. Çin'de sınıf atlamak lüks tüketimi beraberinde getirir." Bahse konu gelir grubunun tükettiği ürünler hem kalite olarak hem de fiyat olarak ABD ve Avrupa'daki benzerleriyle aynı göstergelere sahiptir. Diğer taraftan, uluslararası şirketler/markaların bu pazara hakimiyeti her geçen gün artmaktadır. Çin'de bu yüksek gelirli kesim dünya çapında tanınan ve büyük saygınlığa sahip yabancı markaları tercih ederken, orta gelirli kesim Hong Konglu markaları tercih etmektedir. Çin'deki tüketici eğilimlerini belirleyen en önemli faktörlerden bir diğeri ise genç nüfustur. Bu hedef kitle; savurgan, genç, iyi eğitilmiş, varlıklı, sosyal ve yeni ürünlere ilgilidir. Bu gençler zengin gruptan olmamalarına rağmen bu sınıftakiler gibi lüks harcama yapabilmektedirler. Örneğin, bu gruptakiler en zengin gruptakiler gibi çok ünlü bir markanın sattığı çantaya 700 \$ bütçe ayıramamakla beraber daha az tanınır bir markaya 270 \$ ayırarak psikolojik tatmin sağlayabilmektedirler. Bu alışkanlık marka bağımlılığını ikinci plana itmiştir. Geçtiğimiz yıllarda bu genç kesim için marka isminden ziyade, moda uyumlu ve yenilikçi ürünlerin yanı sıra fiyatı uygun ürünler birinci tercih sebebi olmuştur. Bu açıdan son moda ürünlerde gençlerin karşılayabileceği fiyatlardaki ürünlerle pazara girmek önem arz etmektedir. Bu paralelde Çinli gençlerin modayı yakından takip edip yeni trendlere oldukça hızlı bir şekilde uyum sağladıkları ve tüketim alışkanlıklarını bu doğrultuda geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Bahse konu gençlerin alım davranışlarının değişken olduğu ve bunun devamlı takip edilmesi gerektiğinin farkına varılmalıdır. Bu açıdan Çin pazarına girecek firmaların bu genç tüketicilerin satın alma davranışlarını rakiplerinden daha hızlı yakalayıp daha verimli ve dinamik bir pazar bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Çinli gençlerin bir diğer önemli özelliği ise başkasında olmayı giyme ve kendine özgü bir giyim tarzı oluşturma güdüsüne sahip olmalarıdır. Bu alanda gerekli stratejik yaklaşımlar sergilenirse genç tüketicilerin en çok tercih ettiği markalardan birisi olmak hiç de zor olmayacaktır. Son yıllardaki eğilimlerde görülen değişimlere rağmen tüketim malları açısından temel belirleyicilerden birisi halen ürünün fiyatıdır. Çin'de, gittikçe büyüyen ve yüksek fiyatlı statü ürünlerini almaya gücü yetebilen bir orta sınıf bulunmaktadır. Ancak çoğu Çinli tüketici, fiyatlar konusunda hala çok hassastır ve ucuz ürünü seçmektedir. Bazı durumlarda satış sonrası hizmet ve oldukça yüksek ürün kalitesi gibi etkenlerin fiyat faktörünün önüne geçtiği görülse de, çoğu ürün için temel belirleyici fiyat olmaktadır.

Yabancı ürünleri ilgilendiren ve tüketici tercihlerini etkileyen önemli bir dezavantaj, bu ürünler için yabancıların satış sonrası ve destek hizmetleri verememeleridir. Bu durumda yabancı firmaların Çinli ortak bulması ve bu kişileri satış sonrası ve destek hizmetleri için kullanmaları gerekmektedir. Ne var ki, pek çok yabancı firma, bu yolla sağlanan hizmetler üzerinde yeterli kontrol sağlayamadığını ve tüketicinin güvenini kayb ettiklerini belirtmektedir. Sözleşme yapılan servis kurumlarının yeterli hizmeti vermesi Çin'li tüketicilerin tercihlerini doğrudan etkileyebilecektir. Reklam ve Promosyon

Gerek geniş kitleyi hedef alan, gerekse spesifik bir sanayi alanındaki müşteriyi kapsayan reklamların Çin pazarındaki potansiyel müşteriler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Muhtemel reklam araçları arasında yayınlar, radyo, televizyon, billboard, sponsorluk gibi araçlar kullanılabilir. Ülkede Çin ya da yabancı kaynaklı pek çok reklam kuruluşu mevcuttur.

Reklam politikaları devlet tarafından belirlenmektedir. “En yüksek düzey, en iyi” gibi ifadelerin reklamlarda kullanılması kesinlikle yasaktır. Ayrıca ticaret sergileri ve fuarlar Çin’de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Çin’de tüketici eğilimlerini yönlendirmede en önemli araçlardan biri promosyondur. Promosyon sadece stokları eritmek için değil satış psikolojisi olarak da kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda Çinlilerin en son kıyafet satın alımlarının sebepleri olarak; mevsim geçişlerinde (% 35), tatil için(% 28), yeni ürün(% 23), iyi hizmet ve davranış sonucu(% 9), outlet ürünü (% 6) olarak belirlenmiştir. Mevsim geçişlerinde ve tatil dönemlerinde en çok promosyonun yapıldığı düşünüldüğünde yaklaşık her üç Çinliden ikisinin promosyon dönemlerinde kıyafet satın aldığı görülmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Hali hazırda yürürlükte olan yasalara göre ürünler belli standartları karşılamak zorundadırlar.

Standartlara göre kalite belgesi verilen bir ürün üzerine güvenlik etiketi yapıştırılmaktadır.

Kullanılan standartların kodları, seri numaraları ve isimleri ürün üzerine basılmış veya teknik kullanım kılavuzu ile ambalaj üzerine yazılmış olmalıdır.

Çin pazarında satılan tüm ürünler üzerinde Çince olarak; Ürün ismi, üretici ismi, adresi, temel katkı maddeleri ile bunların miktar ve özellikleri ile birlikte, satış ve kullanım için ayrı ayrı üretim ve son kullanma tarihleri, ürünün yanlış kullanımını önlemeye yönelik ve buna bağlı tehlikeleri kapsayan açıklayıcı uyarılar, uygun taşıma ve depolama ile ilgili talimatlar yer almalıdır. Ayrıca ithal edilen gıda ürünleri üzerinde ürünün güvenli olduğunu gösterecek lazer stiker bulunması istenmektedir.

Anlaşmazlıkların Çözümü

Çin’de iş yapan yabancıların, bir anlaşmazlığın çözümü için başvurabilecekleri üç temel yol bulunmaktadır: Arabuluculuk, ticaret hukukuna tabi davalar ve tahkim.

Tahkim (arbitration)

Yukarıda sayılan yollar arasında en çok başvurulan yöntemdir. Uluslararası ticaret işlemleri ve taşımacılık konularındaki sorunlar için kullanılan tahkim yöntemi, anlaşmazlığın taraflarından birisi farklı ülkeye mensup olduğu, ya da yabancı menfaatler söz konusu olduğu durumlarda geçerli olmaktadır. Örneğin taraflardan birisi Çinli, diğeri Türk ise ve bu kişilerin iş yaptıkları esas ülkeleri Çin ve Türkiye ise bu yöntemle başvurulabilecektir.

Uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerden doğan anlaşmazlıkların çözümü ile ilgilenen, başvurulabilecek tahkim kurumlarından birisi, Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu’dur. Özellikle denizcilik konularını kapsayan anlaşmazlıklarla ilgilenen kurum ise Çin Denizcilik Tahkim Komisyonu adını alır. Aşağıda bu kurumun İngilizce adı, adresi, telefon ve faksları verilmiştir.

China International Economic and Trade (Maritime) Arbitration Commission

6, Beisanhuan E. Road, Beijing, China

Postcode:100028

Tel: (8610) 64664433- 64677395

Faks: (8610) 64677335

Çin pazarında teknoloji lisansı almak, temsilcilik bürosu açmak gibi tüm işlemler Çin yasalarına göre işlediğinden, hukuki yardım almak bir zorunluluk olmaktadır. Gerektiğinde yararlanılabilecek avukatlık, muhasebe ve danışmanlık hizmetleri henüz gelişme aşamasındadır. Halen yabancı avukatların Çin’de faaliyeti mümkün değildir. Ancak uzun yılların Çin tecrübesine sahip kimi batılı hukuk firmaları son derece yararlı olabilmektedir. Muhasebe kuruluşları da özellikle vergi konularında fizibilite çalışmaları ve muhasebe sistemlerinin hazırlanmasında hizmet sunmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Global kriz yük taşımacılığını da etkilemiş bulunmaktadır. Bu çerçevede:

- Kuru yük taşımacılığı mal talebinin yavaşlamasından etkilenmiştir.
- Konteynir taşımacılığı daha az zarar görse de, Çin’in ihracatı ile paralel bir seyir izlemektedir. Özellikle kuru yük taşımacılığı Çin’in mal ve hammadde talebi nedeniyle son yıllarda önemli bir büyüme göstermiş idi. Bu dönemde; örneğin Çin’in çelik tüketimi nedeniyle dünya’da demir

cevheri yükünün yaklaşık %50'si Çin'e yönelmiştir.

Çin'in ithal talebi dünya deniz taşımacılığı sektörünün büyüme eğilimine girmesine yol açmıştır. Bu durum sektörde yeni yatırımların yapılması ile birlikte navlun fiyatlarının yükselmesine de yol açmıştır.

Ancak ABD'de başlayarak Avrupa ve diğer bölgelere yayılan küresel kriz mal talebini azaltmıştır. Özellikle inşaat ve otomobil sektörlerindeki düşüş, bağlantılı sektörlerde de zincirleme etkiler yaparak kuru yük taşımacılığına konu olan malların talebini önemli ölçüde azaltmıştır. Olimpiyat sonrası Çin ekonomisinin yavaşlaması da durumu kötüleştirmiştir.

Çin'in kuru yük taşımacılığında önemli bir paya sahip olan demir cevherinin Brezilya'dan olan alımını askıya alması sonucu Brezilya-ÇİN hattında taşıma hacminin daralmasıyla boşa çıkan gemi sayısı görece artmıştır. Özetle Çin'in ve global krizden etkilenen diğer ülkelerin ithalatında yaşanan daralma dünya deniz taşımacılığının global krizden dolayı da olsa etkilenmesine yol açmıştır.

Kamu İhaleleri

Çin ekonomik sisteminde devletin belirleyici rolünün sürdürülmesi hedeflenmektedir. Önemli altyapı ve benzeri projeler yıllar öncesinden planlanmaktadır. Normalde oldukça pahalıya mal olan bu projeler ile birlikte DTÖ'nün Devlet Satın Alımları Anlaşmalarına (GPA) dahil olmasının Çin için bir avantaj olduğu söylenebilir. Çin'in GPA'ya dahil olması bu alandaki uygulamaların daha sağlam ve tarafsız bir hale gelmesi açısından da avantajlı görülmektedir.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Çin'deki iş gelenekleri arasında soyadının önce kullanılması önemlidir. İş toplantıları sırasında kart alınıp verilmesi doğal bir uygulamadır. Kartın bir yüzünün Çin harfleriyle yazılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

İş toplantıları için, gerek kamu kurumlarında, gerekse büyük şirketlerde özel salonlar kullanılır. Büroların kullanılması adet değildir. Toplantılar resmi bir havada geçer ve oturlan yerler protokole göre belirlenir. En üst düzey Çinli katılımcının, en üst düzey misafiri kendi sağına oturtması yaygın bir uygulamadır. Dakik olmak önemlidir. Toplantı sırasında her iki taraf kısa bir tanışma ve açış konuşması yapar. Önemli olan ise, bundan sonraki kısımda Çinli taraf önce söze başlamışsa, sonuna kadar müdahale etmemek ve kendi görüşlerini en sonda söz alındığında dile getirmektir.

İş toplantıları sırasında, Çinlilerin ev sahibi olduğu akşam yemeklerinin erken saatte başladığını bilmek gerekir. İş yemekleri çoğu kez akşam saat 18.00'de başlatılır. Yemek, meyvelerden hemen sonra, aniden saat 20.00 gibi sona erdirilir. Bu şaşırtıcı gelse de yaygın bir durumdur.

Özellikle bir masaya sığılmayacak derecedeki büyük iş yemeklerinde, hiyerarşi sırasına göre konukları masalarında elde kadehle tek tek ziyaret etmek önemli bir gelenektir.

Para Kullanımı

Çin'de kullanılan para birimi olarak 1 yuan, 100 fen etmektedir. Piyasada en yüksek 50 ve 100 yuan banknotlar bulunmaktadır. Özel ekonomik alanlar dışında yabancı paranın ülke içinde dolaşımı yasaktır. Gümrüklerde ülkeye girerken yanınızda olan para ile ülkeyi terk ederken sahip olduğunuz para miktarı birbirine yakın olmalıdır.

Kullanılmayan Çin parasının ülkeyi terk ederken yeniden dövize çevrilmesi ancak 6 ay içinde ve pasaport, uçak bileti ve döviz bozdurma belgesini göstererek mümkün olmaktadır. Dolayısıyla başlangıçta Çin parası alırken elde edilen döviz bozdurma belgesinin iyi muhafaza edilmesi gerekmektedir. Son olarak, yeniden dövize çevirdiğiniz miktar, önceden Çin parasına çevirdiğiniz miktarın yarısını geçemez. Böylece tüm parayı yeniden dövize dönüştürmek mümkün olmaz.

Seyahat çekleri ve kredi kartları kullanımı ancak belli merkezlerde mümkündür.

Alışveriş için kullanılacak mağazalar üç tiptir. Devlet mülkiyetli veya Çin-yabancı ortaklığı olan mağazalar daha ucuz olabilir, ancak pazarlık olanağı yoktur. Üçüncü tip mağazalar özel şahıslara

aittir. Buralarda alışveriş pazarlıklardır. Ancak değerli bir mal alınacaksa bu tip mağazalar tavsiye edilmez.

Kredi kartları (Visa ve master card) bazı yerlerde geçerlidir.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Yeşil ve gri hizmet pasaportu taşıyanlar dışındaki tüm Türk vatandaşları ülkeye girmek için vize sahibi olmak zorundadır. Ankara için vize başvuruları Pazartesi, Salı ve Perşembe günleri saat 09.30-12.00 arası kabul edilmektedir. Başvuru sırasında 1 adet fotoğraf gerekmekte ayrıca bir form doldurulmaktadır. Vize verilmesi yaklaşık 10 gün sürmektedir o nedenle Büyükelçiliğe mümkün olduğunca erken başvuru yapılması tavsiye edilmektedir. Turistik çıkışlarda uçak gidiş dönüş konfirmasyonu ve banka hesap cüzdanı fotokopisi istenmektedir.

Ankara'daki ÇHC Büyükelçiliği Vize Bürosu telefonu: 0312 436 06 28

Fuarlara gidecek firmaların Fuar organizatöründen vizenin alınmasını teminen ilgili belediyeden davet yazısının temin edilmesi istenmelidir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Mesai saatleri, pazartesten cumaya, sabah 08.00-12.00 ve 13.00-17.00'a kadar uzanır. Bankalar da saat 17.00'a kadar hizmet vermektedir. Ancak bazı bankalar pazartesi günleri kapalıdır. Alışveriş yerleri akşam 20.30 civarlarında kapanmaktadır. Özel lokantalarda ise sabah 06.00'dan gece geç saatlere kadar yemek yenilebilir.

Kullanılan Lisan

Çin, etnik çeşitliliğe sahip bir ülke olarak 56 kadar etnik grubu barındırmaktadır. Resmi istatistiklere göre nüfusun %92 kadarı Han etnik grubuna mensuptur. Çok sayıda bölge güçlü yerel yönetimlere sahiptir. Ülkede yaygın ve resmi dil Han dili olduğundan, ticari ilişkilerde Çin'ce olarak bu dil esas alınmaktadır. Azınlıklar kendi dillerini konuşsalar dahi yazılı olarak bu diller yaygın değildir.

Ulaşım

Çin'e giriş sırasında bulundurulması gereken belgeler arasında geçerli bir pasaport ve vize yanında, sınırda doldurulan "Giriş ve Çıkış Kayıt Formu" önemlidir. Ayrıca ülkede 6 aydan daha fazla kalacak kişilerden HIV negatif belgesi istendiği bilinmelidir.

Çin'de trafik sıkışıklığı özellikle büyük şehirlerde önemli bir problemdir. Örneğin, Pekin'de oldukça yoğun bir trafik olduğu görülmüştür. Özellikle iş çıkış saatlerinde (iş çıkış saati akşam saat 5.30) trafik sıkışıklıklarının yaşandığı görülmüştür. Bu trafik sıkışıklığının nedeni şehirdeki özel araç sayısının son yıllarda olağanüstü bir yükseliş göstermiş olmasıdır. 1980'de Pekin'deki araç sayısı 100 bin civarında iken, 1997'de 1 milyon, 2000'de 1,6 milyon ve 2010'da 4,8 milyona yükselmiştir. Çin içinde şehirler arası seyahat amacıyla kullanılacak araçlar içinde otobüsler en sık kullanılanlardır. Genelde numaralarla belirlenmiş hatlarda çok sayıda otobüs çalışır ve bunlar sabah 05.00'ten gece 23.00'e kadar duraklardan geçmektedirler. Metro sistemi Pekin, Şanghay ve Tianjin gibi belli şehirlerde tüm olanaklarla donanmış olarak hizmet vermektedir. Tüm tabelalar Çince yanında İngilizce ile de yazılmıştır. Duyurular da İngilizce olarak tekrarlanmaktadır. Minibüsler, özellikle başlıca ticaret ve turizm merkezleri arasında bolca bulduklarından tavsiye edilmektedir. Taksi, tüm merkezlerde kolaylıkla bulunabilen ve çok pahalı olmayan bir alternatiftir. Türkiye'de olduğu gibi gidilen mesafeye ve gece-gündüz durumuna göre ücret alan taksilerde dikkat edilmesi gereken şey, inerken fiş talep edilmesidir. Haksız yere yüksek ücret alınması sık rastlanan bir durumdur. Fişte yazılı taksi numarası ile herhangi bir konudaki rahatsızlığın yetkililere iletilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca çoğu taksi şoförünün İngilizce bilmediği gerçeğinden yola çıkarak gidilecek yerin adresinin Çin harfleriyle yazılmış olarak elde tutulması gerekebilir. Özellikle şehirlerarası yolculuklarda kullanılacak trenler, pek tavsiye edilmezler. Genelde kalabalık olan trenler pek rahat bir yolculuk imkanı vermezler. Suyolu taşımacılığı tercih edilen bir yol değildir ve

bu yol kullanılacaksa önceden bir seyahat acentesi ile temas kurulması özellikle önerilmektedir. Ülke içi havayolu taşımacılığı halen 42 kadar şirket tarafından yürütülmektedir.

Yerel Saat

Çin, büyük bir ülke olduğundan Pekin saati tüm ülke için baz alınmıştır. İki ülke arasındaki saat dilimi farkı 6 (saat) dır. Çin’de yaz saati uygulaması yoktur.

Barınma

Otel rezervasyonlarının önceden yapılması gerektiği yoğun talep dönemlerinde özellikle hatırlanmalıdır. Halen sahip oldukları olanaklar ve hizmetleri açısından, Çin’in başlıca otelleri uluslararası standartları yakalamış durumdadır. Oteller, yüksek, orta ve düşük kalite olmak üzere üç gruba ayrıldığında, yüksek kalite olanların Batı’daki otellerden çok farklı olmadıkları söylenebilir. Orta kalite oteller genelde turistlere hizmet verirler ve güvenle kalınabilecek yerler durumundadırlar. Düşük kalite oteller daha ziyade motel niteliğindedirler. Çin’de kalınan yerlerde çalışanlara bahşış verilmez.

Sağlık

Çin’in belli başlı hastanelerinde yabancılara ayaküstü tedavi hizmeti sunan bölümler oluşturulmuştur. Herhangi bir sağlık sorunu durumunda bu bölümlere başvurulabilir. Daha ciddi durumlar için ise buralardaki doktorların referansı ile Hong Kong hastanelerine taşınmak gerekebilmektedir.

İklim

Çin, kış aylarının oldukça soğuk ve kuru geçtiği bir ülkedir. Örneğin, kışın Pekin’in havası Ankara’dan çok daha kurudur. Yağışlar yaz aylarında toplanmaktadır. Özellikle kış aylarında ülkenin kuzeyi ile güneyi arasındaki ısı farkına dikkat etmek gerekir. Kuzey, daha soğuk iken; güney, tropikal bir etkidedir. Nemlilik oranları da bölgeden bölgeye değişir ve özellikle güneydoğu bölgelerinde nem yüksektir.

NiSAN

UMMAN

UMMAN

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konum

Umman Sultanlığı, Arap Yarımadası'nın güneydoğu kıyısında yer almaktadır. Hürmüz Boğazı'ndan Yemen'e kadar uzanan kıyıların uzunluğu 1700 km'dir. Kuzeybatıda Birleşik Arap Emirlikleri, batıda Suudi Arabistan, güneybatıda ise Yemen ile sınır komşusudur. Güneyde ve doğuda Hint Okyanusu, kuzeydoğuda ise Basra Körfezi ile çevrilidir. Ülke ayrıca tamamı Birleşik Arap Emirlikleri ile çevrili bir toprağa da sahiptir.

Yüzölçümü 309 500 km² olan Umman'ın yer şekilleri ova, tepe ve dağlardan oluşmaktadır. Ovalar toplam alanın % 3'üne yakın bir bölümünü, dağlık bölgeler % 15'ini oluşturmaktadır. Geriye kalan % 82 civarındaki arazi ise çöllerden oluşmaktadır. Al Hajr Dağları ile Al Qara Dağları ülkenin en yüksek dağlarıdır.

Siyasi ve İdari Yapı

Umman'ın ismini nasıl aldığı konusunda farklı yorumlar yapılmaktadır. Değişik kaynaklar Umman'ı Qahtani kabilesi ile ilişkilendirirken, diğerleri Arapça sıfat olarak kullanılan ve "yerleşik insanlar" anlamına gelen "aamen" kelimesini kullanmaktadırlar. Roma tarihinin ilk zamanlarında, Yalainous'un (MS 23–79 yıllarında) "Omana" ismini ilk olarak onaylayanlardan olduğu söylenmektedir. Umman, aynı zamanda "Mazoun" ve "Magan" olarak da söylenmektedir. "Magan" geminin şasesi anlamına gelmektedir. Umman, okyanus denizciliğinde gemilerinin gücü ile ve bakır, doğal taş ve Mezopotamya şehirlerine kereste ticareti ile önem kazanmıştır. Dünyanın önemli ticaret yolları üzerindeki stratejik konumundan dolayı da, tarih boyunca Sohar Limanı ile Muttrah Limanı baharat ticareti, yenilebilir yağlar ve tekstil ürünleri ticaretinde kullanılmıştır. "Frankincense" adı verilen ve altından daha değerli olan bir aromatik reçinenin bu topraklarda yetişmesi de MS 300 yıllarında Umman'ı dünyanın en zengin ülkelerinden biri haline getirmiştir. Muskat'taki Al-Qurum bölgesinin, Arap Yarımadası'ndaki eski yerleşim yerlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Arkeolojik kazılar sırasında MÖ 6000'lere kadar uzanan bir zaman diliminde kurulan köylere ve taş devrinde yaşayan toplulukların izine rastlanmıştır. 1970 yılı öncesinde 18. yüzyıldan itibaren Al Bu Said kabilesi tarafından yönetilen, 1850'li yıllara kadar da günümüzde Tanzanya'ya bağlı olan Zanzibar Adası'nı da topraklarında barındıran Umman devleti daha sonra bölünmüş ve farklı Bu Said yöneticileri Muskat ve Zanzibar'a yerleşmiştir. 1964 yılında ise Zanzibar hanedanlığı kanlı bir darbe ile yok edilmiş ve pek çok Ummanlı ülkeyi terk etmiştir.

19. yüzyılın sonlarında Umman hükümeti artan borçlar nedeniyle İngilizler'den aldığı finansal yardımlar neticesinde İngiliz etkisi altında kalmıştır. 1932 yılında Said bin Taimur (şimdiki sultanın babası) yönetimi devralmış, dikkatli bir yönetim ile ülkenin borçlarını kapatarak İngiliz etkisinden ülkeyi kurtarmayı amaçlamıştır. 1950'li yıllarda çıkan bir iç ayaklanma ve 1960'larda güneydeki Dhofar bölgesinde ortaya çıkan bir direniş sonucunda ise Sultan Said bin Taimur İngilizler'e başvurmak zorunda kalmıştır. 1970'lerde devam etmekte olan Dhofari Ayaklanması, Sultan Said egemenliğinin oğlu Qaboos bin Said al-Said tarafından devrilmesi ile sona ermiştir.

Sultan Qaboos yönetime geçtiğinde yoksulluk içinde ve diğer ülkelerden izole biçimde yaşayan Umman için 1967 yılında başlayan petrol ihracatı, kalkınma yatırımlarına büyük bir kaynak oluşturmuştur. Bu yatırımlar, güneydeki isyanların bastırılmasında da etkili olmuş, ülke içinde bütünlük yeniden sağlanmış, ekonomik altyapının kurulmasında ve gerekli hizmetlerin sağlanmasında beş yıllık kalkınma planlarının büyük etkisi olmuştur. Demokratikleşme hareketleri de bu dönemde başlamıştır.

Monarşi ile yönetilen Umman Sultanlığı'nda Devlet Başkanlığı görevini Sultan Qaboos bin Said al-Said yürütmektedir. 1970 yılında kansız bir darbe ile iktidara geçen Sultan Qaboos bin Said, öncelikle iç güvenliği sağlamış ve zaman içinde güttüğü akılcı ve barışçı politikalarla Umman'ı hem Arap Devletleri Ligi'nin hem de uluslararası toplumun saygın bir üyesi yapmıştır. Sultan Qaboos, başta İçişleri, Maliye, Savunma ve Petrol Bakanlıklarını kurarak devlet yapısını büyütme ve daha etkin hale getirme yoluna gitmiştir. Halen, Başbakanlık, Savunma, Maliye, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları Sultan Qaboos bin Said uhdesindedir. Ancak, günlük politika ve işlerin yürütülmesini sorumlu Bakanlar sağlamaktadır. Yasamadan çok danışma niteliğine sahip Umman Konseyi, Şura Meclisi ve Devlet Meclisi adıyla anılan iki ayrı kanattan oluşmaktadır.

Sultanlık, idari açıdan Muskat, Dhofar ve Musandam olarak adlandırılan üç ana eyalet ile Al Batinah, Adh Dhahirah, Ad Dakhliyah, Ash Sharqiyah ve Al Wusta olarak adlandırılan beş bölgeden oluşmaktadır. Bu eyalet ve bölgeler, toplam 59 adet vilayetten oluşmaktadır.

Eyaletleri

1. Muskat

Muskat eyaleti, Umman Körfezi'nde ve Al Batinah kıyısının güneyinde yer almaktadır. Muskat, Sultanlık'ın nüfus açısından en büyük eyaletidir. Ortalama nüfus yoğunluğu, diğer bölgelerin ortalamasının 24 katına ulaşmıştır.

Eyalet altı adet vilayetten oluşmakta olup bu eyaletlerin isimleri; Muskat, Muttrah, Bowshar, A'Seeb, Al Amerat ve Quriyat'tır. Muskat, Sultanlık'ın başkenti ve aynı zamanda da idari merkezi konumundadır.

İslamiyet'in ilk zamanlarından bu yana ticarete önemli rol oynayan Muskat, Al Jalali ve Al Mirani Kaleleri ile de meşhurdur. Muskat ve vilayetlerinde eski çağlar ile modern yaşamın uyumu dikkate çarpmaktadır.

2. Musandam

Musandam eyaleti, ülkenin kuzeyinde yer almaktadır. Dağlarının yüksekliği deniz seviyesinden 1800 metreye kadar ulaşmaktadır. Bu eyalet de stratejik konumundan dolayı denizcilik için uygun bir bölgede kuruludur. Hürmüz Boğazı'nın stratejik önemi günümüzde daha da artmış olup, Körfez'de yapılan yüklemelerin yaklaşık %90'ı bu boğazdan yapılmaktadır. Musandam eyaleti, dört valilikten oluşmakta olup; eyaletin başkenti olan Madha Khasab, Muskat'ın 481 km ötesinde yer almaktadır.

Nüfus Yapısı ve İşgücü

Umman nüfusunun yaklaşık % 44'ünü yabancılar oluşturmaktadır. Yabancılar içinde Hintliler ağırlıkta olup ucuz işgücü olarak ülkede bulundurulmuş diğer ülke vatandaşlarını ise Pakistanlılar, Bangladeşliler, Filipinliler olarak sıralamak mümkündür. Yabancı işçilerin çokluğu, devam eden projeler ve ekonominin genel gidişatına bağlı olarak ülke nüfusu yıllar içinde farklılık göstermektedir. Kamu sektöründe çalışanların % 85,6'sını Ummanlılar oluşturmaktadır. Uygulanan Omanizasyon politikaları ile özel sektörde çalışan Ummanlı sayısı artırılmaya çalışılmaktadır. Umman vatandaşlarının önemli bir bölümü kamu kurumlarında çalışmak istemekte, özel sektör ise daha ucuz olan yabancı işgücüne yönelmektedir. Bu durumun özel sektör için hedeflenen Omanizasyon rakamlarına ulaşılmasında olumsuz etkisi olabileceği değerlendirilmektedir.

Umman oldukça genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusunun % 30'unu 14 yaş altı oluşturmaktadır. Nisan 2014 itibariyle Umman nüfusu 4,000,345 rakamına ulaşmıştır. Bu rakamın % 55.8'ini oluşturan olan 2,232,949 kişi Umman vatandaşlarıdır. Geri kalan % 44.2'lik oranı teşkil eden 1,767,396 kişi yabancılardan oluşmaktadır.

Ummanlı nüfusun tamamı Müslüman olan Umman'da başlıca mezhep İbadilik olup, daha sonra Sünnilik ve Şiiilik gelmektedir.

Umman vatandaşları için devlet okullarında eğitim ücretsizdir. Bununla birlikte, ülkede çok sayıda İngilizce ve karma eğitim yapan üniversite öncesi okul mevcuttur. Standart sağlık hizmetlerinin genel olarak iyi olduğu ülkede 2011 yılı ortalama insan ömrünün 72,3 yıl olduğu belirtilmiştir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Umman toprakları; Hürmüz Boğazı'ndaki Musandam Yarımadası, BAE toprakları içindeki Madha kasabası ve Umman Denizi'ne açılan ana alan olmak üzere üç ayrı bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerin iklimi ve coğrafi yapısı, mesafenin yakınlığına rağmen farklılık göstermektedir. Tarım alanı olarak da kullanılan kuzeydeki Batinah kıyısı düzlüklerinde sıcak ve nemli bir hava görülürken; iç bölgelerde dağlık araziler, platolar ve çöllere rastlanmaktadır. Dhofar kıyıları, Mayıs-Eylül ayları arasında görülen muson yağmurlarının etkisiyle ekilebilir alanlardır. Ülke genelinde yaşanan su sıkıntısı nedeniyle içilebilir su kaynakları deniz suyunun arıtılması ile sağlanmakta; bu su ise tarım arazilerine olumsuz etki yapmaktadır.

Coğrafi Konum

Umman Sultanlığı, Arap Yarımadası'nın güneydoğu kıyısında yer almaktadır. Hürmüz Boğazı'ndan Yemen'e kadar uzanan kıyıların uzunluğu 1700 km'dir. Kuzeybatıda Birleşik Arap Emirlikleri, batıda Suudi Arabistan, güneybatıda ise Yemen ile sınır komşusudur. Güneyde ve doğuda Hint Okyanusu, kuzeydoğuda ise Basra Körfezi ile çevrilidir. Ülke ayrıca tamamı Birleşik Arap Emirlikleri ile çevrili bir toprağa da sahiptir. Yüzölçümü 309 500 km² olan Umman'ın yer şekilleri ova, tepe ve dağlardan oluşmaktadır. Ovalar toplam alanın % 3'üne yakın bir bölümünü, dağlık bölgeler % 15'ini oluşturmaktadır. Geriye kalan % 82 civarındaki arazi ise çöllere oluşturmaktadır. Al Hajr Dağları ile Al Qara Dağları ülkenin en yüksek dağlarıdır.

GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*	2023*	2024*
GSYİH (Cari Fiyatlar -milyar \$)	70,78	82,24	79,46	84,16	87,4	90,04	93,12	96,63
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	-0,93	2,09	1,1	6,21	2,76	1,23	1,41	1,74
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar - \$)	17 128	19 302	18 082	18 564	18 683	18 645	18 685	18 790
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	1,6	0,9	1,5	1,8	3,8	3,4	2,8	2,5
Nüfus (Milyon)	4,13	4,26	4,39	4,53	4,68	4,83	4,98	5,14
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-10,76	-4,86	-6,94	-4,54	-4,22	-5,12	-5,98	-6,3

Kaynak: IMF, *tahmini

Ekonomik Yapı

Umman ekonomisi diğer Körfez ülkelerinde olduğu gibi hidrokarbona yani petrole dayanmaktadır. Ülkenin keşfedilmiş petrol varlığı 5,5 milyar varil olarak belirtirse de açıklanan üretim ve ihracat rakamları bunun daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Ülke sürekli olarak petrol üretimini arttırabilmek için yeni yatırımları teşvik etmektedir. Konuya dair zaman zaman açılan imtiyaz ihalelerinin www.mog.gov.om adresinden izlenmesi mümkündür.

Petrol endüstrisi Umman'ın görece yüksek hayat standardı ve iyi bir alt yapıya sahip olmasının temel aktörü olmuştur. Petrol öncesi ise Umman ekonomisi balıkçılık, küçük çaplı tarım ve madencilige dayanmıştır.

Ekonomik Performans

Umman ekonomisi gerek petrol fiyatlarındaki artışa bağlı olarak petrol gelirlerinin artması, gerekse doğal gaz ve petrol dışı diğer sektörlerdeki olumlu gelişmeler nedeniyle, EIU verilerine göre 2015 yılında %4,7 ve 2016 yılında da % 5 oranında büyümüştür. Ancak, 2016 yılında Umman hükümetinin uygulamaya başladığı kemer sıkma politikası sonucu, kamu sektöründeki ücret artışları durmuş, sübvansiyonlar kesilmiştir. Bu durumun özel tüketim de dahil, genel ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemesi nedeniyle, Umman'ın büyüme oranı 2017 yılında %-0,9 olmuştur. IMF verilerine göre 2018 yılında %2,9 oranında büyüdüğü, 2019 yılında da %1,1 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Kişi başına düşen gelir cari fiyatlara göre 2017 yılında 17,128 dolar olarak gerçekleşmiştir. IMF tahminlerine göre Umman'ın 2018 yılı kişi başına düşen geliri 19,302 dolar olduğu 2019 yılında da 18,0829 dolar olacağı tahmin edilmektedir. Dünya Bankası verilerine göre iş yapma kolaylığı açısından Umman, dünyada 190 ülke arasında 66. Sıradadır. Dünya Ekonomik Forumunda Umman küresel rekabetçilik endeksinde 137 ülke arasında Umman 62. sırada yer almaktadır.

Umman'da hükümeti temel olarak petrol dışı sektörlerin ve özel sektörün güçlendirilmesi, kamu harcamalarının disipline edilmesi, devlet gelirlerinin artırılması ve dengeli bir bütçe yapısının oluşturulmasını hedeflemektedir.

Ekonomi Politikası

Hızlı nüfus artışı, azalan üretim düzeyi ve petrol kaynaklarının sınırlılığı, geçmiş yıllarda Umman ekonomisini epey zora sokmuştur. İşsizliğe dair kaygılar ve petrole olan aşırı bağımlılık, hükümetin ekonomi politikasını 3 tema üzerinde kurmasına yol açmıştır. Bu temalar; "Ummanlılaştırma" adı verilen yabancı işgücünün yerli işgücü ile değişimi, ekonomik çeşitlendirme ve özelleştirme. 2020 yılına kadar petrol gelirlerinin GSYİH içindeki payının % 9'a düşürülmesi ve doğal gazın payının % 10'a çıkarılması hedeflenmektedir. Özellikle petro-kimya, plastik sanayii ve turizm sektörlerinde çeşitli atılımlar yapılmaktadır.

"Ummanlılaştırma"

Her yıl işgücüne katılan 30 000'den fazla Ummanlı'ya daha rahat iş imkanı yaratılması amacıyla 2001 yılında Sultan Qaboos tarafından kurulan İşgücü Bakanlığı, Umman'da şirket kurmak isteyen genç girişimciler için fon yaratmaktadır. 2006 yılında özel sektörde istihdam edilenlerin yalnızca % 18'inin Umman vatandaşı olması; tarım, turizm ve petrol gibi önem arz eden sektörlerde hükümetin kota uygulamasına gitmesine yol açmıştır. Söz konusu kotalara uymayan şirketlere ceza uygulanmakta, bu şirketlerin göçmenleri istihdam etmeleri yasaklanmakta ya da kamu ihalelerine katılmaları durumunda birtakım sınırlamalar getirilmektedir. Nitelik gerektirmeyen birtakım mesleklerde de (terzilik, meyve-sebze satıcılığı gibi) Ummanlı olmayanların çalışmaları yasaklanmış; birtakım mesleklerde de Ummanlılar'a eğitim verilmiştir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Sultan ülkede çıkan isyanlardan sonra önemli siyasi kararlar almış, Meclis-ul Şura'ya yasama yetkisi vermiştir. Bu karar ülkedeki huzursuzluğu önlemiştir. Ülkede Sultan'ın mutlak monarşiden anayasal monarşiye doğru geçiş arzusunda olduğuna inanılmaktadır.

Umman'da petrol gelirlerinin azalması sonucu hükümet harcamaları kısma youna gitmiş buda işsizliğin artmasına neden olmuştur. Hükümet, imalat, turizm, lojistik, madencilik ve balıkçılık gibi sektörleri geliştirmeye odaklanarak ekonomiyi petrol bağımlılığından uzaklaştırmak için harekete geçmiştir.

Umman'da ki büyük projeler tamamlandığında ve iş dünyasındaki reformlar yatırımları teşvik ederken büyüme, 2020-21 yılları arasında yılda % 2,8 lere ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Enflasyon

Ortalama bir tüketicinin hissettiği enflasyonist baskıları yansıtmasa da, Umman'da açıklanan resmi enflasyon oranı düşüktür. Fiyat artışlarının kontrolü, Merkez Bankası'nın on yılı aşkın bir süredir yürüttüğü para politikasının ve hükümetin temel hedefidir. Su ve elektrik fiyatlarının kontrolü de düşük enflasyona katkıda bulunmaktadır. Umman Riyali'nin ABD Doları'na endeksli olması nedeniyle Dolar'ın Euro karşısında ve Umman'ın başlıca ticaret ortaklarının kullandığı para birimleri karşısında değer kaybetmesi, 2007 yılında enflasyonist baskılara yol açmıştır. 2006 yılından itibaren enflasyon oranı yükselmeye başlamıştır. 2006'da %3,2'ye 2007 yılında büyük bir sıçrama yaparak % 6'ya,

2008 yılında ise %12,1'e çıkmıştır. Son iki yılda meydana gelen artışın en önemli nedenleri olarak gıda fiyatlarındaki artış ki bu artış dünya ölçeğinde baş gösteren kıtlık tehlikesi, temel inşaat malzemelerine olan büyük talep nedeniyle bu ürünlerin fiyatlarının artması ve yine arz yetersizliği-talep fazlalığı nedeniyle kiralarda ve ev fiyatlarının artması gösterilebilir. Ancak Küresel krizin özellikle 2008 yılının son çeyreğinde etkisini göstermesi ile birlikte ortaya çıkan talep daralması enflasyonun atesini düşürücü yönde etki göstermiş 2014 yılı enflasyonu % 1 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında düşen gıda fiyatları enflasyon oranını %0,1'lere çekmiştir EIU tahminlerine göre, 2016 yılında gerçekleşecek önemli vergi reformları ve artması beklenen yakıt fiyatlarının enflasyonda baskı oluşturması ile enflasyon % 1,1 oranında gerçekleşmiştir.

IMF verilerine göre, 2018 yılında %0,9 olarak gerçekleşen orandan 2019 yılında, %1,5'a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Ücretler

Asgari ücret Ummanlılar için 180 OR+20 OR aylık zorunlu gıda ve ulaşım yardımıdır. Yabancıların aylık ücreti vasfına göre 70 OR'den başlamakta ve barınma ve yemek sağlanmaktadır. Sosyal güvenlik Ummanlılar için mecburi olup, aylık maaşın % 17'si dolayındadır. Bunun % 10,5'i firmalarca ödenmektedir. Yabancı çalışanlar için sosyal güvenlik ödemesi bulunmamakla birlikte, kamu sözleşmelerinde zorunlu kaza sigortası vb. hükümler bulunabilmektedir. Firmalar getirdikleri işçileri başka şirketlere kiralayamazlar yahut başka bir şirketin getirdiği işçileri çalıştıramazlar.

Para Politikası

Umman'ın para politikası, düşük enflasyonun sürdürülmesine ve Umman Riyali'nin ABD Doları karşısındaki sabit değerinin (1 ABD \$=0,385 OR) korunmasına dayanmaktadır.

Hayat Standardı ve İşsizlik

Umman Sultanlığı'nda işgücünün Umman vatandaşları ağırlıklı olarak yapılanması ve özel sektörde çalışan Ummanlı sayısının artırılması amacıyla Ummanlı vatandaşların çalıştırılmasına yönelik belirli zorunlu işgücü kotaları belirlenmiştir. Omanizasyon adı verilen bu politikanın ana hedefi olarak çalışanlar arasındaki yabancıların oranının % 33'ü aşmaması belirlenmiştir.

Ülkede uygulanan yasaklayıcı nitelikte düzenlemelere rağmen yabancıların işgücünün en önemli bölümünü oluşturmaya devam ettiği görülmektedir. Bu durumun en önemli nedenleri olarak, Umman vatandaşı yeterli nitelikte kalifiye eleman bulma zorluğunun yanında, ülke insanının inşaat ve hizmet sektörü gibi emek yoğun alanlarda çalışma isteksizliğini göstermek mümkündür.

Çalışanların vatandaşlık bağlarının ülkelere göre dağılımına bakıldığında 650,543 Hindistan; 543,377 Bangladeş ve 214,106 Pakistan vatandaşlarının ülkedeki yabancı çalışanların büyük bir kısmını meydana getirdiği görülmektedir. Daha sonra Bangladeşliler ve Filipinliler gelmektedir.

Umman'da çeşitli projeler yürüten Türk şirketleri bulunması nedeniyle 3.000'e yakın Türk (işçi, mühendis, proje müdürleri, formen, esnaf ve diğer meslek grupları) yaşamaktadır.

Yeterli oranda kalifiye Umman vatandaşı personel bulma güçlüğü nedeniyle, ülkedeki Türk firmalarının karşılaştığı en önemli sorunlardan biri niteliğine bürünen Omanizasyon düzenlemeleri çerçevesinde elde edilen 2014 yılı verileri açıklanmıştır.

Buna göre, ülkede sektörlere göre sağlanan Omanizasyon oranları aşağıdaki gibidir:

Finans % 80,6; elektrik, gaz ve su % 74,6; madencilik % 59; ulaştırma % 29,6; özel eğitim kurumları %28,1; gayrimenkul % 24,4; toptan ve perakende satış % 16,1; tarım %13,4; inşaat % 10,2; otelcilik % 7,5 ve diğer sektörler % 16,1

Tüm bu veriler çerçevesinde ülkede özel sektördeki Omanizasyon oranının halen % 14,6 seviyesinde olduğu ve hedefin çok altında kaldığı görülmektedir.

Rakamlar, Omanizasyon çabalarına rağmen, özel sektörün halen ucuz olması nedeniyle yabancı işçileri seçtiğini göstermektedir. Ayrıca, Umman vatandaşlarına yönelik 325 OR gibi görece yüksek bir asgari ücrete rağmen, Ummanlıların çoğu kamu sektöründe iş bulmak için çaba harcamaktadır.

Sosyal güvenlik Ummanlılar için mecburi olup, aylık maaşın % 17'si dolayındadır. Bunun % 10,5'i firmalarca ödenmektedir. Yabancı çalışanlar için sosyal güvenlik ödemesi bulunmamakla birlikte, kamu sözleşmelerinde zorunlu kaza sigortası vb. hükümler bulunabilmektedir. Firmalar getirdikleri işçileri başka şirketlere kiralayamazlar yahut başka bir şirketin getirdiği işçileri çalıştıramazlar.

Bölgesel Eğilimler

Gaza dayalı endüstrilerin tamamını bir bölgeye (Sur gibi güney illerine) kurmak yerine kuzeydeki Sohar'da sürdürülen doğal gaz projeleri ile sanayileşmenin tüm ülkeye yayılması amaçlanmaktadır. Musandam bölgesindeki Khasab'ta turizmi artırmak için yeni bir otel inşa edilmiş, limanın genişletilmesi ve tarihi kalenin onarılması bitirilmiştir. Musandam'daki diğer gelişmemiş bölgelere hizmet götürülmesi zor olsa da geçmişte uzak köylerden hastanelere helikopterle hasta taşınması gibi hizmetler de verilmiştir. Bunun yanında ülkenin en büyük konteyner limanının bulunduğu Salalah'ta bir serbest bölgenin inşası devam etmekte olup; Al Wusta bölgesindeki Duqm'a da bir ticari liman inşa edilmesi ne başlanmıştır.

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

ABEDA, ACC, AFESD, AMF, FAO, G-77, GCC, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCs, IHO, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IPU, ISO, ITSO, ITU, LAS, MIGA, NAM, OAPEC, OAS (gözlemci), OIC, OPCW, OPEC, PCA, UN, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNWTO, UPU, WCO, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO

Dahil olduğu Uluslararası Anlaşmalar

Körfez İşbirliği Konseyi (Gulf Cooperation Council, GCC)

Körfez bölgesinde istikrar ve ekonomik işbirliği sağlamak amacıyla 1982 yılında kurulan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK-Cooperation Council for the Arab States of the Gulf), BAE, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Umman ve Suudi Arabistan olmak üzere 6 ülkeden oluşmaktadır. Bu altı ülke arasında 2003'ten bu yana gümrük birliği uygulaması başlatılmıştır. Körfez ülkeleri daha gelişmiş bir ekonomik entegrasyona gitmeyi, tek pazar uygulamasına ve ortak para birimine geçmeyi hedeflemektedir.

Gümrük Birliği kapsamında bu altı ülke, istisnalar dışındaki mallar için, diğer ülkelere % 5 gümrük vergisi uygulamaktadır. Bütün ürünlerde Gümrük Birliği uygulamasına 2005 yılında geçilmiştir.

ABD ile Serbest Ticaret Anlaşması:

ABD ile Umman Sultanlığı arasında 19 Haziran 2006 tarihinde bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmış ve Ocak 2009 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Anlaşma hakkında daha geniş bilgi için: http://ustr.gov/assets/Document_Library/Fact_Sheets/2005/asset_upload_file189_8115.pdf adresi ziyaret edilebilir. Söz konusu Anlaşma, özellikle ABD'ni hedef pazar olarak seçen yatırımcı firmalar için büyük önem arz etmektedir.

UMMAN'IN DIŞ TİCARETİ

Genel Durum

Yirmi yıldan fazla süredir her yıl dış ticaret fazlası veren Umman'ın ithalat ve ihracat değerleri, uluslararası petrol fiyatlarından etkilenerek yıllar itibarıyla değişkenlik göstermektedir. Petrol, ülkenin ihracat gelirlerinin yaklaşık % 70'ini oluşturmaktadır.

Umman hızla büyüyen bir ekonomi olduğu için buna paralel olarak ithalatı ve ihracatı da artmaktadır. 2014 yılında ihracatı 51 milyar dolar, ithalatı da 29,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında ham petrol ihracatındaki azalıştan dolayı Umman'ın ihracatı 32 milyar dolara gerilemiştir. 2017 yılında Umman'ın ihracatı 29 milyar dolar, ithalatı ise 20 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Hızlı nüfus artışı ve coğrafi koşulların elverişsizliği nedeniyle özellikle gıda ve tarım ürünleri ithalatında daha da fazla artış yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2012	52.138	28.118	80.256	24.021
2013	55.497	34.331	89.828	21.166
2014	50.718	29.303	79.481	21.415
2015	31.927	29.007	60.934	2.920
2016	24.455	23.260	47.715	1.195
2017	28 947	20 131	49 078	8 816
2018*	36 933	20 153	57 086	16 780

Umman'ın başlıca ihrac ürünleri arasında petrol ve petrol yağları ilk sırada yer almaktadır. Kimyasal ürünler, gübreler, demir cevherleri, ve işlenmemiş alüminyum Umman'ın diğer önemli ihrac ürünleridir.

Umman'ın İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018	Ürünün Toplamdaki Payı (%) 2018	Ürünün 2017 - 2018 Yıllarındaki Değişimi (%)
	Genel Toplam	24 454 713	28 947 293	36 933 329	100	27,6
2709	Ham petrol	12 867 990	15 022 615	22 465 528	60,8	49,5
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	52 998	3 146 970	5 061 261	13,7	60,8
2710	Petrol yağları	2 356 935	2 768 448	2 741 290	7,4	-1
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	358 153	532 764	885 817	2,4	66,3
2902	Siklik hidrokarbonlar	463 615	437 295	714 698	1,9	63,4
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	502 383	466 812	556 625	1,5	19,2
7601	İşlenmemiş alüminyum	477 458	269 363	472 078	1,3	75,3
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)	108 141	66 389	370 319	1	457,8
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	81 293	734 816	352 071	1	-52,1
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	273 190	252 484	330 508	0,9	30,9
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	29 419	16 362	233 885	0,6	1329,4
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	1 037	3 301	227 809	0,6	6801,2
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	25 380	16 436	216 239	0,6	1215,6
7606	Alüminyum saclar, levhalar, şeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geçenler)	39 948	56 291	195 323	0,5	247
3902	Propilen ve diğer olefinlerin	133 704	197 769	177 132	0,5	-10,4

	polimerleri (ilk şekillerde)					
2520	Alçı taşı, anhidrit ve alçılar	61 466	82 557	123 170	0,3	49,2
0303	Balıklar (dondurulmuş)	89 109	11 450	107 502	0,3	838,9
7317	Demir veya çelikten küçük ve büyük çiviler, pünezler, oluklu ve yivli çiviler vb eşya	60 812	48 702	100 368	0,3	106,1
7202	Ferro alyajlar	531	154	84 980	0,2	55081,8
7605	Aluminyum teller	50 391	69 948	75 280	0,2	7,6
2610	Krom cevherleri ve konsantreleri	19 719	29 139	65 747	0,2	125,6
8905	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	11 109	12 267	64 630	0,2	426,9
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	52 537	3 516	63 282	0,2	1699,8
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde dilmiş külçeler	4 695	10 292	61 782	0,2	500,3
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	13 713	2 994	58 291	0,2	1846,9
2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	1 809	1 322	56 380	0,2	4164,8
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	0	0	48 965	0,1	0
2521	Kastin; kireç taşı ve diğer kireçli taşlar (kireç, çimento imalinde kullanılan)	9 038	7 752	48 869	0,1	530,4
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	352	2 735	44 768	0,1	1536,9
7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller	33 222	31 773	43 536	0,1	37
2814	Saf amonyak veya amonyağın sulu çözeltileri	0	0	37 124	0,1	0

6802	Yontulmaya veya inşaat elverişli işlenmiş taşlar (kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taşlar, granüller	106 617	84 085	33 527	0,1	-60,1
0307	Yumuşakçalar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış vs.)	21 905	6 983	30 769	0,1	340,6
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	186	2 364	30 708	0,1	1199
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	16 719	27 866	29 307	0,1	5,2
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	23 095	47 635	26 838	0,1	-43,7
7607	Aluminyumdan yaprak ve şeritler (kalınlık <= 0,2mm)	4	766	25 944	0,1	3286,9
6809	Alçı ve alçı esaslı bileşiklerden eşya	20 010	1 856	22 413	0,1	1107,6
2522	Kireç	6 919	3 063	21 466	0,1	600,8
7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri, artıkları	0	0	17 707	0	0

Kaynak: Trademap

Umman'ın İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018	Ürünün Toplamdaki Payı (%) 2018	Ürünün 2017 - 2018 Yıllarındaki Değişimi (%)
	Genel Toplam	23 260 012	20 130 901	20 153 013	100	0,1
8703	Otomobiller	0	0	2 250 333	11,2	0
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	204 997	957 847	621 309	3,1	-35,1
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	337 704	619 626	493 041	2,4	-20,4
2917	Polikarboksilik asitler, anhidritleri, halojenürleri ve türevleri	6 674	3 484	447 421	2,2	12742,2
8481	Musluk, batarya, vana ve	335 184	239 017	384 278	1,9	60,8

	valfler					
7304	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	246 572	322 629	321 297	1,6	-0,4
8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	0	0	317 727	1,6	0
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	228 762	317 259	264 620	1,3	-16,6
0402	Süt, krema (konsantre edilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler)	290 412	229 854	226 439	1,1	-1,5
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	228 507	164 981	210 774	1	27,8
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	0	0	210 316	1	0
8906	Diğer gemiler (savaş gemileri ve kurtarma gemileri dahil, kürekli olanlar hariç)	497	1 039	208 457	1	19963,2
8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar)	277 611	249 188	208 328	1	-16,4
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	277 895	255 679	206 184	1	-19,4
1006	Pirinç	148 619	154 327	203 678	1	32
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	195 087	166 799	202 656	1	21,5
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	507 694	339 051	192 735	1	-43,2
9306	Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat	0	279	188 377	0,9	67418,6
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	142 469	111 885	185 340	0,9	65,7
8545	Elektrik işlerinde kullanılan kömür elektrotlar-fırçalar, lamba-pil kömürleri ve grafit veya diğer kömürden diğer	5 190	18 614	175 575	0,9	843,2

	eşya					
8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	246 710	202 720	156 626	0,8	-22,7
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	165 331	133 192	152 273	0,8	14,3
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	166 065	143 897	151 084	0,7	5
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	114 162	156 877	149 694	0,7	-4,6
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	173 905	148 708	142 221	0,7	-4,4
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	314 652	103 523	139 629	0,7	34,9
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	143 093	145 138	133 314	0,7	0
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	250 823	289 488	126 111	0,6	-56,4
8430	Toprak, maden, cevher kazıma, taşıma, ayırma, seçme makineleri, kazık varyoşları, kar küreyici ve püskürtücü, vb makine	13 869	27 073	122 212	0,6	351,4
8803	88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	113 560	220 210	117 871	0,6	-46,5
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya artırılmasına mahsus makine ve cihazlar	141 845	130 764	116 614	0,6	0
1001	Buğday ve mahlut	137 960	138 957	116 038	0,6	-16,5
8526	Radar cihazları,hava-deniz trafiğine yardımcı telsiz cihazları ve uzaktan kumanda etmeye mahsus telsiz kontrol cihazları	3 835	8 453	115 938	0,6	1271,6
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik	152 177	172 137	111 366	0,6	-35,3

	>= 600 mm)					
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makineler ve mekanik cihazlar	90 677	96 458	110 198	0,5	14,2
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	118 807	148 149	107 483	0,5	-27,4
6907	Cilasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	21 482	78 528	103 506	0,5	31,8
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	102 319	95 334	100 938	0,5	5,9
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	232 218	95 428	100 225	0,5	5
8502	Jeneratörler	77 351	85 297	93 593	0,5	0

Kaynak: Trademap

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

Petrolün Umman'ın ihracatındaki önemi nedeniyle Umman'ın dış ticareti, petrol satışlarının fazla olduğu Asya ülkelerine yönelmiştir. LNG satışlarının da Asya ülkelerinde yoğunlaşması bölgenin önemini artırmakta olup, bu tablonun uzun vadede değişmeyeceği düşünülmektedir. Umman Japonya ve Güney Kore'ye temel olarak petrol satmakta ve bu ülkelerden, özellikle de Japonya'dan ağırlıklı olarak taşıt ve bazı elektrikli ve elektronik eşyalar almaktadır.

Umman'ın Ülkeler Bazında İhracatı (bin dolar)

Sıra		2016	2017	2018	Ülkenin Toplamdaki Payı (%) 2018	2017 - 2018 Değişim (%)
	Genel Toplam	26 192 343	31 071 952	36 933 329	100	18,9
1.	Çin	12 041 024	13 383 278	18 821 414	51	40,6
2.	Hindistan	1 300 263	3 086 292	3 558 318	9,6	15,3
3.	Japonya	1 758 878	1 875 981	2 918 200	7,9	55,6
4.	G. Kore	2 367 325	2 332 887	2 775 737	7,5	19
5.	Tayvan	1 144 356	1 422 669	2 035 621	5,5	43,1
6.	ABD	1 195	1 128	1 348	3,7	19,5

		610	474	559		
7.	G. Afrika	362 473	611 795	1 117 974	3	82,7
8.	Pakistan	255 848	656 014	785 373	2,1	19,7
9.	Malezya	264 696	305 074	562 167	1,5	84,3
10.	Singapur	153 081	136 132	375 914	1	176,1
11.	Endonezya	61 387	260 197	348 943	0,9	34,1
12.	Hollanda	81 954	86 878	276 215	0,7	217,9
13.	Mısır	48 481	192 318	217 184	0,6	12,9
14.	Tayland	93 201	146 088	201 576	0,5	38
15.	Brezilya	95 603	138 522	124 588	0,3	-10,1
...	...	...	...	...	...	...
23.	Türkiye	49 087	95 049	67 441	0,2	- 29

Kaynak: Trademap

BAE, 1984 yılından bu yana Umman'ın ithalatını gerçekleştirdiği başlıca ülke gibi görünmesine rağmen, bu veri yanıltıcı olabilmektedir. Nitekim BAE'den ithal edilen malların çok azı BAE orijinli olup; çoğu Jebel Ali Serbest Bölgesi'nden gerçekleştirilen reeksportlardan oluşmaktadır. 2018 yılında, Türkiye'nin Umman'ın ithalat yaptığı ülkeler sıralamasındaki yeri 14. olup, aldığı pay %2,1'dir.

Umman'ın Ülkeler Bazında İhracatı (bin dolar)

Sıra		2016	2017	2018	Ülkenin Toplamdaki Payı (%) 2018	2017 - 2018 Değişim (%)
	Genel Toplam	25 223 812	30 327 575	20 153 013	100	-33,5
1.	Çin	2 147 698	2 316 453	2 875 748	14,3	24,1
2.	ABD	1 804 118	1 985 050	2 421 285	12	22
3.	Hindistan	2 577 624	2 879 462	2 285 994	11,3	-20,6
4.	Japonya	2 552 099	2 330 824	2 028 941	10,1	- 13
5.	İngiltere	656 452	2 383 468	1 351 162	6,7	-43,3

6.	Almanya	942 502	1 046 354	941 674	4,7	- 10
7.	İtalya	889 963	739 258	793 459	3,9	7,3
8.	G. Kore	615 655	641 069	675 151	3,4	5,3
9.	Brezilya	492 356	695 096	674 666	3,3	-2,9
10.	Hollanda	366 183	642 392	570 248	2,8	-11,2
11.	Tayland	574 981	516 326	557 752	2,8	8
12.	Tayvan	142 547	119 550	479 991	2,4	301,5
13.	Fransa	345 090	333 151	427 055	2,1	28,2
14.	Türkiye	243 798	221 411	422 235	2,1	90,7
15.	Endonezya	201 899	257 487	321 750	1,6	25

Kaynak: Trademap

ÜRKİYE – UMMAN TİCARETİ

Umman, Bakanlığımız tarafından 2018-2019 döneminde Öncelikli Ülkelerinden birisi olarak belirlenmiştir.

Türkiye –Umman Dış Ticaret Göstergeleri (bin ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2008	215.755	10.611	226.366	205.144
2009	105.540	16.584	122.124	88.957
2010	129.310	39.464	168.775	89.846
2011	214.650	56.558	271.209	158.093
2012	268.560	52.850	321.410	215.711
2013	373.882	150.394	524.276	223.488
2014	491.461	101.364	592.825	390.096
2015	324.915	60.169	385.084	264.746
2016	243 798	49 087	292 885	194 711
2017	221 411	95 049	316 460	126 362
2018	422 235	67 441	489 676	354 794

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Umman ile geçmiş yıllarda gerçekleştirdiği ticarete bakıldığında, dış ticaret dengesinde her yıl fazla verildiği ve 2003 yılında Umman'a ihracatta yakaladığımız artış trendinin 2008 yılında da devam ettiği görülmektedir. Ancak 2009 yılında %51 oranında bir düşüşle 106 milyon dolara gerilemiştir. 2010 yılında ise tekrar canlanıp 129 milyon dolara yükselmiştir. Türk ürünlerini tanıtıcı fuar ve ticaret heyeti gibi etkinlikler olmamasına rağmen Umman'a ihracatta son yıllarda kayda değer bir artış görülmektedir. 2012 yılında ihracatımızın 268 milyon dolara 2013 yılında 374 milyon dolara 2014 yılında da 491 milyon dolara çıkması bunun en güzel göstergesidir. 2007 yılında tek seferlik yapılan büyük alımlarla 2 milyon dolardan 24 milyon dolara çıkan ithalatımız, 2012 yılında da 53 milyon dolar 2013 yılında 150 milyon dolar 2014 yılında da 101 milyon dolar olmuştur.

Ancak 2014 yılında Umman'ın petrol gelirlerindeki azalma ekonomisini olumsuz etkilemiş ve 2014 yılı ithalatında bir

önceki yıla göre %15 azalma gerçekleşmiştir. Bu süreç 2015 ve 2016 yılında da devam etmiştir. Umman'ın 2015 yılı ve 2016 yılı ithalatı incelendiğinde düşüşün devam ettiği görülmektedir. Umman'ın ithalatındaki düşme Türkiye'in Umman'a olan ihracatını da etkilemiş 2015 yılında 325 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımız, 2016 yılında % 24 azalarak 245 milyon dolara 2017 yılında da 221 milyon dolara gerilemiştir. Ancak 2018 yılında ihracatımız tekrar atağa geçerek 442 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İhracat

2018 yılında Türkiye'nin Umman'a gerçekleştirdiği ihracatta ilk sıraya mobilya ve aksamı ihracatımız yerleşmiştir. Söz konusu ihracat 17 milyon dolar olmuştur. Umman'a 15 milyon dolarla ikinci sırada demir çelik inşaat aksamı, üçüncü sırada 12 milyon dolarla halı ihracatımız yer almaktadır.

Umman'a İhracatımızda Önem Arz Eden Ürünler (1.000 \$)

GTİP	Ürün Adı	2016	2017	2018
	Toplam (diğer ürünler dahil)	243 798	221 411	422 235
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	13 918	12 841	16 917
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	9 446	10 832	14 876
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	0	742	12 371
9306	Bomba, torpido, mayın, güdümlü mermiler vb harp mühimmatı vb aksam ve parçaları; fişekler, mermi ve diğer mühimmat	642	1 194	9 453
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	3 841	1 819	9 451
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	3 927	6 617	8 406
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	1 080	698	6 905
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	3 255	2 858	6 894
7217	Demir veya alaşımsız çelikten teller	4 029	6 564	6 759
3916	Plastikten monofiller, ince ve kalın çubuklar ve profiller (enine kesitinin en geniş yeri > 1mm)	52	56	6 737
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	1 754	3 307	6 579
407	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuklu yumurtaları	921	1 681	6 161
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	5 374	4 541	5 985
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	6 194	6 213	5 825
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	3 355	4 674	5 770
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	316	3 084	5 140
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	2 517	3 205	4 321
3925	Plastikten inşaat malzemesi	1 775	2 890	3 990
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	1 640	2 518	3 951
207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	3 159	2 981	3 944
6802	Yontulmaya veya inşaatla elverişli işlenmiş taşlar	1 307	1 396	2 947

	(kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taşlar, granüller			
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden puroolar, sigarillolar ve sigaralar	933	2 521	2 917
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	1 245	2 366	2 839
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	2 402	1 186	2 757
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	948	3 721	2 679
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	2 299	7 209	2 548
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	1 201	2 457	2 390
4418	Ağaçtan bina ve inşaat için marangozluk, mamülleri, doğrama parçaları	13	738	2 337
1103	Bulgur, irmik, toprak halinde hububat ve pelletler	1 721	3 903	2 158
1902	Makarnalar ve kuskus	1 556	1 141	2 092
7326	Demir veya çelikten eşya	1 058	1 441	2 070
8481	Musluk, batarya, vana ve valfler	761	2 575	1 849
8703	Otomobiller	1 073	1 859	1 841
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	1 248	1 839	1 802
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	1 566	2 650	1 801
7321	Demir veya çelikten sobalar, mutfak soba ve ocakları, barbekü, mangal, gaz ocakları vb ile bunların aksam ve parçaları	605	1 035	1 748
9028	Gaz, sıvı ve elektrik sayaçları (bunların kalibre cihazları dahil)	760	1 523	1 736
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları	1 065	1 612	1 731
3302	Sanayide ve içecek imalinde hammadde veya koku verici maddeler ve karışımlar	7 689	1 164	1 729

Kaynak: Trade map –Türk

İthalat

Umman'dan ithalatımız genel olarak bazı petro-kimya sanayi ürünleri ile bazı hammaddelerden oluşmaktadır. İthalatın büyük bir bölümünü işlenmemiş alüminyum oluşturmaktadır.

Umman'dan İthalatımızda Önem Arz Eden Ürünler (1.000 \$)

GTİP	Ürün Adı	2016	2017	2018
	Toplam (diğer ürünler dahil)	49 087	95 049	67 441
7601	İşlenmemiş alüminyum	2 686	7 089	35 713
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	12 891	23 416	13 362
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	1 359	5 502	6 059
5508	Suni ve sentetik devamsız liflerden dikiş ipliği	0	0	5 161
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	0	378	2 769
1504	Balıkların veya deniz memelilerinin katı ve sıvı	620	685	1

	yağları			947
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)	0	0	1 522
2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, pelleti, kıkırdakları (donyağı tortusu)	95	58	251
3303	Parfümler ve tuvalet suları	17	159	160
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	167	259	149
307	Yumuşakçalar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış vs.)	0	0	116
3208	Esası sentetik polimerler veya tabii polimerler olan, susuz bir ortamda eriyen veya dağılan boya ve vernikler	0	14	47
8428	Kaldırma, elleçleme, yükleme, boşaltma makinaları (asansörler, yürüyen merdivenler, konveyörler, teleferikler gibi)	0	0	45
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	0	2	30
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	0	0	23
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	24	162	19
5509	Sentetik devamsız lifden iplik (dikiş ipliği hariç) (toptan)	4	0	11
8507	Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	0	0	8
8409	Sadece veya esas itibariyle 84.07 veya 84.08 pozisyonlarındaki motorların aksam ve parçaları	0	1	7
8481	Musluk, batarya, vana ve valfler	0	0	6
8512	Motorlu taşıtlar, bisiklet, motosikletlerde için aydınlatma veya işaret cihazları, cam siliciler vb tertibat	0	0	5
9021	Ortopedik cihazlar; cebireler, kırıklar için cihazlar vb; protez organlar; işitme cihazları, vücut içi ve dışı cihazları	0	0	5
4012	Kauçuktan sırt geçirilmiş veya kullanılmış dış lastikler, dolgu lastikleri, tekerlek bandajları, sırtlar ve kolanlar	0	0	4
8511	Motorlarda kullanılan elektrikli ateşleme veya hareket ettirme tertibat ve cihazları (ateşleme-dinamo manyetoları, vb)	0	0	4
8480	Metal dökümhaneleri için dereceler; döküm plakaları; döküm modelleri; metaller, karbürler, cam, plastik vb için kalıplar	0	0	3
7214	İnşaat demiri	0	0	3

Kaynak: Trade map-Tüik

İki Ülke Arasında İmzalanan Anlaşma ve Protokoller

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi
Ticaret ve Ekonomik, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması	24 Aralık 1995
TOBB ile Umman Ticaret ve Sanayi Odası Arasında İkili İşbirliği Protokolü	Aralık 1997

Sivil Havacılık Anlaşması Değişiklik Protokolü	21 Eylül 1999
Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	21 Eylül 1999
Kültür,Eğitim,Enformasyon, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptı	21 Eylül 1999
Ticaret ve Ekonomik, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması (Revize)	13 Ocak 2004
Uluslararası Kara Yolu Taşımacılığı Anlaşması	13 Ocak 2004
Çevre Koruma Alanında İşbirliği Anlaşması	13 Ocak 2004
İGEME ile Umman Yatırımların Teşviki ve İhracatı Geliştirme Merkezi (OCIPEP) Arasında Mutabakat Zaptı	13 Ocak 2004
Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ve Umman Sultanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Spesifikasyonlar ve Ölçümler Genel Müdürlüğü (DGSM) Arasında Spesifikasyonlar ve Ölçümler Alanında Teknik İşbirliği Programı	13 Ocak 2004
T.C.Tarım Bakanlığı ile Umman Sultanlığı Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı Arasında Mutabakat Zaptı	13 Eylül 2005
T.C. Sağlık Bakanlığı ile Umman Sultanlığı Sağlık Bakanlığı Arasında Sağlık Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı	24 Aralık 2005
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	31 Mayıs 2006
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	4 Şubat 2007
KEK 9. ve 10. Dönemler Protokolleri	2 Ekim 2012 10 Mayıs 2017

Kaynak: Muskat Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Türkiye-Umman 9. ve 10. Dönem KEK Toplantıları

Türkiye-Umman 9. Dönem Ortak Komite Toplantısı 2 Ekim 2012 tarihinde Ankara’da düzenlenmiş olup, sözkonusu toplantıda Türk Heyetine Başbakan Yardımcısı Sayın Beşir Atalay, Umman Heyetine Duqm Bölgesinden Sorumlu Bakan başkanlık etmiştir.

10. Dönem Ortak Komite Toplantısı ise 9-11 Mayıs 2017 tarihlerinde Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek ve Sayın Yahya Al Jabri’nin başkanlıklarında Muskat’da düzenlenmiştir.

Karşılıklı Yatırımlar

2017 yılı itibarıyla ülkemizde 22 adet Umman sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin faaliyet gösterdiği başlıca alanlar inşaat ve madencilik ve taşımacılığı sektörleridir. Sözkonusu şirketlerin sermaye büyüklüğü ağırlıklı olarak 50.000 ile 200.000 ABD doları arasındadır.

Öte yandan, Umman devletinin Bunlardan Devlet Genel Rezerv Fonunun yatırımları arasında ülkemizdeki Kumport limanının % 35’lik hissesi de belirtilmekle birlikte, ülkemiz verilerinde bu yatırımın bir başka ülke (büyük bir olasılıkla Hollanda) kaynaklı olarak gösterildiği bilinmektedir.

Öte yandan, son yıllarda Türkiye ve Umman arasında karşılıklı yatırımları teşvik etmesini sağlayacak önemli anlaşmalar imzalanmıştır. 4 Şubat 2007 tarihinde Muskat’ta imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Oman Sultanlığı Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma” ve 31 Mayıs 2006 tarihinde Ankara’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Oman Sultanlığı Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması” 16 Aralık 2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Umman'da Türk Mütcaahhitlik Hizmetleri:

Umman'ın kalkınması, altyapısını geliştirmesi ve güçlendirilmesi çalışmalarında 2000 yılından beri Türk mütcaahhitlik şirketlerinin de önemli katkısı olmaktadır. 2000 yılından beri Ummanda hem Türk firmalarının sayısı hem de aldıkları proje adedi ve bedeli artmıştır. Bugüne kadar alınan projelerin toplam bedelinin yaklaşık 10 milyar ABD doları seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir. Yabancı ortağın payını çıkardığımızda ise bu miktarın 6 milyar doların biraz üzerinde olduğu görölmektedir. Bunların çoğu devletten alınan projelerdir.

Umman Sultanlığında mütcaahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmalar için % 30 oranında Ummanlı çalıştırma zorunluluğu (Omanization) vardır. Firmalarda, kamu kurum ve kuruluşları nezdinde işleri takip etmek için çalıştırılan personel genelde Ummanlıdır. Yabancı firmalar yeterli sayıda kalifiye yerli eleman bulunamadığını belirtmektedirler. Omanizasyon politikaları çerçevesinde nitelikli işgücü bulmak konusundaki sorunlar şiddetini artırarak devam etmektedir.

Öte yandan, mütcaahhitlik sektöründe firmaların zaman zaman hakediş ödemelerinde gecikme yaşanması da söz konusu olabilmektedir.

Türk firmalarının doğrudan yerli ortaklarla ya da diğer yabancı firmalarla kurdukları konsorsiyumlarla projelerini yürüttükleri görölmektedir. Firmalarımızın ayrıca, Körfez ülkelerinde yerleşik muhtelif ülke firmalarıyla proje bazında ortak harekete edebildikleri de gözlenmektedir.

Üstlenilen Projeler

Firma Adı	Proje Adı
TEKFEN	Oman - Harweel Cluster 2. Aşama İşleri, Gaz ve Petrol Boru Hattı
STFA-FERNAS ORTAKLIĞI	Hubara-Sahmah ve Sahmah-KP114 Pipeline Project
STFA	Duqm Limanı ve Mendirek yapımı (1. Aşama)
STFA	Quriyat-Sur yolunda bakım, onarım işleri
STFA	Sohar Sanayi Bölgesi Balıkçı barınağı (3.aşama)
STFA	Sohar Alüminyum döküm delme kazık işleri
STFA	Sohar Sanayi Bölgesi deniz suyu giriş-çıkış projesi
STFA	Sohar Limanı ve balıkçılık barınağı, rıhtım duvarı ve yanaşması (Aşama 1,2 ve 2A)
STFA	Sohar Bulk liquid berth

STFA	Musannah Kanalizasyon Sistemi Yenileştirme Projesi (Alt Yüklenici Olarak)
STFA	Khasab-Tibat Sahil Yolu iyileştirme Projesi
STFA	Taqah Balıkçı Barınağı
STFA	Musannah Balıkçı Barınağı
STFA- LEIGHTON	Bid Bid Sur Yolu 1. Aşama 2. Kısım
TAV+CCC	Yeni Muscat Uluslararası Havalimanı 2. Aşama
MAK-YOL	Al Batinah Sahil Yolu
ENKA	Muscat Uluslararası Havalimanı 3. Aşama (Terminal Binası)
ÖZKAR	Bid Bid Sur Yolu 1. Aşama 1. Kısım
YÜKSEL İNŞAAT	Ibri Yankul Yol Projesi
ATU Duty Free	Salalah Havalimanı Duty Free ve yiyecek-içecek ihalesi
BOTEK	Batinah Ekspres Yolunun Teknik Müşavirlik Hizmetleri (Phase Three)

SERKA TAAHHÜT İNŞAAT A.Ş.	Umman Sultanlığı DUQM Bölgesinde Kanal İnşaatı
SERKA TAAHHÜT İNŞAAT A.Ş	Duqm bölgesinde kurulan serbest bölge ve limanında inşa edilecek ticari rıhtım inşaatı
SERKA TAAHHÜT İNŞAAT A.Ş	Duqm bölgesinde Jurf ve Saay Kanalları İnşaatı

Kaynak: Muskat Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Bunun dışında, TAV Havalimanları'nın iştiraki TAV İşletme Hizmetleri ve TAV Havalimanlarına bağlı olarak hizmet sunan BTA firmaları, Umman'daki Muskat Havalimanı'nın yiyecek-içecek alanlarının 10 yıllığına işletmesi ile Muskat Havalimanı'nın Yeni Terminal Binasında özel yolcu salonu işletmesi için açılan ihaleleri kazanmıştır. Bu yıl açılan havaalanının özel yolcu salonunda yılda yaklaşık 250.000 yolcuya hizmet verilmesi beklenmektedir.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Umman'a çoğu ürün Muskat'daki Sultan Qaboos limanından giriş yapmaktadır. Bazı ürünler ise Birleşik Arap Emirlikleri limanına ulaştıktan sonra karayolu bağlantısı ile Umman'a gelebilmektedir. Perakende gıda satışlarının %65'i özel süpermarketlerden yapılmaktadır. Sözkonusu satış gittikçe yaygınlaşmaktadır. Gıda sektöründe toptan satışlar pazarın %20'sini oluşturmaktadır. Umman'da dağıtım kanalları ilk önce ithalatçıdan doğrudan özel süpermarketlere, toptancılara ve kurumsal kullanıcılara doğru işlemektedir. Sonra toptancılardan tüketicilere, küçük süpermarketlere ve restaurantlara ulaşmaktadır.

Reklam ve Promosyon

Omanexpo Umma'nın başlıca uluslararası fuar alanıdır. Umman'daki tüm fuarlar ve tanıtımlar yerel gazetelerde yayınlanmaktadır. Umman'da üç tane yerel arapça gazete ve üç tane ingilizce gazete yayınlanmaktadır. Muskat, Salalah ve Thumrait'de Umman Sultanlığı Radyosu FM günde 15 saat ingilizce yayın gerçekleştirmektedir. Kamu daireleri haricinde çoğu ticari binalarda işaretler ve karayolu işaretleri arapça ve ingilizcedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketler ürün ve marka adını, üretim ve son kullanma tarihlerini, ürünün menşeyini, üreticinin adını ve adresini, ağırlığını, muhteviyatı hakkındaki tüm bilgileri içermelidir. Ürün içeriğinde kullanılan yağlar etiketde kesinlikle belirtilmelidir. Etiketler mutlaka Arapça / İngilizce veya Arapça olmalıdır. Ürünlerin üretim ve son kullanma tarihleri ambalajda basılı olmalıdır. Sözkonusu bilgilerin üzerinde değişiklik yapılamaz veya bir etiketle tarih değişikliği yapılamaz.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Taşıma Modları ve Ücretler

İHRACAT/2009

TAŞIMA MODU	DOLAR	ORAN %
Denizyolu İle Taşıma	92.115.301	87%
Karayolu Ulaşımı	10.544.502	10%
Havayolu Ulaşımı	2.841.623	3%
Toplam	105.539.821	100%

İTHALAT/2009

TAŞIMA MODU	DOLAR	ORAN %
Denizyolu İle Taşıma	15.972.660	96%
Havayolu Ulaşımı	602.775	4%
Toplam	16.583.892	100%

Karayolu Taşımacılığı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Umman Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması; 13 Ocak 2004 tarihinde Muskat'ta imzalanmış olup, 6 Temmuz 2004 tarihi itibarıyla yürürlükte bulunmaktadır.

Türkiye ile Umman arasında son KUKK Toplantısı 14-15 Eylül 2009 tarihlerinde Muskat'ta gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'den Umman'a karayolu kullanılarak yapılan taşımalarda güzergâh üzerindeki ülkeler sırasıyla Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir.

Eşya Taşımacılığı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Umman Hükümeti Arasında imzalanan Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasına göre; ikili ve transit taşımalar kotaya ve belgeye, boş giriş, üçüncü ülke ve geri dönüş yükü alma ise özel izne tabi tutulmuştur.

Ancak, uygulamada ise Umman'a yapılan taşımalar Anlaşmaya rağmen herhangi bir belge ibraz edilmeden veya ücret ödenmeden sürdürülmüştür. Sadece vize için davetiye gerekmektedir ve bu da yaklaşık 80 USD'ye mal olmaktadır. Umman, bölgede taşımalarımızın sorunsuz olarak devam ettiği ülkelerden birisidir.

(Diğer taraftan, UND tarafından, Umman'a yapılan taşımalarda güzergâh ülkeleri olan Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin vize ve sigorta uygulamaları nedeniyle zaman ve maddi kayıplara uğranıldığı bildirilmiştir.)

14-15 Eylül 2009 tarihlerinde Muskat'ta gerçekleştirilen KUKK toplantısında;

- İki ülke arasındaki ikili taşımaların serbestleştirilmesi,
- Dönüş yükü alma, halihazırda özel izne tabi iken bu serbestleştirme ile özel izin şartının kaldırılması ve
- Üçüncü ülke/ boş giriş yükü alma konusunda mevcut durumun korunması

hususları görüşülmüştür.

İki ülke arasındaki ikili taşımaların serbestleştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Deniz Yolu Taşımacılığı ve Limanlar

Umman ile ülkemiz arasında bir denizcilik anlaşması imzalama çalışmaları devam etmektedir. Anlaşmanın bir an evvel imzalanması ve Umman ile dış ticaretimizin gelişmesi, deniz yolu ulaşımını deniz ticaretimizi büyük ölçüde arttıracaktır.

Gemi inşa ve tersanelere yönelik olarak gemi inşa, gemi onarımı ve gemi geri dönüşüm alanları ile gemi inşa sanayi tesisleri yatırım alanlarında işbirliği yapılması önem arz etmektedir. Bunu sağlamak için ülke gemi inşa sektör kuruluşları arasında işbirliğinin teşvik edilmesi önemli rol oynayacaktır.

Kamu İhaleleri

Umman'da sürdürülen büyük altyapı yatırımları kapsamındaki kamu ihaleleri oldukça seffaf bir süreç içinde yürütülmektedir. "Yerel" ve "uluslararası" olarak ikiye ayrılan ihalelerde nadir de olsa yeterlilik aranmaktadır. Yerel ihalelerde genel olarak aranan şart firmanın İhale Kurulu nezdinde kayıtlı olmasıdır. Uluslararası ihalelerde ise teklif veren firmanın Umman Ticaret ve Sanayi Bakanlığı nezdinde kayıtlı olması gerekmektedir.

KAMU İHALELERİ Umman İhale Kurulu'nun www.tenderboard.gov.om adresli internet sitesinden takip edilebilmektedir. Kurul tarafından açılan uluslararası ihaleler ise bu sitenin yanı sıra, Middle East Economic Digest isimli dergide yayımlanmaktadır. Ayrıca, www.pdotenders.com ve www.chamberoman.com diğer ihale ilanlarının yer aldığı internet adresleridir.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Pasaport ve Vize İşlemleri

İki ülke arasında imzalanan anlaşmaya göre 30 günden az süreli ziyaretler için her iki ülkenin vatandaşları da vizeyi ziyaret etmek istediği ülkenin havaalanından, kalınacak günlere göre değişen oranda ücret vermek suretiyle, alabilmektedir. Belirtilen süre için Büyükelçilik ya da Konsolosluktan vize almak şart değildir.

Daha uzun süreli ikamet için ve süre uzatımları için ise ilgili ülkedeki Büyükelçilik'e müracaat etmek gerekmektedir.

Oturum izni almak için, ya resmi görevle ülkede bulunmak ya da bir sponsora bağlı olarak ülkede çalışma vizesi almış olmak gerekmektedir. Sponsor, bir şirket ya da şahıs olabilmektedir ancak Umman uyruklu olmak zorundadır. Çalışma vizesi ile ilgili olarak ise http://www.manpower.gov.om/portal/en/pdf/toc_en.pdf adreslerinin ziyaret edilmesi faydalı olacaktır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Hafta sonu tatilleri resmi kurumlar için Cuma ve Cumartesi günleri olup; diğer tatiller ise Dini Bayramlar, Ulusal Gün (18 Kasım) Sultan'ın Doğum Günü (19 Kasım), Hicri Yılbaşı ve Mevlid Kandili'ni takip eden gündür. Ancak resmi bayramlar bazen rastladığı gün yerine hemen ertesinde gelen haftasonu ile birleştirilmek suretiyle kullanılabilmektedir.

Kullanılan Lisan

Arapça, İngilizce, Urduca, Swahili, Farsça, Hintçe ve Güney Asya dilleri. Ülkede iş çevrelerinde İngilizce dil bilgisine sahip olma oranı yüksektir.

Ulaşım

Umman'da toplu taşımacılık yaygın değildir. Taksi kullanılmaktadır, Uzun süreli konaklamalarda araba kiralama yoluna gitmek daha ekonomik olacaktır.

Umman'da Muscat (Seeb) International Airport ve Salalah Airport olmak üzere iki havaalanı vardır. THY, İstanbul-Muskat-İstanbul parkurunda haftalık 7 sefer icra etmektedir. Bununla birlikte, bu uçuşlardan bazıları Bahreyn aktarmalı gerçekleştirilmektedir.

Yerel Ölçü Birimleri

Metrik sistem

Barınma

Otel ve araç kiralama şirketleri için ise aşağıdaki linke tıklayınız. (Açılan sitede görülen telefon numaralarının önüne 00 968 24 getiriniz.) <http://tourism-oman.com/tourism.htm#2>

Sağlık

Umman'da su ve yiyecek hijyen koşulları özellikle otellerde genelde oldukça iyidir. Umman hükümeti restaurantların hijyenik koşullarını sürekli kontrol altında tutmaktadır. Umman'da özellikle yaz aylarında şişe su kullanımında fayda görülmektedir

İklim

Umman'da yaz ayları boyunca hava kıyı şeritlerinde özellikle Batinah ve Muskat'da çok sıcak ve nemli, kış aylarında ılımandır. İç taraflarda olan çöller yaz ayları boyunca sıcak ve kuru havaya, kışında soğuk havaya sahiptir. Dhofar'da Haziran-Eylül ayları arasında muson yağmurları etkili olmaktadır.

Yaz aylarında sıcaklık 50°C'ye kadar çıkabilmektedir.

En sıcak ay Ortalaması: Haziran, 31-38°C , en soğuk ay Ortalaması Ocak , 20-25°C.

ÇEKYA ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER	2
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	5
3. DIŞ TİCARET	8
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	12
5. TÜRKİYE ile TİCARET	14
EKLER.....	16

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Çekya
Yüzölçümü	78.886 km ²
Dil	Çekçe, Slovakça
Din	Dini olmayan % 59, Katolik % 26,8, Protestan % 2,1, diğer % 3,3, belirsiz % 8,8
Başkent	Prag
Başlıca şehirleri	Prag, Brno, Ostrava, Plzen Liberec
Yönetim Şekli	Parlementer Demokrasi
Cumhurbaşkanı	Milos Zeman
Başbakan	Andrej Babis
Para Birimi	Çek Kronu (CZK)

Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar

ACCT (Gözlemci), Avustralya Grubu, BIS, BSEC (Gözlemci), AB, FAO IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICCT(imza atan), ICRM, IDA, IEA, IFC, IFRC, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC, MIGA, MONUC, NAM (misafir), NATO, NEA, NSG, OAS, (gözlemci), OECD, OIF (gözlemci), OPCW, OSCE, PCA, Schengen Convention, UN, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIL, UNOMIG, UNWTO, UPU, WCL, WEU(associate), WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO, ZC

Coğrafi Konum

Çekya, Avrupa'nın merkezinde, 78.866 km²'lik bir alanda, kara ile kuşatılmış bir ülkedir. Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Adriyatik Denizine olan mesafesi eşittir. Sınır uzunluğu Polonya ile 761,8 km, Almanya ile 810,3 km, Avusturya ile 466,3 km ve Slovakya ile 251,8 km'dir.

Avrupa'nın belli başlı akarsuları Çekya topraklarından geçerek Kuzey denizi, Baltık ve Karadeniz'e ulaşmaktadır. Bunlar, Bohemya'da yer alan Labe (70 km) ve Vltava (433 km), Moravya'da yer alan Morava (246 km) ve Dyje (306 km) ile Silezya ve Kuzey Moravya'da yer alan (Odra 135 km) ve Opava'dır (131 km).

Çekya iki dağ silsilesinin kenarında yer almaktadır. Moravya ve Elbe nehri vadisi dışında, deniz seviyesinden 500-600 metre yüksekliğindeki dağlık yapı hakimdir. En yüksek dağlar Krkonose (zirve 1.603 m), Sumava ve Karpatlar'dır. Ülkenin deniz seviyesinden yüksekliği 450 metredir.

Ülkenin iklimi, Atlantik Okyanusundan gelen akımlarla kıta ikliminin bir kombinasyonu olup, genelde ılımlı olarak nitelendirilmekle beraber Türkiye ortalamaları ile mukayese edildiğinde oldukça farklıdır. Yazın en sıcak olduğu temmuz ayında dahi ortalama ölçülen sıcaklık 18 derece civarındadır. Yıllık ortalama ise 10 derecenin altındadır.

Ülkede 3 ulusal park mevcuttur: Krkonosky NP, Podyji ve Sumava. Ülkenin önemli bir kısmı tabii açıdan koruma altındadır. Bu bağlamda, spor, turizm, avcılık ve balıkçılık önem verilen hususlar arasındadır.

Ormanlık alanlar ülkede oldukça önemli yer kaplamakta olup toplam alanın yüzde 33'ünü teşkil etmektedir ve büyük bir bölümü iğne yapraklı ağaçlardan oluşmaktadır.

Siyasi ve İdari Yapı

Orta Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri olan Bohemya, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Mezhep kavgalarından dolayı çıkan 15. yüzyıldaki Hussit Savaşları ve 17. yüzyıldaki Otuz Yıl Savaşları Bohemya halkına büyük zararlar verdi. 16. yüzyıldan itibaren bölge Habsburgların yönetimi altına girdi. Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu zayıfladıkça, Bohemya önce Avusturya İmparatorluğu sonra da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir parçası haline geldi.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu I. Dünya Savaşı sonunda yıkılınca 1918 yılında Slovakya, Bohemya, Moravya, Silezya, ve Karpat Rutenya birleşerek Çekoslovakya adında bir ülke haline geldiler. II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Slovakya Nazi Almanyasıyla anlaşarak Çekoslovakya'dan ayrıldı. 9 Mayıs 1945 tarihinde Alman işgalinden sonra Çekoslovakya tekrar birleşti. 1948 yılında yönetim komünistlerin eline geçti. Bu tarihten sonra 41 yıl boyunca Çekoslovakya Doğu Blok'unda yer aldı.

5 Ocak 1968 tarihinde iktidara gelen Alexander Dubček siyasi bir liberalleşme dönemi başlattı. Ancak Prag Baharı adı verilen bu dönem aynı yılın 20 Ağustosunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Varşova Paktı müttefiklerinin (Romanya hariç) ülkeyi işgal etmesi ile sona erdi. Kasım 1989'da Çekoslovakya Kadife Devrimi adı verilen "kansız" bir karşı-devrimle kapitalizme dönüş yaptı. 1 Ocak 1993 tarihinde ülke barışçı bir biçimde Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere iki ülkeye ayrıldı. Her iki ülkede geniş çaplı ekonomik reformlar yapıldı. Çek Cumhuriyeti 12 Mart 1999 tarihinde NATO'ya 1 Mayıs 2004 tarihinde de Avrupa Birliği'ne katıldı. 2016 yılında ülkenin resmi adı olan Çek Cumhuriyeti kısaltarak Çekya yapılmıştır. Ülke yeni ismini Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kurumlara bildirmiştir. Resmi yazışmalarda Çek Cumhuriyeti kullanılmaktadır. Çekya bir tür kısaltma olarak kullanılmaktadır.

Çekya, bugün, insan haklarına dayalı, çoğulcu ve demokratik siyasi sistemi haiz bir ülkedir. İki kanatlı parlamenter bir sisteme sahiptir. Ülkede yasama yetkisi, 4 yıl için seçilen 200 milletvekilinden oluşan Meclis ile 1/3 ünün yenilenmesi için her iki yılda bir seçim yapılan ve 6 yıl için seçilen senatörlerden oluşan 81 üyeli Senatodan müteşekkil Parlamento tarafından yönetilmektedir.

Nüfus ve İstihdam

Çekya'nın toplam nüfusu 10,6 milyondur. Çekya'da nüfus oldukça durağandır. Kadın nüfus (% 51), erkek nüfustan (% 49) biraz daha fazladır. Çekya'nın nüfusu yıllık ortalama 86 bin kişi artmıştır.

Çekya diğer Avrupa ülkeleri gibi yaşlı bir nüfusa sahiptir. Ortalama yaş ömrü 76,4'tür. Ortalama ömür erkekler için 73,1 yıl iken, bayanlarda 79,9 yıldır.

Çekya etnik açıdan son derece homojen bir nüfusa sahiptir. Nüfusun yaklaşık % 0,6'sı kadar Morovyalı ve Silezyalı, % 0,2'si kadar da Alman mevcuttur. Ayrıca, tamamen asimile olmuş 300.000 kadar Slovak nüfus tahmin edilmektedir. Roman ve Lehler de bulunmaktadır. Her ne kadar göçmenler nüfus artışında önemli rol oynasa da, Çekya dışardan yoğun göç alan bir ülke değildir.

Doğal Kaynaklar

Çekya'nın, rezervleri kısıtlı da olsa büyük ölçüde bitümenli yakıtlar, antrasit ve linyit bulunmaktadır. Bitümenli kömür daha ziyade Ostrava-Karvina kömür yataklarında, Kladno yakınlarında, Plzen havzasında ve Brno yakınlarında bulunan Trutnov'daki kömür sahalarında çıkarılmaktadır. Bitümenli kömürün büyük bir kısmı koklaştırmaya elverişlidir. Linyit üretimi 20'nci yüzyıl ortalarına kadar artmış olmakla beraber son yıllarda giderek artan gaz kullanımıyla düşmüş durumda olup, daha çok açık işletmelerde üretilmektedir. Linyit, ülkenin batısında bulunan Chomutov, Most, Teplice ve Sokolov'da üretilmektedir. Linyit kömürü termoelektrik üretiminde, konutların ısıtılmasında ve kimya sanayinde kullanılmaktadır.

Hodonin yakınlarında az miktarda petrol ve doğal gaz üretilmektedir, Nispeten azalan enerji tüketimi, Rusya'dan boru hatlarıyla ithal edilen petrol ve doğal gaz, Dukovany ve Temeli'nde kurulu bulunan nükleer enerji santralleri ile Slovakya'dan ithal edilen nükleer enerji, ülkenin kömüre bağımlılığını azaltmıştır.

Çekya metalik cevherler açısından ise zengin bir ülke değildir. Prag ve Plzen arasındaki yataklar demir cevheri açısından önemi haiz bir bölge olmuştur. Kurşun ve çinko Bohemya'daki Kutna Hora ve Pribram'da ve kuzeydoğudaki Hrubni Jesenik Dağlarında çıkarılmaktadır. Uranyum Pribram ve Kuzey Bohemya'daki Hamr çevresinde çıkarılmaktadır. Bohemya'daki dağlarda az miktarda kalay rezervi bulunmakta ve diğer mineral kaynaklar da Ceske Budejovice yakınlarındaki grafit ve Karlovy Vary ile Plzen yakınlarındaki kaolin rezervlerinden oluşmaktadır. Prag'ın güneyindeki merkezi Bohemya'da bulunan Mokrsko'da oldukça önemli miktarda altın rezervi bulunmaktadır. Çekya'nın maden üretimi ve üretimin geleceği dünya maden fiyatlarında yaşanan ve yaşanacak gelişmelerden oldukça yüksek oranda etkilenmektedir.

Çekya 2.613 milyon tonu antrasit, 3.564 milyon tonu linyit olmak üzere toplam 6.177 milyon ton ispatlanmış kömür rezervi ile dünya kömür rezervinin % 0.63'ünü bulundurmaktadır ve genel sıralamada dünya 14.üncüsüdür.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2014 ^a	2015 ^a	2016 ^a	2017 ^a	2018 ^a	2019 ^a	2020 ^b	2021 ^b
GSYİH (Cari Fiyatlar -SAGP- milyar \$)	320,79	341,34	353,32	375,64	395,75	412,98	388,59	425,88
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar - %)	2,72	5,31	2,45	4,35	2,85	2,57	-6,5	7,5
Kişi Başına Düşen GSYİH'daki Değişim Oranı (Cari Fiyatlar-SAGP- %)	2,75	5,05	2,3	4,11	2,54	2,18	-6,63	7,35
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	0,35	0,33	0,67	2,45	2,16	2,86	2,07	2,0
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	6,1	5,04	3,95	2,89	2,24	2,0	7,5	6,0
Devletin Genel Net Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	-2,1	-0,62	0,72	1,57	0,89	0,27	-4,73	-1,72

Kaynak: IMF, a Gerçekleşen, b Tahmin

Çekya 2004 yılında AB'ne üye olan 10 ülke içinde en fazla yabancı sermaye alan ve sahip olduğu potansiyel itibariyle gelişme şansı en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir. Makroekonomik istikrarın yanı sıra, ülkenin dış ticaret yapısındaki köklü değişiklik ve AB coğrafyasındaki konumu, vasıflı işgücü ve uygun yatırım ortamı nedeniyle artmakta olan doğrudan yabancı sermaye girişi büyüme için gerekli şartları sağlamış durumdadır.

Çek ekonomisinin performansı dış talebe dayanmaktadır. 2014 yılında Euro bölgesinde yaşanan toparlanma ve iç talepteki artış Çek ekonomisini pozitif yönde etkilemiştir. 2015 yılında ekonomide %5,3, 2016 yılında %2,6, 2017 yılında 4,29 büyüme gerçekleşmiş, 2018 yılında ise %3,5 oranında artan GSYİH'nin, 2019 yılında sabit fiyatlara ve satın alma gücü paritesine göre yaklaşık % 3 oranında artarak 412 milyar \$ olmuştur. 2020 yılında sabit fiyatlara göre % 7 oranında azalması beklenmektedir.

Çek ekonomisi ağırlıklı olarak ihracata yönelik sanayileşme politikası çerçevesinde şekillenmiş bir ekonomi özelliği taşımakta ve ekonominin tüm dinamikleri dış etkenlere duyarlı, özellikle AB'deki (ağırlıklı olarak Almanya) gelişmelere bağımlı bir durumdadır. Çekya ekonomisi yönetiminin mevcut durumun sakıncaları ciddi anlamda analiz edilmiş olup, AB'ye bağımlılığın azaltılmasını teminen, ihracatta pazar çeşitlendirmesi hedeflenerek bu konuda ciddi adımlar

atılmıştır. Temmuz 2012 itibariyle hazırlanarak yürürlüğe konulan 2012- 2020 İhracat stratejisinde alınan tedbirlerle ihracatta AB ye bağımlılığın azaltılmasına yönelik uygulamalar başlatılmıştır.

Çekya'nın dış ticarete ağırlıklı olarak uluslararası üretim zincirinin bir parçası olması ve ihracatın önemli kısmını sermaye mallarının oluşturması ülkeyi küresel kriz sonucunda yaşanan ticaret şokuna ve dış talepteki daralmaya çok duyarlı hale getirmiştir. Ekonominin ağırlıklı olarak ihracata dayalı olması ve ticaretin ağırlıklı olarak başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri ile yapıyor olması ve global krizden en çok etkilenen otomotiv sektörünün ihracat içinde önemli yer tutması göz önünde bulundurulduğunda, bu sürecin etkileri devam etmekte olduğu görülmektedir. Almanya başta olmak üzere özellikle AB ülke ekonomilerindeki gelişmelere de bağlı olarak, Çek ekonomisinin gelişmesi beklenmektedir.

Mevcut reformlara rağmen, siyasi açıdan son derece hassas bir konu olan sağlık ve sosyal güvenlik reformlarının hala gerçekleştirilmemesine bağlı olarak, bütçe açığının, ülkenin uzun dönemli ekonomik istikrarı ve AB kriterlerine ulaşılması açısından bir tehdit olduğu değerlendirilmektedir.

Sağlıklı makroekonomik göstergelerin devam etmesine, kurumsal ve iş gücü vergilendirmelerinin yeniden düzenlenmesi, eğitim ve inovasyon politikaları gibi iş çevrelerini doğrudan ilgilendiren yapısal uyum politikaların başarısına da bağlı olarak, Çek ekonomisi, küreselleşmenin nimetlerinden faydalanmaya devam edecektir. Ayrıca, halihazırda son derece sıkı olan kredi alma sürecini basitleştirici yeni bankacılık düzenlemelerinin getirilmesi ve dalgalı kurda aşağı yukarı oynayan Çek Kronundan, "Euro" geçişin tamamlanması durumunda Çekya yabancı yatırımcı için daha çekici olabilecektir.

Bununla birlikte, mevcut reformlara rağmen, siyasi açıdan son derece hassas bir konu olan sağlık ve sosyal güvenlik reformlarının hala gerçekleştirilmemesine bağlı olarak, bütçe açığının, ülkenin uzun dönemli ekonomik istikrarı ve AB kriterlerine ulaşılması açısından bir tehdit olduğu değerlendirilmektedir.

İlk bakışta, küreselleşme açısından büyük önem arz eden ticaret politikalarının önemli ölçüde AB tarafından belirlendiğini bir tarafa bırakacak olursak, Çek Hükümetinin doğrudan rol oynayacağı ve gerçekleştirebileceği öncelikli konular bulunmaktadır. Bu öncelikli konular aşağıda sıralanmıştır.

Piyasa başarısızlığı ve yayılma etkisi nedeniyle, küreselleşme ile bağlantılı olan yatırım teşvikleri ve piyasa destek mekanizmaları ekonomik açıdan geçerliği ispatlanabilir olmalıdır. Teşvikler, uzun dönemde katma değeri daha yüksek yatırımlara kaydırılmalıdır.

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği uluslararası işçi hareketliliğinden doğan imkanlardan yararlanabilmek açısından göçmenlik mevzuatında reformlar gerekmektedir. Yeşil kart uygulamasının yanı sıra, kalifiye işçi göçünü sağlayacak yeni göçmenlik programlarına başlanmalıdır.

Sağlam bir ulaşım altyapısı firmaların yatırım için yer tespiti aşamasında dikkate alınan önemli bir faktördür. Ulaştırma projeleri için, 2007-2013 döneminde kullanılmak üzere AB'den

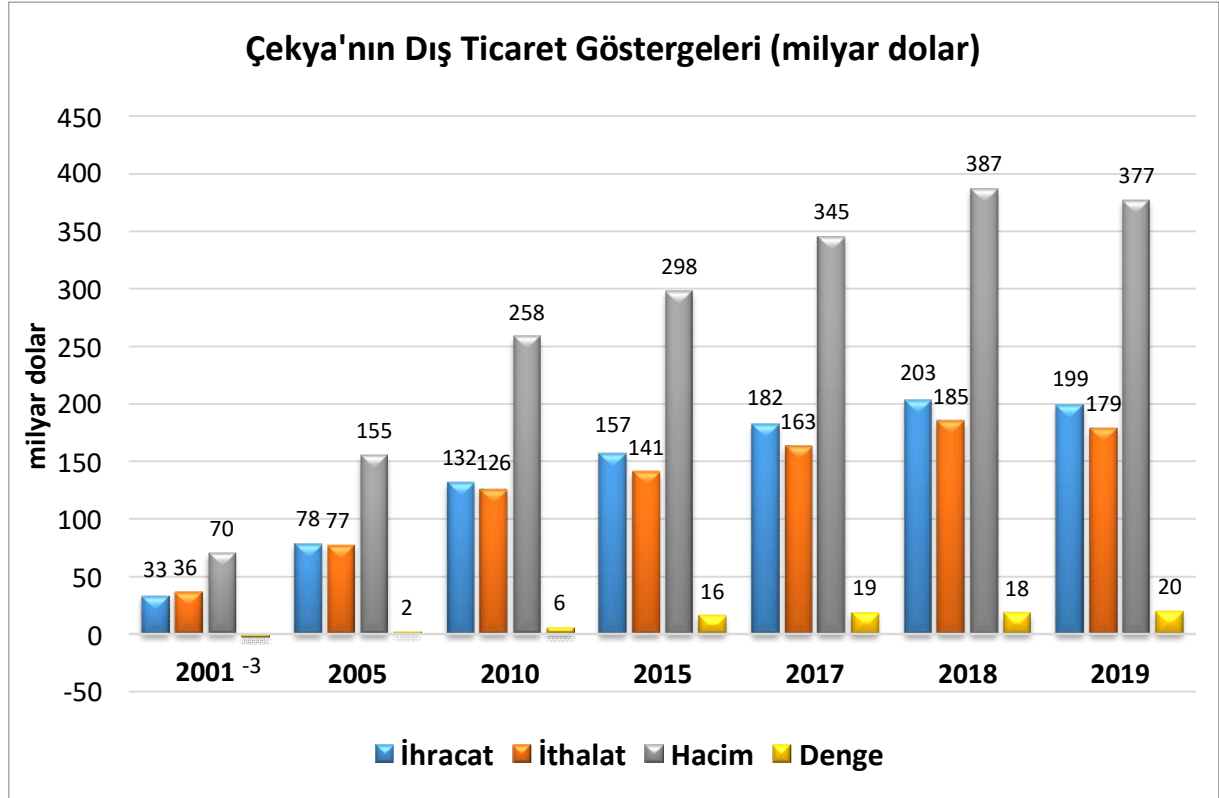
sağlanan fonların kullanımında, proje öncelikleri ve uygulama mekanizmaları dikkatlice incelenmelidir. Kamu ihalelerinde etkinliğin artırılması kayda değer diğer bir husustur. Özel sektör- kamu işbirliğine, her birinin kendi önceliklerine de bağlı kalarak önem verilmelidir. Karayolu ve demiryolu kullanımında denge sağlayıcı, birden çok taşıma türü kullanımında rekabet artırıcı önlemler alınmalı, demiryolu taşımacılık sektörüne gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Prag, iş çevreleri için en önemli cazibe merkezi konumunda olup Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri içinde daha büyük bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Ancak, bu metropol alanın genişlemesini sınırlayıcı, bilhassa ulaşım tıkanıklığı ve konut sorunu gibi faktörlerin biran önce gündeme alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Ülkenin Dış Ticareti

Kaynak: Trademap

2019 yılında 199 milyar dolarlık ihracatla dünyada 27. sırada olan ülkenin ihracat yaptığı başlıca ülkeler Almanya, Slovakya, Polonya, Fransa ve İngiltere'dir. Ülkenin ihracatında Türkiye %1 pay ile 19. sıradadır.

Ülkenin ihraç ettiği başlıca ürünler; otomobiller, karayolu taşıtları için aksam ve parçalar, otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen makinalar ve telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlardır.

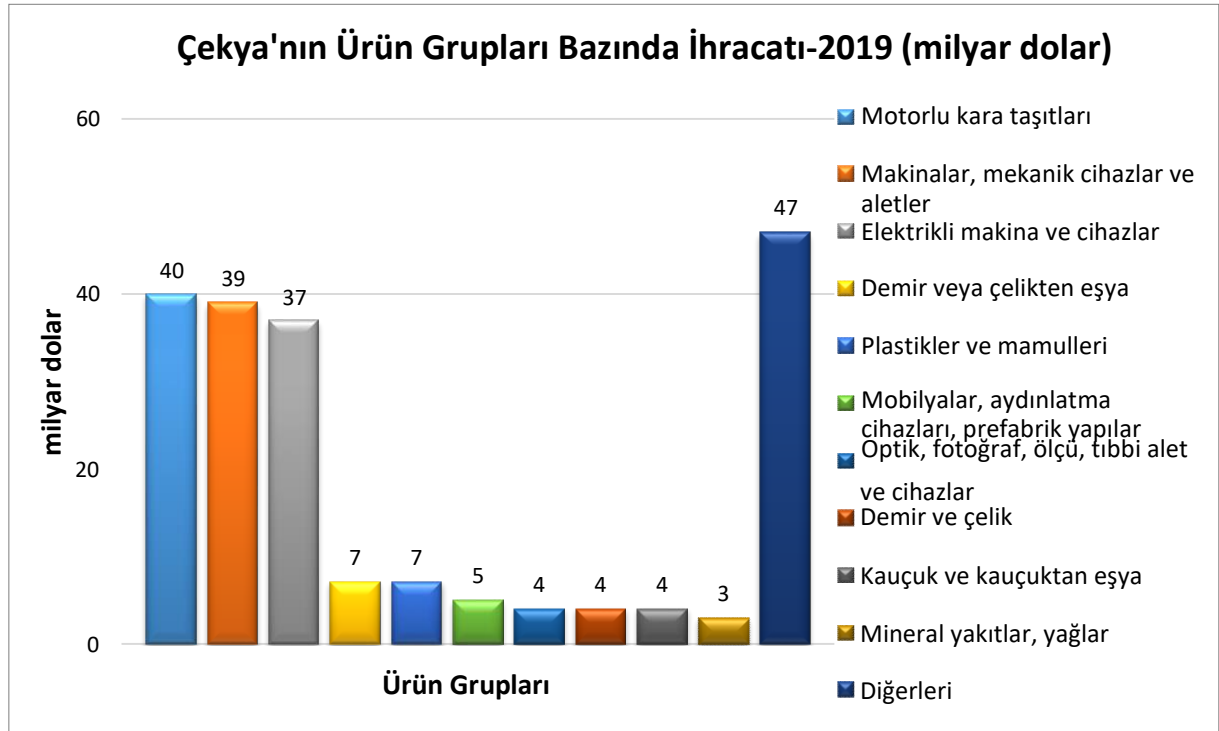
2019 yılında 179 milyar dolarlık ithalatla dünya ithalatında 28. sırada olan ülkenin ithalat yaptığı başlıca ülkeler; Almanya, Çin, Polonya, Slovakya ve İtalya'dır. Ülkenin ithalatında Türkiye %0,9 pay ile 19. sıradadır.

İthal ettiği başlıca ürünler; karayolu taşıtları için aksam ve parçalar, otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen makinalar, otomobiller, ilaçlar (dozlandırılmış) ve ham petroldür.

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

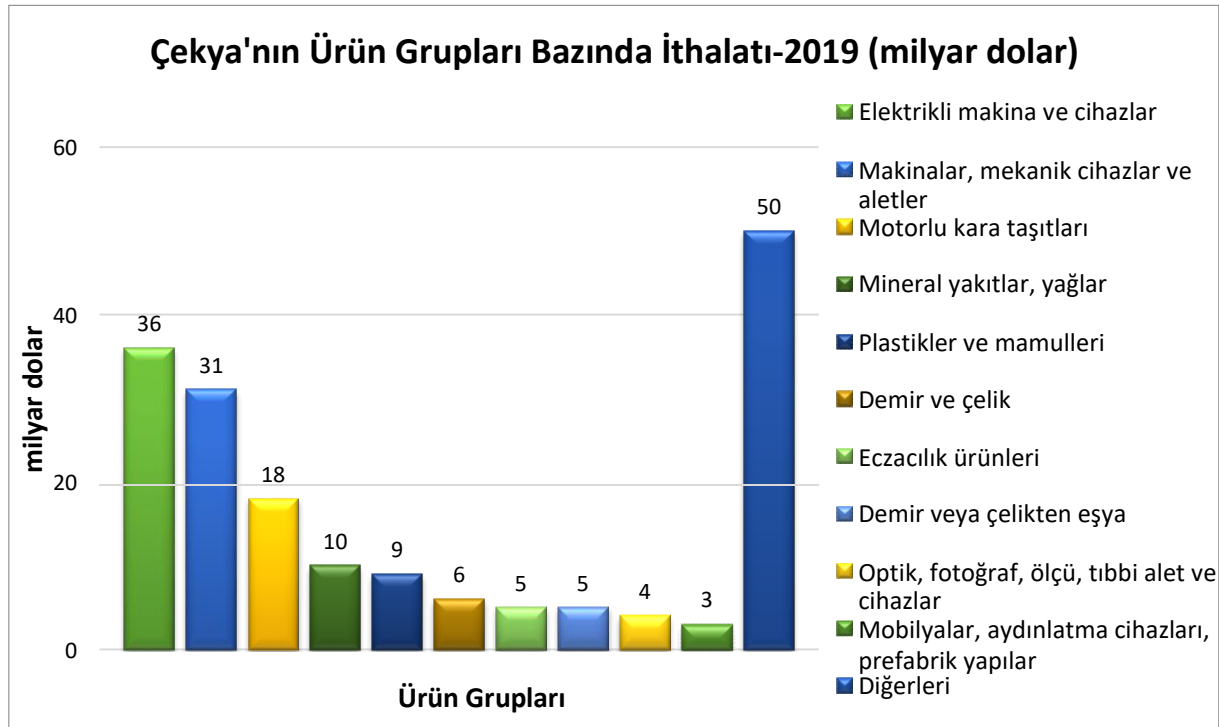
İhracat

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

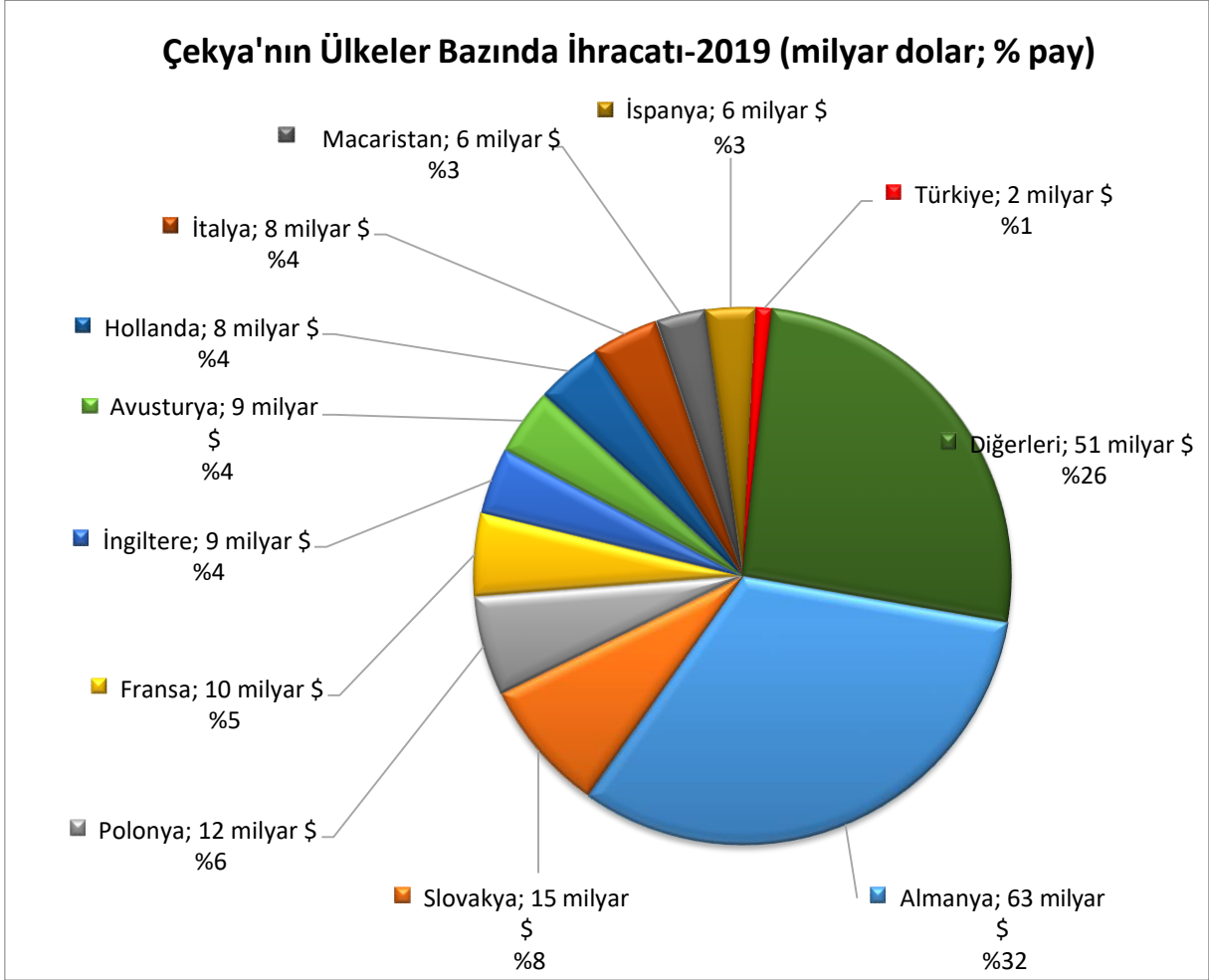

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

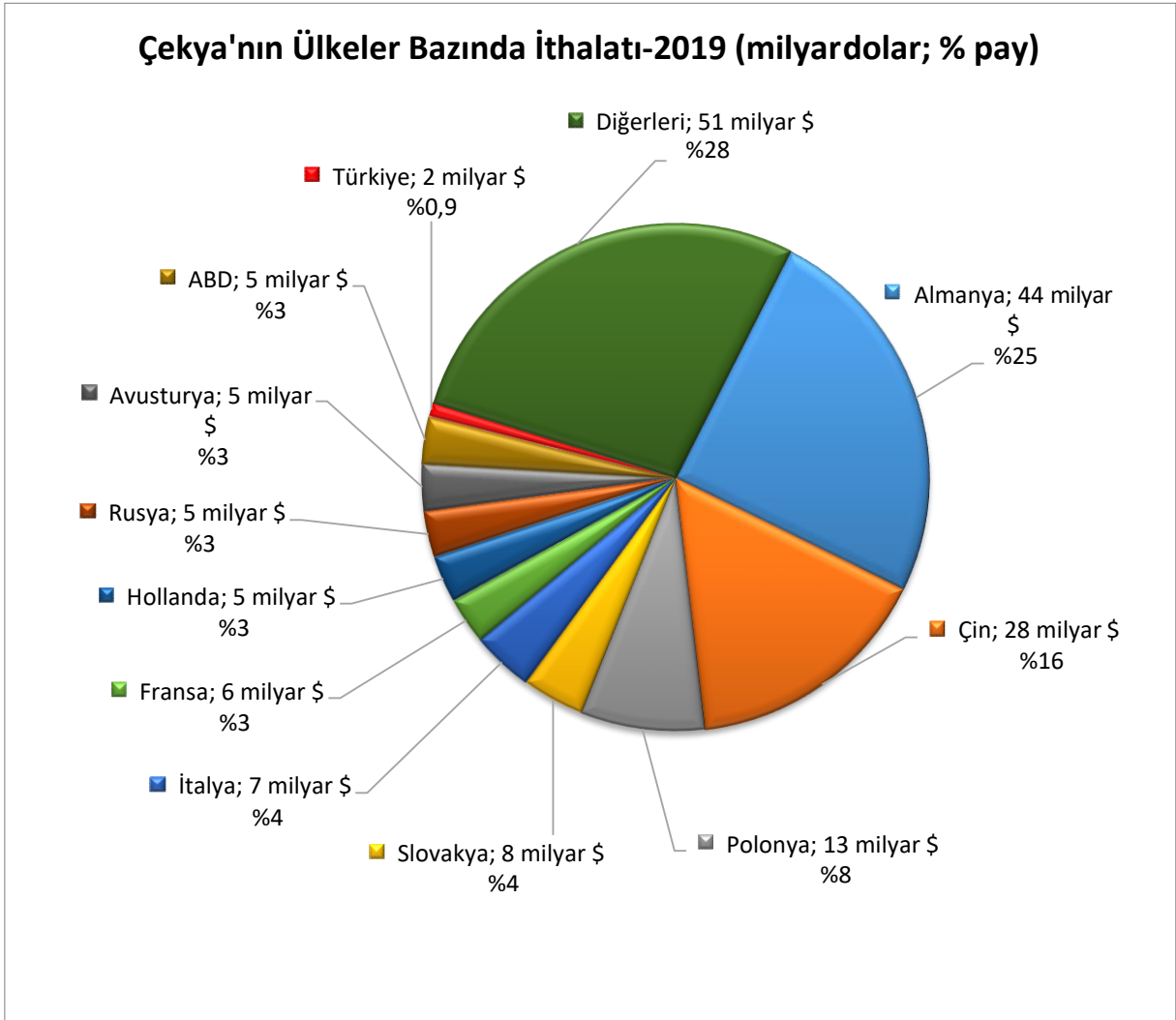
İhracat

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Çekya stratejik konumu nedeniyle yatırım için cazip bir bölgedir. Çok uluslu şirketlerin yatırımları Çekya'ya gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında önemli yer tutmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle, sadece üretim faaliyetleri değil, perakende ve hizmet sektöründe de çok uluslu şirket yatırımlarının sayısı da artmaktadır.

Çekya, 2019 yılında 7,95 milyar dolar ile doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler arasında 31. sıradadır. 191 milyar dolarlık toplam yabancı sermaye stoğu ile dünyada 34. sıradadır.

Doğrudan Yabancı Yatırım İstatistikleri, Milyar Dolar

Veriler	2016 ^a	2017 ^a	2018 ^a	2019 ^b	2020 ^b	2021 ^b	2022 ^b	2023 ^b
Ülkeye giren DYY	10,85	11,23	8,49	7,95	7,30	7,25	7,40	7,40
Ülkeye giren DYY (% GSYİH)	5,6	5,2	3,5	3,2	2,7	2,5	2,3	2,2
Ülkeye giren DYY (Gayrisafi sabit sermaye yatırımlarındaki payı, %)	22,3	21,0	13,6	12,6	10,6	9,7	8,9	8,6
Ülkeden çıkan DYY	-3,14	-9,40	-4,39	-4,90	-3,60	-3,20	-3,40	-3,40
Net DYY	7,71	1,83	4,10	3,05	3,70	4,05	4,00	4,00
DYY stoğu	145,86	185,61	183,94	191,89	199,19	206,44	213,84	221,24
Kişi başına DYY stoğu (\$)	13.736	17.443	17.246	17.952	18.600	19.249	19.917	20.589
DYY stoğu (% GSYİH)	74,8	85,9	74,9	77,6	74,0	70,7	67,4	66,7
Ülkeye giren DYY açısından dünyadaki payı (%)	0,43	0,66	0,54	0,38	0,34	0,32	0,31	0,30
DYY stoğu açısından dünyadaki payı (%)	0,52	0,62	0,57	0,56	0,56	0,56	0,56	0,56

Kaynak: EIU, a EIU Gerçekleşen, b EIU Tahmin

Yatırımlar; Prag, Brno ve Plzen'de yoğunlaşmaktadır. Bu şehirlerde yatırımların yoğunlaşmasının en önemli nedenleri; pazara veya müşteriye yakınlık ve nitelikli işgücü olarak öne çıkmaktadır.

Çekya'ya yapılan yabancı sermaye yatırımlarının büyük bir bölümünü hizmet sektörü oluşturmaktadır. Elektrik, finans, ticaret ve gayrimenkul öncelikli hizmet sektörleri arasındadır. Otomotiv sektörü ise imalat sanayi yatırımları arasında önemli yer tutmaktadır. Gerçekleştirilen projelerin % 10'unu oluşturmaktadır.

Çekya'ya gelen yabancı sermayenin büyük bölümü Avrupa ülkeleri kaynaklıdır.

Çekya'da otomotiv ve havacılık sanayi, elektrik ve elektronik sektörü, nanoteknoloji, ileri teknoloji mühendislik ürünleri, bilişim ve yazılım sektörü, AR&GE, tıbbi ekipman, yenilebilir enerji ve çevre teknolojileri, gayrimenkul ve inşaat, turizm yatırım için öncelikli alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

5. TÜRKİYE ile TİCARET

Genel Durum

Çekya'nın 2004 yılındaki AB üyeliğine kadar, 3.10.1997 tarihli Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde şekillenen Türkiye - Çekya ticari ilişkileri, bu tarihten itibaren Gümrük Birliği esasına dayanarak yürütülmektedir.

Çekya ile ekonomik ilişkilerimizin mal ticareti üzerinde yoğunlaştığı ve ikili ticaret hacminin özellikle iki ülke arasında Gümrük Birliği'nin tesis edildiği 2004 yılından sonra hızla artmakta olduğu görülmektedir.

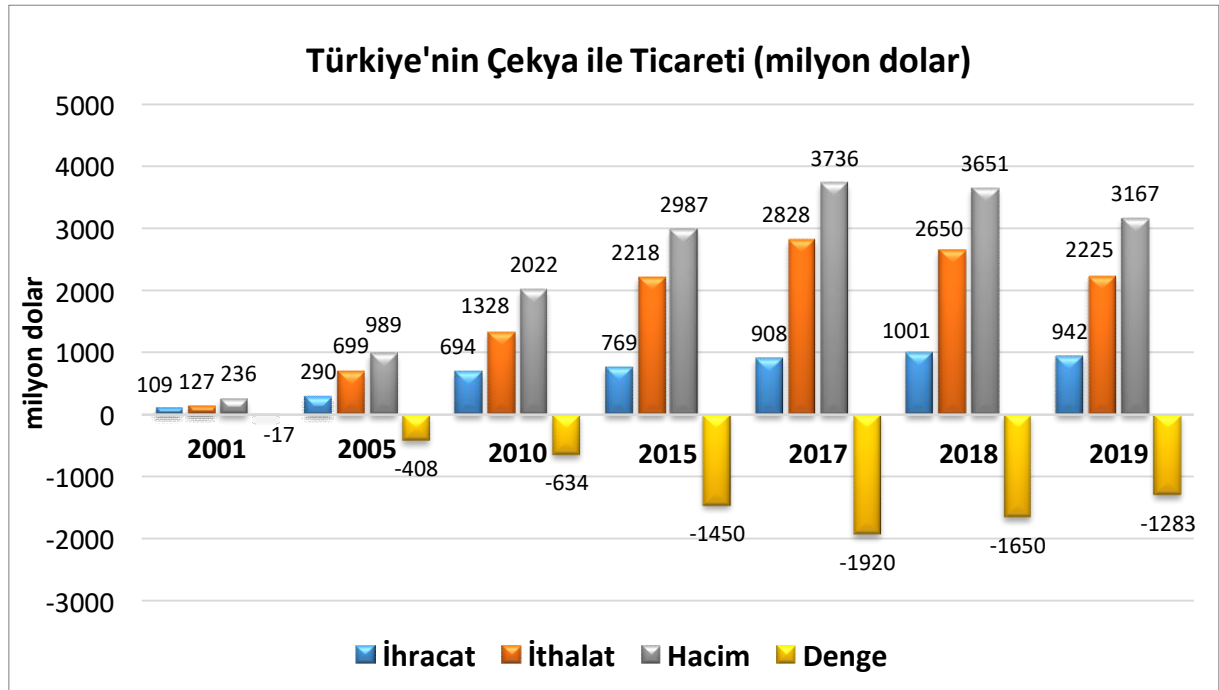
2019 yılında ülkeye ihracatımız 1 milyar dolardır. Toplam ihracatımızdaki payı %1 olup 37. sıradadır.

Çekya'ya ihraç ettiğimiz başlıca ürünler; otomotiv ana ve yan sanayi ürünleri, hazır giyim, televizyon alıcıları, altın mücevherat, turuncgiller, ev tekstil ürünleri, alüminyum çubuk ve profiller, tütün, elektrikli ev aletleri ve demir-çelik eşyalar ön plana çıkmaktadır.

2019 yılında ülkeden ithalatımız 2 milyar dolardır. İthalatımızdaki payı %1 olup 26. sıradadır.

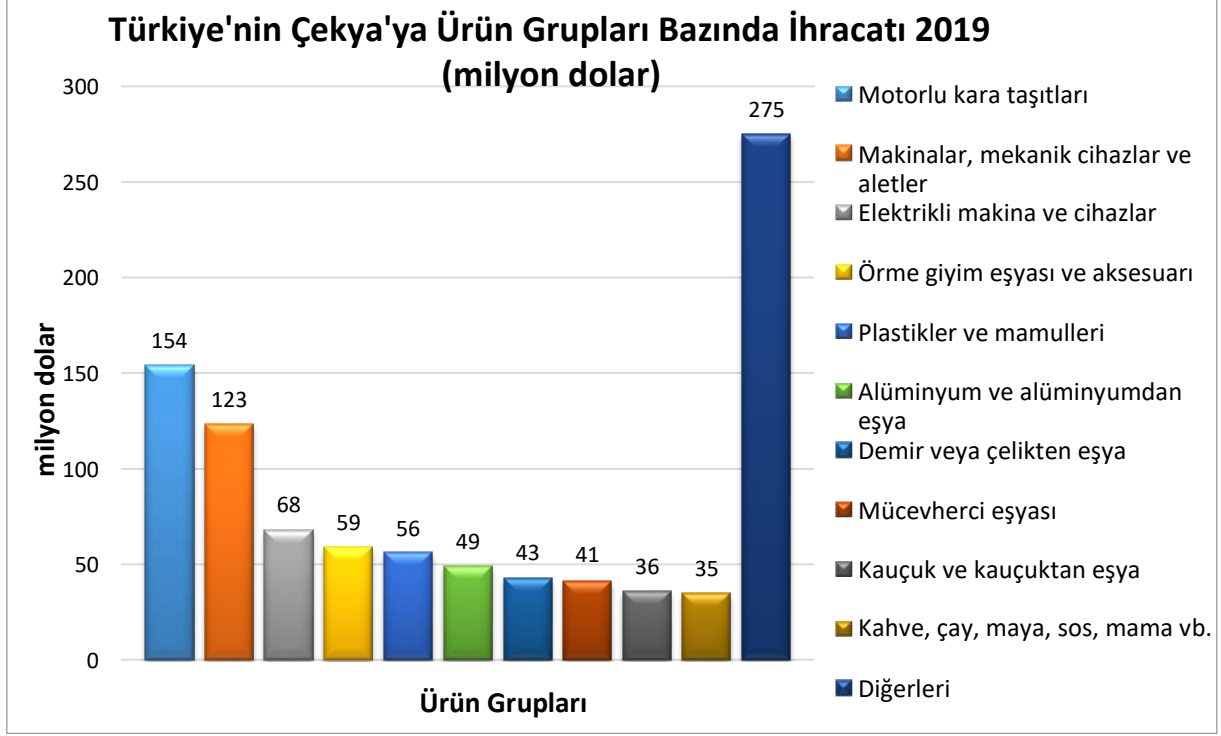
Belli başlı ithal kalemlerini ise, otomotiv ana ve yan sanayi ürünleri, otomatik bilgi işlem makineleri, elektrik devreleri teçhizatı, kilitler ve sürgüler, yün, elektrikli cihazlar, elektrik kontrol ve dağıtım tabloları, elektrik motorları ve jeneratörleri, santrifüjle çalışan kurutma ve arıtma cihazları oluşturmaktadır.

Türkiye-Çekya Dış Ticareti

Kaynak: Trademap

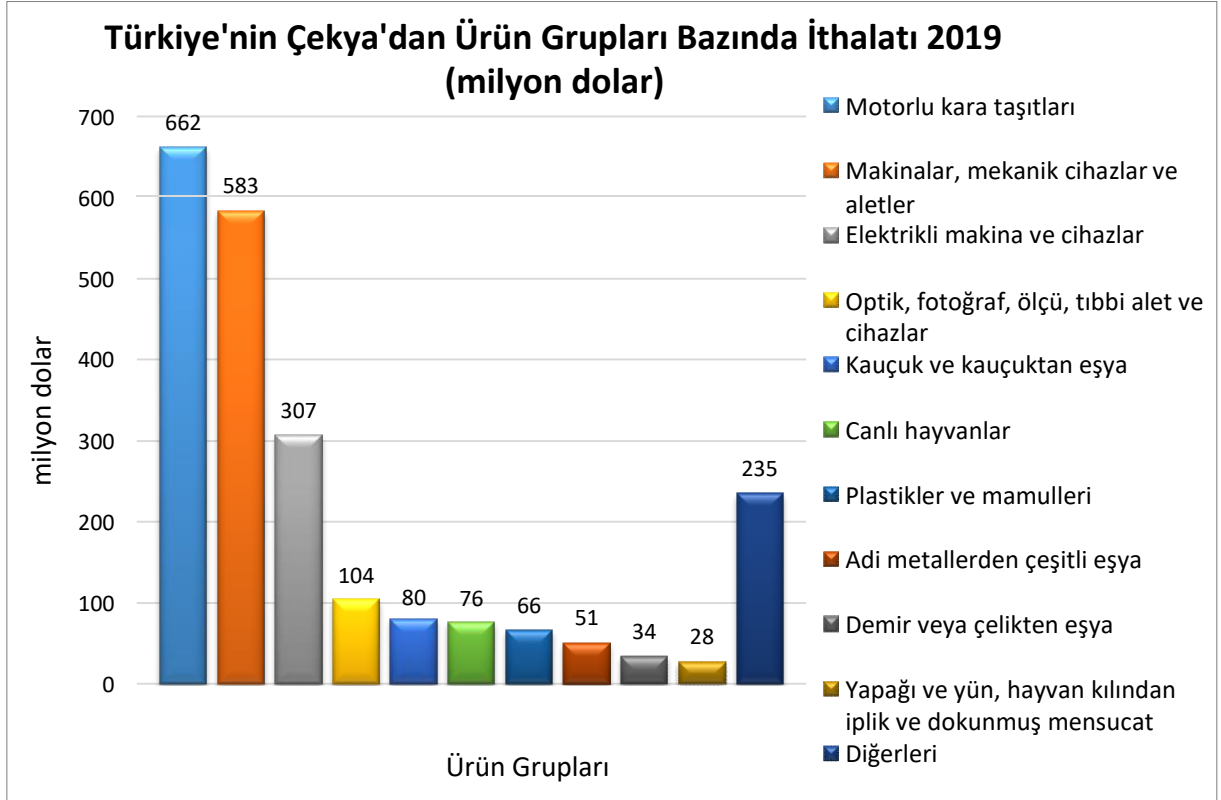
Türkiye'nin Çekya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Türkiye'nin Çekya'dan İthalatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

EKLER:***EK-1: Çekya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		182 231 361	202 521 578	198 852 420	100	-1,8
8703	Otomobiller	21 334 082	22 774 694	22 590 886	11,4	-0,8
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	14 726 048	15 634 693	15 132 700	7,6	-3,2
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	10 398 897	13 573 616	12 965 973	6,5	-4,5
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	6 469 906	9 430 541	11 128 239	5,6	18
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	3 420 388	3 512 672	3 233 449	1,6	-7,9
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	3 015 940	3 423 785	3 187 898	1,6	-6,9
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	2 796 747	3 295 526	3 020 297	1,5	-8,4
9503	Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	2 378 734	2 591 759	2 441 410	1,2	-5,8
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	2 243 138	2 476 962	2 365 174	1,2	-4,5
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	2 287 543	2 429 862	2 296 520	1,2	-5,5
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1 826 183	2 095 022	2 211 756	1,1	5,6
8512	Motorlu taşıtlar, bisiklet, motorsikletlerde için aydınlatma veya işaret cihazları, cam siliciler vb. tertibat	2 311 929	2 445 742	2 132 947	1,1	-12,8
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	2 072 663	2 174 243	2 048 641	1	-5,8
3926	Plastikten diğer eşya	1 758 212	1 978 127	1 937 588	1	-2
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya arıtılmasına mahsus makina ve cihazlar	1 373 666	1 577 796	1 812 623	0,9	14,9

Kaynak: Trademap

EK-2: Çekya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		162 898 932	184 924 023	178 552 266	100	-3,4
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	10 246 392	11 240 613	11 303 479	6,3	0,6
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	6 676 138	8 049 782	8 212 606	4,6	2
8703	Otomobiller	4 542 517	4 353 911	4 288 082	2,4	-1,5
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	2 183 972	2 744 871	4 273 044	2,4	55,7
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	3 646 723	4 092 705	4 267 930	2,4	4,3
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	3 178 126	3 967 919	3 740 778	2,1	-5,7
8542	Elektronik entegre devreler	3 308 307	3 731 408	3 070 325	1,7	-17,7
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	2 542 194	2 939 622	2 829 568	1,6	-3,7
8473	84.69 ila 84.72 pozisyonlarındaki makina ve cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar (kutu, kılıf vb.)	2 574 410	2 588 903	2 482 809	1,4	-4,1
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb.)	1 942 745	2 360 753	2 372 728	1,3	0,5
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 915 243	2 661 432	2 251 454	1,3	-15,4
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	2 273 811	2 387 376	2 222 237	1,2	-6,9
3926	Plastikten diğer eşya	2 094 271	2 257 999	2 168 086	1,2	-4
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	2 108 057	2 401 501	1 932 312	1,1	-19,5
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	1 445 779	1 540 285	1 587 112	0,9	3

Kaynak: Trademap

EK-3: Çekya'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		182 231 361	202 521 578	198 852 420	100	- 2
1.	Almanya	59 413 682	65 641 693	63 267 423	32	- 4
2.	Slovakya	13 920 841	15 284 559	15 099 305	8	- 1
3.	Polonya	10 912 335	12 235 365	11 958 312	6	- 2
4.	Fransa	9 284 502	10 274 895	10 183 566	5	- 1
5.	İngiltere	9 026 391	9 398 883	8 947 161	5	- 5
6.	Avusturya	8 013 316	9 022 428	8 539 219	4	- 5
7.	Hollanda	6 339 140	7 469 495	7 575 797	4	1
8.	İtalya	7 408 218	7 813 065	7 548 227	4	- 3
9.	Macaristan	5 438 717	6 080 249	6 482 206	3	7
10.	İspanya	5 215 928	6 369 133	6 380 236	3	
11.	ABD	3 763 337	4 179 060	4 638 985	2	11
12.	Rusya	3 539 595	4 118 115	4 302 882	2	5
13.	Belçika	4 164 272	4 333 008	4 154 639	2	- 4
14.	İsveç	2 860 122	3 516 312	3 240 250	2	- 8
15.	İsviçre	2 565 855	2 736 143	3 074 077	2	12
...	...	...	...	...	...	...
19.	Türkiye	2 287 337	2 209 878	1 925 684	1	- 13

Kaynak: Trademap

EK-4: Çekya'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		162 898 932	184 924 023	178 552 266	100	- 3
1.	Almanya	42 065 680	46 370 435	44 030 449	25	- 5
2.	Çin	20 498 182	26 052 061	28 254 763	16	9
3.	Polonya	12 559 436	14 135 084	13 479 144	8	- 5
4.	Slovakya	7 868 064	9 174 322	7 827 581	4	- 15
5.	İtalya	6 882 934	7 710 302	7 319 852	4	- 5
6.	Fransa	5 117 456	6 019 517	5 540 294	3	- 8
7.	Hollanda	4 424 945	5 131 322	5 177 034	3	1
8.	Rusya	4 953 432	5 849 601	4 981 996	3	- 15
9.	Avusturya	5 134 638	5 412 667	4 936 965	3	- 9
10.	ABD	3 964 310	4 664 305	4 708 168	3	1
11.	Macaristan	3 871 606	4 422 939	4 147 248	2	- 6
12.	G. Kore	4 241 026	4 283 432	3 797 115	2	- 11
13.	Japonya	2 878 825	3 143 969	3 090 363	2	- 2
14.	İspanya	2 884 792	3 171 871	3 084 615	2	- 3
15.	İngiltere	4 258 895	3 847 170	2 965 551	2	- 23
...	...	...	...	...	...	...
19.	Türkiye	1 557 869	1 718 743	1 676 771	1	- 2

Kaynak: Trademap

Ek-5: Türkiye'nin Çekya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		907 616	1 000 786	941 884	100	-5,9
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	64 158	66 730	64 228	6,8	-3,7
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	26 199	36 296	38 481	4,1	6
8703	Otomobiller	64 826	67 510	37 119	3,9	-45
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	34 027	34 902	35 281	3,7	1,1
7604	Alüminyumdan çubuklar ve profiller	18 629	28 082	32 773	3,5	16,7
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	27 227	30 350	30 545	3,2	0,6
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	18 042	21 747	25 444	2,7	17
8701	Traktörler	4 724	16 133	24 684	2,6	53
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın)	16 119	31 421	24 379	2,6	-22,4
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	20 186	30 815	22 615	2,4	-26,6
8451	Dokuma ipliklerin, mensucatın yıkanması, temizlenmesi, kurutulması, ütülenmesi, sarılması, katlanması vb. için makinalar	11 449	18 330	18 028	1,9	-1,6
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	17 414	21 662	17 495	1,9	-19,2
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folyo (gözeneksiz)	12 339	12 627	17 409	1,8	37,9
8409	Sadece veya esas itibarıyla 84.07 veya 84.08 pozisyonlarındaki motorların aksam ve parçaları	21 259	22 070	16 767	1,8	-24
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	14 059	13 108	15 328	1,6	16,9

Kaynak: Trademap

Ek-6: Türkiye'nin Çekya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		2 828 107	2 650 330	2 225 024	100	-16
8703	Motorlu taşıt; dizel/yarı dizel (1500cm ³ <silindir hacmi=<2500cm ³)	581 072	482 739	405 634	18,2	-16
8708	Diğer nümerik bilgi işlem birimleri	330 194	299 513	242 118	10,9	-19,2
8471	Kara taşıtları için direksiyon simitleri, kolonları, kutuları; aksam, parçaları	131 866	109 167	134 465	6	23,2
8421	Diğer motorlar için hava filtreleri	137 177	177 764	103 850	4,7	-41,6
8413	Sığırlar; damızlık olmayan	75 832	75 902	76 661	3,4	1
102	İçten yanmalı pistonlu motorlar yakıt, yağ/soğutma pompaları	131 188	111 127	75 423	3,4	-32,1
8537	Kontrol-dağıtım tabloları (gerilim=<1000 v.)	56 657	67 531	57 908	2,6	-14,2
8528	Monitör; diğerleri	82 156	54 180	54 074	2,4	-0,2
8415	Klima cihazlarının aksam-parçaları	68 495	60 546	49 565	2,2	-18,1
9032	Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (1000cm ³ <silindir=<1500 cm ³)	52 222	48 793	42 989	1,9	-11,9
8536	Nakil vasıtalarında kullanılan türden kilitler	57 503	51 610	40 414	1,8	-21,7
8481	Diğer alet ve cihazlar	38 978	38 892	40 313	1,8	3,7
8301	Diğer muslukçu eşyası	39 420	39 638	37 819	1,7	-4,6
4011	Kara taşıtları için diğer aksam, parçaları	32 683	33 646	35 703	1,6	6,1
4016	Kara taşıtlarının diğer aksam-parçaları	24 079	26 847	27 134	1,2	1,1

Kaynak: Trademap

HAZIRAN

KENYA

KENYA

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Kenya; kuzeyde Etiyopya, kuzeybatıda Sudan, batıda Uganda, güneyde Tanzanya ve kuzeydoğuda Somali ile komşudur. Komşu ülkeler ile sınır uzunlukları; Etiyopya 861 km, Somali 682 km, Sudan 232 km, Tanzanya 769 km ve Uganda 933 km şeklindedir. Doğusundan Hint Okyanusu ile denize çıkışı vardır.

İklim, rakıma bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte, kıyı kesimleri sıcak ve rutubetli, 20°C-32°C arasında iken, deniz seviyesinden yükselen bölgelerde sıcaklık düşmektedir. Kuzey kesimi kurak olan ülkenin diğer bölgeleri ortalamanın üzerinde yağış alır.

Siyasi ve İdari Yapı

Bağımsızlığını 12 Aralık 1963 yılında İngilizlerden alan Kenya, cumhuriyet ile yönetilmektedir. Parlamentoda seçimle gelen 188 milletvekilinin yanı sıra 12 adet Cumhurbaşkanı tarafından atanan kontenjan milletvekilliği bulunmaktadır.

27 Aralık 2002 seçimlerinde 24 yıldır ülkeyi yöneten Daniel Arap MOI dönemi Mwai KIBAKI'nın seçilmesi ile son bulmuştur. Aralık 2007'de yapılan seçimler sonrası ise Kenya Mwai KIBAKI yeniden Devlet Başkanı olarak seçilmiş olmakla birlikte başlıca rakibi Raila Odinga ile koalisyon hükümeti kurmuş ve Odinga da Başbakan olarak yönetimde yer almıştır.

Ülkede son seçimler Mart 2013'de gerçekleşmiştir. Seçimlerin ardından 2010 yılında gerçekleştirilen referandum ile kabul edilen yeni anayasanın tedrici olarak hayata geçirilmesi ve böylelikle ülkede daha istikrarlı bir siyasi hayatın hüküm sürmesi beklenmektedir.

Bölgede siyasi açıdan istikrarlı bir Kenya hükümetinin bulunmasının bölgenin yerel iş dünyası, ulaşım ağı ve dünya ticareti ile bütünleşmesinde başlıca rol oynayacağı kanaati hakimdir. Kenya'nın askeri konuda ABD ile yakınlığının yanı sıra yine uluslararası platformda bölgede önemli konumda olan Çin, Hindistan ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkilerini de iyi seviyede tutma gayretinde olacağı beklenmektedir. Kenya'nın komşusu Somali'de yaşanan gerginlikler ise Kenya için güvenlik riskleri oluşturmaya devam etmektedir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Yakın geçmişe kadar Kenya nüfusu dünyada en fazla artan ülkelerden birisi olmakla birlikte artış oranı; 2007-2011 yılları arasında %2,6'a düşmüştür. 2012-2016 yılları arasında ise nüfus artış oranının %2,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Aile planlaması kampanyaları başarılı olmakla birlikte 1999 yılında ulusal felaket olarak ilan edilen HIV/AIDS de önemli etki yapmıştır. Kenya Sahra Altı Afrika'da hastalıkla savaşta en başarılı ülkelerden biri olmuştur. EIU verilerine göre Kenya'nın nüfusu, 2011 yılında 41,6 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamın 2016 yılında 47,6 milyon kişiye çıkacağı tahmin edilmektedir. Kenya'nın nüfusu büyük ölçüde merkezde ve tarım bakımından daha verimli alanları kapsayan batı bölgelerde yoğunlaşmıştır. Bir liman kenti olan Mombasa, Doğu Afrika'nın en önemli liman-şehirlerinden birisidir.

Kenya'da çok çeşitli kabileler mevcut olup, bunların en önemlileri şunlardır: Kikuyu (%17,2), Luhya (%13,8), Luo (10,5), Kalenjin (%12,9) ve Kamba (%10,1).

Yaş Grubuna Göre Nüfus Dağılımı (%) Kaynak: The Economist Intelligence Unit Kenya Country Report 2013
2006 2011 2016

0-14 yaş 42,6 42,4 42,1
15-64 yaş 54,7 54,9 55,1
65 yaş ve üzeri 2,7 2,7 2,8

Kenya’da gelir dağılımında büyük farklılıklar görülmektedir. Nüfusun %20’sini oluşturan en zengin kesim ulusal gelirden %49,1 oranında pay alırken, yine nüfusun %20’sini oluşturan en fakir kesim ise ulusal gelirden ancak %6 oranında pay almaktadır.

Toplam nüfusun %80’i Hıristiyanlardan oluşmakta olup, %10’u Müslüman olarak ülkede yaşamını sürdürmektedir. Nüfusun %10’u ise çeşitli yerel inanışlara sahiptir.

Kenya’da çalışabilir yaştaki işgücü 2011 yılında 22,8 milyon kişidir. Ancak mevcut işgücü 18,4 milyon kişidir. İstihdamın yaklaşık %75’i tarım sektöründe ve %25’i de sanayi ve hizmetler sektöründe yer almaktadır. Ülkede kişi başına milli gelir oldukça düşüktür ve gelir dağılımında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Ülke nüfusunun yarısı yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürmektedir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Kenya’nın maden kaynakları sınırlı olmakla birlikte, zengin bir tarımsal alt yapıya ve turizm için önemli olan vahşi yaşam alanlarına sahiptir. Ancak ülke son otuz yıldır ormanlarının azalması, toprak erozyonu ve endüstriyel kirlenme sorunları ile karşı karşıyadır. Önümüzdeki yıllarda en önemli problemlerden biri su kaynaklarındaki azalma olacaktır.

Ormanların aşırı kullanımı ülkenin kereste kaynaklarını son otuz yılda yarı yarıya azaltmıştır. Mevcut arazilerin tarıma ve diğer ekonomik faaliyetlere tahsis edilmesi ülkenin geniş biyolojik çeşitliliğini azaltmaktadır.

Su kaynakları da aşırı kullanım nedeniyle her geçen gün azalmaktadır. Ormanlar bakımından zengin durumda bulunan Kenya, 35 binden fazla hayvan türüne de ev sahipliği yapmaktadır.

Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

Kenya'nın dahil olduğu uluslararası anlaşmalar şunlardır:

Biodiversity, Climate Change, Climate Change-Kyoto Protocol, Desertification, Endangered Species, Hazardous Wastes, Law of the Sea, Marine Dumping, Marine Life Conservation, Ozone Layer Protection, Ship Pollution, Wetlands, Whaling

Genel Ekonomik Durum

EKONOMİK YAPI

Kenya Doğu Afrika’daki en büyük ekonomidir. Kenya bölge içi rekabet ile karşı karşıyadır, bu rekabet son yıllarda önemli ölçüde ekonomik büyüme gösteren Uganda ile piyasa ekonomisi yolunda ekonomik reformlara imza atan Tanzanya’dan kaynaklanmaktadır. Doğu Afrika Topluluğu (EAC) üyesi bu üç ülke 1 Ocak 2005 tarihli gümrük birliği sonucunda birbirlerine her geçen gün daha da bağımlı hale gelmektedir.

Tarım sektörü GSYİH’nın yaklaşık % 25’ini’ini oluşturmaktadır. Tarım doğrudan ve dolaylı olarak istihdamı sağlamaktadır. Kenya’nın verimli tarım alanları ülkenin orta ve batı kısmında yer almaktadır. Hayvancılık ise ülkenin yarı kurak kuzey ve doğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Ülkede GSYİH içinde sanayinin payı % 15 ve hizmetlerin payı ise % 65 civarında

gerçekleşmektedir. Ülkenin ekonomik yapısında hizmetlerin payının diğer bölge ülkelere kıyasla yüksek olmasında, diğer Afrika ülkelerinin tersine doğal zenginlikleri arasında madenlerden ziyade verimli toprakların bulunması ve turizm sektörünün canlı olması önemli rol oynamaktadır. Hizmetler sektöründe iletişim, bankacılık ve turizm sektörleri ön plana çıkmaktadır. Ticaret ve taşımacılık da yine hizmetler sektörüne katkı sağlayan önemli alt sektörlerdir.

Sanayileşme ülkenin önemli hedeflerinden birisi olmakla birlikte, bağımsızlığın kazanılmasından bu güne dek bu alanda önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Enerji ve su sektörlerinin GSYİH'daki payı %4, madencilik sektörünün GSYİH'daki payı ise %0,5 oranındadır. Sanayi sektörü üç büyük kent olan Nairobi, Mombasa ve Kisumu'da yoğunlaşmıştır. İmalat sanayinde değirmencilik, bira üretimi, süt ve şeker rafinasyonu gibi gıda işleme sanayi ön plandadır. Kenya Mombasa'da rafineri yoluyla petrol ürünleri üretmekte olup, önemli bir çimento üretim kapasitesine de sahiptir.

EKONOMİK SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Tarım sektörü iş gücünün yaklaşık % 80'ini istihdam etmektedir. Gıda üretimi iklimsel koşullara göre yıldan yıla farklılık göstermektedir. Ülke aralıklı olarak kuraklık ve sel baskınlarına maruz kalmakta ve gıda ihtiyacı bu duruma göre değişmektedir. Ancak, verimli yıllarda bile Kenya temel hububat ürünlerinde kendi kendine yetebilen bir ülke değildir. Ülkenin bu sorunu çözememesinde mısıra olan aşırı bağımlılık ve kuraklığa dayanıklı olan darı gibi ürünlere yönelmemesi etkili olmaktadır.

Kenya, dünyanın en büyük siyah çay ihracatçısıdır. Ülke ihracatının en önemli kalemi olan çay üretimi dengeli yağmura ihtiyaç gösteren ve hava koşullarına bağlı bir üretimdir. Çay sektöründe piyasa serbestleşmiş ve Kenya Çay Geliştirme İdaresi özelleştirilmiş olmakla birlikte, sektör yetersiz altyapı ile kurumsal ve idari yapının yetersizliğinden kaynaklanan sorunlardan zarar görmektedir.

Çiftçilik ve sığır yetiştiriciliği Kenya'da halen önemli bir ekonomik faaliyettir. Çiftçilik ve sığır yetiştiriciliği, ormancılık ve balıkçılık ile birlikte ücret karşılığı istihdamın yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır. Diğer taraftan, sektör tarım ürünleri işleme ve geniş kayıt dışı sektör için iş imkanları sağlamaktadır. Ülkede üretilen ürünlerin %50'si üreticinin kendi ihtiyacını karşıladığından ticarete konu olmamaktadır. Bahçecilik ürünleri ve çay Kenya'nın önde gelen ihraç ürünleridir.

Bahçecilik ürünleri ihracatında da hızlı bir artış görülmekte olup, ihracat kesme çiçek, meyve ve sebze ağırlıklı olarak özellikle Avrupa piyasalarına yapılmaktadır. Kenya Avrupa'nın en önemli kesme çiçek tedarikçisi durumundadır. Söz konusu sektörde görülen ihracat artışı yabancı yatırımcıları da içeren özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Kesme çiçek alanında İsrail ve Hollanda firmalarının yatırımları bulunmaktadır.

Türkiye'nin Antalya bölgesinde yer alan Türk-Alman ortaklı Floranya şirketi, 2008 yılında Kenya'nın Nevaşa Gölü kenarında 400 bin dönüm üzerine 40 bin dönümlük sera inşa ederek Kentalya firmasını hayata geçirmiştir. Söz konusu firma AB ve ABD'ye önemli miktarda kesme çiçek ihracatı gerçekleştirmektedir.

Kenya'da kahve 120.000 tonluk üretim seviyesi ile 1980'lerin ortasında ihracat içerisinde en önemli kalemi oluşturmakta iken, sektör son yıllardaki kuraklık, üretim maliyetindeki artış ve uluslararası fiyatlardaki düşüşten olumsuz etkilenmiş ve kahve üretimi önemli boyutta gerilemiştir. Ülkede

kahve genellikle küçük üreticiler tarafından üretilmekle birlikte, sektörde önemli sayıda büyük işletmeler de bulunmaktadır. Hükümet çiftçileri kredilendirmek amacıyla kahve geliştirme fonuna kaynak aktarmaya devam etmektedir.

Kenya dahili talebi karşılayabilecek seviyede şeker üretimi ve rafinasyon kapasitesine sahip bulunmamaktadır, bu sebeple iç talep ithalatı gerekli kılmaktadır. Yerli üretimi korumak için sert ticari önlemler alınmaktadır. Doğu ve Güney Afrika Ortak pazarının (Comesa) Kenya'ya şeker satışları kotaya tabi bulunmaktadır.

İmalat Sanayisi

Kenya, 1 Temmuz 2010 tarihinde aralarında Gümrük Birliğine giden Tanzanya, Uganda, Ruanda ve Burundi'nin de üyesi olduğu Doğu Afrika Topluluğu'nun ekonomik olarak en çok gelişmiş ve sanayileşmiş ülkesidir. 1 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla ortak gümrük tarifesine geçilmiş olup, üye ülkeler arasında malların serbest dolaşımı başlamıştır. Kenya aynı zamanda Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) üyesi olup, COMESA üyesi ülkelerle tercihli ticaret rejimlerinden faydalanmaktadır.

2011 yılında GSYİH'nin %16'sını teşkil eden sanayi sektörünün (inşaat ve enerji sektörü dahil) 2011-2015 döneminde %5 oranında büyümesi öngörülmektedir. Kenya Doğu Afrika'nın idare ve dağıtım merkezi olarak hem yerel piyasasına hem de Doğu Afrika pazarına üretim yapmaktadır. Kenya'nın uluslararası şirketlerce Doğu Afrika'nın merkezi olarak görülmesi Kenya'nın üretim yapısını şekillendiren en temel unsurdur.

Sektör bağımsızlıktan sonra ithal ikamesine dayalı olarak işlenmiş gıda, içecek, tütün, tekstil, petrol ürünleri, elektrikli aletler ve makine, kağıt ve baskı, şeker ve şekerleme alanında gelişme göstermiştir. Sanayileşme politikası 1980'lerin sonundan itibaren ithal ikamesinden ihracata dayalı sanayileşmeye kaymıştır. Mısır ve şeker sanayisinde halen önemli koruma sağlayan tarifede, diğer sanayi ürünleri itibarıyla indirime gidilmiştir. Ülkede resmi olmayan sektör içinde küçük ölçekli imalat önemli yer tutmaktadır. Küçük ölçekli imalat ev eşyaları, motorlu araç parçaları ile zirai alet yapımında yoğunlaşmakta ve hızla büyümektedir.

İmalat sanayindeki büyüme; taşımacılık altyapısındaki olumsuzluk, pahalı elektrik maliyeti ve kötü yönetim neticesinde 1990'lı yıllarda yavaşlama göstermiştir. 2000'li yıllarda ihracattaki talep artışı ile birlikte imalat sanayi reel olarak büyümeye başlamıştır. Kenya cam, inşaat malzemeleri, tekstil ve giyim sanayilerinde dikkat çekici mühendislik alt yapısına sahiptir.

Son yıllarda hazır giyim ihracatındaki artış Kenya'nın ABD tarafından AGOA (African Growth and Opportunity Act) listesine dahil edilmesinden kaynaklanmaktadır. Hazır giyim endüstrisindeki firmaların çoğu yabancı sermayeli olup, İhracat İşleme Bölgelerinde (EPZ) yer almaktadır. 2004 yılında AGOA'nın süresinin 2015 yılına kadar uzatılmış olması ve Kenya'nın tekstil hammaddesini AGOA'dan yararlanan ülkelere tedarikine imkan tanınması ihracatı daha da arttırmıştır. Ancak sektör Çin ve Uzakdoğu Asya ülkeleri rekabetiyle karşı karşıyadır.

Kenya meşrubat sanayi açısından, Güney Afrika ve Nijerya'dan sonra Afrika'daki en önemli pazar olarak görülmektedir. Halen iç piyasadaki meşrubat sanayisinde en büyük şirket olan Coca-Cola gelecek beş yıl içinde Kenya'da önemli miktarda yatırım planlamaktadır.

Son yıllarda, bölgede Japon otomobilleri ile rekabet edebilmek amacıyla, Çin otomobil üreticileri üretimlerini Kenya'ya çevirmiş bulunmaktadırlar. Çinliler bu amaçla Kenya'da yol yapımı ve enerji alanlarında birçok yatırım yapmaktadırlar.

Madencilik

Madencilik ve taşocakçılığı GSYİH'nın yaklaşık %0,5'ini oluşturmaktadır. En önemli üretim Magadi Gölündeki soda üretim faaliyetidir. Magadi Soda şirketi İngiliz Brunner Mond Grup bünyesinde olup, Afrika'daki en büyük soda üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. Magadi Soda cam sanayi hammaddesi olarak yüksek oranlı saflaştırılmış soda üretim tesisi kurmayı planlamaktadır.

Müteahhitlik Hizmetleri

Kenya'ya yatırım yapan firmalarımız, 125 milyonluk Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve 406 milyonluk COMESA pazarına ihracat yapma imkanına sahip olacaklardır. Müteahhitlik hizmetleri alanında, ülkenin bilhassa kuzey bölgelerinin kuraklık tehdidi ile karşı karşıya bulunması, sulama, direnaj ve kanal inşaatları alanlarında yüklenici firmalarımıza iş olanakları sunmaktadır.

Kenya ekonomisinin altyapı ve üstyapı projeleri için dış kredilere ve yardımlara bağlı olması müteahhitlik ve müşavirlik firmalarımızın dış finansman imkanları ile birlikte gelmesini gerektirmektedir. Kenya hükümeti tarafından yaratılacak gelir veya dış finansman temininin sağlanması durumunda birçok altyapı ve üstyapı projelerine girilebilir. Yollar, köprüler, petrol rafinerisi, toplu sosyal konutlar vs. gibi bir çok yatırım imkanı bulunmaktadır. Özellikle Kuzey Koridoru denen projeler grubunda bir çok müteahhitlik ve müşavirlik imkanı bulunmaktadır.

Teknik Müşavirlik Sektörü

Kenya Sahraaltı Afrika'nın 5. büyük ekonomisine sahip olup, Doğu ve Orta Afrika'ya açılan kapı konumundadır. Hem COMESA'ya hem de Doğu Afrika Topluluğu'na (EAC) üye olması sebebiyle, Kenya'da yatırım ve ticaret yapacak işadamlarımız toplam 531 milyonluk bölgesel bir pazara da giriş imkanını elde edebileceklerdir.

Kenya ekonomisinin küresel mali kriz ile yüksek enerji ve gıda fiyatlarından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Kenya'nın çay, kahve ve kesme çiçek gibi önemli ihraç ürünlerinden elde ettiği gelirin yanında turizm geliri de küresel mali kriz nedeniyle azalmış; diğer taraftan, 2007 yılı sonundaki Devlet Başkanlığı seçimlerinden sonra ülke genelinde karşılaşılan şiddet olayları nedeniyle özellikle tarımsal üretim zarar görmüş, evleri yakılıp yıkılan yüz binlerce insan mülteci durumuna düşmüştür.

Küresel krizin etkisini yitirmesiyle, Kenya'nın gelirlerinde ve alım gücünde artış olacağı; bu ülkeye olan ihracatımızın ve yatırımlarımızın artacağı düşünülmektedir.

İki ülke arasında iktisadi ve ticari alandaki yasal alt yapının (KEK Protokolü, STA, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması vs.) tamamlanması ile ticaret hacminin ve yatırımların daha üst seviyelere çıkacağı değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede, Kenya ve Doğu Afrika bölgesi alt yapı ve konut ihtiyacı dikkate alındığında, müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörümüz için potansiyel arz ettiği görülmektedir.
Lojistik Sektörü

Malların ve hizmetlerin kolay ve hızlı dolaşımı, nakliyesi için kara ve demir yollarına ihtiyaç bulunmaktadır. Kenya, Doğu ve Orta Afrika'ya açılan kapı konumunda olup, stratejik öneme haiz

Mombasa limanı Kenya'dadır. Bu bağlamda, Etiyopya, Güney Sudan, Uganda, Ruanda, Brundi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğusu ve Tanzanya'nın kuzeyi ticarete Mombasa limanına bağımlıdır. Bu itibarla, bölgede malların nakliyesinde lojistik firmalarımız için büyük potansiyel bulunmaktadır.

Diğer taraftan, özelde Kenya ve genelde bölge ülkelerinin alt ve üst yapı ihtiyaçlarının karşılanması bakımından müteahhitlik sektörü önem arz etmekte olup, söz konusu sektörün makine ekipman ve inşaat malzemeleri ihtiyacı ülkemizden karşılanabilir.

İnşaat

Kenya'da inşaat sektöründe küresel mali krize rağmen son yıllarda altyapı projelerinin başlatılması ile konut sektörüne artan talep reel olarak büyümektedir. Orta vadede büyümenin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Vizyon 2030 hedeflerine ulaşılması doğrultusunda, yazlık konaklama bölgeleri, serbest ticaret limanı, ihtisas sanayi bölgeleri, toptan-perakende satış merkezleri ve iş dünyasının dışarıdan temin ihtiyacını karşılayacak show amaçlı parklar ile bunların yol ve enerji bağlantıları inşa edilmesi planlanmaktadır.

Kenya'da özellikle son yıllarda inşaatlarda görülen artış hız kesmeden devam etmektedir. Kenya ekonomisi altyapı projeleri için dış kredilere ve yardımlara bağımlıdır. Bu itibarla, müteahhitlik ve müşavirlik firmalarımız için yeni yolların yapımı, mevcut yolların iyileştirilmesi, köprü yapımı, toplu sosyal konutların inşası, tarım alanlarında sulama kanalları, baraj yapımı gibi birçok alanda yatırım imkanları bulunmaktadır.

Kenya'da alt yapıya sahip, gelişmiş bir inşaat sanayi mevcuttur. Bununla beraber, kaliteli mühendislik, inşaat ve mimari tasarım hizmetlerine ulaşmak da mümkündür. Yolların ve köprülerin durumlarının iyileştirilmesi ve yeniden inşa edilmelerine ilişkin çeşitli destek fonları ve programlar yürürlüktedir. Nüfusun artışı ile düşük maliyetli prefabrik bina, mesken, ticaret merkezleri ve sınıai yapıların inşasında da yatırım imkanları olduğu bilinmektedir. Ayrıca, gecekonduların durumlarının iyileştirilmesi, düşük ve orta gelirli kesimin bütçesine uygun evler yapılması, inşaat malzemelerinin imal edilmesi alanlarında da yatırım fırsatları bulunmaktadır.

Ülkenin önemli tarımsal ve sanayi bölgelerine hizmet eden kırsal, tali yolların inşası ve mevcut olanların iyileştirilmesi, istihdam ve kalkınmanın desteklenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Kenya'nın kuzey komşuları Sudan ve Etiyopya ile ulaşım, nakliye bağlantılarının geliştirilmesi gündemdedir. Bu sayede, bu ülkelere Kenya ürünlerinin pazarlanabilmesi mümkündür. Havaalanlarının iyileştirilmesi, Lamu'da yeni bir liman yapılması, Kenya-Uganda petrol boru hattının uzatılması, rüzgar/güneş enerjisi tesisleri ile petrol dağıtım, depolama ve işleme tesislerinin inşası da gündemde olan diğer projelerdir.

Turizm

Turizm Kenya ekonomisi için hayati bir sektördür. Restoran ve otel faaliyetleri GSYİH'nın yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Ancak, turizmin katkısı bundan çok daha fazla olup, özellikle taşımacılık sektörü olmak üzere birkaç sektör üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Turizm sektöründe Kenya için AB pazarı en hızlı büyüyen pazar olmuş ve yaklaşık %48 oranında yıllık artış sağlanmıştır. ABD pazarında artış ise yıllık yaklaşık %32 olarak görülmüştür. Asya pazarı da yıllık yaklaşık %15 artış göstermiştir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ulaştırma

Ülke genelinde karayolu ulaşımı ağırlıktadır. Demiryolu ulaşımı yetersizdir. Ticaretin libere edilmesi çalışmaları çerçevesinde motorlu taşıt sayısındaki artış, karayollarını daha da ön plana çıkarmıştır. Kenya, ülkenin büyük bir bölümünü birbirine bağlayan 64.000 km'lik karayolu ağına sahiptir. Ancak, bu yolların sadece 9.000 km'lik kısmı asfaltlanmıştır.

Kibaki hükümeti ve hibede bulunan devletler tarafından ülkenin kalkınma stratejisinin önemli bir parçası olarak yol altyapısının onarılmasına öncelik verilmiştir. Nairobi'den Mombaza'ya ve Uganda sınırından Malaba'ya kadar uzanan Kuzey Koridoru, Kenya'nın en önemli ticaret rotası ve bölgedeki diğer ülkeler için hayati bir giriş noktasıdır.

Nairobi yoluyla Mombasa'dan Uganda sınırına kadar uzanan Kenya'nın tek hatlı demiryolu sistemi Kenya Demiryolu Şirketi (KRC) tarafından yönetilmektedir. Anılan demiryoluna yeterince yatırım yapılamamış, demiryolu sisteminin yeniden canlandırılması için, Kenya ve Uganda Rift Valley Railways (RVR) adlı özel şirkete yönetimi 1 Kasım 2006'dan geçerli olmak üzere 25 yıl süreyle vermiştir. Söz konusu firma 300 milyon \$'lık yatırım yapma taahhüdü vermiştir. Demiryolu ulaşımı 1.920 km'lik bir şebekeye sahip olup, Mombasa'dan Nairobi'ye kadar uzanmaktadır.

Kenya'da üç adet uluslararası havaalanı mevcuttur. Bunlar, Nairobi's Jomo Kenyatta International Airport (JKIA), Mombasa's Moi International Airport (MIA) ve Eldoret International Airport'tur. Havaalanlarının geliştirilmesi için çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu iyileştirmenin amacı, turizmi ve ticareti geliştirme ve Amerikan havaalanları ile doğrudan uçuşa imkan vermektir.

Toplam yükün %12,6'sı limanlardan yüklenmekte olduğu ülkede en önemli liman doğudaki Mumbasa kentidir. Limanlarda yükleme gecikmeleri görülebilmektedir.

İletişim

Kenya'da sabit telefon hatları TK (Telekom Kenya) oldukça küçük ve verimsiz durumda olup uzun yıllar maliyet açısından verim sorunu yaşamıştır. Takriben 280,000 civarında sabit telefon hattı bulunmaktadır. TK'nın hisselerinin %26'sının özelleştirilmesi kararı neticesinde IFC ve Dünya Bankası özelleştirme birimlerinin katkısı ile 2007 yılında başlatılan özelleştirme faaliyetleri sürmektedir.

Mobil telefon hatları ise sabit telefon altyapısına göre çok daha hızlı bir büyüme süreci içindedir. Kenya'da lider mobil hat şirketi Safarikom oldukça karlı bir işletme konumunda olup, kamu için de iyi bir gelir kaynağı konumuna ulaşmıştır.

İnternet hatları oldukça yavaş işlemekte ve sıkça kesinti yaşanmaktadır.

Enerji

Kenya'nın ekonomik gelişimi üzerindeki en büyük engellerden biri elektrik arzındaki yetersizliktir. Halihazırda elektrik, ağırlıklı olarak hidroelektrik santrallerinden elde edilmektedir. Özellikle kurak dönemlerde hidroelektrik üretimi için yeterli derecede yağış alınamaması petrol bazlı elektrik üretimine yönelmesine yol açarak elektriği girdi olarak kullanan tüm sektörleri fiyat artışından ötürü olumsuz yönde etkilemektedir.

Kenya'da enerji tüketimi yıllık yaklaşık %7 civarında artış göstermekte ve üretim de bu artışa paralel seyretmektedir. Kenya'da elektrik üretim sektörü oldukça verimsiz olup, sadece güç

iletimindeki kayıplar %18 oranına ulaşmaktadır.

2011 yılında hidroelektrik üretimi 3.183 m. kwh, termal elektrik üretimi 2.959 m. kwh, jeotermal üretim 1.444 m. kwh olmak üzere toplam üretim 7.586 m. kwh olmuştur. Önümüzdeki beş yıllık yeni kapasite artışına jeotermal ve rüzgar enerjisinin öncülük etmesi beklenmektedir. 1,1 milyar dolarlık bir yatırımla Olkaria tesislerindeki jeotermal kapasitenin 280 mw artırılması planlanmakta olup, çalışmanın 2012 yılı Mart ayında başlaması ve 2013 yılı ortalarında tamamlanması öngörülmektedir. Öte yandan General Electric 300 milyon yatırım ile Ngong'da 150 mw'lık bir rüzgar enerji tesisi kurmayı planlamaktadır. Yerel ve yabancı yatırımcılarca ortaklaşa üstlenilen 850 milyon dolar değerindeki 300 mw. Turkana Gölü rüzgar enerjisi tesislerinin yatırım hazırlık çalışmaları devam etmekte olup, 2012 yılı Nisan ayı içerisinde Kenya'daki ana elektrik dağıtıcısı Kenya Power ile anlaşma sağlanması beklenmektedir. Afrika Kalkınma Bankasının en az 800 milyon dolara mal olması beklenen Menengai'deki 400 mw.'lik jeotermal tesisleri için 120 milyon dolarlık krediyi 2011 yılı Aralık ayında onaylaması sözkonusu projenin de ilerlemesini sağlamaktadır. Elektrik arzını artırmaya yönelik projeler uzun vadede Kenya ekonomisini oldukça olumlu etkileme potansiyeline sahiptir.

Kenya'da henüz hidrokarbon (petrol) kaynakları yoktur ve ihtiyacın tamamı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Kenya petrol rafinerisi Mombasa'da bulunmakta ve %50'si kamu payı ve kalan %50'si de önemli petrol şirketinin iştirakleri ile faaliyetini sürdürmektedir. Buradan temin edilen akaryakıt ülke ihtiyacının yaklaşık %60'ını karşılamaktadır.

Enerji ihtiyacının karşılanmasında jeotermal güç üretimi yönünde artış eğilimi görülmektedir. Kenya'da güç tüketim ihtiyacının bir bölümü Etiyopya'dan ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Kenya, Etiyopya ile 300 mw'lik bir kapasitenin Kwh 0,07 Kenya Şilinine satın alınması anlaşmasını imzalamıştır. Sözkonusu elektriğin ithal edilmesini sağlamak için 1,000 km. uzunluğunda ve 1,2 milyar dolara mal olması beklenen bir yüksek-voltaj bağlantı sisteminin kurulması planlanmaktadır. Proje aracılığıyla 2016 yılından itibaren Etiyopya'dan elektrik ithalatının yapılabilmesi öngörülmektedir.

Bankacılık

Kenya'nın bankacılık sistemi 1990'larda takipteki alacaklardaki artış ve devlet kontrolü ile zayıflamış, IMF destekli mali reforma gidilmiştir. En önemli dört bankadan ikisi Barcylas ve Standard Chartered yabancı bankaların şubeleri olup, karlılık oranları oldukça yüksektir. Diğer önemli iki banka ise devlet bankası olan Kenya Ticaret Bankası (KCB) ve Kenya Ulusal Bankası (NBK)'dir. İki devlet bankası da yeniden yapılandırma içerisinde. KCB kısmi olarak özelleştirilmiştir.

Özel sektöre borç vermede bir temayül görülmekle birlikte, bankaların risk algılaması ve aracılık marjları yüksektir. Verilen kredilerin ¼ ünü geri alınamayan krediler oluşturmaktadır. Bu yüksek oran bankacılık için temel bir risk oluşturmaktadır. Takipteki alacakların toplam kredilere oranındaki düşme bazı takipteki alacakların silinmesi ve sistemdeki iyileşmeden kaynaklanmaktadır. Yüksek olan takipteki alacakları nedeniyle kamu bankalarının yeniden yapılandırılması için Hazine içinde bir birim ihdas edilmiştir.

Yakında gerçekleşmesi beklenmemekle birlikte, hükümet ticari bankacılıktan çekilmek istemektedir. Ayrıca, etkinlik ve rekabetin artırılması, gözetimin geliştirilmesi için bir dizi mali sektör reformu planlanmaktadır.

Menkul kıymetler borsası hükümetin özelleştirmede ağırlık verdiği araçlardan biridir. Nairobi Menkul Kıymetler Borsası (The Nairobi Stock Exchange - NSE) tamamen kendi ayakları üzerinde

durmaya başlamış ve günümüzde işlem hacmi ve sermaye birikimi ile Doğu Afrika'nın en büyük Menkul Kıymetler Borsası haline gelmiştir.

Finansal Hizmetler

Menkul kıymetler borsası hükümetin özelleştirmede ağırlık verdiği araçlardan biridir. Nairobi Menkul Kıymetler Borsası (The Nairobi Stock Exchange - NSE) Eylül 2006'da tamamen kendi ayakları üzerinde durmaya başlamış ve günümüzde Doğu Afrika'nın en büyük Menkul Kıymetler Borsası haline gelmiştir.

Diğer Hizmetler

Sağlık

1990'lı yıllarda, hükümetin sağlık sektörüne tahsis ettiği kaynaklardaki azalma neticesinde özel sektör yatırımları artmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun özel sağlık harcamalarını karşılayamayacak kadar fakir olmasına rağmen, özel sektörün yatırımları devam etmektedir.

Kenya'nın sağlık sektörü de uzun vadeli bütünsel kalkınma programı "Kenya Vizyonu 2030" programı ile yönlendirilmektedir. Bu program içinde hayat standardının iyileştirilmesi ve sağlık ile ilgili konular da önemli hedefler ve reformlar içermekte ve MDG (Millenium Development Goals) ile de örtüşmektedir. Buna göre sağlık alanında adaletli ve imkanlar ölçüsünde maliyetleri karşılanabilecek en kaliteli sağlık sistemi yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla, sağlık sisteminin altyapısının yeniden canlandırılması, sağlık hizmetlerinin halka ulaştırılması ve hizmet bedeli ödeme finansman araçlarının daha etkin şekilde geliştirilmesine yönelik projeler yürütülmektedir.

Stratejik olarak da merkeziyetçi olmayan bir sağlık sistemine yönelinmiştir. Bu strateji mali fonların bölgelere kaydırılmasını ve Bakanlığın da daha ziyade politika ve araştırma konularına eğilmesini amaçlamaktadır. Özel sektörün de katkısı ile Kenya bölgede de sağlık hizmetleri konusunda tercih edilir bir ihtisas sağlık sistemi kurmaya yönelmiştir. Bu amaçla ülke sağlık turizmine de yönelmiş olup, özel sektörün de bu alanda ortak yatırımları desteklenmektedir. Ayrıca sağlık sisteminden faydalanabilen kesimin dışında kalmış olanlar için de erişim imkanlarının temin edilmesi programa alınmıştır.

Stratejik amaçlara ulaşabilmek için planlanan reformlar içinde özel sektör yatırımları ile halkın sağlık hizmetlerinin gelişimine yönelik faaliyetlere daha katılımcı olması öngörülüp, Kenya Vizyonu 2030 hedefleri için 5'er yıllık orta vade gelişim reformları uygulanmaktadır.

Pek çok Afrika ülkesinde olduğu gibi Kenya'da da HIV/AIDS ciddi bir problemdir. HIV/AIDS hastaları hastane yataklarının büyük bir bölümünü işgal etmekte olup, ulusal sağlık sisteminin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. HIV/AIDS aynı zamanda ortalama yaşam süresinin de azalmasında önemli bir rol oynamıştır. HIV/AIDS hastalığının yanı sıra, sıtma da ülkede bir numaralı öldürücü hastalık olma özelliğini korumaktadır.

Günümüzde yaygınlaşması kontrol altına alınarak azalmaya başladığı düşünülen AIDS/HIV virüsünün aslında azalmaktan ziyade durgunluk sürecinde olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tüberküloz da önemli hastalıklar arasında yeniden ortaya çıkmıştır. Ayrıca Rift Vadisi Ateşi ve kolera Kenya'da yaşayan nüfusun sağlığını tehdit etmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanabilmenin önündeki en büyük engel yoksulluk olarak belirtilmektedir.

Eğitim

Özellikle Mwai Kibaki hükümeti döneminde eğitime ayrılan kaynakların artması, düşen eğitim standartlarında bir artışa neden olmuştur. Ancak, ilk ve orta öğrenim kayıtlı öğrenci sayısı artışıyla birlikte, istenen nitelik ve kalitede eğitim sunulabilmesi ihtiyaç duyulan önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kenya'nın eğitim sisteminin kalitesi Afrika ortalamasının çok üzerinde olup, eğitim dili İngilizcedir. Ülkede 11 üniversite ve 4 Teknik okul bulunmaktadır. Özellikle eğitime ayrılan kaynakların artması eğitim standartlarında da artışa neden olmuş, ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin sayısı 10 milyonu, üniversite öğrencilerinin sayısı ise 1 milyonu bulmuştur.

Teknik eğitim okullarında ve öğretmen enstitülerinde 50 binin üzerinde öğrenci okumaktadır. Okuryazarlık oranı % 90'lar seviyesine ulaşmıştır. İngilizce konuşabilen, nitelikli iş gücü dünya ortalamasının çok altında ücretlerle istihdam edilmektedir.

EKONOMİK POLİTİKA

Sürekli olmayan reformlar ve borç veren ülkelerle kesintili ilişkiler, 1990'lar ve sonrasında ekonomik performansın potansiyelin altında kalmasına neden olmuştur. Yatırım eksikliği ve hızlı çıkar sağlama ve düzensizlik eğilimi fiziksel altyapıyı zayıflatmıştır. İstihdamı yüksek kamu kesimi de hazineyi tüketmiştir. Yoksulluk artmış, kişi başına gelir düşmüş ve HIV/AIDS bir sağlık problemi olarak ortaya çıkmıştır. Nüfusun %56'lık kısmı günde 1 \$'ın altında gelir ile yaşamaktadır.

Hükümet yoksulluğu önleme ve kalkınmayı sağlamak amacıyla köklü reformlara önem vermektedir. IMF ise hükümetin bu amaca yönelik programlarını desteklemek için mali destek sağlamıştır. Söz konusu destek hükümetin inandırıcılığı ve yatırım güvenini olumlu yönde etkilemiştir. Aynı zamanda Dünya Bankası ve AB'den yeni fon girişine imkan sağlamıştır.

Borçların yeniden yapılandırılması konusunda Paris Kulübü ile görüşmelere yol açmıştır. Ancak IMF anlaşması özelleştirme, çıkar sağlama ve rüşvetle mücadele, yapısal reformlar ve hükümetin karşılamaya çalıştığı performans kriterleri gibi çok sayıda koşulu içermektedir. Borç veren ülkelerin tereddütlerine rağmen, özellikle Dünya Bankası tarafından projelere mali katkı sağlanmasında ilerleme bulunmaktadır.

Yolsuzluğu önleme konusunda hükümetçe bazı yasal düzenlemeler yapılmasına rağmen, sorun devam etmektedir. Fakat gelişmelere bağlı olarak International Transparency (IT) uluslararası yolsuzluklar endeksinde "vahim ve geniş çaplı" ülke kategorisinden çıkararak, "yüksek yolsuzlukların olduğu ülke kategorisinde sınıflandırılmaktadır.

Mali konsolidasyon reform programının temel ögesidir. Vergi tabanının genişletilmesi ve gelir idaresinin vergi toplama kapasitesinin artırılması ile faiz ödemeleri ve ücretler kalemindeki harcamaların azaltılması yoluyla gelirlerin artırılması amaçlanmaktadır. Harcamalar sosyal hizmetlere yönlendirilmektedir.

Özel sektörün işleyişini engelleyen düzenlemelerin gözden geçirilmesi öngörülmüştür. Rekabet yasaları da gözden geçirilecektir. Özel sektör tarafından KDV iadelerindeki gecikme, yetersiz

altyapı ve yüksek enerji maliyeti rekabet önünde engel olarak tanımlanmaktadır.

Memur ücretleri harcama kalemi içinde önemli bir yer tutmaktadır. GSYİH'nın yaklaşık %8'ini oluşturmaktadır. Bu harcama kaleminde indirim planlanmaktadır. Reform programında özelleştirme gelirlerinde artış öngörülmektedir. Kenya Havayollarının özelleştirmesini müteakiben süreç yavaşlamış bulunmaktadır.

Para politikaları konusunda kontrol yetkisi ağırlıklı olarak Merkez Bankası'ndadır. Merkez Bankasının amacı kur istikrarını ve düşük enflasyonu sağlamaktır.

EKONOMİK PERFORMANS

GSYİH'nin 2018 yılında yılında bir önceki yıla göre % 6,3 oranında artış gösterdiği, 2019 yılında ise % 5,4 oranında bir artışla 97,2 milyar Dolar seviyesine yükselmesi beklenmekle beraber, en önemli ticaret ortağı olan AB ülkelerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar ülke ekonomisi için risk faktörü olarak görülmektedir.

Enflasyonun, 2018 yılında yılında yaşanan % 4,7 oranından 2019 yıl sonunda % 6,4 düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Zaman zaman istikrarsızlaşan küresel emtia fiyatlarına rağmen, ülkedeki altyapı yatırımlarının sağladığı verimlilik artışı ve hükümetin düzenleyici reformlarının da etkisiyle önümüzdeki yıllarda da enflasyon oranının makul seviyelerde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Devam eden IMF desteği ve sağlıklı döviz rezervleri Kenya Şilini'nin Amerikan Doları karşısında yüksek oranda düşmesini engellemektedir. Bununla beraber, uygulanmakta olan gevşek para politikası ve ABD seçimleri sonrası dünya döviz piyasalarında yaşanan belirsizlikler nedeniyle Kenya Şilini'nin Amerikan Doları karşısında değer kaybedeceği tahmin edilmektedir.

Çay ve kesme çiçek ihracatından elde edilen gelirin düzenli olarak artacağı ve turizm gelirlerinin geçmiş yılların üzerinde bir artış göstereceği düşünülmektedir. Bununla beraber, Kenya'nın dış borca ve yabancı yatırıma bağımlılığı önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Bu kapsamda, cari açığın 2014-2020 yılları arasında yumuşak bir patika izleyeceği tahmin edilmekle birlikte, mevcut açık sebebiyle ülkenin gerek dış yardımlar, gerekse yabancı yatırımlar yoluyla dış kaynaklara olan bağımlılığının süreceği görülmektedir.

Dışa açık ve dünya standartlarında küçük olan Kenya ekonomisinde turizm, tarım ürünleri ihracatı ve yurtdışında çalışan işçi gelirleri önemli bir yer tuttuğundan, ülke ekonomisi dış şoklara açık bir yapı sergilemektedir. Kenya'daki tüketici pazarının büyümesi, Asya'dan artan talep ve bölgesel entegrasyonun ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemesi beklenmekte olup, yabancı kaynakların ülke ekonomisine girişinde uluslararası gelişmeler ve yerel politikaların önemini koruyacağı düşünülmektedir. Uzun vadede tek bir Afrika Ortak Pazarının kurulmasının ise ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Ekonomideki Geleceğe Yönelik Beklentiler

Dışa açık ve dünya standartlarında küçük olan Kenya ekonomisinde turizm, tarım ürünleri ihracatı ve yurtdışında çalışan işçi gelirleri önemli bir yer tuttuğundan, ülke ekonomisi dış şoklara açık bir yapı sergilemektedir. Kenya'daki tüketici pazarının büyümesi, Asya'dan artan talep ve bölgesel entegrasyonun ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemesi beklenmekte olup, yabancı kaynakların ülke ekonomisine girişinde uluslararası gelişmeler ve yerel politikaların önemini koruyacağı düşünülmektedir. Uzun vadede tek bir Afrika Ortak Pazarının kurulmasının ise ülke ekonomisine

olumlu katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

BÖLGESEL EĞİLİMLER

ÜYE OLDUĞU ULUSLARARASI KURULUŞLA

Afrika Birliği: (AU)

Afrika Birliği, Afrika Birlik Organizasyonu'nun yerini almış, merkezi Addis Ababa'da olan bir kuruluş olup, 2001 yılı Mayıs ayında üye ülkelerin 2/3'ünün kurucu yasayı onaylaması ile 2002 yılında kurulmuştur. AU, AB'ni model almış olup parlamento, merkez bankası, tek para birimi, adalet divanı ve yatırım bankası gibi hedefleri bulunmaktadır. İlk gerçekleşmesi Pan Afrika parlamentosudur. AU ayrıca ortak savunma ile dış ve haberleşme politikalarını öngörmektedir. Günlük işler ise AB Komisyonu'nun bir örneği olan AU Komisyonu'nca sürdürülmektedir. Kuruluş BM Güvenlik Konseyi gibi Barış ve Güvenlik Konseyi oluşturmuştur. Konsey üye ülkelerdeki soykırım, yönetimin yasal olmayan şekilde değiştirilmesi ve toplu insan hakları ihlallerinde askeri müdahalelerde bulunabilecektir. Kuruluş 2003 yılından beri Burundi iç savaşında gözlemci görevi yapmaktadır. 2004 yılında Sudan'da da görev üstlenilmiştir.

Doğu Afrika Topluluğu: (EAC)

Doğu Afrika Topluluğu (EAC), Kenya, Tanzanya ve Uganda'dan oluşan üç üye ülkeli bölgesel hükümetler arası organizasyonudur. EAC resmi olarak 15 Ocak 2001 tarihinde yeniden kurulmuştur. EAC'nin amacı, tarifelerin tedrici olarak azaltılması, emek dolaşımının kolaylaştırılması, ekonomik politikanın uyumu ve para birliğinin sağlanması suretiyle Avrupa Birliği benzeri bir ortak pazar yaratmaktır. Pratikte ilerleme yavaş olmuştur. Sınır ticaretindeki bazı tarife dışı engellerin kaldırılmasını ve bölgedeki malların özellikleri ve standartlarının uyumunu içeren bazı üç taraflı anlaşmalar yürürlüğe konmuştur. İşbirliği anlaşması imzalandığından beri, Kenya, Uganda ve Tanzanya mali ve parasal politikaların uyumuna çalışmaktadırlar. Bu, çifte vergilendirmenin ve vergiden kaçınmayı önlemeye ilişkin tedbirleri içermektedir.

Ticaret ve yatırımı teşvik etmek için Batı Afrika İş Konseyi kurulmuştur. Avukatlar da Doğu Afrika Hukuk Kurumunu oluşturmuştur. Doğu Afrika Menkul Kıymetler Düzenleme Otoritesi de kurulmuştur. Bu üç ülke enerji, yol ve demiryolu ticareti gibi ortak projelerin içinde yer almaktadırlar.

EAC üyeleri Mart 2004 tarihinde Gümrük Birliği anlaşmasını imzalamışlardır. Bu tüm tarife ve tarife dışı engellerin beş yıl içerisinde kaldırılmasını ve mamul mallar için ortak gümrük tarifesinin %25, ara malları için %10, hammaddeler için sıfıra indirilmesini içermektedir.

Üye ülkeler ortak gümrük tarifesine konu olmayacak hassas ürünleri belirleyebilecektir. Serbest dolaşımda olan mallarda menşe kuralı geçerli olup, %35 oranında yerel girdi şartı aranacaktır. Söz konusu gümrük birliğinin Doğu Avrupa Parlamentosu ve üye ülkeler parlamentolarında onaylanması gerekmektedir. Henüz bu konuda bir gelişme olmamıştır. Bu üç ülke gümrük birliği ile 95 milyon nüfuslu 22 milyar \$ GSYİH'sı olan bir topluluk oluşturmuştur.

Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı: (Comesa)

Comesa 12 üye ülke ile 1994 Aralık ayında kurulmuştur. Halihazırda 19 üyesi vardır. Bunlar, Angola, Burundi, Komoros, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Cibuti, Mısır, Eritre, Etiyopya, Kenya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Rwanda, Seyşel Adaları (Seychelles), Sudan, Swaziland, Uganda, Zambia ve Zimbabve'dir. Comesa ülkede 95 milyon nüfusu ve 170 milyar \$'lık

GSYİH'ya sahiptir. Lesotho, Mozambik ve Tanzanya 1997 yılında üyelikten çekilmişlerdir. 2003 yılında ise Namibya üyelikten ayrılmıştır.

Comesa'nın temel amacı, üye ülkelerin yapısal ve kurumsal zayıflıklarını ortadan kaldırmak, sürdürülebilir bir gelişme için gerekli politik güvenlik ve istikrarı teşvik etmek ve bölgesel bir blok oluşturmaktır. Bu amaç, tek paraya dayalı parasal birlik ve ortak Merkez Bankası yoluyla gerçekleştirilecektir. Bu amaçla serbest ticaret alanı Ekim 2002'de kurulmuş olup, 2004'ün ortalarına kadar 19 üye bu serbest ticaret alanına katılmıştır.

Üye ülkelerin çoğu tarife indirimine hazır durumda değildir. Diğer bir kısıtlayıcı konu, menşee kurallarıdır. Bu engellerin yanı sıra üye ülkeler arasında siyasi gerginlikler de bulunmaktadır. Comesa ticaretin entegrasyonuna yoğunlaşmasına rağmen, yasalarda ve düzenleyici kurallarda birlik olmaması yatırım ve ticaretin önünde engel teşkil etmektedir.

Kalkınmada Hükümetler arası Otorite:(IGAD)

1986 Ocak ayında kurulmuştur. Altı üyesi vardır. Bunlar, Cibuti, Etiyopya, Kenya, Somali, Sudan ve Uganda'dır. Amacı tarımsal kalkınma ve kuraklığın azaltılması için kaynak aktarımı ve koordinasyonun sağlanmasıdır.

Bölgesel İşbirliği İçin Hint Okyanusu Birliği :(IOR-ARC)

Birliğin anlaşması 1997 yılında Port-Louis, Mauritius'te imzalanmıştır. Amacı, ticaret ve yatırımın serbestleştirilmesi, altyapı ve turizmin geliştirilmesi yoluyla bölgesel ekonomik işbirliğini geliştirmektir. 18 üyesi vardır. Bunlar, Avustralya, Bangladeş, Hindistan, Endonezya, İran, Kenya, Madagaskar, Malezya, Mauritius, Mozambik, Umman, Singapur, Güney Afrika Cumhuriyeti, Sri Lanka, Tanzanya, Tayland ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir.

Cotonou Konvansiyonu:

2000 yılı Haziran ayında, 77 tane Afrika, Karayip ve Pasifik ülkesi (ACP ülkeleri), Avrupa Birliği ile tercihli ticari ve yardım bağlarını öneren yeni bir anlaşma imzalamıştır. Cotonou Konvansiyonu, 1975, 1979, ve 1984 yıllarında imzalanan anlaşmaları geçersiz kılan ve 1989 yılında imzalanan Lomé IV'ün yerine yürürlüğe girmiştir. Lomé Kongresiyle aynı olmasına rağmen, Cotonou'nun güçlü bir siyasi yönü vardır. İnsan haklarına saygı, demokratik prensipler ve hukukun üstünlüğü kuralları Lomé IV 'ün temel unsurlarıdır. Cotonou anlaşmasıyla birlikte ise ACP ülkeleri, iyi yönetimleri destekleyip, yolsuzluklarla savaşacaklarını ve AB'ye yasal olmayan göçü önlemeye çalışacaklarını kabul etmiştir.

Önceki anlaşmalarla, dört tarım ürünü- sığır eti, şeker, muz ve rom(içki)- tarife kotasına tabi olurken, tarımsal veya sanayi ürünleri AB'ye gümrüksüz olarak girmeye başlamıştır. Cotonou Konvansiyonu ile ortaya konan anlaşma, DTÖ'nün kurallarına uygun olmadığı için, bölgesel serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması gerekmektedir. Anlaşmalar ile ülkeler iç pazarlarını giderek artan biçimde AB ürünlerine açacaktır. 2000–2008 döneminde eski tercihli sistemin geçerli olacağı bir geçiş dönemi öngörülmüştür. 33 Afrika ülkesi en az gelişmiş ülke statüsü ile AB'nin GSP sistemine girme seçeneğine sahiptir.

2003 yılında Cancun'da DTÖ ile ACP Ülkeleri karşılıklı işbirliği alanında bir anlaşma imzalamışlardır. Avrupa Kalkınma Fonu (EDF), ACP ülkelerine yapılan Avrupa yardımlarının ana kaynağı olmaya devam edecektir. Yeni konvansiyonla yardımlar yeniden gruplandırılmış olup, ya uzun dönemli gelişme programları desteklenecek ya da özel sektöre kredi sağlanacak veya risk

finanse edilmektedir.

Cotonou Kongresi 2003 yılı Nisan ayında 15 Avrupa Birliği üyesi ülke ve 76 ACP ülkesinin (Somali dışında) katılımıyla yürürlüğe girmiştir. Bir ay sonra ise ACP temsilcileri, EDF fonlarının zamanında ve etkin uygulanmasını öngören Brüksel Anlaşması'nı imzalamıştır.

Diğer taraftan, Kenya, 1 Ocak 1995 itibarıyla WTO üyesidir. IMF ve Dünya Bankası ile yakın ilişkileri olan Kenya, özellikle son 10 yıldaki pek çok ulusal projeye Dünya Bankası (IBRD) kanalı ile kaynak temin etmiş ve başarıya ulaştırmıştır.

Dış Ticaret

KENYA'NIN DIŞ TİCARETİ

Kenya'nın dış ticareti hızlı bir büyüme süreci yaşamaktadır. 2018 yılı itibarıyla ihracat 6 milyar doları aşmışken ithalat ise 17,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2005	3.420	5.846	-2.426	9.266
2006	3.502	7.233	-3.731	10.735
2007	4.081	8.989	-4.908	13.070
2008	5.001	11.128	-6.127	16.129
2009	4.463	10.202	-5.739	14.665
2010	5.169	12.093	-6.924	17.262
2011	5.853	15.028	-9.175	20.881
2012	5.226	15.126	-9.900	20.352
2013	5.537	16.435	-10.898	21.972
2014	6.111	19.685	-13.574	25.796
2015	5.906	16.062	-10.156	21.968
2016	5.697	14.114	-8.417	19.811
2017	5.747	16.690	-10.943	22.437
2018	6.050	17.377	-11.326	23.427

Kaynak: ITC Trademap

1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yeni gümrük birliğinin uygulanmasını müteakip, Kenya'nın EAC ile ticareti önemli oranda artış göstermiştir. EAC üyeleriyle gümrük birliğinin amacı, beş yıl içinde tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması ve nihai mallarda %25, ara mamüllerde %10 ve ham maddelerde sıfır olmak üzere üç aşamalı Ortak Gümrük Tarifinin (CET) konmasıdır.

Kenya Tanzanya ve Uganda'ya ait malların gümrüksüz olarak ülkelerine girmesini kabul etmesine rağmen, bazı Kenya menşeli ürünler Uganda'da %10, Tanzanya'da ise %2-20 arasında gümrük vergisine tabi tutulmaktadır. Bu asimetrinin nedeni iki ülkedeki daha az gelişmiş sanayinin korunmasıdır. EAC bir serbest ticaret bölgesidir. Serbest ticaret bölgesi entegrasyonun ilk aşamasıdır.

İhracat

Kenya'nın ihraç malları nispeten çeşitlilik arz etmekle birlikte, çay ve kesme çiçek en önemli ihraç kalemlerindedir. 2018 yılındaki toplam ihracatının % 22,7'si çay ihracatından oluşmaktadır. Diğer önemli ihraç malları ise işlenmiş petrol ürünleri, titanyum cevheri, kahve, hazır giyim, demir ve çelik, soda külü, balık ve tütün mamülleridir.

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

Ürün Kodu (GTİP)	Ürün Adı	2016	2017	2018
Toplam		5.697.562	5.746.974	6.050.421
'0902	Çay	1.229.106	1.424.429	1.370.491
'0603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	509.565	540.895	575.045
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	419.050	349.019	379.950
'0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	212.617	229.742	231.784
'2614	Titanyum cevherleri ve konsantreleri	108.906	133.452	151.665
'0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	82.091	95.678	139.010
'3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	130.935	111.757	119.471
'6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	79.967	81.163	93.498
'0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	58.684	76.210	87.805
'7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	83.506	79.315	86.984
'2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	86.417	91.057	83.753
'0709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	58.714	53.860	78.501
'6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	91.360	64.870	68.159
'2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	55.301	71.045	68.121
'0708	Baklagiller (taze/soğutulmuş)	75.816	65.798	65.670
'1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	62.429	51.149	65.469
'2615	Niyobyum, tantalyum, vanadyum, zirkonyum	32.899	41.680	52.992

	cevherleri vb. konsantreleri			
'3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	78.014	67.076	51.968
'3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	38.381	44.480	51.193
'0602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	45.933	54.308	50.508
'0710	Sebze, (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılmış) (dondurulmuş)	39.026	40.897	49.682
'1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	48.333	49.336	48.196
'4907	Posta, damga vb. pullar; banknot, hisse senedi, çek defterleri, tahvil vb.	25.663	31.552	45.491
'2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	35.695	42.665	44.740
'2008	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen meyve ve yenilen diğer bitki parçalarının konserveleri	62.126	52.722	41.366
'2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	50.460	37.892	41.227
'2501	Tuz, saf sodyum klorür ve deniz suyu	42.748	39.094	40.885
'0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	82.076	31.945	39.195
'2005	Diğer sebzeler (sirke/asetik asitten başka usulde hazırlanmış veya konserve edilmiş) (dondurulmamış)	28.458	32.854	38.498
'0204	Koyun ve keçi etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	21.276	31.166	34.749
'6105	Erkekler ve erkek çocuklar için gömlekler (örme)	16.010	19.722	34.645
'4819	Kağıttan, kartondan, selüloz vatkadan veya selüloz lif tabakalarından kutu, mafhaza, torba vb.	30.272	28.809	33.685

Kaynak: ITC Trademap

Uganda, Pakistan, ABD, Hollanda, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Tanzanya ve Mısır, Kenya'nın en çok ihracat yaptığı ülkelerdir.

Son on yılda ihracat içerisinde Afrika'nın payının artması Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazarı (Comesa) ve Doğu Afrika Topluluğu'nun (EAC) üyeleri (Kenya, Uganda, Tanzanya, Ruanda, Burundi) arasında ticaretin arttığını göstermektedir. Tanzanya ve Uganda'nın da üyesi olduğu EAC en çok ihracat yapılan bögedir.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (1000 Dolar)

İhracatçı Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam	6.111.949	5.906.853	5.697.562	5.746.974	6.050.421
Uganda	691.944	696.435	612.721	597.930	610.807

Pakistan	250.025	355.578	396.772	619.472	586.233
ABD	435.124	413.311	427.399	457.182	467.318
Hollanda	462.307	429.770	428.557	424.582	457.686
İngiltere	408.194	414.338	370.306	372.877	396.749
Birleşik Arap Emirlikleri	230.096	296.753	305.379	255.089	345.583
Tanzanya	486.094	342.132	342.925	275.880	293.696
Mısır	199.286	204.574	203.279	183.864	198.662
Ruanda	164.363	182.027	172.450	165.628	176.126
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	239.232	210.820	197.499	182.648	149.818
Somali	150.324	154.362	176.754	190.257	148.795
Güney Sudan	225.746	175.403	160.936	162.040	127.940
Almanya	122.908	129.034	116.999	113.579	110.168
Çin	75.105	86.666	99.184	96.739	109.896
Suudi Arabistan	55.557	56.596	66.281	75.893	98.896
Hindistan	99.693	90.681	117.424	57.863	89.838
Rusya Federasyonu	81.030	82.507	68.935	77.350	84.624
Fransa	66.313	63.556	65.719	77.964	80.242
Tayland	18.772	20.759	17.025	48.396	71.646
Hong Kong	29.702	17.027	13.528	62.009	68.955
Burundi	89.015	67.140	71.366	71.404	65.078
Belçika	76.493	45.998	53.139	58.306	62.628
Etiyopya	78.578	72.815	79.379	67.555	62.595
Sudan	71.113	61.008	52.824	66.807	61.218
Katar	3.728	9.349	12.590	35.854	57.900
Zambiya	75.779	60.354	50.985	37.422	52.223
Tayvan	3.423	27.968	25.456	36.461	51.235
Japonya	39.943	41.092	40.142	43.576	50.072

İthalat

Kenya'nın ithalatında işlenmiş petrol ürünleri, binek otomobilleri, palm yağı, ilaçlar, demir-çelik ürünleri, buğday, telefonlar ve pirinç önde gelen ürünlerdir. 2018 yılı ithalatının % 17,8'i işlenmiş petrol ürünlerinden oluşmaktadır.

İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

Ürün Kodu (GTİP)	Ürün Adı	2016	2017	2018
Toplam		14.113.751	16.690.015	17.376.721
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.931.104	2.521.729	3.088.713
'8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	473.514	502.668	553.521

'1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	475.399	587.617	505.422
'3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	486.821	434.693	462.017
'7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik $\geq$ 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	242.957	334.772	430.102
'1001	Buğday ve mahlut	284.743	410.180	423.523
'8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	337.168	312.092	258.272
'1006	Pirinç	139.839	259.043	252.635
'1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	199.954	575.281	199.851
'8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	201.018	173.191	193.890
'3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	212.730	184.811	179.807
'7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	121.865	181.954	170.299
'3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	159.073	193.958	169.018
'6309	Kullanılmış giyim eşyası ve kullanılmış diğer eşya	126.661	126.289	167.155
'4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	132.726	127.521	149.748
'2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	79.330	113.727	148.997
'3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	104.110	111.500	148.825
'8606	Kendinden hareketli olmayan yük taşımaya mahsus demiryolu veya tramvay vagonları	1.909	177.767	140.856
'8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	123.410	76.987	139.259
'3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	112.203	114.796	138.552
'8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	135.560	164.191	135.499

Kaynak: ITC Trademap

Kenya'nın ithalatında ilk üç sırada Çin, Hindistan ve Suudi Arabistan yer almakta; bu ülkeleri Birleşik Arap Emirlikleri, Japonya ve Güney Afrika Cumhuriyeti izlemektedir.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (1000 Dolar)

İhracatçı Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam	18.386.137	16.062.423	14.113.751	16.690.015	17.376.721
Çin	2.819.063	3.260.723	3.326.482	3.777.573	3.661.017
Hindistan	3.006.286	2.576.996	2.025.621	1.648.554	1.828.918
Suudi Arabistan	641.006	570.772	682.659	1.108.501	1.705.026
Birleşik Arap Emirlikleri	1.175.648	915.639	902.250	1.337.969	1.455.384
Japonya	983.486	896.898	812.195	789.980	985.508
Güney Afrika	727.017	623.792	491.551	598.531	639.087
ABD	1.913.383	1.278.723	473.504	556.793	528.038
Uganda	198.054	227.865	189.928	406.722	488.058
Almanya	539.304	483.492	427.301	415.784	460.055
Endonezya	552.920	469.323	447.168	549.870	455.172
Mısır	289.832	263.249	296.028	342.197	358.759
Rusya Federasyonu	262.657	290.874	239.189	350.014	313.166
İngiltere	534.844	437.823	330.161	290.729	310.311
İtalya	226.545	231.895	233.980	216.535	254.036
Fransa	256.401	214.951	213.754	260.318	236.882
Malezya	126.057	107.492	121.480	172.892	212.092
Pakistan	205.087	187.984	179.021	246.672	211.813
Tayland	142.344	131.369	118.888	203.072	197.170
Türkiye	114.886	139.823	130.793	155.491	191.684
Hollanda	213.389	208.943	162.711	188.932	191.174
Güney Kore	329.685	193.379	140.065	170.143	187.412
Tanzanya	208.559	173.314	126.241	166.164	175.906
Belçika	149.207	151.744	133.113	148.635	159.983
Arjantin	22.556	16.351	8.374	92.282	106.879
İspanya	142.780	114.488	108.738	103.473	104.512
İran	43.091	38.083	60.502	127.465	102.866
Tayvan	176.527	126.335	121.232	114.275	99.763
Brezilya	69.306	71.012	43.056	268.832	91.576
Kanada	89.411	78.492	76.945	95.719	88.067

Türkiye ile Ticaret

TÜRKİYE - KENYA TİCARETİ

Türkiye - Kenya Dış Ticaret Değerleri (1.000 \$)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2010	86.357	13.378	72.979	99.735
2011	199.203	14.749	184.454	213.952
2012	138.032	17.877	120.155	155.909
2013	129.604	14.960	114.644	144.564
2014	118.157	15.734	102.423	133.891
2015	131.264	13.241	118.023	144.505
2016	127.769	13.163	114.606	140.932
2017	152.278	17.114	135.164	169.392

2018	219.895	18.933	200.962	238.828
2019	230.509	17.310	213.199	247.819

Kaynak: TÜİK

Türkiye ile Kenya arasında ticaret dengesi ülkemiz lehinedir. İkili ticaretimiz fasıllar itibariyle ele alındığında, ihracatımızın daha çok sanayi ürünlerinden teşekkül ettiğini, ithalatımızın ise, yağlı tohumlar gibi üretiminde geleneksel olarak açık verdiğimiz ve gıda sanayimizin ihtiyaç duyduğu ürün gruplarından oluştuğu görülmektedir. Deri sanayimizin ihtiyacı olan ham postlar ve derilerin yanı sıra, kahve ve kimi minerallerin çok ciddi meblağlarda olmayan miktarlarda bu ülkeden karşılandığı görülmektedir.

İhracat

Türkiye ile Kenya arasında ticaret dengesi ülkemiz lehinedir. İkili ticaretimiz fasıllar itibariyle ele alındığında, ihracatımızın daha çok sanayi ürünlerinden teşekkül ettiğini, ithalatımızın ise, yağlı tohumlar gibi üretiminde geleneksel olarak açık verdiğimiz ve gıda sanayimizin ihtiyaç duyduğu ürün gruplarından oluştuğu görülmektedir. Deri sanayimizin ihtiyacı olan ham postlar ve derilerin yanı sıra, kahve ve kimi minerallerin çok ciddi meblağlarda olmayan miktarlarda bu ülkeden karşılandığı görülmektedir.

Kenya'ya ihracatımızda başlıca ürünlerin ise yıllar itibarıyla kısmi değişiklik göstermekle beraber işlenmiş petrol ürünleri, demir borular, makarna, elektrikli ısıtıcı ve cihazlar, gübre, hububat mamulleri ve tohum gibi ürünlerden ibarettir.

Türkiye'nin Kenya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

Ürün Kodu	Ürün Adı	2016	2017	2018
Toplam		127.770	152.256	207.789
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	397	485	37.922
'7303	Dökme demirden ince ve kalın borular, içi boş profiller	0	2	9.551
'1902	Makarnalar ve kuskus	7.598	7.827	8.207
'8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	3.252	3.996	7.628
'3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	19	20.854	6.173
'1904	Hububat veya hububat ürünlerinin kabartılması veya kavrulması suretiyle elde edilen gıda mamülleri	0	1.228	5.638
'8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	4.081	5.899	5.577
'9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	7.034	5.188	5.546
'5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	2.310	2.401	5.514

'9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen	2.577	5.554	5.287
'8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	2.311	866	4.365
'8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	2.963	2.905	3.930
'1101	Buğday unu/mahlut unu	1.971	2.388	3.678
'7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	0	595	3.631

Kaynak: TÜİK

İthalat

Kenya'nın genel olarak ihraç ürünleri çeşidi sınırlı olup, Türkiye'nin Kenya'dan ithalatında başlıca ürünler çay, tütün, tohum, sığır derisi ve kesme çiçektir.

Türkiye'nin Kenya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

Ürün Kodu	Ürün Adı	2016	2017	2018
Toplam		13.164	17.114	18.797
'0902	Çay	5.338	6.402	5.916
'2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	479	1.970	4.668
'4104	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabaklanmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	1.941	2.565	2.592
'1209	Ekim amacıyla kullanılan tohum, meyve ve sporlar	2.560	1.119	2.080
'0603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	1.025	859	800
'0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	13	120	734
'0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	211	514	605
'0602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	551	751	473
'4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	29	5	232
'4113	Diğer hayvanların dabalama veya ara kurutmadan sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri	24	186	184
'0106	Canlı diğer hayvanlar	6	124	81
'0511	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ürün ve (yenmeyen) cansız hayvan	0	92	52
'4402	Odun kömürü	23	10	51

Kaynak: TÜİK

Pazar ile İlgili Bilgiler

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Hava, Deniz ve Kara Ulaşım, Bölgesel Depolama Olanakları

Kenya ile Türkiye arasındaki mal taşımacılığı deniz yolu ile yapılmaktadır. Kenya'da Mombasa Limanına kadar gelen mallar Nairobi'ye kara ve demiryolu ile taşınmaktadır. Bununla beraber,

Kenya limanı gibi Doğu Afrika limanlarına direkt ve düzenli gemi seferlerinin olmaması ihracatı zorlaştırmaktadır. Ancak, bu ülkeler ile ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi yönünde uygulamaya başlanmış bulunan faaliyetlerin sonucu olarak ülkemiz ile bu ülkeler arasındaki mal ticaretinin önümüzdeki dönemlerde gözle görülür ölçüde artmaya başlaması ile düzenli gemi seferlerinin başlaması beklenmektedir.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Pasaport ve Vize İşlemleri

Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabidir. Vizelerini Kenya sınır kapılarında alabilmektedir. Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri ise, anılan ülkeye yapacakları seyahatlerinde vizeden muaftır.

Resmî Tatiller ve Çalışma Saatleri

Ofis çalışma saatleri 08.00- 17.00 arası olup, 13.00-14.00 arası öğle tatilidir. Bankalar 09.00-15.00 arasında çalışmaktadırlar. Perakende satış yapan dükkanlar 09.00-18.00 arası açıktır.

Aşağıdaki liste resmî tatil günleri göstermektedir. Bu tarihlerde kamu/özel kurum ve kuruluşlarının tamamı kapalıdır.

- Yeni Yıl 1 Ocak
- Uğurlu Cuma Nisan (günü değişir)
- Paskalya Pazartesi Nisan (günü değişir)
- İşçi Günü 1 Mayıs
- Midaraka Günü 1 Haziran
- Moi Günü 10 Ekim
- Kenyatta Günü 20 Ekim
- Bağımsızlık Günü 12 Aralık
- Noel Yortu Günü 25 Aralık
- Noel Ertesi 26 Aralık

Ulaşım

Türk Havayolları (THY) ve Kenya Havayolları arasında imzalanan anlaşma uyarınca, Kenya Havayolları tarafından 1 Ağustos 2006 tarihinde Nairobi-İstanbul-Nairobi seferleri başlatılmış olup, anılan havayolu İstanbul seferlerini 1 Ekim 2007 tarihinde durdurmuştur. Fakat THY İstanbul-Nairobi seferlerine 2009 yılı Nisan ayında yeniden başlamıştır.

Sağlık

1990'lı yıllarda, hükümetin sağlık sektörüne tahsis ettiği kaynaklardaki azalma neticesinde özel sektör yatırımları artmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun özel sağlık harcamalarını karşılayamayacak kadar fakir olmasına rağmen, özel sektörün yatırımları devam etmektedir.

Kenya'nın sağlık sektörü de uzun vadeli bütünsel kalkınma programı "Kenya Vizyonu 2030" programı ile yönlendirilmektedir. Bu program içinde hayat standardının iyileştirilmesi ve sağlık ile ilgili konular da önemli hedefler ve reformlar içermekte ve MDG (Millenium Development Goals) ile de örtüşmektedir. Buna göre sağlık alanında adaletli ve imkanlar ölçüsünde maliyetleri karşılanabilecek en kaliteli sağlık sistemi yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla, sağlık sisteminin altyapısının yeniden canlandırılması, sağlık hizmetlerinin halka ulaştırılması ve hizmet bedeli ödeme finansman araçlarının daha etkin şekilde geliştirilmesine yönelik projeler yürütülmektedir.

Stratejik olarak da merkeziyetçi olmayan bir sağlık sistemine yönelinmiştir. Bu strateji mali fonların bölgelere kaydırılmasını ve Bakanlığın da daha ziyade politika ve araştırma konularına eğilmesini amaçlamaktadır. Özel sektörün de katkısı ile Kenya bölgede de sağlık hizmetleri konusunda tercih edilir bir ihtisas sağlık sistemi kurmaya yönelmiştir. Bu amaçla ülke sağlık turizmine de yönelmiş olup, özel sektörün de bu alanda ortak yatırımları desteklenmektedir. Ayrıca sağlık sisteminden faydalanabilen kesimin dışında kalmış olanlar için de erişim imkanlarının temin edilmesi programa alınmıştır.

Stratejik amaçlara ulaşabilmek için planlanan reformlar içinde özel sektör yatırımları ile halkın sağlık hizmetlerinin gelişimine yönelik faaliyetlere daha katılımcı olması öngörülüp, Kenya Vizyonu 2030 hedefleri için 5'er yıllık orta vade gelişim reformları uygulanmaktadır.

Pek ok Afrika ülkesinde olduğu gibi Kenya'da da HIV/AIDS ciddi bir problemdir. HIV/AIDS hastaları hastane yataklarının büyük bir bölümünü işgal etmekte olup, ulusal sağlık sisteminin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. HIV/AIDS aynı zamanda ortalama yaşam süresinin de azalmasında önemli bir rol oynamıştır. HIV/AIDS hastalığının yanı sıra, sıtma da ülkede bir numaralı öldürücü hastalık olma özelliğini korumaktadır.

Günümüzde yaygınlaşması kontrol altına alınarak azalmaya başladığı düşünülen AIDS/HIV virüsünün aslında azalmaktan ziyade durgunluk sürecinde olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tüberküloz da önemli hastalıklar arasında yeniden ortaya çıkmıştır. Ayrıca Rift Vadisi Ateşi ve kolera Kenya'da yaşayan nüfusun sağlığını tehdit etmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanabilmenin önündeki en büyük engel yoksulluk olarak belirtilmektedir.

İklim

Kıyı kesimlerdeki sıcaklık 20 C – 32 C arasında değişirken, deniz seviyesinden 1500 metre yükseklikteki iç kesimlerde sıcaklık 7 C – 27 C arasında değişmektedir.

Genelde bahar havası hüküm süren ülkeyi ziyaret eden işadamlarının her mevsim ani yağışlar için gerekli giysileri yanlarında bulundurmaları yararlı olur.

Resmî görüşmelerde takım elbise ve şık bir kıyafet muhatap olunan kişiye etkileyen önemli bir faktördür.

TEMMUZ

NIJERYA

NIJERYA

Genel Bilgiler

SOSYAL VE İDARİ YAPI

Temel Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Nijerya Federal Cumhuriyeti
Yüzölçümü	923.770 km ²
Nüfusu	190,9 milyon (Dünya Bankası-2017)
Resmi Dili	İngilizce (resmi) --- Yerel Diller: Hausa, Igbo, Yorubo.
Başkent	Abuja
Nüfusu	2,4 milyon (UNDP-2015)
Milli Günü	1 Ekim 1960 (İngiltere'den)
İdari Yapı	36 Eyalet & Federal başkent Abuja
Devlet Başkanı	Muhammadu Buhari (29 Mayıs 2015 - .....)
Başlıca Şehirleri	Lagos (10,4 milyon), Ibadan (5,5 milyon), Benin (2,6 milyon)
Dini Yapısı	Müslüman %50, Hıristiyan %40, Diğer %10
Döviz kuru	Merkez Bankası kuru: 1 dolar: 305,3 Naira (2018 ort.) Serbest piyasa kuru, (karaborsa nedeniyle) çok daha yüksek seyretmektedir.
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	BM, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve OPEC Afrika Birliği Batı Afrika Devletleri Ekonomi Topluluğu (ECOWAS)

Kaynak: Economic Intelligence Unit (EIU)

Coğrafi Konum:

Batı Afrika ülkesi olan Nijerya'nın kara yüzölçümü (land area) toplam 923.770 km²'dir. Yüzölçümün %7,6'sı ormanlık, %77'si tarım arazisidir. Kara sınırı 4.037 km'dir. Bölgenin en geniş topraklara sahip ülkelerinden birisidir. Ülkenin 853 km uzunluğundaki deniz kıyıları ise güneyinde yer alan Atlas Okyanusu ve Gine körfezine açılır.

Ülkede başlıca coğrafi oluşumlar Adamawa ve Jos platoları, Nijer nehri ve Nijer deltasıdır. Ülkenin kuzeyinde yer alan çöl bölgesi de iklim bakımından önemli etkisi olan bir coğrafi oluşumdur. Ülkede "Y" şeklinde birleşen ve Atlas Okyanusuna dökülen Nijer ve Benue nehirleri ülke coğrafyasını üç ana bölgeye böler niteliktedir. Tropik iklime sahip olan Nijerya'da bu iki nehir bitki örtüsü oluşumunda da önemli rol oynamaktadır.

Sosyal Yapı:

Batı Afrika ülkesi olan Nijerya, 191 milyon nüfusu ile Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve en büyük ekonomisidir. Nüfusun yaklaşık %55'i Müslüman ağırlıklı kuzey eyaletlerde, %45'i ise Hıristiyan ağırlıklı güney eyaletlerde yaşamaktadır. Nijerya nüfusunun 2022 yılında 200 milyonu geçmesi beklenmektedir. Müslüman nüfus en az Lagos'ta bulunmaktadır.

Nüfusun şehirleşme (90,4 milyon) oranı yaklaşık %49'dur. En kalabalık şehrin nüfusu (15 milyon) genel şehir nüfusuna oranı %16'dır. Öte yandan; ülkede nüfus artış hızı 2011 yılından beri düşüş trendi içinde olup, 2016 yılı oranı %2,6'dır. Kadınlar toplam nüfusun %49'unu oluşturmaktadır. Ülke genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun %44'ü 0-14 yaş ve %53'ü 15-64 yaş aralığındadır. (Dünya Bankası-2018)

Dünya Bankasına göre; Nijerya'nın 2016 yılı toplam iş gücü (labour force) yaklaşık 57 milyon olup, %45'i kadındır. İşsizlik (toplam iş gücü içindeki) oranı ise %5'tir. Ancak, 15-24 yaş grubundaki işsizlik daha yüksek olup %7,7 oranındadır.

Kentleşme artmaktadır. Ancak, pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi, şehir ve kırsal alan arasında gerek alt yapı gerekse sosyal olanaklar açısından büyük uçurumlar bulunmaktadır. Örneğin, şehir nüfusunun %73'ü sağlıklı suya erişim sağlayabilirken, kırsal nüfusun %40'ı aynı olanağa sahip bulunmaktadır.

Ülkede tüketimin düşük olması üretim artışını engellemekte, bu durum ekonomik kalkınmanın yavaşlamasına neden olmaktadır. İşsizlik ülkede suç oranının yüksek olmasında rol oynayan en önemli faktörlerden birisidir.

Okuryazarlık oranı son 20 yılda artış göstermiştir. Ancak artış, erkekler arasında daha yaygındır. Erkek nüfusun okuryazarlık oranı %80 civarındadır. Bayanların okuryazarlık oranı ise %60'lar düzeyindedir. Lagos'ta okuryazarlık %90'a çıkarken, Yobe'de %25, Borno'da %27 düzeyinde kalmaktadır.

Devletin bütçeden eğitime ayırdığı pay da yıllar itibariyle gittikçe artış göstermektedir. Son 10 yılda üniversite sayısında artış görülmüştür. Nijerya'da 40 federal ve 46 eyalet statüsünde olmak üzere toplam 86 devlet üniversitesi ve 80'e yakın özel üniversite bulunmaktadır. (Yüksek Öğretim Kurumu web: <http://nuc.edu.ng>)

İdari Yapı:

Nijerya, 36 Eyalet ve bir Federal Başkent (Abuja) bölgesinden oluşan federal cumhuriyettir. 1 Ekim 1960 tarihinde İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. 1999 yılında demokrasiye geçilmiştir. 1999'da kabul edilen anayasaya göre "İkili Meclis Sistemi"ne sahip ülkede yürütmenin başı Devlet Başkanı'dır.

Nijerya, başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Yürütme yetkisi, halk tarafından doğrudan seçilen Devlet Başkanı'na verilmiştir. Hükümet, Devlet Başkanı tarafından oluşturulmaktadır. Yazılı bir kural olmasa da Nijerya'da Devlet Başkanlığı görevinin Hristiyan ve Müslümanlar arasında dönüşümlü yapıldığına dair bir anlayış söz konusudur. 2015 yılı Mart ayında yapılan seçimlerde Muhammadu Buhari Nijerya'nın Devlet Başkanı olmuştur.

Parlamento; Temsilciler Meclisi (360 üye) ve Senato (109) olmak üzere, iki ayaklıdır. Süreleri 4 yıldır.

İdari yapı üç bölümden oluşmaktadır: Federal Hükümet, Eyalet Hükümeti ve Yerel Belediyeler.

Genel Ekonomik Durum

GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2017	2018	2019	2020	2021
Reel GSYİH Büyüme (%)	0,8	1,9	2,3	2,5	2,5

GSYİH (milyar \$)	376,4	398,2	446,5	494,8	550,1
Kişi Başı GSYİH (ABD \$; satın alma gücü paritesi)	5.864	5.966	6.054	6.171	6.296
Tüketici Fiyat Enflasyonu (dönem sonu, %)	15,368	11,442	11,678	11,682	11,500
Nüfus (milyon)	190,873	195,875	200,964	206,140	211,401
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	10,381	5,334	-1,002	-0,434	-0,727

Kaynak: IMF, Ekim 2019

2009 yılında 270 milyar dolar seviyesindeki GSYİH, 2014 yılında 568 milyar dolarla zirve yapmıştır. 2015, 2016 ve 2017 yıllarında ise düşüşe geçerek sırasıyla 494 milyar dolar, 405 milyar dolar ve 376 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Milli gelirin 2018 yılında yaklaşık 409 milyar dolar, 2019 yılında ise yaklaşık 476 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir (IMF).

Dünya Bankasına göre, 2015 yılı GSYİH'sı içinde tarımın payı %21, sanayinin %18,5 ve hizmetler sektörünün payı %60'dır.

KDV oranı %5'tir. Nijerya, Afrika'nın (ECOWAS dahil) en düşük KDV oranına sahip ülkesidir. IMF, düşen petrol gelirlerini mahsuben, bütçe gelirlerinin artırılması amacıyla KDV oranının yükseltilmesini ve vergi tabanının genişletilmesini tavsiye etmektedir.

7,3 trilyon Naira olan 2017 federal kamu bütçesinin 2018 yılında 8,6 trilyon Naira (28,2 milyar dolar) olması planlanmaktadır. (Bütçe Bakanlığı: <http://www.nationalplanning.gov.ng/>). Hükümet 2017 bütçesinde öngörülen geliri sağlayamamıştır. Döviz gelirindeki azalma, ithalatın finansmanını da olumsuz etkilemektedir. 2016 yılında başlayan ekonomik durgunluk (resesyon) 2017 yılının ikinci çeyreğinin bitimi itibarıyla sonlanmıştır. 2018 yılı büyümesi ise, IMF tarafından %1,9; Dünya Bankası tarafından %2,5; Moody's tarafından %3,3 olarak tahmin edilmektedir.

Milli gelirdeki artış veya azalışta, petrol üretimi ve uluslararası piyasa fiyatlarından kaynaklanan gelir artışı (veya azalışı) etkili olmaktadır. Zira ekonomisi petrole dayanan Nijerya, toplam 37 milyar varille dünyanın 9. büyük rezervine sahip olup, 2016 yılında 14. büyük petrol üreticisi (1,4 milyon varil/gün) ve 9. büyük petrol ihracatçısı (1,7 milyon varil/gün) ülke olmuştur (OPEC).

Nijerya'nın 2017 yılındaki yaklaşık 41 milyar dolarlık ihracatının 33 milyar dolarlık (%81'lik) kısmı ham petrol (GTİP:2709); 5,7 milyar dolarlık (%14'lük) bölümü doğal gazdan (GTİP:2711) oluşmaktadır. Bahse konu iki ürün ihracatı, toplam ihracatının %95'ine denk gelmektedir. Hindistan (%19,9) en büyük ham petrol ithalatçısıdır. Diğer ülkeler ABD (%14,4), İspanya (%9,6), Hollanda (%9,3) ve Fransa'dır (%7,4).

Ancak, ülkenin en önemli petrol sahasını oluşturan Nijer Deltası'ndaki siyasi gerilim ve petrol tesislerine yönelik sabotajlar, ülkenin %100 kapasite ile petrol üretim ve ihracatını engellemektedir. Nijer Deltası bölgesi, aynı zamanda ülkenin en yoğun nüfuslu ve en fakir bölgelerinden biridir. 2005 yılında 2,3 milyon varil/gün olan petrol üretimi, petrol altyapısına yapılan saldırılar nedeniyle

2016 yılında 1,4 milyon varil/gün seviyesine kadar gerilemiştir (OPEC). İç güvenlik sorunu ve üretim azalmasına ilaveten uluslararası piyasalarda 2014 yılının ikinci yarısından beri petrol fiyatının %50-60 oranında düşük seyretmesinin de etkisiyle Nijerya'nın 2012 yılına ait 99 milyar dolar düzeyindeki ham petrolden elde edilen ihracat gelirinin 2016 yılında 27 milyar dolara düşmesine yol açmıştır. Petrol satışı, miktar bazında da düşüş içindedir. Ham petrol rafineri işleme kapasitesi toplam 446 bin varil/gündür.

Kaliteli ve ucuz maliyetli petrolünün yanında, dünyanın 9. büyük doğal gaz rezervine de (5,2 trilyon m³) sahip bulunmaktadır. Üretim miktarı 85 milyar m³, ihracatı ise 27 milyar m³'tür. Afrika'da Cezayir'den sonraki tek doğal gaz ihracatçısıdır. 2016 yılında 4,6 milyar dolarlık gaz ihracatının %17'sini İspanya, %11'ini Hindistan, %9'unu da Japonya ithal etmiştir.

Tüm bu gelişmelere rağmen, Nijerya mülkiyet edinme, inşaat izinlerinin çıkarılması, uluslararası ticaret ve vergi ödeme gibi hususlarda yaşanan sıkıntılar sebebiyle iş yapmanın zor olduğu bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Nijerya, Dünya Bankası'nın raporlarına göre iş yapmanın oldukça zor olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Dünya Bankasına göre, iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke arasında 169. sırada yer almaktadır. (Dünya Bankası 2017)

Nijerya dünyada gelir dağılımının en bozuk olduğu ilk 10 ülke arasında yer almaktadır. Güney Afrika Cumhuriyeti ve Kenya'dan sonra gelir dağılımının en kötü olduğu 3. ülkedir. Yolsuzluk Algılama Endeksinde 183 ülke arasında 143. sırada yer almıştır.

Ülkenin hane halkı başına en az harcamanın yapıldığı bölge ise Kuzey-Doğu Bölgesi'dir. Tarihsel olarak bu bölge, hayati limanlara sahip olan kıyı şeridindeki bölgelerden daha az refaha sahip olmuştur. Kişi başına gelir kuzeyde, güneye göre %50 daha azdır.

IMF'nin 2018 yılında Nijerya ekonomisiyle ilgili yayımlanan bir raporunda, Nijerya'nın artan petrol fiyatlarının ve yeni döviz tedbirlerinin yardımıyla durgunluktan çıkışı ve döviz rezervlerindeki güçlü toparlanma memnuniyetle karşılanmıştır. Döviz kurlarında bir yakınsama başlangıcı, sıkı para politikası, vergi idaresindeki iyileştirmeler ve iş (ticaret) ortamının iyileştirilmesinde önemli adımlar atılması da dahil olmak üzere Ekonomik İyileşme ve Büyüme Planının uygulanmasındaki ilerleme takdir edilmiştir. Bununla birlikte, IMF, petrol dışı, tarım dışı sektördeki büyümenin artmadığı için önemli zorlukların devam ettiğini; enflasyonun yüksek ve yapışkan kaldığını; işsizliğin arttığını ve yoksulluğun yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu açıkların giderilmesi için kapsamlı ve tutarlı politika eylemlerinin acil olarak uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

IMF, Nijerya ekonomisindeki kırılganlıkların düzeltilmesi ve yüksek kişi başı büyüme oranlarının elde edilebilmesinin kapsamlı politikaların acilen uygulanması yoluyla olacağını belirtmiştir. IMF, bu politikaların uygulanmasının artan petrol fiyatları ve yaklaşan seçimler nedeniyle geciktirilmemesinin önemini de vurgulamıştır.

IMF tarafından tavsiye edilen politikalar şunlardır:

- Büyüme dostu maliye politikasının teşvik edilmesi. Söz konusu maliye politikası şu konulara odaklanmalıdır: Petrol dışı sektörlerden gelen gelir hareketliliğini artıracak girişimler; sermaye harcamalarına öncelik; sağlam borç yönetimi; iyi hedeflenmiş ve ölçeklendirilmiş sosyal güvenlik ağı
- Enflasyonun artışını önleyecek şeffaf para politikası
- Döviz kuru piyasasındaki çarpıklıkların giderilmesi
- Bankacılık sektörünün esnekliğinin artırılması
- Enerji sektöründeki reformlar

- İyi yönetim
- İş (ticaret) yapma alanındaki iyileştirmeler

Dış Ticaret

NİJERYA’NIN DIŞ TİCARETİ

Nijerya, çoğunlukla dış ticaret fazlası veren bir ülkedir; ancak 2016 yılında 2,3 milyar dolar açık vermiştir. Gerek ihracatı, gerekse ithalatının büyüklüğü itibariyle Afrika kıtasının en önemli birkaç ülkesinden birisidir. Özellikle son 10 yılda ülkenin önemli bir ticaret fazlası verdiği görülmektedir. Bu durum genel olarak petrol ihracatı ve artan petrol fiyatlarıyla ilgilidir. 2012 yılında 143 milyar dolar olan ihracatı, 2017 yılında 41 milyar dolara düşmüş, 2018 yılında ise 53 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatı ise, 2011 yılında 64 milyar dolarla maksimum düzeye ulaşmış, ancak müteakip yıllarda düşerek 2018 yılında 36 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Nijerya’nın Dış Ticareti (Bin ABD Doları)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2009	49.937.460	33.906.282	83.843.742	16.031.178
2010	86.567.913	44.235.269	130.803.182	42.332.644
2011	125.641.031	63.971.542	189.612.573	61.669.489
2012	143.151.183	35.872.509	179.023.692	107.278.674
2013	89.482.086	44.029.048	133.511.134	45.453.038
2014	99.241.744	44.639.457	143.881.201	54.602.287
2015	48.433.351	33.830.879	82.264.230	14.602.472
2016	32.883.045	35.194.301	68.077.346	-2.311.256
2017	40.721.848	28.915.247	69.637.095	11.806.601
2018	52.913.529	36.460.226	89.373.755	16.453.303

Kaynak: Trademap

Uluslararası Ticaret Merkezinin verilerine göre Nijerya’da yıllar itibariyle değişmekle beraber ihracatın %94’ünü petrol ve doğal gaz ihracatı oluşturmaktadır. Hidrokarbon dışında en önemli ihraç kalemleri kakao; yağlı tohumlar ve meyvelerdir. Hükümet her ne kadar ihraç kalemlerini çeşitlendirmeyi amaçlamakta ise de bu konuda pek başarılı olamamıştır.

Nijerya’nın İhraç Ettiği Ürünler (Bin ABD Doları)

GTİP	Ürünler (ilk 40)	2016	2017	2018
------	------------------	------	------	------

2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	26.917.915	32.965.022	43.559.567
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	4.585.981	5.687.172	5.893.135
8904	Römorkörler ve itici gemiler	0	0	1.017.756
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	238.277	178.740	256.066
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	107.426	124.682	247.662
8908	Sökülecek gemiler, suda yüzen sökülecek diğer araçlar	0	133.816	219.882
0801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	32.460	76.108	186.290
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	59.601	149.824	169.197
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	33.586	166.959	156.604
2716	Elektrik enerjisi	114.435	103.505	111.991
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	117.588	102.356	97.053
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	57.201	171.026	75.256
7601	İşlenmemiş alüminyum	23.480	20.408	66.132
4113	Diğer hayvanların dabalama veya ara kurutmadan sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri	18.297	39.931	61.679
2523	Çimento	29.022	52.938	61.540
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	29.743	48.519	56.379
1804	Kakao yağı	54.895	44.707	46.824
0306	Kabuklu hayvanlar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya benzer işlem görmüş)	58.867	45.334	42.692
4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çıkıl (chicle) vb. tabii sakızlar	37.689	55.366	41.807
7801	İşlenmemiş kurşun	22.805	23.191	40.968
1902	Makarnalar ve kuskus	24.228	23.138	25.395
4112	Koyun veya kuzuların dabalama veya ara kurutmadan sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri	16.751	19.871	23.240
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	2.901	4.488	22.233
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	0	0	19.311
8905	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	0	8.243	19.073
1201	Soya fasulyesi	1.240	25.716	16.754
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	9.040	12.295	15.238
6704	İnsan saçından, hayvan kıllarından veya dokumaya elverişli diğer maddelerden	10.207	12.676	14.100

	peruk, sakal, kaşlar, kirpikler, perçemler			
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	0	0	13.791
1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	70	66	13.255
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	14.509	12.880	13.168
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	2.895	6.212	11.938
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	930	391	11.872
0910	Zencefil, safran, zerdeçal, kekik, defne yaprakları, köri ve diğer baharat	9.240	7.762	11.006
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	0	111.447	10.835
2607	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	2.116	1.547	9.986
2303	Nişastacılık, şeker pancarı, şeker ve içki sanayinin artık ve posaları	0	0	9.113
1803	Kakao hamuru	1.208	7.921	8.706
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	0	8.915	8.368
4106	Diğer hayvanların dabalılanmış veya crust (ara kurutmalı) post ve derileri	12.006	8.111	8.254
	GENEL TOPLAM	32.883.045	40.721.848	52.913.529

Kaynak: Trade Map

Nijerya'nın Ülkeler İtibariyle İhracatı (Bin ABD Doları)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	Genel Toplam	32.883.045	40.721.848	52.913.529
1	Hindistan	5.966.071	7.299.863	8.400.689
2	Hollanda	2.463.855	3.428.078	5.688.196
3	İspanya	3.078.450	4.077.222	5.356.860
4	Fransa	2.034.255	3.127.220	4.190.752
5	Güney Afrika Cum.	1.800.925	1.833.918	3.375.663
6	ABD	4.005.271	5.177.276	3.218.998
7	Endonezya	1.237.097	1.340.865	2.211.582

8	İsveç	590.458	860.481	2.015.354
9	Birleşik Krallık	1.180.372	1.074.837	1.928.675
10	Brezilya	877.370	565.204	1.709.019
11	İtalya	691.968	931.490	1.601.133
12	Kanada	989.588	1.378.284	1.477.387
13	Fildişi Sahili	807.201	632.491	1.145.073
14	Almanya	565.394	614.789	1.117.659
15	Togo	166.940	997.463	936.525
...	...	...	...	...
21	Türkiye	214.823	416.769	479.625

Kaynak: Trade Map

Nijerya'nın ihracattaki en önemli pazarları Hindistan, Hollanda, İspanya, Fransa ve Güney Afrika Cum.'dir. Ülkemiz ise Nijerya'nın ihracatında 21. sırada yer almaktadır.

Nijerya'nın İthal Ettiği Ürünler (Bin ABD Doları)

GTİP	Ürünler (ilk 40)	2016	2017	2018
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	9.658.020	7.986.820	10.589.965
8905	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	182.193	32.346	3.321.205
1001	Buğday ve mahlut	1.114.975	1.240.606	1.152.184
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	660.827	669.651	1.030.026
8711	Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	316.277	276.129	594.411
0303	Balıklar (dondurulmuş)	447.452	533.722	543.918
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	563.343	334.396	472.458
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	732.835	541.173	446.363
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	432.790	308.572	388.438
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik $\geq$ 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	239.060	230.635	364.594

8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	432.675	439.186	351.143
8502	Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik konvertörleri	362.833	243.647	332.578
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	188.547	311.131	325.619
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	297.977	269.622	315.471
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	195.822	233.546	287.502
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	379.833	328.383	286.250
0402	Süt, krema (konsantre edilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler)	343.501	391.398	279.327
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialisterler, vb. (ilk şekilde)	189.564	190.461	275.033
1901	Malt hülasesi; un, nişasta ve malt esaslı müstahzarlar	229.433	239.732	262.072
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	279.277	214.936	258.434
4802	Sıvanmamış kağıt ve karton ve her boyutta perfore edilmemiş delikli kart ve delikli şerit kağıt	224.722	246.568	243.072
8422	Bulaşık, şişe vb yıkama ve kurutma makinaları, şişe, kutu çuval vb doldurma, etiketleme makinaları, ambalaj vb makinalar	118.664	146.673	242.760
3302	Sanayide ve içecek imalinde hammadde veya koku verici maddeler ve karışımlar	362.150	249.428	232.494
8477	Kauçuk veya plastiğin işlenmesine veya kauçuk veya plastikten eşyanın imaline mahsus diğer makina ve cihazlar	98.270	114.826	229.914
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	67.030	96.030	221.851
8706	Karayolu taşıtları için motorla donatılmış şasiler	75.744	180.920	209.222
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	119.136	120.637	197.340
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	165.881	159.209	189.313
8421	Santrifüjler; sıvıların veya gazların filtre edilmesine veya arıtılmasına mahsus makina ve cihazlar	185.350	158.594	183.663
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	348.541	217.911	183.606
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	226.283	182.006	181.571
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	150.519	127.979	180.096

9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	54.232	54.823	176.081
8452	Dikiş makinaları, dikiş makinaları için imal edilmiş mobilya, tabla ve mahfazalar ve dikiş makinalarının iğneleri	93.949	78.449	163.890
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	98.660	83.108	149.756
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	336.089	220.799	139.797
8464	Taş, seramik, beton, asbestli çimento vb mineral maddeleri işlemeye veya camı soğuk olarak işlemeye mahsus makinalar	237.916	95.063	134.017
8438	Yiyecek ve içeceklerin sınai amaçlarla hazırlanması veya imaline mahsus makina ve cihazlar	87.425	106.356	133.567
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	115.249	92.074	132.867
8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar)	87.601	94.000	129.550
	GENEL TOPLAM	35.194.301	28.915.247	36.460.226

Kaynak: Trademap

Nijerya'nın ithalatındaki başlıca ürünler; petrol yağları, buğday, otomobiller, motosikletler, dondurulmuş balıklar, şeker, telefonlar ve ilaçlardır.

Nijerya'da son yıllarda 8-10 yaşında kullanılmış araçların ithalatında artışlar yaşanmaktadır. En çok ikinci el araba ABD'den ithal edilmektedir. Ayrıca, özellikle ABD'den ithal edilen traktör ithalatlarının da önemli bir kısmını ikinci el traktörler oluşturmaktadır. Nijerya'da, önümüzdeki yıllarda otomotiv yedek parça ithalatında önemli artışlar olması beklenmektedir.

Nijerya'nın Ülkeler İtibariyle İthalatı (Bin ABD Doları)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018
	Genel Toplam	35.194.301	28.915.247	36.460.226
1	Çin	6.984.492	5.358.295	7.076.767
2	Hollanda	4.116.212	2.696.232	4.159.007
3	Güney Kore	386.132	581.531	3.945.639
4	Belçika	4.039.448	3.744.594	3.083.338
5	ABD	2.848.024	2.291.459	2.678.076
6	Hindistan	1.818.269	1.400.306	1.907.305

7	Fransa	1.392.092	1.054.472	1.047.719
8	Almanya	1.069.904	1.169.389	990.668
9	Birleşik Krallık	1.504.545	1.107.725	920.503
10	Rusya Federasyonu	408.790	634.908	861.455
11	İtalya	509.627	895.425	667.119
12	Brezilya	972.934	743.144	656.019
13	İspanya	593.690	522.343	653.621
14	Letonya	453.662	487.801	563.305
15	Malezya	386.122	233.441	490.299
...	...	...	...	...
22	Türkiye	230.976	245.543	310.680

Kaynak: Trademap

Nijerya'nın ithalatında en büyük tedarikçiler, Çin, Hollanda, Güney Kore, Belçika ve ABD'dir. Nijerya'nın ithalatında ülkemiz ise 22. sırada yer almaktadır.

Türkiye ile Ticaret

TÜRKİYE-NİJERYA TİCARETİ

Son 10 yılda Nijerya'ya gerçekleştirilen ihracatımız artışlı azalışlı dalgalı bir seyir izlemektedir. 2018 yılında ülkeye olan ihracatımız 346 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye-Nijerya Dış Ticaret Değerleri (1.000 ABD Doları)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2009	257.481	146.863	404.344	110.618
2010	250.602	220.546	471.148	30.056
2011	393.837	365.549	759.386	28.288
2012	438.767	113.175	551.942	325.592
2013	412.666	149.383	562.049	263.283
2014	439.829	134.415	574.244	305.414
2015	313.984	189.985	503.969	123.999

2016	241.604	157.814	399.418	83.790
2017	335.424	156.286	491.710	179.138
2018	346.286	143.432	489.718	202.854

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Nijerya'ya İhracatı (1.000 ABD Doları)

GTİP	Ürünler (ilk 10 ürün)	2016	2017	2018
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	18.659	20.573	24.435
2520	Alçı taşı, anhidrit ve alçılar	12.531	17.242	16.750
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	5.135	7.908	14.754
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	607	3.715	11.393
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	6.861	9.196	10.916
1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktöz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	8.933	12.113	10.031
3906	Akrilik polimerleri (ilk şekillerde)	6.338	7.643	9.690
1108	Niştastalar ve inülin	6.871	13.739	9.086
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	1.932	2.052	7.423
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	2.007	5.140	7.249
	GENEL TOPLAM	241.604	335.424	346.286

Kaynak: TÜİK

2018 yılında Nijerya'ya gerçekleşen yaklaşık 346 milyon dolarlık ihracatımızın ilk sıralarında, Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı; alçılar; kablolar ve demir veya alaşımsız çelikten profiller yer almıştır.

Türkiye'nin Nijerya'dan İthalatı (1.000 ABD Doları)

GTİP	Ürünler (ilk 5 ürün)	2016	2017	2018
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	126.847	112.657	101.464
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	17.020	17.719	21.154
4402	Odun kömürü	3.761	4.834	5.565
4105	Koyun ve kuzuların dabaklanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	4.133	5.470	4.289
7005	Float cam ve yüzeyi taşlanmış veya parlatılmış cam (plakalar halinde)	0	0	2.461
	GENEL TOPLAM	157.814	156.286	143.432

Kaynak: TÜİK

Nijerya'dan ithalatımızda yağlı tohumlar ve meyveler grubu ve petrol gazları ve hidrokarbonlar önde gelmektedir.

Pazar ile İlgili Bilgiler

ALTYAPI

Nijerya'nın fiziki altyapısı genel görünüm itibariyle oldukça sınırlı düzeydedir. Ulaşım, enerji ve iletişim hizmetleri yetersizdir. Bu durum ekonominin gelişimini engellemiştir. Geçmiş hükümetler altyapı çalışmaları için bütçeden önemli miktarlarda kaynak ayırmış olmalarına rağmen teknolojik yetersizlikler, plansızlık ve yönetim yetersizliği gibi nedenlerden dolayı büyük bir başarı sağlanamamıştır.

Ulaştırma Altyapısı: Nijerya'da ürünlerin dağıtımında karayolları önemli bir yer tutmakla birlikte, karayolu ağının durumu kötü durumdadır. Toplam 200 bin km'lik yol ağının yaklaşık yarısı oldukça kötü durumdadır.

Ülkede demiryolları ihmal edilmiş olup, 3.500 km'lik bir hatta sahiptir. 1964 yılından beri demiryolu ağında önemli bir gelişme kaydedilmemiştir. 2006 yılında, 25 yıllık bir modernizasyon planı yapılmış ve China Civil Engineering Constructon Corporation ile modernizasyon planı çerçevesinde 8,3 milyar \$'lık bir kontrat imzalanmış; ancak önemli bir ilerleme kaydedilememiştir. (Nijerya Demiryolu İdaresi: <http://nrc.gov.ng/>)

Limanlar 1970'lerdeki ithalat artışı ile beraber önemli ölçüde genişletilmiştir. Fakat bakım eksikliği nedeniyle çoğu liman teçhizatı çalışmamakta, yükleme/boşaltmada otomasyon yetersiz kalmakta ve gecikmeler olmaktadır. Önemli deniz limanları Lagos, Warri, Harcourt ve Calabar'dır.

Ülkenin en büyük şehri olan Lagos, Nijerya'nın ticaret ve finansal merkezi olup, aynı zamanda Kahire'den sonra tüm Afrika kıtasındaki en büyük ikinci liman şehridir. Port Harcourt ve Calabar diğer önemli limanlarıdır. Nakliyeciler açısından dok ücretleri dünyadaki en yüksek ücretler

arasında yer almaktadır. Nijerya'nın beş havaalanı (Lagos, Abuja, Harcourt, Kano ve Enugu) uluslararası uçuş kabul etmektedir.

Petrol ve gaz ihracatı çok uluslu şirketlerce işletilen kıyıdaki terminallerden yapılmaktadır. Bonny terminali Shell tarafından, Qua Iboe terminali Exxon-Mobil tarafından, Brass terminali Agip tarafından işletilmekte olup, diğer terminallerden daha verimlidir.

Ülkede 5 uluslararası (Lagos, Abuja, Harcourt, Kano ve Enugu) ve 16 yerel olmak üzere toplam 21 havalimanı vardır. Uluslararası havalimanları işletme ve güvenlik açısından dünyada iyi bir imaja sahip değildir. Yerel havaalanları oldukça geri düzeydedir. Yerel hatların 1990'larda liberalizasyonu ile birlikte özel taşımacılık şirketlerinin sayısı artmış ve devlete ait havayolu Nijerya Havayolları 2004 yılında iflas etmiştir. (Federal Havacılık İdaresi: <http://www.faan.gov.ng/>)

Haberleşme: Nijerya'nın petrol dışı büyümesi özellikle hizmetler sektöründeki gelişmeden kaynaklanmaktadır. Dünyanın en hızlı büyüyen telekomünikasyon piyasalarından birine sahip olan Nijerya, büyük GSM operatörlerinin birçoğunun Batı Afrika bölge merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. Hükümet bu alanda altyapıyı geliştirmeye yönelik önemli adımlar atmaktadır. Ayrıca, Afrika'nın en kalabalık ülkesi olan Nijerya bu açıdan büyük bir pazar olarak görülmektedir. Telekomünikasyon sektöründe yapılmış olan yatırımların 2/3'ünden fazlası yabancı yatırımlardır.

2017 yılı Aralık ayı sonu itibarıyla kullanımda olan cep telefonu sayısı yaklaşık 145 milyon, ayrıca, internet kullanıcı sayısı yaklaşık 99 milyondur. (Nijerya Devlet İstatistik- <http://nigerianstat.gov.ng/>)

Elektrik: Elektrik kesintileri ciddi sorundur. Nijerya'da kurulu elektrik üretim kapasitesi 5.500 MW civarında olup, hükümet bu üretimi 2019 yılı itibarıyla 10.500 MW'a yükseltmeyi amaçlamaktadır ve bu amaçla 10 milyar doların üzerinde bir meblağın enerji sektörüne yatırılması planlanmaktadır.

Ancak, gerek doğal gaz üretim santrallerine gerekse elektrik santrallerine giden doğal gaz borularına yapılan sabotajlar (2016 Mayıs ayında üretimin 1.400MW'a kadar düşmesine yol açmıştır), döviz darlığından dolayı alternatif yakıtın pahalı olması ve özel sektör işletmecilerin santral kapasitelerini genişletmesini zorlaştıran finansal yetersizlikler, dağıtım hatlarının eskiliği (%40 kayba yol açıyor), ödenmeyen elektrik faturalar gibi olumsuz etkenler elektrik üretiminin azalmasına yol açmaktadır. Kırsal kesimde elektriği olmayan yerler yaygındır.

Hükümetin gelecek dönem hedefleri mevcut santrallere ilaveten, solar, rüzgar ve hidro santraller kurulması suretiyle kurulu elektrik arzını artırabilmektir. Ayrıca, ülkede kömür üretimini artırma ve kömürü enerji üretiminde daha fazla değerlendirme konusu da hükümetlerce üzerinde durulan önemli bir husustur. Nijerya'da enerjinin kaçak olarak kullanılması da oldukça yaygın olup, enerji hırsızlığı ülkede giderilmesi gereken önemli sorunlar arasında bulunmaktadır.(Nijerya Elektrik İdaresi: <http://www.nercng.org>)

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

PIYASA HAKKINDA BİLGİ VE TAVSİYELER

- Ülke nüfusunun yüksek oluşu ve önemli miktarda ve süreklilik arz eden bir petrol (ve doğal gaz) gelirinin bulunması, Nijerya'nın uluslararası alandaki önemini artırmakta ve batılı ülkelerce (olumlu konjunktürde) yatırım yapılabilecek ülkeler arasında gösterilmektedir.
- Nijerya, sadece kendi iç pazarı açısından değil, aynı zamanda ECOWAS'a üye ülkelerin pazarlarına giriş için de önem taşımaktadır.
- Yabancıların konaklama ihtiyaçlarının yeterince karşılanamadığı Nijerya'da önemli ölçüde otel yatırımlarına ihtiyaç duyulmakta olup, bu alanda yatırımcılarımız açısından önemli bir potansiyel olduğu düşünülmektedir.
- Ticarete dolandırıcılığın (sahte firma talepleri vb) yaşandığı ülkelere birisi olan Nijerya'da, dolandırıcılığa karşı dikkatli olunması ve iş görüşmeleri ve ziyaret öncesinde Nijerya'daki (Abuja) Büyükelçiliğimiz ve Ticaret Müşavirliğimizle (abuja@ekonomi.gov.tr) yakın temasta olunmasında fayda görülmektedir. Öte yandan, Lagos'ta diplomatik temsilciliğimiz bulunmamaktadır.

Ayrıca, Nijerya'nın ticaret merkezi konumundaki Lagos Ticaret ve Sanayi Odası (www.lagoschamber.com) ile de, bu şehirden gelecek firma (ürün) taleplerinin doğruluğunun teyidi hakkında bilgi alma amaçlı temasa geçilebileceği değerlendirilmektedir. Bahse konu Odaya üye olan yerel firmaların listesi de aynı web sayfa da (<http://lagoschamber.com/members-directory/>) yer almaktadır.

Benzer şekilde Abuja Ticaret ve Sanayi Odası da (<http://www.accinigeria.com/>) ticari bağlantılar ve üye firmalar konusunda iletişim kurulabilecek diğer bir meslek kuruluşudur.

Global, bölgesel ve iç ekonomik, siyasi ve güvenlik sorunlarından kaynaklanan ekonomik gelir daralmasından dolayı, piyasada yaşanan döviz sıkıntısı ve özel sektörün yurtdışına döviz transferindeki zorlukların da ihracat bağlantıları sırasında göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus olduğu değerlendirilmektedir.

- Nijerya'da düzenlenecek uluslararası veya Türk İhraç Ürünleri Fuarlarına katılımın pazara giriş stratejisi açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Ülkedeki fuar bilgileri [Ekonomi Bakanlığının web sayfasında](#) yayınlanmaktadır.
- Nijerya tarafından Türk vatandaşlarına vize uygulaması söz konusudur.
- Döviz kuru, merkez bankası resmi kuruna (1 Dolar: 305 Naira) göre, piyasada (sokakta) 100-150 Naira daha pahalıya bozdurulabilmektedir. Piyasadaki döviz darlığı karaborsa oluşmasına yol açmıştır.
- THY'nin ticaret merkezi konumundaki Lagos'a haftanın her günü ve başkent Abuja'ya altı gün uçak seferleri bulunmaktadır. (www.thy.com)

Sağlık

Nijerya'daki sağlık hizmetleri yetersizdir. Teşhis ve tedavi ekipmanı genellikle bakımsız olup, çoğu ilacı temin etmek mümkün değildir. Taklit ilaç kullanımı yaygındır. Yerel eczanelerde ve marketlerde satılan taklit ilaçları gerçeğinden ayırt etmek çok zordur.

Nijerya'da iyi yetişmiş çok sayıda doktor bulunmasına rağmen, yardımcı kadro iyi eğitim görmemiştir. Hastaneler fiziksel olarak düşük standarttır ve verdikleri sağlık hizmetleri için genel olarak peşin ödeme talep etmektedir. Nijerya'ya gitmek isteyenlerin ülkede yaygın ve salgın hastalıklar hakkında bilgi edinip, gerekli aşıları yaptırdıktan sonra ülkeye seyahat etmeleri gerekmektedir.

Sıtma, verem, çocuk felci, sarılık, HIV/AIDS gibi hastalıklar ülke genelinde yaygın olup, ülkeye seyahat edeceklerin sarıhumma aşısını yaptırmış olmaları gerekmektedir.

Güvenlik

Ülkenin değişik bölgelerinde etnik ve dini nedenler başta olmak üzere, toplumsal huzursuzluk ve şiddete dayalı olaylar meydana gelebilmektedir. En çok petrol üretilen bölge olmasına rağmen, Nijer-Delta bölgesinde terör ve adi suç eylemleri ve kabileler arası çatışmalar yaygındır.

Nijerya'nın genelinde adi suç çetelerinin hırsızlık ve soygun (adam kaçırma) eylemleri olasılık dâhilindedir. Yabancıların tek başına özellikle akşam saatlerinde belirli bölgelerde dolaşmamaları tavsiye edilmektedir.

ETİYOPYA ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER.....	4
2. GENEL EKONOMİK DURUM	7
3. DIŞ TİCARET	10
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	13
5. TÜRKİYE ile TİCARET	15
EKLER:	17

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Nüfus	108,1 milyon (2020 tahmini, IMF)
Resmi Adı	Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Dil	Amharikçe, Oromo, Tigrinya, Somalice, İngilizce
Din	Hıristiyanlık % 45 , İslamiyet %50, Yerel inançlar %5
Başkent	Addis Ababa
Yüzölçümü	1.104.300 km ²
Başlıca Şehirler	Addis Ababa (2,763,500) , Afar (1,188,000), Dire Dawa (252,279), Mekele (215,546) Nazret (176,800), Gondar (147,900), Bahir Dar(168,899)
Etnik Yapı	Oromo %40, Amhara ve Tigre %32, Sidamo %9, Shankella %6, Somali %6, Afar %4, Diğer %3
Döviz Kuru	1 ABD Doları = 35,20 Birr (10 Temmuz 2020)
Uluslararası Telefon Kodu	+251

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Country Report, CIA Fact Book, IMF

Tarihi, Siyasi ve İdari Durum

tiyopya Afrika Kıtasında 3000 yıllık en eski medeniyete sahip olup, tarihte hiç bir zaman sömürge olmamış bir doğu Afrika ülkesidir. Etiyopya'nın M.Ö. 1237 yılında kurulduğu tarihçilerce iddia edilmektedir. Bugünkü anlamda M.Ö. 8. yüzyılda Etiyopya üzerinde kurulan ilk devlet Diamat Krallığıdır. Bu krallığın M.Ö. 1. yüzyılda çökmesiyle yerine Aksum Krallığı kurulmuştur. Bugünkü Etiyopya 1955 yılında kabul edilen Anayasa ile Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti adını almıştır.

1934-41 dönemindeki İtalyan işgali hariç tutulursa Afrika ülkeleri içinde sömürgeci yönetim altında idare edilmeyen tek ülke Etiyopya'dır ve uzun bir süre monarşi ile yönetilmiştir. 1974 yılında askeri cunta, the Derg, 1930 yılından beri hüküm süren İmparator Haile Salassie'yi tahtından indirerek sosyalist bir devlet kurmuştur. Kanlı darbeler, isyanlar, uzun süren kuraklık yılları ve toplu iltica sorunlarının var olduğu Etiyopya'da, 1991 yılında isyancı güçlerin Etiyopya Halkın Devrimci Demokratik Cephesi (Etiyopyan People's Revolutionary Democratic Front -EPRDF) altında bir koalisyon kurmaları ile bu rejim de devrilmiştir. Askeri cuntanın devrilmesi ile politik ve ekonomik açıdan istikrarlı bir döneme girilmiş ve ülke Afrika'nın en istikrarlı ülkelerinden birisi haline gelmiştir. Ülkede Anayasa 1994 yılında yürürlüğe konmuş olup, ülkede çok partili parlamenter bir idari yapı söz konusudur. Anayasaya göre meclis iki bölümden oluşmaktadır: Tüm ülkeyi temsil eden federal milletvekilleri ve bölgelerini temsil eden federe milletvekilleri. Federal milletvekilleri federe milletvekillerine göre daha fazla yetkiye sahiptirler.

Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti 9 federal bölgeye ve iki büyükşehir şehir (Addis Ababa ve Dire Dawa) idaresine ayrılmıştır. Gerek nüfus ve gerekse ekonomik açıdan en önemli bölgeler Oromiya ve Amhara'dır. Büyükşehirler ise Addis Ababa ve Dire Dawa'dır. Geçmiş yıllardaki deneyimler göz önüne alınarak idari yetkiler ciddi ölçülerde bölgelere ve iki büyükşehirde de il yönetimlerine bırakılmıştır.

Yaklaşık 100 milyonluk nüfusu ile Etiyopya Nijerya'dan sonra Afrika'nın en kalabalık ikinci ülkesi konumundadır. Etiyopya gittikçe artış göstermesine rağmen kişi başına düşen geliriyle UNDP'nin en yoksul ülkeleri arasında yer almaktadır. Etiyopya ekonomisi, limanlara olan uzaklığı, doğal kaynaklarının ve altyapısının yetersizliği, kuraklık ve Eritre ile yaşadığı anlaşmazlıklardan dolayı yeterli gelişme gösterememiştir. 1991 yılına kadar Etiyopya'nın bir parçası olan Eritre ile Mayıs 1998 ile Aralık 2000 arasında sürekli çatışmalar söz konusu olmuştur. Aralık 2002'de Eritre ile Barış Anlaşması imzalanmış olmasına rağmen durum hassasiyetini korumaya devam etmekte ve özellikle var olan sınır probleminin kısa vadede çözümü de mümkün görülmemektedir. Diğer taraftan Etiyopya zayıf durumda olan Somali'deki geçici federal hükümete yardım etmek amacıyla 2006 yılında bu ülkeye müdahalede bulunmuş, Afrika Birliği Barış Gücünün bölgeye intikalinin gecikmesi nedeniyle Etiyopya birlikleri planlanandan daha uzun süre Somali'de kalmıştır

Nüfus-Etnik Yapı

Etiyopya Afrika'nın en fazla nüfusa sahip ülkelerinden birisidir. 2005 yılında 69,1 milyon olarak gerçekleşen nüfus, 2010 yılında 83 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında 92,7 milyon olan Etiyopya'nın nüfusu 2019 yılı itibariyle tahminen 95,6 milyona ulaşmıştır. Etiyopya'da yıllık nüfus artış hızı %3'ün üzerinde olup, nüfusun % 80'i kırsal bölgelerde, kalan %20'i ise şehir ve ilçelerde yaşamaktadır. Son 15-20 yıl içerisinde yüz binlerce Etiyopyalı ABD'ye göç etmiş ve özellikle Los Angeles ve Washington DC'ye yerleştirilmişlerdir. Önemli bir Etiyopyalı nüfus da Avrupa Birliği ülkelerinde yaşamaktadır. Etiyopya oldukça genç bir nüfusa sahip olup, toplam nüfusun %46,1'i 15 yaşın altında, %51,2'si 15-64 yaş arasında olup, 65 yaş ve üzerindeki nüfus ise sadece %2,7'dir. Ortalama ömür 55,4 yıl olup, bu rakam erkeklerde 52,9 yıl, kadınlarda ise 57,9 yıldır. Federal anayasaya göre Etiyopya, etnik kökenlerine bağlı olarak eyaletlere bölünmüş ise de, hiç bir eyalet etnik köken açısından tam homojen bir yapıya sahip değildir. Hatta bazı eyaletlerde çok farklı etnik kökenli insanlar bir arada bulunmaktadır. Etiyopya'da 64 farklı etnik grup bulunmakta olup, en büyük etnik grup Oromo'dur. Ülke nüfusunun %40'ı Oromo kabilesine aittir. Diğer etnik gruplar ise Amhara %25, Sidama %9, Tigre %7, Somali %6, Wolaita %4, Afar %4, Gurage %2 ve diğerleri %3'dür. Oromolar çoğunlukla orta ve güney kesimlerde yerleşik iken, Amhara ve Tigreler ülkenin kuzey bölümünde, Sidamalar kuzeybatıda, Somaliler güneydoğuda, Afarlar ise çoğunlukla kuzeydoğuda yerleşiktirler.

Etiyopya'da nüfusun %45'i Hıristiyan, %50'si Müslüman ve geri kalan %5'lik kesim ise yerel inanışlara sahiptir. Hıristiyanların %85'i Ortodoks, %10'u ise Protestan, %5'i de Katoliktir. Müslümanların ise hemen hemen tamamı sunni Müslümandır.

Eğitim

Etiyopya eğitimi nşfus oranının oldukça dşşşk olduğu bir şlkedir. şlkede zorunlu eğitim bulunmamakta, bu yşzden okur yazarlık oranı da son derece dşşşk kalmaktadır. Ancak, son yıllarda şlkede eğitime önem verilmeye başlanmış, şlkenin gelişme plan ve programlarında eğitim öncelikli konular arasında yer almaya başlamıştır. Bugşn ilkokul çağındaki çocukların %70'i, orta dşzeyde ise %40'ı eğitime devam etmektedir. Lise dşzeyinde eğitime devam etme oranı ise %25 civarındadır. şlkede okur yazarlık oranı ortalama %45 olup, bu oran erkeklerde %50, kadınlarda ise %40'dır. Okur yazarlık oranı şehirlerde %75 civarında iken, kırsal kesimde %25 civarındadır. şlkede üniversite mezunlarının sayısı gittikçe artmakta ise de, üniversite mezunu sayısı oldukça dşşşktşr.

Coğrafik Yapı

Etiyopya yaklaşık 1.1 milyon kilometre karelik bir yşzölşme sahiptir. Kuzeyinde Eritre, Cibuti ve doğusunda Somali bulunurken, batıda Sudan ve gşneyde Kenya ile komşuluğu bulunmaktadır. Etiyopya'nın denize sınırı yoktur. Dağlık bölgeler şlkenin kuzey kesimlerinde yer almaktadır. 4500 metre yşkseklie sahip Ras Dashen, Semien Dağlarında bulunmaktadır.

Etiyopya yşkseklie 2000 ve 3000 metreler arasında değişen yşksek bir platoya sahiptir. şlkenin kuzey doğusundan başlayan ve merkezden gşneybatıya doğru genişleyen Rift Vadisi şlkeyi iki blşme ayırmaktadır. Rift Vadisinin gşney ve gşneybatısında çok sayıda gl bulunmaktadır. Etiyopya'da Abay olarak bilinen Nil Nehri şlkeyi kuzeybatıdan girerek yaklaşık 800 km.lik bir yol katetmektedir. Etiyopya'daki en uzun iki nehir gşneydoğu istikametinde akan ve yşksek bölgelerden dşşşk rakımlı bölgelere doğru ilerleyen Awash ve Wabishebelle nehirleridir. şlkede yaklaşık 3 milyar MW hidroelektrik şretimini mşmkşn kılan irili ufaklı çok sayıda nehir bulunmaktadır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2016	2017	2018	2019	2020	2024
Kalkınma Hızı %	8.000	10.148	7.705	7.723	7.467	7.004
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Birr	1,541.277	1,806.656	2,202.373	2,640.045	3,085.797	5,618.857
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Dolar	70.886	75.745	80.279	90.968	99.371	138.040
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Dolar, Satın Alma Gücü Paritesine Göre	177.602	199.344	219.545	240.705	264.080	375.989
Kişi Başına GSYİH, Dolar	777.294	817.490	852.774	951.103	1,022.601	1,333.144
Kişi Başına GSYİH, Satın Alma Gücü Paritesine Göre, Dolar	1,947.471	2,151.456	2,332.157	2,516.666	2,717.579	3,631.174
Toplam Yatırımların GSYİH'daki Payı,(%)	37.999	39.000	39.054	37.546	37.602	35.435
Ortalama Yıllık Enflasyon %	6.628	10.689	13.815	9.271	8.000	8.000
Nüfus, Milyon Kişi	91.196	92.656	94.138	95.644	97.175	103.545
Kamu Gelirlerinin GSYİH'ya Oranı, %	15.884	14.957	13.057	13.744	13.081	13.656
Kamu Harcamalarının GSYİH'ya Oranı, %	18.225	18.247	16.083	16.753	16.107	16.190
Genel Bütçe Dengesi, Milyar Dolar	-6.574	-6.551	-5.253	-5.503	-5.367	-4.658
Bütçe Dengesinin GSYİH'ya Oranı, %	-9.274	-8.648	-6.543	-6.050	-5.401	-3.374

Kaynak:IMF

Ekonomik Durum

Dünyanın ve Afrika'nın en fakir ülkelerinden birisi olan Etiyopya'da 1990'lı yılların başından itibaren serbest pazar ekonomisine dayalı stratejiler izlenmeye başlanmış ve yapısal reformların uygulanmasına öncelik verilmiştir. Bu çerçevede, iç fiyatların yeniden düzenlenmesi, dış ticaretin liberalizasyonu, devlet işletmelerinin özelleştirilmesi ve iç ve dış özel yatırımların desteklenmesi hükümetlerin öncelikli hedefleri arasında yer almıştır.

Hükümet yollar, elektrik santralleri ve telekomünikasyon gibi ülkenin altyapısını geliştirmek amacıyla yoğun bir yatırım sürecine girmiştir. Bunun yanı sıra, hükümet kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi programını da yürürlüğe koymuştur. Özelleştirme süreci her ne kadar yavaş olsa da son on yıl içerisinde bir çok küçük ve orta ölçekli kamu iktisadi kuruluşu özelleştirilmiştir.

Hükümet elektrik santralleri ve telekomünikasyon gibi sektörlerde yabancı yatırımların ülkeye çekmeye çalışmaktadır. Etiyopya'da tarım sektörü, tekstil ve deri gibi tarıma dayalı sanayilerde ve turizm sektörünün gelişiminde de yabancı sermayeye büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Yabancı ve yerli özel sektör yatırımlarını teşvik etmek amacıyla, 1992 yılında Yatırım

Kanunu (Investment Code) çıkarılmış ve bu güne kadar bu kanunda bir kaç kez değişiklik yapılmıştır.

Etyopya'da 2010 yılının Ağustos ayında 2010-2015 dönemini içeren beş yıllık kalkınma planı yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan Etiyopya'da sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve yoksulluğun giderilmesi için önemli tedbirleri içermektedir. Bu kalkınma planından önce 2006-2010 döneminde yürütülen gelişme ve değişim planı (GAP) da son kalkınma planının uygulanmasında esas teşkil etmiştir. Söz konusu planlarda tarım, sanayi ve altyapı öncelikli konuları teşkil etmekte olup, ülkedeki yaşam standartlarının yükseltilerek yoksulluğun giderilmesinin hizmetler sektöründen ziyade özellikle bu sektörlere önem verilerek sağlanabileceği hususu benimsenmiştir.

Plan hedefleri doğrultusunda tarım sektöründe yeni arazilerin tarıma açılması, girdi kullanımının artırılması, alt yapının iyileştirilmesi ve elde edilen üretimin daha iyi koşullarda pazarlanmasının teşvik edilmesi yoluna gidilmiştir. Özellikle ülke ekonomisine büyük katkı sağlayan hububat, kahve ve çay gibi ürünlerin üretimlerinin artırılması için büyük çaba gösterilmiştir

Etiyopya'da GSYİH 2017 yılı itibariyle 75,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiş, 2018 yılında ise 80,3 milyar dolara yükseldiği tahmin edilmektedir.. 2020 yılı GSYİH tahminleri ise 99,4 milyar dolardır. Etiyopya'nın kalkınma hızı ise 2017 yılında %10,1 ile oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiş, 2018 yılında %7,7 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.. 2020 yılı kalkınma hızı tahminleri ise %7,5 civarındadır.

Ekonomik Performans

Etiyopyadaki son ekonomik veriler ülke ekonomisinin global ekonomik krizin olumsuz etkilerinden kurtulmaya başladığını göstermektedir. Global resesyon Etiyopya'nın hem ihracatını hem de yatırımlarını olumsuz etkilemiştir. Tarım sektöründe son yaşanan gelişmeler ümit verici olup, olumsuz iklim koşullarına rağmen ekilen arazilerdeki ve gübre kullanımındaki artış, son yıllarda tarımsal üretimin beklenenden yüksek gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ülkede enerji üretimi ise son yıllarda faaliyete geçen üç hidroelektrik santrali sayesinde ikiye katlanarak 2 milyar megawata yükselmiştir. Bu santrallerin tam kapasite ile çalışması durumunda enerji üretiminin %50 artış göstereceği belirtilmektedir.

Etiyopya'da önümüzdeki yıllarda GSYİH'nın hızlanarak artması beklenmektedir. Tarım sektöründe ve tarıma dayalı sanayi sektörlerindeki gelişmeler genel ekonomiyi olumlu yönde etkileyecektir. Etiyopya'da kullanılabilir enerji üretiminin artması ve pazarlama altyapısının gittikçe iyileşmesi neticesinde ülkede daha fazla üretici pazar için üretim yapmaya başlamış olup, bu sayının önümüzdeki yıllarda da gittikçe artış göstermesi beklenmektedir.

Gerçekleştirilen kurumsal reformlar, yeni düzenlemeler ve altyapının giderek iyileşmesi Etiyopya'daki ticari faaliyetleri de daha kolay ve daha ucuz hale gelmeye başlamıştır. Ancak, gerek altyapı ve gerekse mevzuat açısından halen ülkede yapılması gereken bir çok eksiklik söz konusudur

Ülkede enflasyon giderek azalma göstermiş olup, 2014 yılında %7,4'e gerilemiştir. 2015 yılında %10,1 olan enflasyon oranı 2016 yılında ise IMF tahminlerine göre 6,6'ya gerilemiştir. 2016 yılında sıkı para politikası ve yüksek tarımsal üretim, özellikle gıdalardaki fiyat artışlarını engelleyerek enflasyonun yüksek çıkmasını engellemiştir. 2017 yılında %10,7'ye yükselen enflasyonun 2018 yılında 13,8'e yükseldiği tahmin edilmekte, 2020 yılında ise %8 civarında gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

İstihdam

Etiyopya dünyanın en fakir ülkelerinden birisi olması nedeniyle ortalama insan ömrü de oldukça düşük düzeydedir. Ülkede genç nüfusun oldukça yüksek düzeylerde bulunması çalışabilecek durumdaki insan sayısının da oldukça yüksek düzeylerde olmasına neden olmaktadır. Ancak Etiyopya'nın son derece geri kalmış olması ekonominin büyük ölçüde tarıma dayalı olması ve sanayi ve hizmetler sektörünün de gelişme göstermemiş olması nedeniyle ülkede iş imkanlarını da oldukça sınırlı kılmaktadır. Etiyopya'nın istihdam rakamlarına ilişkin gerçekçi veriler bulunmamakta ancak, dünyada işsizliğin en yoğun olduğu ülkelerden birisi olarak bilinmektedir. Bazı kaynakların yapmış olduğu tahminlere göre ülkede işsizlik oranları %40'ın üzerindedir. Özellikle Global kriz yıllarında bu rakamın %50'lerin üzerine çıktığı bildirilmektedir.

Ülkede eğitim düzeyinin son derece yetersiz olması yetişmiş kalifiye eleman miktarını da sınırlamaktadır. İş arayanların çok büyük bir kısmı vasıfsız eleman statüsündedir.

40 milyondan fazla işgücünün bulunduğu Etiyopya'da tarım sektörü, ülke ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olması nedeniyle istihdamın da en yoğun olduğu sektördür. Toplam istihdamın yaklaşık %80'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Tarım sektöründen sonra istihdamda hizmet sektörü %13'lük payı ile ikinci sırada yer almakta son derece geri kalmış sanayi sektörü ise %7'lik pay ile istihdama katkıda bulunmaktadır.

3. DIŞ TİCARET

Ülkenin Dış Ticareti

Etiyopya dünyada en az gelişmiş ülkelerden biridir. Diğer az gelişmiş ülkeler gibi Etiyopya'da da tarım sektörü tek büyük sektör konumunda olup, sektörün performansı tüm ekonominin performansına yön vermektedir. Sanayi sektörü ise gelişmenin başlangıç aşamalarında. Tarım sektörü dışında önemli bir üretim gücü bulunmayan Etiyopya sanayi ürünlerinin hemen hemen tamamına yakını ithal etmektedir. Tarımsal ürünlerden elde ettiği ihracat geliri ile sanayi ürünleri ithalatını karşılayamayan Etiyopya ,kronik bir biçimde dış ticaret açığı vermektedir. 2014 yılından itibaren 10 milyar doların üzerine çıkan dış ticaret açığının önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir.

Etiyopya'nın Dış Ticaret Göstergeleri (1000 dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2001	402 916	1 811 177	2 214 093	-1 408 261
2005	926 204	4 094 775	5 020 979	-3 168 571
2010	2 329 793	8 601 769	10 931 562	-6 271 976
2015	2 697 080	16 282 654	18 979 734	-13 585 574
2017	2 862 593	14 692 143	17 554 736	-11 829 550
2018	1 548 555	14 985 596	16 534 151	-13 437 041
2019	2 674 866	8 642 545	11 317 411	-5 967 679

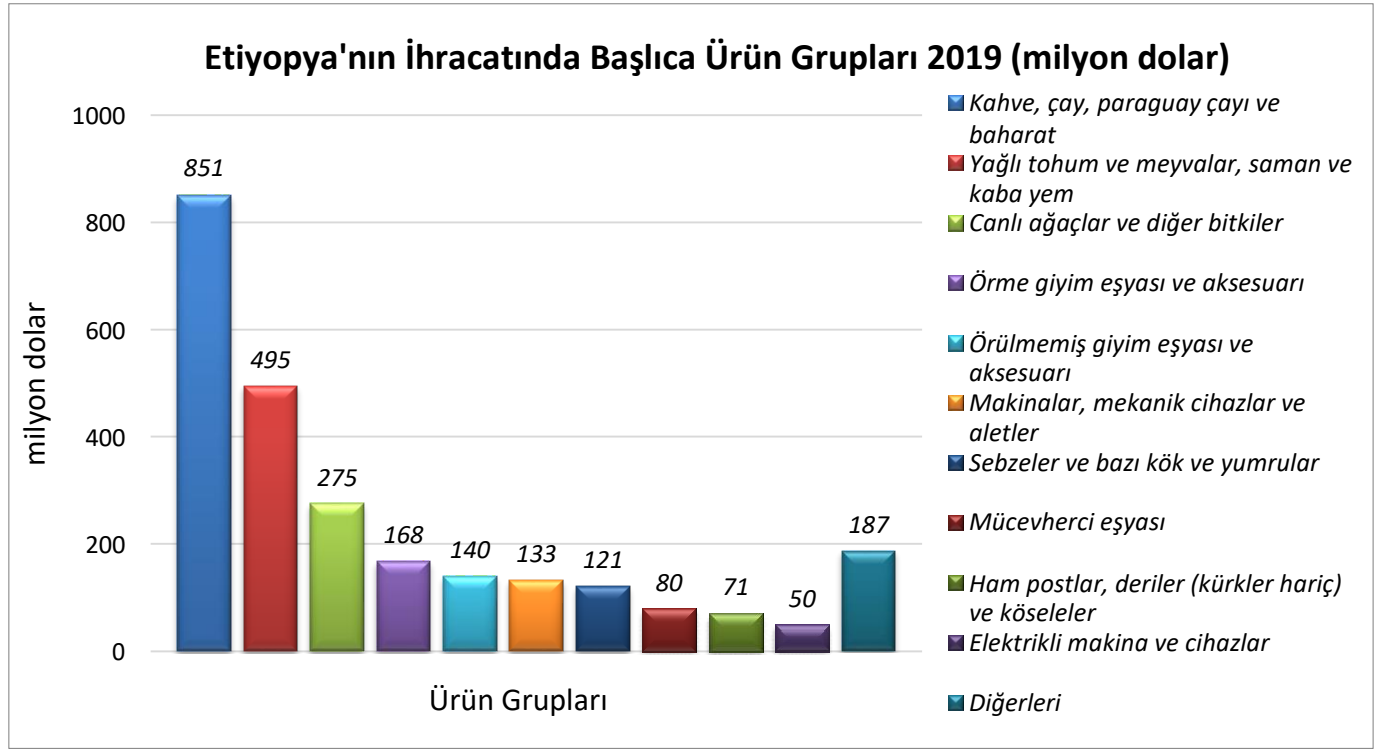
Kaynak:ITC Trademap, 2019 yılı 10/07/2020 tarihli geçici veri

Etiyopya'nın ihracatının çok büyük bir bölümü tarımsal ürünlere dayanmaktadır. 2018 yılında genel olarak en önemli ihraç ürünleri kahve, susam ve diğer yağlı tohumlar, sebzeler bakliyat ve kesme çiçektir. İlk 5 ürünün ihracatı toplam ihracatın %70'inden fazlasını oluşturmaktadır. Etiyopya kahveyi en çok Almanya, Arabistan, ABD, Belçika ve Japonya'ya, susamı en çok Çin, İsrail, BAE, Türkiye ve Vietnam'a; sebzeyi Somali, Cibuti, Arabistan, BAE ve Yemen'e; bakliyatı Vietnam, Endonezya, Pakistan, BAE ve Kenya'ya; Kesme çiçeği ise en çok Hollanda, Arabistan, İngiltere, Norveç ve Japonya'ya ihraç etmektedir.

Son yıllarda Etiyopya'nın ihracatta yüzünü güldüren ve en hızlı gelişme gösteren sektör çiçekçilik olmuştur. 2000 yılında 1 firma ile ihracata başlayan sektör günümüzde 100'e yakın üretici-ihracatçıya sahiptir. 2005 yılında sadece 12 milyon dolar olan kesme çiçek ihracatı 2019 yılında 250 milyon dolara yaklaşmıştır.

Önemli diğer bir ihraç kalemi olan canlı hayvan veya bunların etlerinin tamamına yakını civardaki müslüman ülkelere ihraç edilirken deriler AB ve Uzak Doğu ülkelerine satılmaktadır.

İhracatında Başlıca Ürün Grupları- 2019 (Milyon dolar)

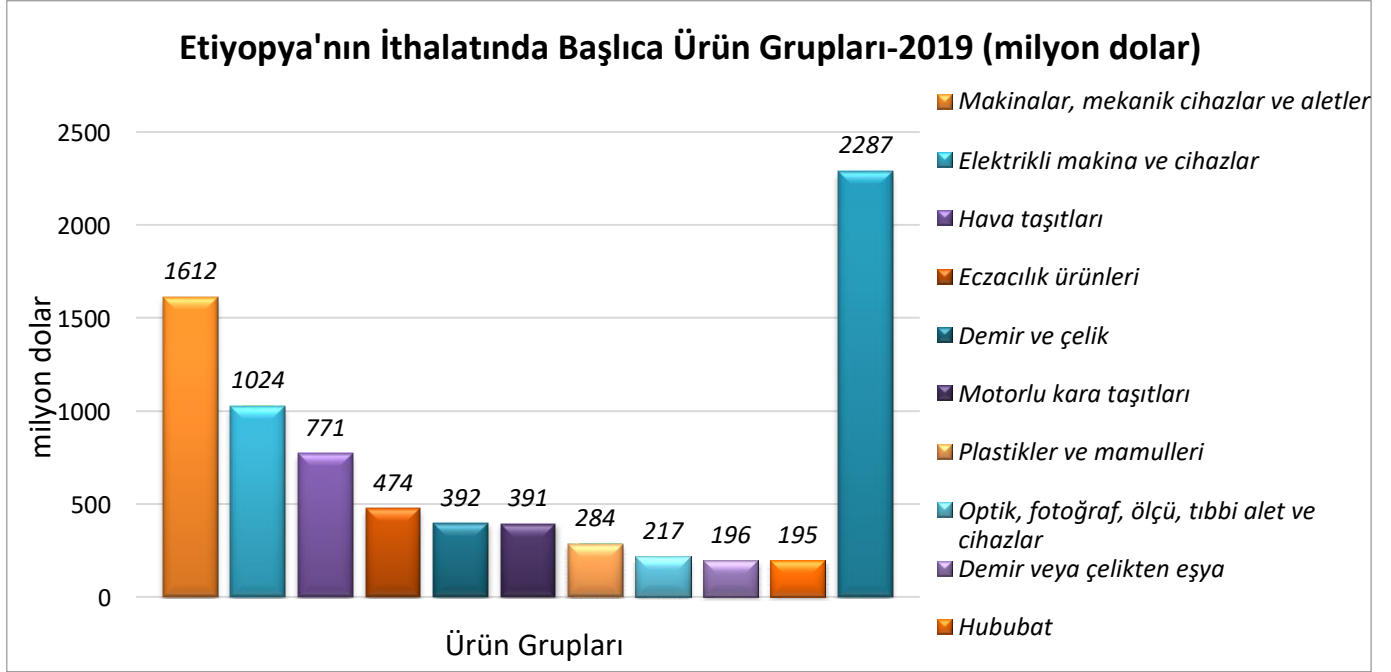

Kaynak: Trademap

Etiyopya'nın ithalatının büyük bir bölümünü sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Son yıllarda savunma sanayi ürünleri ile uydu vs gibi uzay ekipmanları ithalatta ilk sırada yer almakla beraber genel olarak Petrol yağları ithalatı ilk sırada olup, yıllar itibariyle değişmekle beraber toplam ithalatın %8-15'ini oluşturmaktadır. Tıbbi ilaçlar, elektrikli aletler, telefon cihazları, palm yağı, binek otomobilleri, gübreler, demir çelik ürünleri ile buğday büyük çapta ithal edilen önemli ürünlerdir. Etiyopya tarımsal ürün olarak en çok buğday ve palm yağı ithal etmektedir. Bu iki tarım ürününün ithalatı toplam ithalatında %6-7 gibi önemli bir orana ulaşmaktadır.

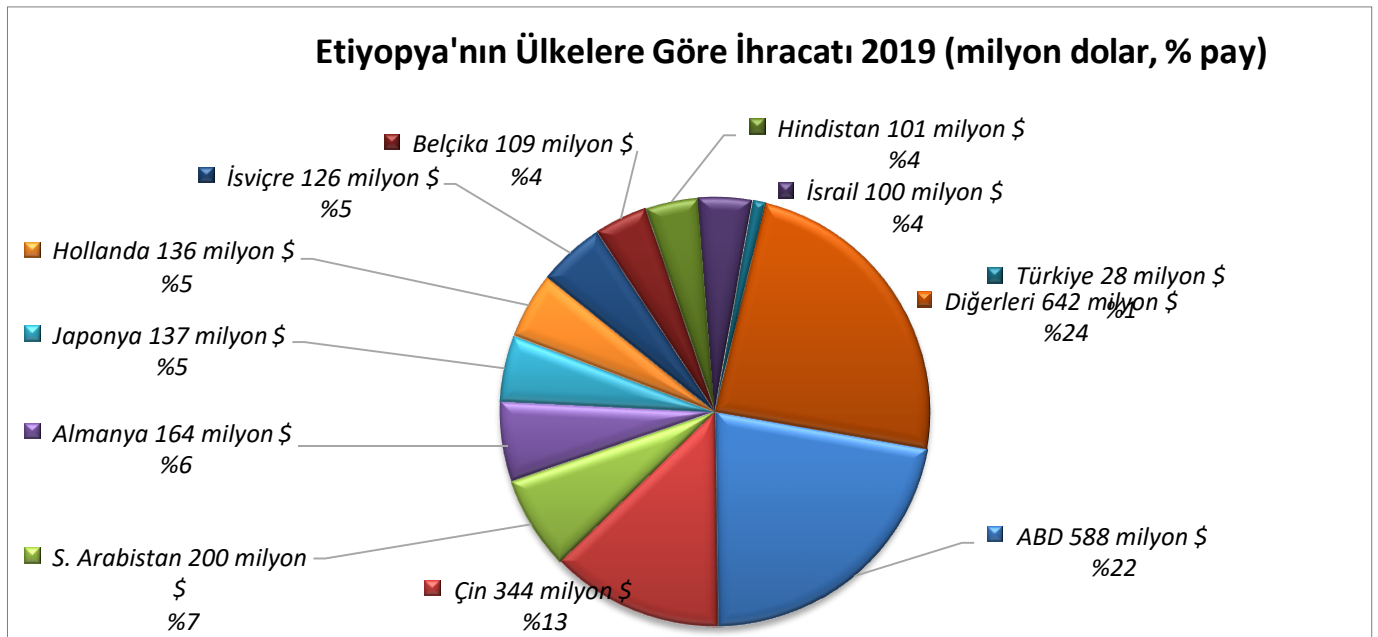

İthalatında Başlıca Ürün Grupları- 2019 (Milyon dolar)

Kaynak: Trademap

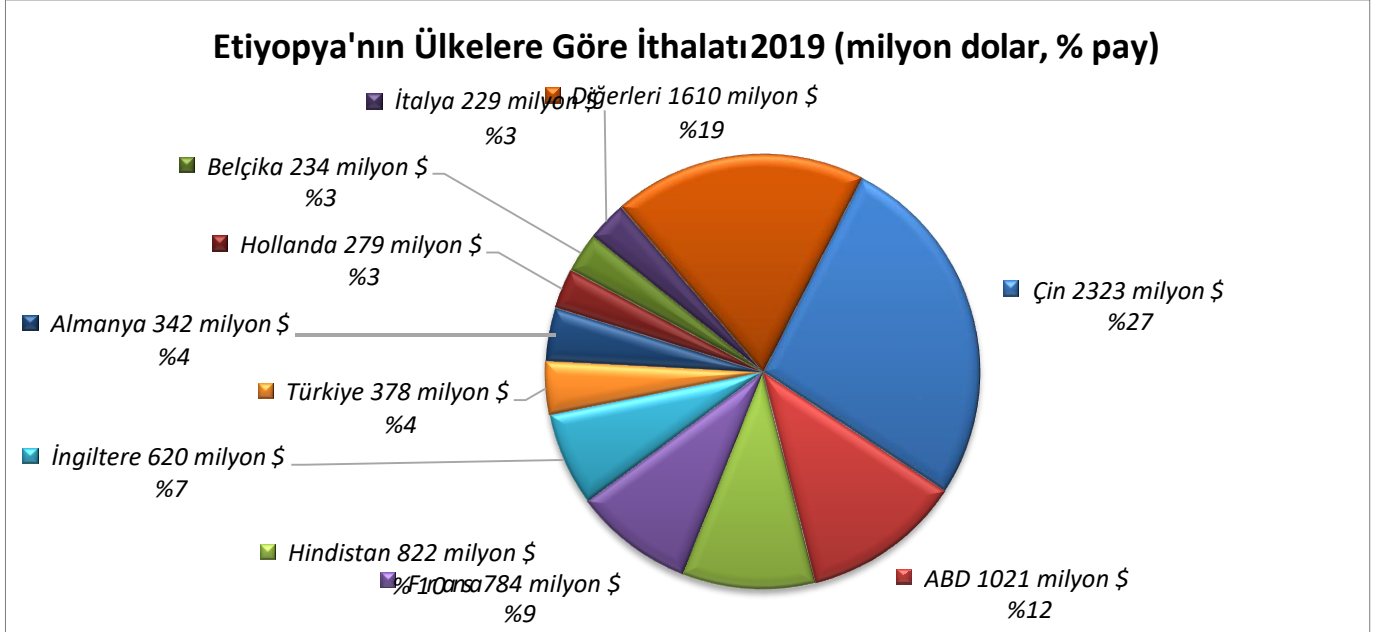
Etiyopya'nın ihracatında ABD, Çin, Arabistan ve Almanya en önemli ülkelerdir. Türkiye Etiyopya'nın ithalatında %1 civarındaki payla 21 sırada yer almaktadır.

Kaynak: Trademap

Etiyopya'nın ithalatında ise Çin, ABD ve Hindistan en önemli ülkeler olup, Türkiye Etiyopyanın ithalatında %4,4 pay ile 6. Sırada yer almaktadır.

Kaynak: Trademap

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Etiyopya 1992 yılından itibaren serbest pazar ekonomisi uygulamaya başlamıştır. Bu durum ülkede özel sektör yatırımlarını da beraberinde getirmiştir. Pazar ekonomisine geçişle birlikte ülkede bir çok reforma gidilmiş, bu reformlar başta kamuya ait işletmelerin özelleştirilmesi olmak üzere, ana hatlarıyla dış ticaretin liberalizasyonu, yurt içindeki ürün fiyatlarının yeniden belirlenmesi ve ülkede devalüasyona gidilmesi gibi konuları içermiştir.

Etiyopya'da yatırım yapılabilecek bir çok alan söz konusudur. Etiyopya'da iş kurma ve yatırım maliyetlerinin de oldukça düşük olduğu kabul edilmektedir. Ülke gerek iklimi, gerek verimli toprakları ve bol miktardaki hammadde kaynakları ile yabancı yatırıma da elverişli imkanlar sunmaktadır. Avrupa, Ortadoğu ve Asya ülkeleri ile diğer Afrika ülkelerine iyi bir bağlantı noktasında bulunması Etiyopya'nın Afrika'da yatırım yapılabilecek cazip ülkeler arasında yer almasını sağlamaktadır.

Etiyopya'dan dünyanın diğer ülkelerine nakliyenin nispeten ucuz olması, dünya ülkeleri arasında işgücünün en ucuz olduğu ülkelere birisi olması ve aynı zamanda ucuz hidro enerji Etiyopya'ya yatırımları cazip kılan diğer unsurlardır.

Etiyopya’da politik istikrarın sağlanmış olmasđ ve özellikle işgücü maliyetlerinin oldukça düşük oluşu yabancı yatırımları özendirici rol oynamaktadır. Etiyopya’da bir iş verene bir işgücünün aylık maliyetinin 90-110 dolar civarında olduğu dikkate alınırsa Etiyopya’nın işgücü konusundaki elverişli durumu daha iyi anlaşılabilecektir.

Etiyopya oldukça liberal bir yatırım kanununa sahip olup, ülkede yatırımları düzenlemek ve yatırımcılara uygun yatırım ortamı oluşturmak amacıyla Etiyopya Yatırımlar Komisyonu kurulmuş ve oluşturulan ortam yabancı yatırımcılar için oldukça elverişli imkanlar sunar hale getirilmiştir.

Yeni yatırım kanunu çerçevesinde ülkede hemen bütün alt sektörler yabancı yatırımlara açık olmakla beraber, özellikle tarım, telekomünikasyon, enerji ve havacılık hizmetleri yabancı yatırımlar için en cazip yatırım alanlarını oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmalarla Etiyopya’da yabancı yatırımcılar bürokratik işlemlerde eskisi gibi sıkıntı çekmemekte, yabancılar işlerin büyük kısmı için Etiyopya Yatırım Komisyonu’na başvurmaktadırlar. Etiyopya Yatırım Komisyonu, yatırım izinleri, çalışma izinleri, oturma izinleri ve yatırım yapılacak arazilerin tahsisinde ana merci olarak rol oynamaktadır

Etiyopya’da özellikle 2000’li yıllardan itibaren doğrudan yabancı yatırımlarda önemli gelişmeler olmuş ve özellikle 2000’li yılların ilk yıllarında genel olarak önemli artışlar görülmüştür. UNCTAD verilerine göre Etiyopya’da 2016 yılı itibariyle yaklaşık 4 milyar dolar düzeyinde gerçekteşen doğrudan yabancı yatırımlar 2017 yılı itibariyle 4 milyar doların üzerine çıkmış 2018 yılında ise 3,3 milyar dolar olarak gerçekteşmiş ve 22,3 milyar dolarlık stoğa ulaşmıştır.

Etiyopya’da Doğrudan Yabancı Yatırımların(DYY) Yıllar İtibariyle Gelişimi ve Stoktaki

Gelişmeler

YILLAR	DYY (Milyon Dolar)	DYY Stoğu (Milyon Dolar)
2000	135	941
2010	288	4206
2015	2627	10937
2016	3989	14926
2017	4017	18943
2018	3310	22253

Kaynak:UNCTAD Statistics

5. TÜRKİYE İLE TİCARET

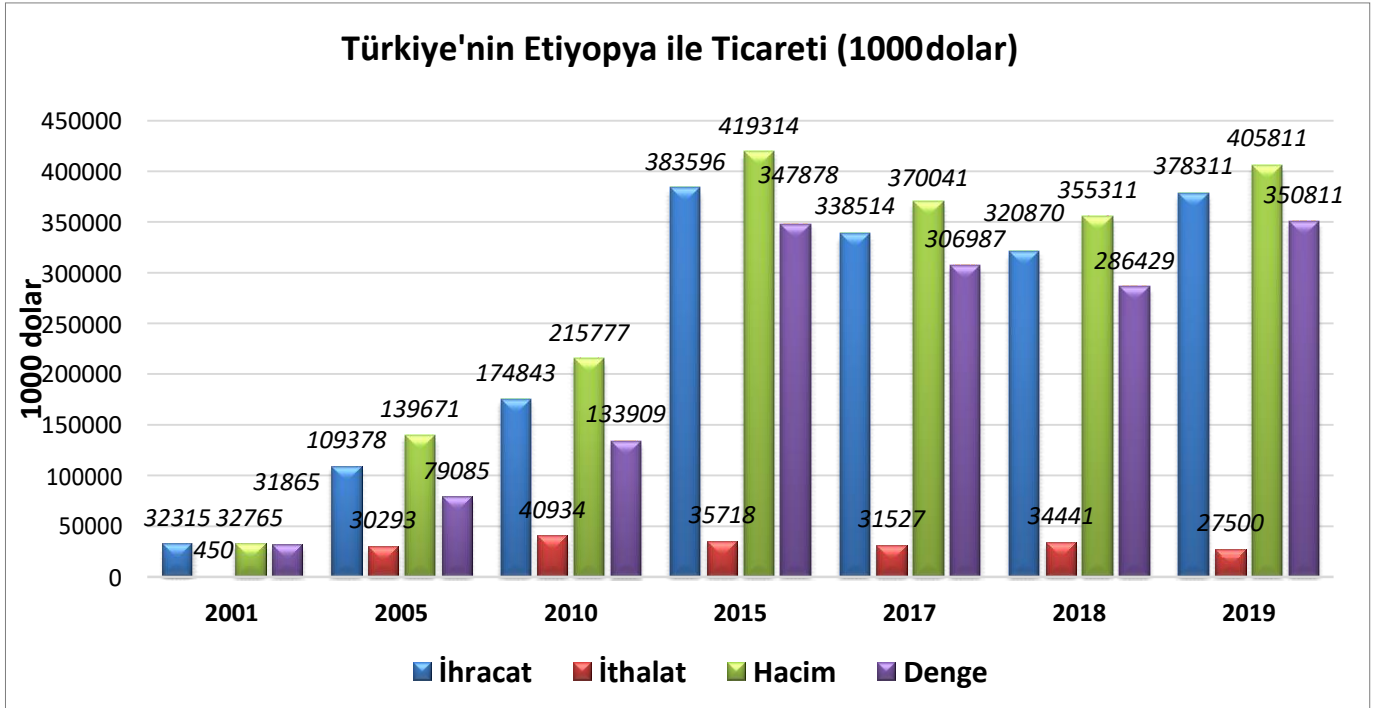
Genel Durum

Etiyopya Türkiye dış ticareti özellikle 2010 yılından itibaren önemli ölçüde artış göstermiş 2015 yılında ihracatımız ve dış ticaret hacmi maksimum düzeylerde gerçekleşmiş, 2019 yılında ise 2015 yılına göre bir miktar azalışla gerçekleşmiştir. 2019 yılında 378.3 milyon dolar ihracatımıza karşın 27,5 milyon dolar ithalatımız söz konusudur. İki ülke arasındaki dış ticaret sürekli ülkemiz lehine fazlalık vermekte olup, 2019 yılında Etiyopya ile olan dış ticaretimiz ülkemiz lehine 350,8 milyon dolar fazlalıkla maksimum düzeyde gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Etiyopya ile Ticareti (1000 dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2001	32 315	450	32 765	31 865
2005	109 378	30 293	139 671	79 085
2010	174 843	40 934	215 777	133 909
2015	383 596	35 718	419 314	347 878
2017	338 514	31 527	370 041	306 987
2018	320 870	34 441	355 311	286 429
2019	378 311	27 500	405 811	350 811

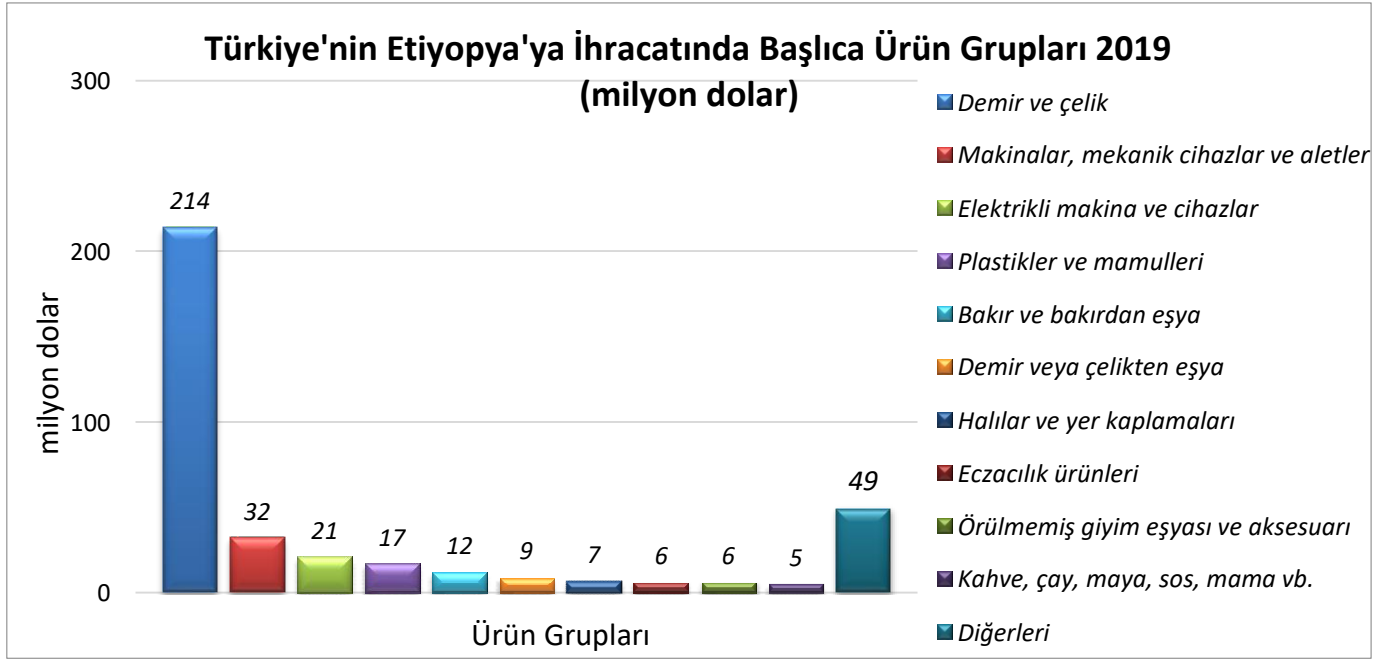
Kaynak: Trademap

Kaynak: Trademap

Etiyopya'ya ihracatımızda başta inşaat demiri olmak üzere demir çelik ürünleri, bakır teller, tarım ve gıda işleme makinaları ve tıbb ilaçlar en önemli yeri tutmaktadır.

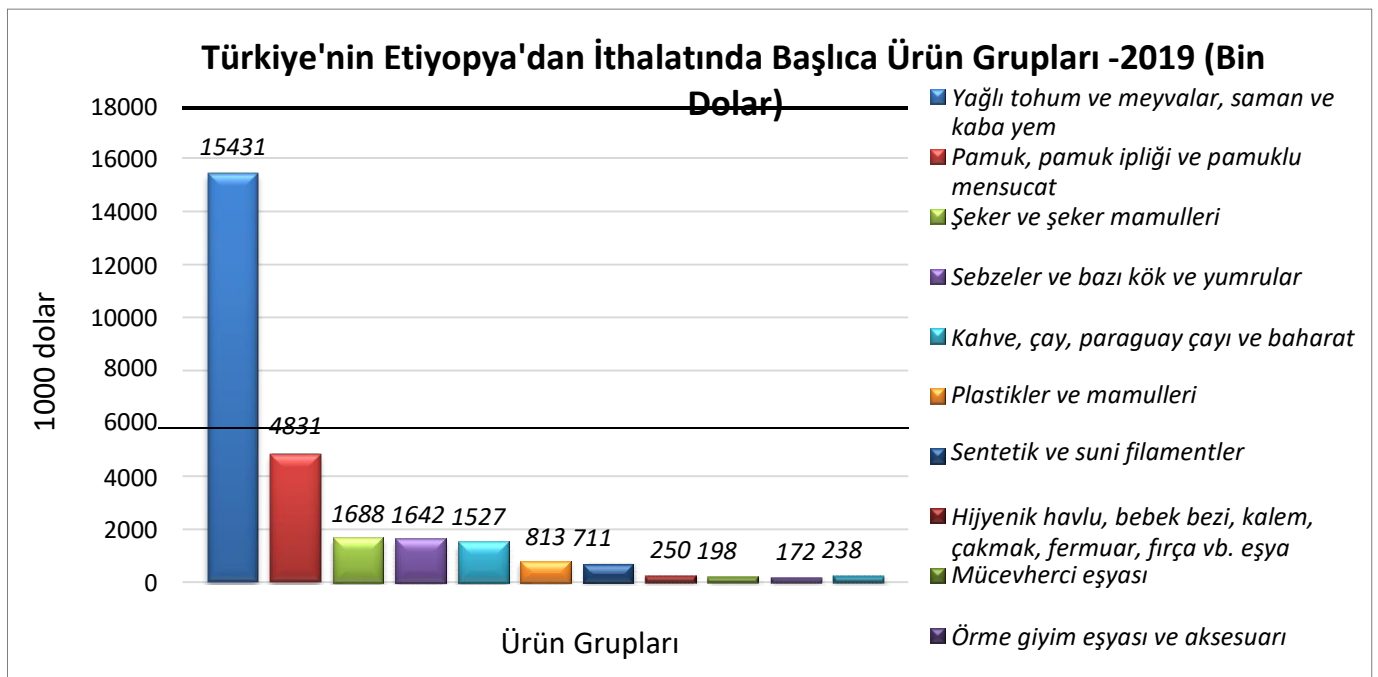
Türkiye'nin Etiyopya'ya İhracatında Başlıca Ürün Grupları (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

Etiyopya'dan ithalatımızda ise başta susam olmak üzere yağlı tohumlar, pamuklu mensucatlar, şeker pancarı melasları, kuru bakliyat, ve kahve en önemli yeri tutmaktadır.

Türkiye'nin Etiyopya'dan İthalatında Başlıca Ürün Grupları (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

EKLER:

EK-1: Etiyopya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		2 862 593	1 548 555	2 674 866	100	72,7
901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	937 963	376 973	841 152	31,4	123,1
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	417 209	298 017	355 578	13,3	19,3
603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	196 619	5 882	240 263	9	3984,7
713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	238 347	187 505	107 343	4	-42,8
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	0	9	102 185	3,8	1135288,9
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	111 094	39 636	71 638	2,7	80,7
1202	Yer fıstığı	158	74	63 809	2,4	86128,4
1201	Soya fasulyesi	23 106	24 433	62 874	2,4	157,3
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	5 383	9 541	57 269	2,1	500,2
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	11 508	7 597	38 610	1,4	408,2
8511	Motorlarda kullanılan elektrikli ateşleme veya hareket ettirme tertibat ve cihazları (ateşleme-dinamo manyetoları, vb)	0	38	33 423	1,2	87855,3
6205	Erkekler ve erkek çocuklar için gömlekler	1 988	10 269	32 802	1,2	219,4
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	12 257	5 180	30 982	1,2	498,1
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	4 010	2 258	30 614	1,1	1255,8
602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	25 308	4 251	30 312	1,1	613,1

Kaynak: Trademap

EK-2: Etiyopya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		14 692 143	14 985 596	8 642 545	100	-42,3
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	209 527	782 439	716 152	8,3	-8,5
8411	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	263 489	97 576	607 646	7	522,7
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	456 990	599 091	398 174	4,6	-33,5
8539	Kızma-deşarj esaslı elektrik ampulleri (monoblok far üniteleri ve mor-kızıl ötesi ışıklı ampuller); ark lambaları	18 578	14 825	267 057	3,1	1701,4
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	132 818	95 501	177 014	2	85,4
7214	İnşaat demiri	183 680	221 598	151 685	1,8	-31,5
1001	Buğday ve mahlut	322 014	397 777	149 745	1,7	-62,4
8703	Otomobiller	342 636	329 111	131 598	1,5	-60
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	668 644	296 877	99 663	1,2	-66,4
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	95 752	96 177	95 770	1,1	-0,4
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 052 511	1 252 005	94 180	1,1	-92,5
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	39 486	26 279	91 733	1,1	249,1
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	164 662	146 577	79 260	0,9	-45,9
3302	Sanayide ve içecek imalinde hammadde veya koku verici maddeler ve karışımlar	45 162	43 704	77 039	0,9	76,3
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	244 859	192 772	73 143	0,8	-62,1

Kaynak: Trademap

Ek-3: Türkiye'nin Etiyopya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		338 514	320 870	378 311	100	17,9
7214	İnşaat demiri	80 954	125 692	142 484	37,7	13,4
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	0	4 846	45 533	12	839,6
7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşin (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	3 445	4 523	14 005	3,7	209,6
7408	Bakır teller	10 262	7 472	8 962	2,4	19,9
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	2 525	1 046	6 675	1,8	538,1
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	4 797	2 728	5 940	1,6	117,7
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm)	7 802	3 119	5 819	1,5	86,6
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	3 492	3 896	5 695	1,5	46,2
3905	Vinil asetat veya diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde), diğer vinil polimerleri (ilk şekillerde)	1 566	616	5 219	1,4	747,2
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	3 867	4 731	4 893	1,3	3,4
8438	Yiyecek ve içeceklerin sınai amaçlarla hazırlanması veya imaline mahsus makina ve cihazlar	1 685	2 659	4 438	1,2	66,9
8502	Jeneratörler	4 625	2 134	4 068	1,1	90,6
3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar, vb.)	14 518	2 315	3 872	1	67,3
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	2 844	2 494	3 871	1	55,2
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	4 990	3 217	3 850	1	19,7

Kaynak: Trademap

Ek-4: Türkiye'nin Etiyopya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		31 527	34 441	27 500	100	-20,2
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	19 367	16 230	14 405	52,4	-11,2
5209	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve m2 ağırlığı 200 gr. ı geçenler)	5 054	7 945	4 831	17,6	-39,2
1703	Şeker ekstraksiyonundan veya rafinajından elde edilen melaslar	0	715	1 688	6,1	136,1
713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	3 534	6 293	1 642	6	-73,9
901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	893	856	1 508	5,5	76,2
1201	Soya fasulyesi	0	536	790	2,9	47,4
5407	Sentetik filament iplikten dokunmuş kumaşlar	106	498	711	2,6	42,8
3907	Poliasetaller, diğer polietilerler, epoksi reçineler, polikarbonatlar, alkit reçineler, polialiesterler, vb. (ilk şekilde)	0	0	491	1,8	0
3915	Plastikten döküntü, kalıntı ve hurdalar	0	115	313	1,1	172,2
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	0	173	250	0,9	44,5
7112	Kıymetli metallerin, kaplamalarının artık ve döküntüleri, artıkları	163	156	164	0,6	5,1
1209	Ekim amacıyla kullanılan tohum, meyve ve sporlar	62	55	160	0,6	190,9
602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	118	241	148	0,5	-38,6
1214	İsveç şalgamı, hayvan pancarı, kök yemler, ot, yonca, üçgül, evliya otu, yemlik lahana, acı bakla, fiğ vb.hayvan yemi	0	25	76	0,3	204
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	53	0	58	0,2	0

Kaynak: Trademap

Ek-5: Etiyopya'nın ihracatında Başlıca Ülkeler (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		2 862 593	1 548 555	2 674 866	100	3,8
1.	ABD	302 825	458 397	588 236	22	28,3
2.	Çin	357 495	345 313	343 911	12,9	-0,4
3.	S. Arabistan	207 076	187 299	200 434	7,5	7
4.	Almanya	195 404	180 871	163 538	6,1	-9,6
5.	Japonya	110 494	105 822	137 219	5,1	29,7
6.	Hollanda	211 987	145 002	135 573	5,1	-6,5
7.	İsviçre	288 394	93 503	126 220	4,7	35
8.	Belçika	30 217	91 488	109 301	4,1	19,5
9.	Hindistan	45 510	57 281	101 228	3,8	76,7
10.	İsrail	69 259	82 973	99 700	3,7	20,2
11.	İtalya	55 659	67 049	78 694	2,9	17,4
12.	İngiltere	111 009	78 753	74 032	2,8	-6
13.	G. Kore	61 976	54 448	57 224	2,1	5,1
14.	Fransa	45 781	45 516	43 804	1,6	-3,8
15.	Hong Kong	17 736	11 342	39 959	1,5	252,3
...	...	...	...	...	...	...
21.	Türkiye	31 527	34 441	27 500	1	-20,2

Kaynak: Trademap

Ek-6: Etiyopya'nın İthalatında Başlıca Ülkeler (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		14 692 143	14 985 596	8 642 545	100	-10,4
1.	Çin	2 669 946	2 537 682	2 322 761	26,9	-8,5
2.	ABD	877 154	1 308 252	1 020 996	11,8	- 22
3.	Hindistan	711 896	715 038	822 418	9,5	15
4.	Fransa	939 721	727 424	784 446	9,1	7,8
5.	İngiltere	310 341	364 321	620 017	7,2	70,2
6.	Türkiye	338 514	320 870	378 311	4,4	17,9
7.	Almanya	370 256	297 694	342 167	4	14,9
8.	Hollanda	188 115	281 943	278 659	3,2	-1,2
9.	Belçika	169 808	177 176	234 466	2,7	32,3
10.	İtalya	313 049	275 639	228 563	2,6	-17,1
11.	Hong Kong	213 459	159 372	202 054	2,3	26,8
12.	Mısır	120 294	169 793	139 741	1,6	-17,7
13.	Kanada	67 682	100 625	115 759	1,3	15
14.	G. Kore	113 694	104 921	92 248	1,1	-12,1
15.	Singapur	46 400	209 321	89 895	1	-57,1

Kaynak: Trademap

GANA ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER.....	2
2. GENEL EKONOMİK DURUM	5
3. DIŞ TİCARET	7
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	10
5. TÜRKİYE ile TİCARET	15
EKLER:	17

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Gana Cumhuriyeti
Nüfus	30,8 milyon (2020 tahmini)
Dil	İngilizce(resmi dil), Twi, Ewe, Fante,Ga, Hausa
Din	Hıristiyanlık %71,2, İslamiyet %17,6, Yerel inançlar %5,2, Diğer %0,8
Başkent	Akra
Yüzölçümü	238.537 km ²
Arazi Kullanımı	Tarım arazisi %69,1, Ormanlık %21,2, Diğer %9,2
Komşu Ülkeler	Burkina Faso (602 km), Fildişi(720 km), Togo (1090 km) Atlas okyanusu (539 km)
Başlıca Şehirler	Akra (2,280Milyon)
	Kumasi (1,766 Milyon)
	Sekondi-Takoradi (454 bin)
	Tamale (428 bin)
Etnik Yapı	%98,5 Siyah Afrikalı
	---Akanlar %47,5
	---Mole Dagbon %16,6
	---Ewe %13,9
	...Ga-Dangme %7,4 Gurma %5,7, Guan %3,7, Grusi % 2,5
	%1,5 Beyaz Avrupalı ve diğer
Döviz Kuru	Gana Cedis, 1 ABD Doları = 5,75 Cedi (06/07/2020)
Uluslararası Telefon Kodu	+233

Kaynak: Economist Intelligence Unit Country Report, Ghana,, CIA factbook Ghana

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

BEDA, ACP, AfDB, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G-24, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM (Gözlemci), ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAS (Gözlemci), OAU, OPCW, UN, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNU, UPU, WCL, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WToO, Wtro

Siyasi ve İdari Yapı

Gana 6 Mart 1957'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin ilk anayasası 1957 yılında hazırlanmış olup, İngiliz çok partili parlamenter demokrasi sistemine dayandırılmıştır. Ancak Ülkenin Cumhuriyet olmasından sonra 3 yıl içinde anayasada çeşitli değişiklikler yapılmış, 1960 yılında Anayasa değiştirilmiştir. 1964 yılında tek partili bir yönetim oluşturularak Anayasa'da yeniden değişiklik yapılmıştır. Bu tarihten itibaren Anayasa'daki değişiklikler devam etmiştir.

Gana'nın günümüz Anayasa'sı 1992 yılında, ülkenin 1979 yılından beri ilk çok partili seçimi gerçekleştirdiği tarihte kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasa'nın büyük çoğunluğu, Amerikan yönetim sistemine dayanmakta olup, yürütme görevini her dört yılda bir genel seçimle seçilen başkana

vermektedir. Kabine Başkan tarafından atanmakta, yasama meclisi tarafından onaylanmaktadır

Gana 1957 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazandıktan sonra uzun süre kötü yönetim, rüşvet, yolsuzluk ve kaçakçılık gibi nedenlerle fazla ilerleme gösterememiştir. 1966 yılında Kwame Nkrumah ilk askeri darbesini gerçekleştirdikten sonra 1981 yılındaki ikinci darbesi ile birlikte ülkede ekonomik istikrar ve demokrasi dönemi başlamıştır. Bugün Afrika standartlarında Gana diğer ülkeler için politik ve ekonomik anlamda model ülke olarak görülmektedir

Bölgesel eğilimler

Gana 10 bölgeye bölünmüş olup, her bir bölgenin başkenti bulunmaktadır. Her bir bölge bir bölge bakanı ve ekibince yönetilmektedir. Ayrıca bu bölgeler de merkezi hükümetçe mali yönden desteklenen meclislerce yönetilen ilçelere bölünmüştür. Gana'da 110 ilçe bulunmakta olup, her bir ilçenin başında merkezi yönetimce atanan bir yönetici bulunmaktadır.

Ülke gayriresmi olarak kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmış bir görüntü arz etmektedir. Kuzey üç bölge olup, bu bölgeler Kuzey, Kuzeydoğu ve kuzeybatıdır. Güney ise Ashanti, Brong-Ahafo, Orta bölge, Doğu, Greater Accra, Volta ve Batı olmak üzere yedi bölgedir. Koloni döneminden beri kalkınma program ve projeleri açısından güney daha avantajlı konumda olmuştur. Doğal kaynaklarda güneyde yoğunlaşmıştır. Ayrıca tarım açısından güney daha uygun bir iklime sahiptir. Hükümetin kuzeyde sürdürdüğü projelere rağmen iki bölge arasındaki gelişme farkı büyüktür. Bu durum kuzeyden güneye göçe neden olmakta, nüfus yoğunluğu güneyde artmaktadır.

Nüfus-Etnik Yapı

Gana'nın nüfusu 2020 yılında tahminen 30,8 milyon olup, 2024 yılında ise tahminen 33,7 milyona ulaşması beklenmektedir.. Ülkenin nüfus artış hızı son yıllarda giderek yavaşlamaktadır. Bunda doğum oranlarının düşüşü ve özellikle AIDS'e ve diğer bulaşıcı hastalıklara bağlı yüksek ölüm oranları rol oynamaktadır. Ülkede HIV/AIDS ile yaşamını sürdüren, yaşları 15-49 arasında değişen 350.000 kişinin var olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, Gana'da AIDS problemi pek çok Afrika ülkesinde yaşanmakta olan kriz boyutuna ulaşmamıştır. (Güney Afrika Cum.'deki AIDS'li sayısı 5 milyon 300 bin iken, Gana'da 350.000'dir.) Ülkenin sağlık bütçesinin yaklaşık %15'i HIV/AIDS sorununa ayrılmaktadır

Ashanti, Gana'da nüfusun en yoğun olduğu bölgedir. Nüfusun %19,1'i bu bölgede yaşamakta, bu bölgeyi %15,4 ile Büyük Akra bölgesi takip etmektedir

En fazla nüfusa sahip etnik grup, nüfusun %49,1'ini oluşturan Akan'lardır. Akan'ları Mole-Dagbon (%16,5) ve Ewe (%12,7) etnik grupları takip etmektedir.

Nüfusun %63'ü Hıristiyan, %16'sı ise Müslüman'dır. Diğer yandan nüfusun %21'i ise yerel Afrika inanışlarını sürdürmeye devam etmektedir.

Ülkedeki işgücünün yaklaşık 10 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Toplam işgücünün %50,4'ü erkek, %49,6'sı kadındır.

Eğitim

Gana'da eğitim düzeyinin yükseltilmesi için önemli çabalar göze çarpmaktadır. Spor ve Eğitim Bakanlığı verilerine göre Gana'da ilkokula gitme oranı %91,1'e yükselmiştir. Son yıllarda özellikle kız çocuklarının okullu olma oranında büyük artışlar gerçekleşmiştir. İlkokula gitme oranının ykseklilinde devletçe verilen bursların ve diğer teşviklerin önemli etkisi olmuştur. Müslümanların yoğun olduğu Kuzey Gana'da kız çocuklarını okula göndermede halen bir çekingenlik söz konusudur. Ülkede okur yazarlık oranı %60'ın üzerine çıkmış olup, erkeklerin %68'i, kadınların ise %52'si okur yazardır

Devletin ana amaçlarından birisi her isteyenin girebileceği bir yüksek öğrenim düzeyinin sağlanmasıdır. Ülkede hem kamu niversiteleri hem de özel niversiteler bulunmakta ve en kısa sürede niversite sayısının artırılmasına çalışılmaktadır

Coğrafi Yapı

238.537 km² yzlmne sahip Gana, Batı Afrika'da Gine Körfezi kıyısında yer almaktadır. Ülkenin komşuları doğusunda Togo, batısında Fildişi Sahili, kuzeyinde ise Burkina Faso'dur. 2.094 km'lik karasal sınıra sahip ülkenin komşuları ile sınırlarının uzunluğu ise şu şekildedir: Togo: 877 km, Fildişi Sahili: 668 km, Burkina Faso: 549 km. Ülkenin kıyı şeridinin uzunluğu ise 539 km'dir

Tropik iklime sahip ülkede sıcaklıklar genellikle 21-30°C arasındadır. Kuzeydeki savan bölgelerde, güneydeki kıyı şeridine göre daha büyük iklim farklılıkları oluşmaktadır. Mart'tan Haziran'a kadar ve Eylül'den Ekim'e kadar süren iki yağış sezonu bulunmaktadır. En fazla yağış ülkenin güney batısına düşmektedir. En sıcak aylar Mart ve Nisan olup, bu aylarda sıcaklık 35 °C'ye kadar yükselmekte ve çok yüksek nemlilik yaşanmaktadır. En yağışlı ay ise Haziran'dır. Haziran ayında düşen ortalama yağış miktarı 178 mm'dir. Haziran ayından sonra hasat dönemi başlamaktadır.

Ülkenin güney batısındaki ormanlık bölge 82.000 km²'lik alana sahiptir. Bu alan ülke topraklarının %34'n kapsamakta olup, Gana'nın ağaç ve kereste ihracatının ana kaynağıdır.

Ülkenin altın yatakları Ashanti ve Western bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ancak Central ve Brong-Ahafo bölgelerinde de geniş rezervler bulunmaktadır.

Dünyanın en büyük yapay gl olan Volta Gölü Gana'da (Akosombo Barajı'nın kaynağı) bulunmaktadır. Akra Bölgesi ve ülkenin orta kısımlarının bazı bölümleri sel baskınlarına maruz kalmaktadır

Ülkede tarımsal üretim büyük lde kuzey bölgelerinde yapılmaktadır. En önemli tarımsal ürün olan kakao, ülkenin kuzeyindeki tüm bölgelerde yetiştirilmektedir. Tarımsal retim ülke genelinde geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2017	2018	2019	2020	2024
Kalkınma Hızı %	8.143	5.643	8.790	5.837	3.778
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Cedi	256.671	299.099	347.239	399.175	669.679
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Dolar	58.978	65.191	68.258	72.264	97.375
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar Dolar, Satın Alma Gücü Paritesine Göre	176.512	190.677	211.127	228.116	294.481
Kişi Başına GSYİH, Dolar	2,037.953	2,205.797	2,262.567	2,347.875	2,885.797
Kişi Başına GSYİH, Satın Alma Gücü Paritesine Göre, Dolar	6,099.301	6,451.716	6,998.311	7,411.500	8,727.184
Toplam Yatırımların GSYİH'daki Payı,(%)	22.003	21.767	25.137	26.310	28.065
Ortalama Yıllık Enflasyon %	12.372	9.837	9.068	8.356	6.000
Nüfus, Milyon Kişi	28.940	29.555	30.168	30.779	33.743
Kamu Gelirlerinin GSYİH içindeki payı (%)	13.941	14.551	16.128	15.332	15.889
Kamu Harcamalarının GSYİH içindeki payı (%)	18.002	21.558	21.723	19.760	18.666
Genel Bütçe Dengesi, Milyar Dolar	-2.002	-2.075	-2.035	-2.509	-3.045
Bütçe Dengesinin GSYİH içindeki payı (%)	-3.394	-3.184	-2.981	-3.472	-3.127

Kaynak : IMF

Son yıllarda ekonomide önemli bir büyüme hızı yakalamış olan Gana, özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası ilişkilerini de hızla güçlendirmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği yapmış olan Kofi Annan ile dünyaya açılması ivme kazanmış olan Gana, içinde bulunduğumuz dönemde Afrika ülkeleri içinde adından en çok söz edilen ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, 2008 yılında Afrika Futbol finallerinin Gana'da düzenlenmiş ve başarıyla gerçekleştirilmiş olması nedeniyle tüm dünya medyasında yaklaşık 1 ay süre ile gündemde kalmış ve çok önemli gelişme sinyalleri vermiştir.

2018 yılı itibarıyla GSYİH'sı 65,2 milyar dolar olarak gerçekleşen ve 2019 yılında da 68,3 milyar dolara yükseldiği tahmin edilen Gana'da tarım sektörünün GSYİH'ya katkısı son yıllarda önemli ölçüde azalarak %35'lerden %19'a gerilemiştir. Hizmetler sektörü GSYİH'dan %56 civarında pay almakta, sanayinin GSYİH'ya katkısı ise %25 olup, sanayi sektörü içinde değerlendirilen madencilik

ve petrol sektörünün ise %10 düzeyindedir. Son yıllarda petrol üretim ve ihracatının önemli ölçüde artış göstermesi nedeniyle GSYİH'da petrolün payı önemli ölçüde artış göstermiş 1-2 yıl içerisinde de %15'in üzerine çıkması beklenmektedir. Gana'nın GSYİH'sı son yıllarda önemli gelişme göstermiştir. GSYİH 2011 yılında %14,4 gibi rekor düzeyde artış göstermiş olup, 2017 yılında yaklaşık %8,1'lik bir büyüme göstermiş, 2018 yılında %5,6, 2019 yılında da %8,8 oranında yükseldiği tahmin edilmektedir.

Tarım sektörü, ekonominin temeli olup, çalışan nüfusun yaklaşık %55'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede ekonomik anlamda en önemli tarımsal ürün kakaodur. Kakao aynı zamanda altın madeni ile birlikte Gana'nın en önemli ihraç kalemi olup, tarımsal ürünler içerisinde kakaoyu ormancılık ürünleri, sebzeler, deniz ürünleri ve ananas takip etmektedir. Tarım sektörü uluslararası piyasalardaki fiyat dalgalanmalarına açık olan bir sektördür. Tarımdaki ürün çeşitliliğini artırma çalışmaları sınırlı kalmaktadır.

Hizmetler sektörü GSYİH'nın %30'unu oluşturmaktadır. Hizmetler sektöründe en büyük alt sektör hükümetçe sağlanan hizmetlerle bankacılık faaliyetleridir. Bunu turizm, perakendecilik, restoran ve otel işletmeciliği izlemektedir. Telekomünikasyon hizmetleri sektörü içerisinde gittikçe önem kazanmaya başlamıştır.

Sanayi sektörleri içerisinde de gıda işleme sanayi, içecekler, tütün sanayi, tekstil, hazır giyim, ayakkabı, kereste, kimya ve kozmetik sanayi ile alüminyum sanayi ve çelik sanayi ülkede başlıca kurulu sanayiler olup, en önemli yeri tutmaktadırlar. Bu sanayilerin tamamı başlangıçta devletçe kurulmuş olmakla beraber bugün çoğunlukla özelleştirilmişlerdir.

GSYİH'ya katkısı %5-6 seviyesinde olan madencilik sektöründe en önemli faaliyet alanını altın madenciliği oluşturmaktadır.

Gana'da tarım sektöründeki sağlıklı gelişmenin devam etmesi, altın madeni üretiminin önemli ölçüde artması petrol üretimi ve hizmetler sektöründe beklenen olumlu gelişmelerin devam etmesi neticesinde önümüzdeki yıllarda %5'in üzerinde büyüme hızının yakalanabileceği öngörülmektedir. Gana'da önümüzdeki süreçte özellikle haberleşme ve inşaat sektörlerindeki önemli gelişmelerin devam etmesi beklenmektedir. Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2021 yılı itibariyle Afrika'nın dördüncü büyük petrol üreticisi olması beklenmektedir. Son yıllarda 5 milyar doların üzerine çıkan petrol ihracatının birkaç yıl içerisinde 9-10 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Ülkeden 2011 yılının Ocak ayından itibaren petrol ihracatı da başlamıştır. Ülkede petrol arama faaliyetleri devam etmekte olup ülkede keşfedilmemiş zengin petrol yataklarının bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkede petrol sektöründe yetişmiş kalifiye eleman sıkıntısı çekilmekte bu yüzden yurt dışından önemli sayıda yetişmiş eleman Gana'ya gelmektedir.

Gana'da son dönemlerde uygulanan ekonomi politikaları başlıca kamu harcamalarının rantabil kullanımı, kamu gelirlerinin artırılması, iş ve yatırım imkanlarının artırılması, kredi kullanım imkanlarının genişletilmesi ve özel sektörün desteklenmesi konularında yoğunlaşmıştır. Bunların dışında altyapı yatırımlarına öncelik verilmesi, yoksulluğun giderilmesi ve petrol üretim ve

ihracatının artırılması konuları Gana hükümetlerinin üzerinde durdukları önemli konuları oluşturmaktadır

Gana, yoğun bir özelleştirme programı üstlenmiş bulunmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda özelleştirme programı yavaş ilerlemektedir. Gana'da son yıllarda özelleştirilmiş olan veya özelleştirilmesi düşünülen başlıca kuruluşlar: Volta Nehir İşletmesi (En önemli elektrik üretim ve dağıtım şirkettir.), Gana Su Şirketi (Greater Accra bölgesine hizmet vermektedir.), Tema Petrol Rafinerisi (Ülke içinde tüketilen tüm rafine petrol ürünlerini üretmektedir.), Gana Elektrik Şirketi (Elektriğin başlıca dağıtıcısı olan şirkettir.) ve Gana Ticaret Bankası-GCB (aktif ve mevduat büyüklüğü bakımından en büyük ticari bankadır.)'dır.

Gana'da tarım sektörü halen istihdamda en önemli rolü oynamaktadır. Tarımın istihdamdaki payı %40 civarındadır. Sanayinin istihdamdaki payı %20, hizmetler sektörünün ise %40'dır. Gana'da işsizlik oranı resmi verilere göre %11'ler düzeyinde iken gerçekte daha yüksek oranlarda olduğu tahmin edilmektedir. Yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus 2000'li yılların başında toplam nüfusun %40'ını oluştururken bu oran son yıllarda %25'in altına düşmüştür

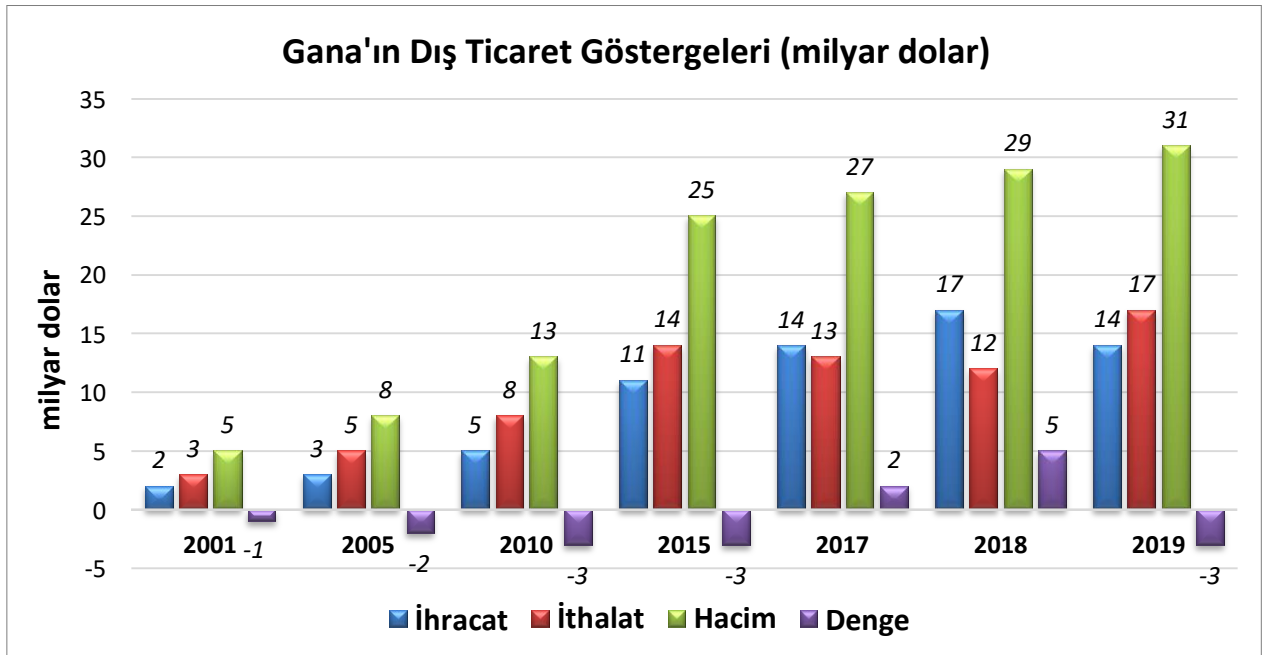
3. DIŞ TİCARET

Gana'nın dış ticareti diğer bir çok Afrika ülkesinde olduğu gibi genel olarak büyük açık vermekte iken 2017 yılı itibariyle uzun yıllar ilk kez önemli fazlalık vermiştir. 2017 yılında 14,4 milyar dolarlık ihracata karşılık 12,7 milyar dolar ithalat gerçekleşmiş ve dış ticaret uzun süre ilk kez 1,6 milyar dolar fazlalık vermiş iken ,2018 yılında 17 milyar doların üzerine çıkan ihracata karşın 11,9 milyar dolarlık ithalat gerçekleşmiş ve dış ticaret 5,2 milyar dolar fazlalık vermiştir. İhracat 2018 yılında rekor düzeyde artarak 17,1 milyar dolara yükselmiştir. 2019 yılı verileri henüz kesinlik kazanmamış olup geçici olarak açıklanan verilerin yıl sonuna doğru kesinlik kazanması beklenmektedir.

Gana'nın Dış Ticaret Göstergeleri (1000 dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2001	1 716 127	3 153 792	4 869 919	-1 437 665
2005	3 059 743	4 878 389	7 938 132	-1 818 646
2010	5 233 154	8 052 407	13 285 561	-2 819 253
2015	11.061.897	14.057.686	25.119.583	-2.985.789
2017	14 358 510	12 718 142	27 076 652	1 640 368
2018	17 099 588	11 880 471	28 980 059	5 219 117
2019	13 994 950	16 865 826	30 860 776	-2 870 876

Kaynak:ITC, Trademap, 15/07/2020 tarihli

Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2021 yılı itibarıyla Afrika'nın dördüncü büyük petrol üreticisi olması beklenmektedir. 2018 yılı itibarıyla 5 milyar doların üzerine çıkan petrol ihracatının birkaç yıl içerisinde 9-10 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

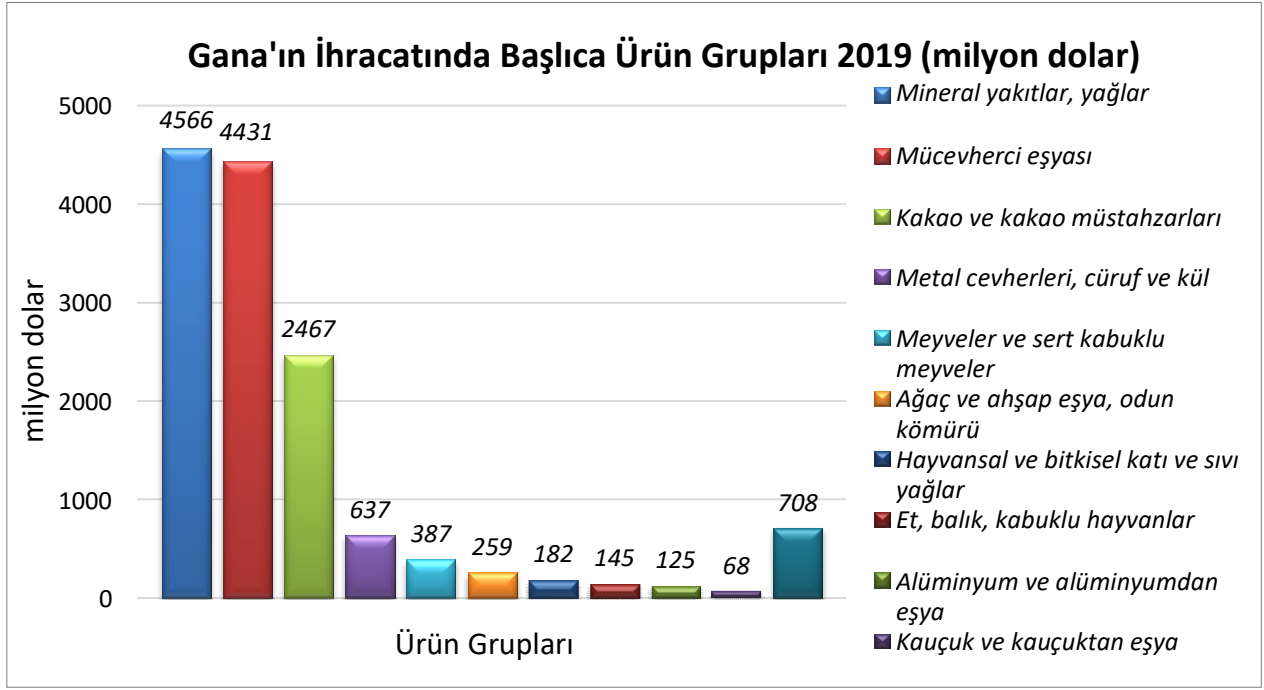
Gana'nın dış ticaret politikasının ana hedefi ürünlerinin uluslararası rekabet gücünü artırarak daha fazla ürün ihracatı gerçekleştirmektir. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu ECOWAS'ın tarifelerin azaltılması ve harmonizasyonu ile tarife dışı engellerin azaltılması yönündeki kararlarının Gana'nın dış ticaretine olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir.

Gana çok taraflı, bölgesel ve serbest ticaret anlaşmaları yönünde de önemli mesafeler katetmiştir. Avrupa Birliği ile 2007 yılında geçici ortaklık anlaşması imzalamış olan Gana, bu anlaşma sayesinde AB ile ticareti engelleyen faktörlerin önemli bir kısmını ortadan kaldırmış, Gana menşeli ürünlere ticari rekabet edilebilirlik konusunda önemli kazanımlar sağlanmıştır.

Özellikle son yıllarda dış ticareti büyük bir açık veren Gana'nın ihracatı büyük ölçüde Altın, ham petrol ve petrol yağları, kakao ve kakao ürünleri, kereste, madenler, su ürünleri ve sert kabuklu meyveler gibi belli başlı ürün ve ürün grubuna bağımlıdır. Bu bağımlılık, sözkonusu temel ürünlerin üretimlerindeki ve dünya fiyatlarındaki dalgalanmalara göre, ihracat gelirlerinin değişken olması sonucunu doğurmaktadır.

Uluslararası Ticaret Merkezinin(ITC) verilerine göre Gana'nın toplam ihracatı 2019 yılında 14 milyar dolar ulaşmış olup, en önemli kalemler altın, petrol, kakao ürünleri, manganez, su ürünleri ve tropikal meyvelerdir. Bu ürünlerin toplam ihracattaki payı %90'a yaklaşmaktadır.

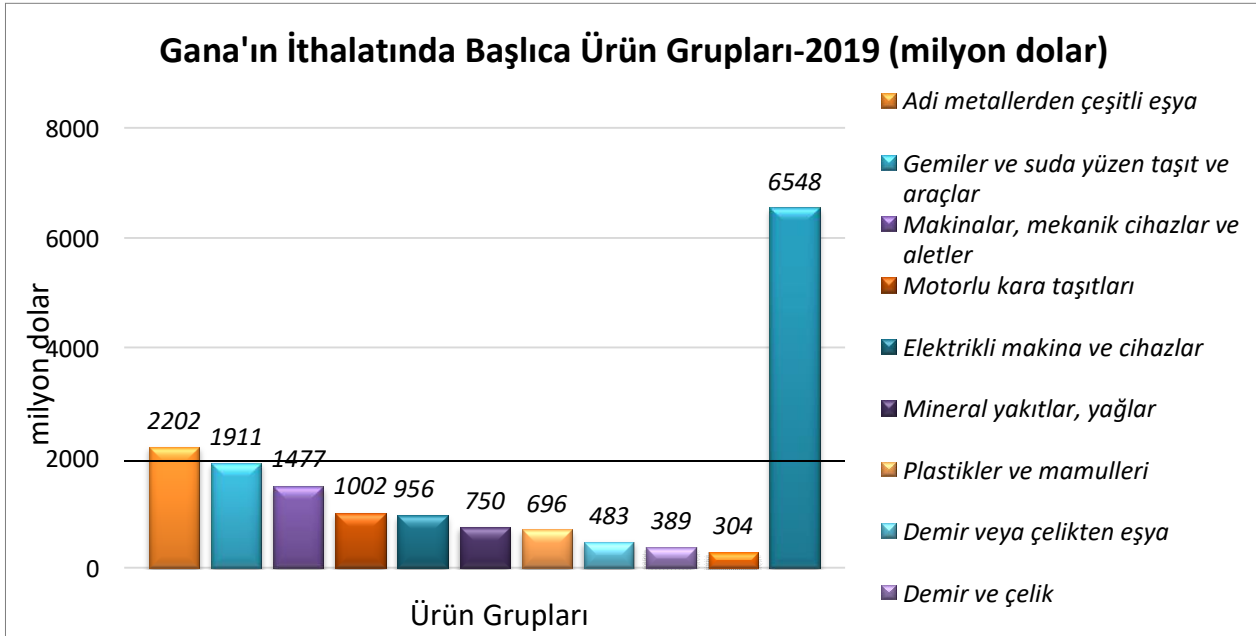
İhracatında Başlıca Ürün Grupları- 2019 (Milyon dolar)

Kaynak: Trademap

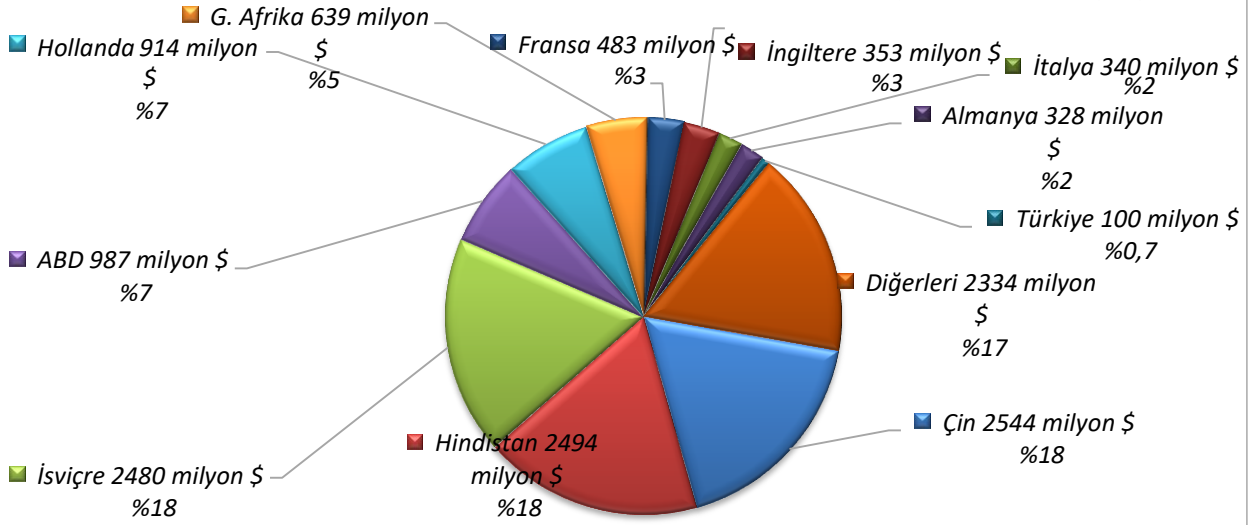
Gana'nın ihracat gerçekleştirdiği en önemli ülkeler Hindistan, Çin Hindistan İsviçre ve ABD'dir. Bu dört ülkenin 2019 yılı verilerine göre Gana'nın ihracatındaki payı %50'nin üzerindedir. Türkiye'nin Gana'nın ihracatındaki payı ise % 1'in altında olup, 20. sırada yer almaktadır.

İthalatında Başlıca Ürün Grupları- 2019 (Milyon dolar)

Kaynak: Trademap

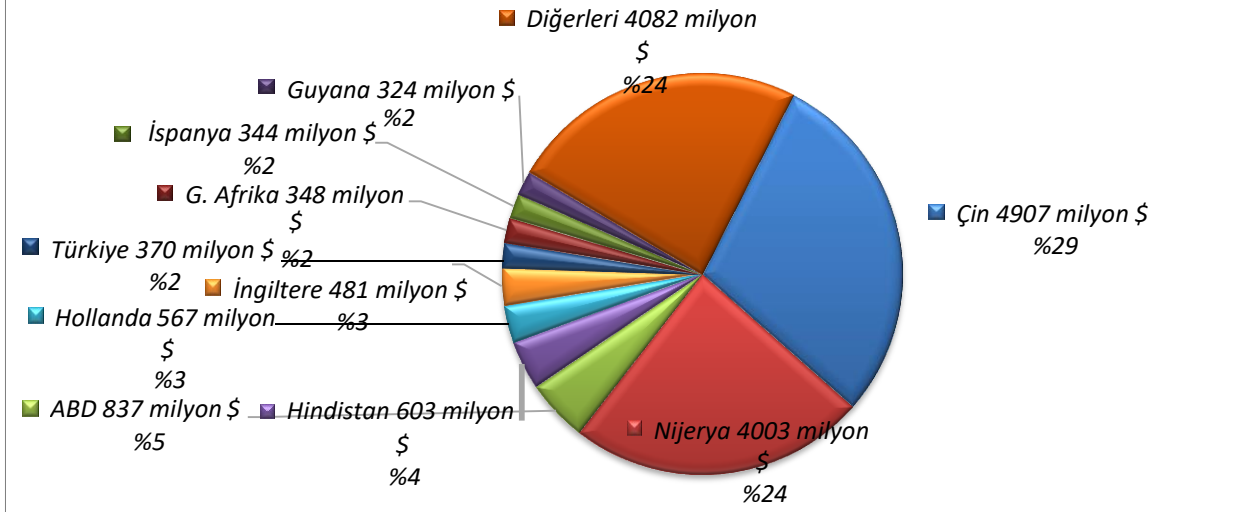
Gana'nın Ülkelere Göre İhracatı 2019 (milyon dolar, % pay)

Kaynak: Trademap

Gana'nın ithalatında ise Çin, Nijerya, ABD ve Hindistan en önemli ülkeler olup, Türkiye Gana'nın ithalatında %2,2 pay ile 7.sırada yer almaktadır.

Gana'nın Ülkelere Göre İthalatı 2019 (milyon dolar, % pay)

Kaynak: Trademap

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Gana'da doğrudan yabancı yatırımlar sürekli artış göstermektedir. Batı Afrika'da Nijerya ile birlikte en fazla yabancı yatırım çeken ülke Gana'dır. 2000 yılında 166 milyon dolar olan doğrudan yabancı yatırımlar 2015 yılında 3,2 milyar dolara ulaşmış, 2016 yılında 3,5 milyar dolara ulaşmış, 2017 yılında 3,3 milyar dolara 2018 yılında da 3 milyar dolara gerilemiştir. Gana'da yabancı yatırımlar özellikle madenler ve enerji sektöründe yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda petrole yönelik yatırımlar önemli ölçüde artmıştır. İngiltere Gana'da yabancı yatırımı bulunan en önemli ülkedir. Yabancı yatırımlar

konusunda İngiltere'den sonra ABD ikinci önemli ülkedir. Gana'da yabancı yatırımların yıllar itibariyle gelişimi aşağıda verilmektedir.

Gana'da Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi (Milyon Dolar)

YILLAR	DYY	DYY Stoğu
2000	166	1 605
2005	145	2 174
2006	636	2 810
2007	855	3 666
2008	1 220	4 886
2009	1 685	6 571
2010	2 527	9 058
2011	3 237	13 327
2012	3 293	16 622
2013	3 226	19 848
2014	3 357	23 205
2015	3 192	26 397
2016	3 485	29 882
2017	3 255	33 137
2018	2 989	36 126

Kaynak:UNCTAD

Statistics

Yatırım Koşulları

Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi Gana'nın ekonomik kalkınma programlarında önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesinde Dünya Bankası yardımlarıyla kurulan Gana Yatırım Danışma Komitesi önemli rol oynamaktadır. Komitede çok uluslu ve yerli firmalar yanında IMF, Dünya Bankası ve BM gözlemcileri de bulunmaktadır. Komitenin ana amacı, yabancı sermayenin yatırım yapacağı ortamın oluşturulması için hükümet politikalarının belirlenmesine yardımcı olmaktır. Gana 1990'lı yılların başında özelleştirme programına başlamış olup, 350 kamu işletmesinin yaklaşık 300'ü özelleştirilmiştir. Bu firmaların çoğu yabancı firmalarca satın alınmıştır.

Yabancı sermaye için yasal yapıyı oluşturmak amacıyla Gana Yatırım Geliştirme Merkezi Yasası 1994 yılında çıkarılmıştır. Yasa doğrudan yabancı yatırımlar yanında sermaye piyasasındaki portföy yatırımlarını da düzenlemektedir. Yasada küçük ölçekli ticaret, taksit işletmeciliği, bahis ve şans oyunları, güzellik salonu ve berberlik gibi işler Ganalılarının iştigal alanındaki meslekler olarak belirtilmektedir. Gana Yatırım Geliştirme Merkezi (www.gipc.org.gh) yatırımları kaydettiği gibi yatırımlar için gerekli bilgileri de sağlamaktadır.

Gana'da iş kurmak uzun bir zaman almakta ve beş devlet kuruluşundaki işlemlerin tamamlanmasına ihtiyaç göstermektedir. Dünya Bankası raporlarına göre Gana'da iş kurulması için 85 günlük bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancıların yerli yatırımcılara göre farklı uygulamaya tabi oldukları sektörler emlak, bankacılık, menkul kıymetler ve su ürünleri sektörleridir. Gana'da yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılar kanunen 478 sayılı Gana Yatırımları Teşvik Merkezi Kanunu hükümlerine göre Gana Yatırımları Teşvik Merkezine kayıt olmalıdırlar. Minimum miktarda sermaye transfer edildiği zaman kayıt işlemi sonuçlanacaktır.

Sermaye Miktarları:

Joint Venture 200.000 US\$

100 Yabancı Sermaye 500.000 US\$

Ticaret Amaçlı Şirketler 1.000.000 US\$

Minimum sermaye transferini yapan yatırımcı şirketler aşağıdaki adımları takip etmelidirler.

Adım 1) Genel Sicil Memurluğu Departmanı Kayıt Olmak: Genel Sicil Memurluğu Departmanına bir şirketin kayıt olması gerekmektedir. Eğer tüm belgeler hazır ise ilgili Departman beş (5) çalışma iş günü içinde tüm formaliteleri tamamlamaktadır.

Adım 2) Minimum Sermaye Transferi: Yabancı yatırımcılar, ya peşin olarak ya da aşağıda belirtilen şekillerde, 478 Gana Yatırımları Teşvik Merkezi Kanunu hükümlerine göre minimum sermaye transferi zorunluluğuna uymalıdır.

- Banka Hesabı: Yabancı yatırımcının seçeceği bir bankada iki şirket hesabı (yabancı ve yerel para cinsinden) açılmalıdır.

- Banka Transferi Yoluyla: Yerel paraya (Cedis) çevrilebilen minimum sermaye miktarının bankaya transfer edilmesi. Bu transfer yatırımcının Gana'da çalıştığı banka tarafından Bank Of Gana'ya teyit edilmelidir. Daha sonra Bank of Ghana bu transferi Gana Yatırımları Teşvik Merkezine şirketin kuruluşu amacıyla bildirir.

- Peşin: Yatırım amaçlı bireysel olarak Gana'ya nakit para getirilmesi girişte T5 Formuyla deklere edilmesi ve devamında en kısa sürede bir bankda hesap açılarak yatırılması gerekmektedir. Bu transferde yukarıda belirtildiği gibi Bank Of Ghana ve Yatırımcının Bankası tarafından onaylanmalıdır.

- Tesis Makine ve Ekipma İthalatı: Girişimciler yatırımlarıyla ilgili tesis malı ve ekipmanları ithal ederek projelerini gerçekleştirmekte serbesttirler. Sıfır oran ve imtiyazlı maddeleri otomatik ve direkt olarak CEPS aracılığıyla uygulanacaktır. Gerekli tesis, makine ve ekipman 478 sayılı GİPC Kanununun 24'üncü bölümü hükümleri uyarınca Gana Yatırımları Teşvik Merkezi ile birlikte gümrükten çekilecektir.

- Sermaye Çeşitliliği: İthal edilen makine, ekipman ve eşya şeklindeki sermaye çeşitliliği durumunda, bu ithalatı kapsayan tüm dökümanlar kayıtlı şirket adına olmalı ve kayıt amaçlı Gana Yatırımları Teşvik Merkezine teslim edilmesi gereken aşağıdaki belgelerle belgelendirilmelidir.

a) Taşıma Faturası/Havayolu Faturası Orjinali (Bill of Landing/Airway Bills)

b) Varış Yeri (Gana) İnceleme Sertifikası (Destination Inspection Certificate)

c) Giriş Gümrük Faturası Orjinali (Customs Bill Of Entry)

d) Son Fatura (Certified/Final Invoice)

e) Sermaye Tranfer Belgesi (Evidence of Capitalisation- Form 6 from the Registrar General Department)

- İlgili Ajanslara Kayıt: Faaliyet gösterilecek sektörlere uygun ilgili ajanslara kayıt

Adım 3) Gana Yatırımları Teşvik Merkezine Kayıt: Yatırımcı Gana Yatırımları Teşvik Merkezine ilgili ücretleri ödedikten sonra kayıt olur. Kayıt işlemlerinin tamamlanması beş iş gününü almaktadır.

Adım 4) Tamamen Yerli Sermayeli Şirketler: Tamamen yerli sermayeli şirketlerin Gana Yatırımları Teşvik Merkezine kayıt olmasına gerek yoktur. Çünkü, bu şirketlere minimum yabancı sermaye gereklilik şartı uygulanmamaktadır.

Adım 5) Göçmen Kontenjanı: Kendi yatırımları için yabancı personel çalıştırma açısından göçmen işçi çalıştırma imkanlarını araştıran yabancı yatırımcılar ile yerli şirketler 478 sayılı Kanunun 30'uncu bölümünde belirtilen kanun ile ilgili minimum sermaye gerekliliğini karşılamalıdır. Göçmen kotası Gana Yatırımları Teşvik Merkezine yazılan bir dilekçe ile talep edilir.

Adım 6) Gana Gelir İdaresine Kayıt: Tüm şirketler Gana Gelir İdaresinin Vergi Gelirleri Bölümüne (Domestic Tax Revenue Division) direkt olarak vergi, vergi indirim ve vergi istisnası gibi yasal vergi konularıyla ilgili olarak kayıt olmalıdır.

Adım 7) Çevre Etki Değerlendirme Sertifikası: Şirketler, Çevre Koruma Kurumuna kayıt olmalı ve bu kurumdan çevre izin belgesi almalıdırlar.

Gana'da yabancı yatırımcıları şirket kurarken ilgili kurum ve kuruluşlarda belge düzenleme, izin alma ve alınan izinin süresinin uzatılması konusunda ücretler her yıl değişmektedir. Bu nedenle, konu hakkındaki güncel bilgilerin ve şirket kurmaya ilişkin maliyetlerin Gana Yatırımları Teşvik Merkezinin www.gipcghana.com web sayfasından en son haliyle elde edilmesi mümkündür.

Maden ve madencilik alanındaki yabancı sermayeyi ise 1994 tarih ve 475 sayılı Maden ve Madencilik Yasası düzenlemektedir. Petrol Yasası (PNDCL 84) ise petrol çıkarılması üretilmesi ve ticaretini düzenlemektedir.

Gana'da serbest kur rejimi uygulanmaktadır. Nasıl kazanıldığı belgelenebilen fonların transferlerinde ve dövize dönüştürülmesinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Gana para birimi Cedi Dolar ve Euro'yla kolayca değiştirilebilmektedir. Yatırımlara ilişkin yasa, yatırımlardan kaynaklanan kar payı ve net karın, borç ödemelerinin, teknoloji transferinden kaynaklanan ücretlerin, işletmenin satışından doğan gelirlerin ve yatırımdan sağlanan faizlerin döviz ile transferine müsaade etmektedir.

Yabancı yatırımlar yasası, diğer yollar ile çözülemeyen anlaşmazlıklar konusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Yasası Komisyonu kurallarına dayalı tahkim veya ülkeler arasındaki karşılıklı anlaşmalara atıfta bulunmaktadır. Yabancı yargı kararlarının Gana'da tanınması karşılıklılık esasına dayalıdır. Gana anlaşmazlıkların çözümü konusunda Newyork Konvansiyonunu imzalamıştır.

Gana'da fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Gana Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütünün (WIPO) üyesidir. WTO TRIPS anlaşmasını uygulamak için adımlar atılmakta olup, Gana parlamentosu kopyalama yasası hariç tüm TRIPS düzenlemelerini kabule etmiştir.

Bankacılık sektörü küçük ölçeklidir. Ülkede 18 banka içerisinde en büyük banka olan Gana Ticaret Bankasının net yaklaşık değeri 50 milyon \$'dır. Gana Borsası gelişen piyasalar içerisinde en iyi performans gösterenler içerisinde mütala edilmektedir.

Ülkede üç adet serbest bölge bulunmakta olup, bunlar Accra, Mpitsin ve Ashiem'de yer almaktadır. Üç serbest bölge de 1996 yılında kurulmuştur. Tema ve Takoradi limanları ile Kotoka Uluslararası Havalimanı ve bu alanlarla bağlantılı yerler serbest bölgeler içerisinde. Serbest bölgede faaliyet gösterebilmek için firmaların ürünlerinin %70'ini ihraç etmesi gerekmektedir. Serbest bölgede çalışan firmaların 10 yıllık kurumlar vergisi muafiyeti ve ithalatta 0 gümrük vergisi avantajı bulunmaktadır.

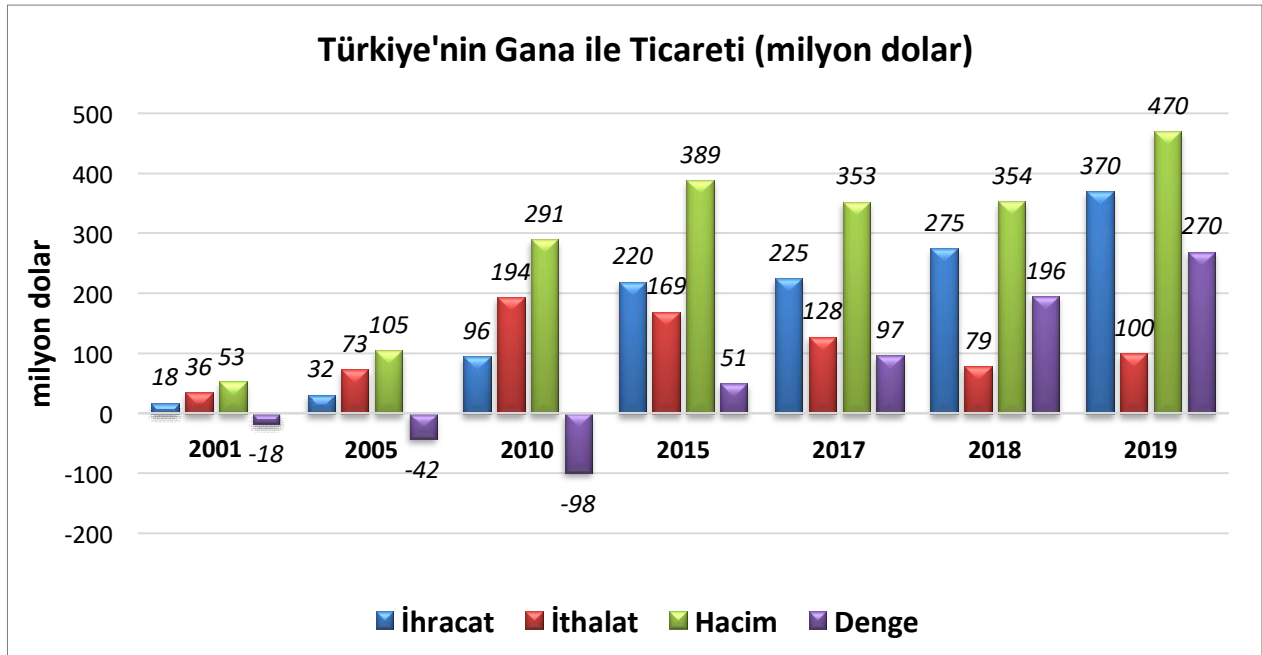
5. TÜRKİYE ile TİCARET

Türkiye ile Gana arasındaki dış ticarete ilişkin istatistik veriler aşağıda yer almaktadır. 2010 yılı itibarıyla 96,5 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımıza karşılık 194,4 milyon dolarlık ithalatımız söz konusu iken 2019 yılına kadar ihracatımız genel olarak sürekli artış göstererek 370 milyon dolara ulaşmış, ithalatımız ise 2010 yılından itibaren 2018 yılına kadar sürekli azalarak 79 milyon dolara gerilemiş, 2019 yılında ise 100 milyon doların üzerine çıkmıştır. Yılında ihracatımız 298 milyon dolara ithalatımız ise 180 milyon dolarla maksimum değerlerine yükselmiştir. 2017 yılında ise ihracatımız 225 milyon dolara ithalatımız ise 128 milyon dolara gerilemiştir. 2017 yılında Gana ile ikili dış ticaretimiz 96,5 milyon dolar fazla vermiştir. Gana ile olan dış ticaretimiz 2010 yılına kadar genel olarak ülkemiz aleyhine açık verirken daha sonra ülkemiz lehine fazlalık vermeye başlamış, 2019 yılında ikili dış ticaretimiz ülkemiz lehine 270 milyon dolar fazlalık vermiştir. Önümüzdeki yıllarda Gana ile dış ticaretimizin artış göstermesi beklenmektedir.

Türkiye'nin Gana ile Ticareti (1000 dolar)

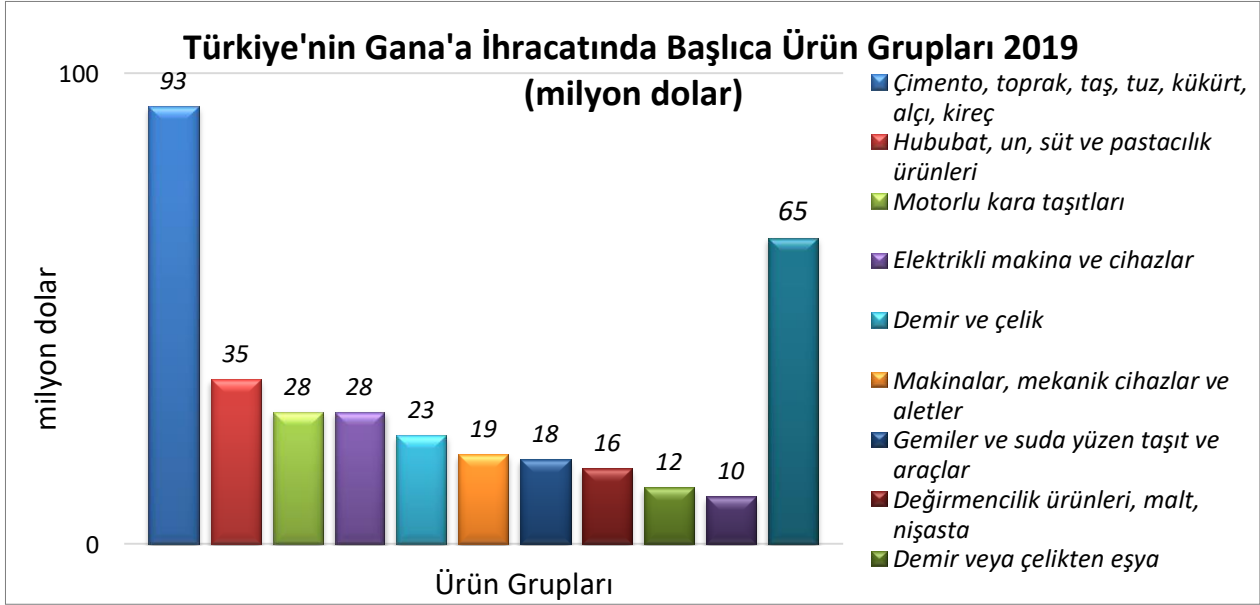
YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2001	17 736	35 578	53 314	- 17 842
2005	31 602	73 208	104 810	- 41 606
2010	96 484	194 358	290 842	- 97 874
2015	219 599	168 907	388 506	50 692
2017	224 551	128 019	352 570	96 532
2018	275 116	79 300	354 416	195 816
2019	369 942	100 364	470 306	269 578

Kaynak: Trademap

Kaynak: Trademap

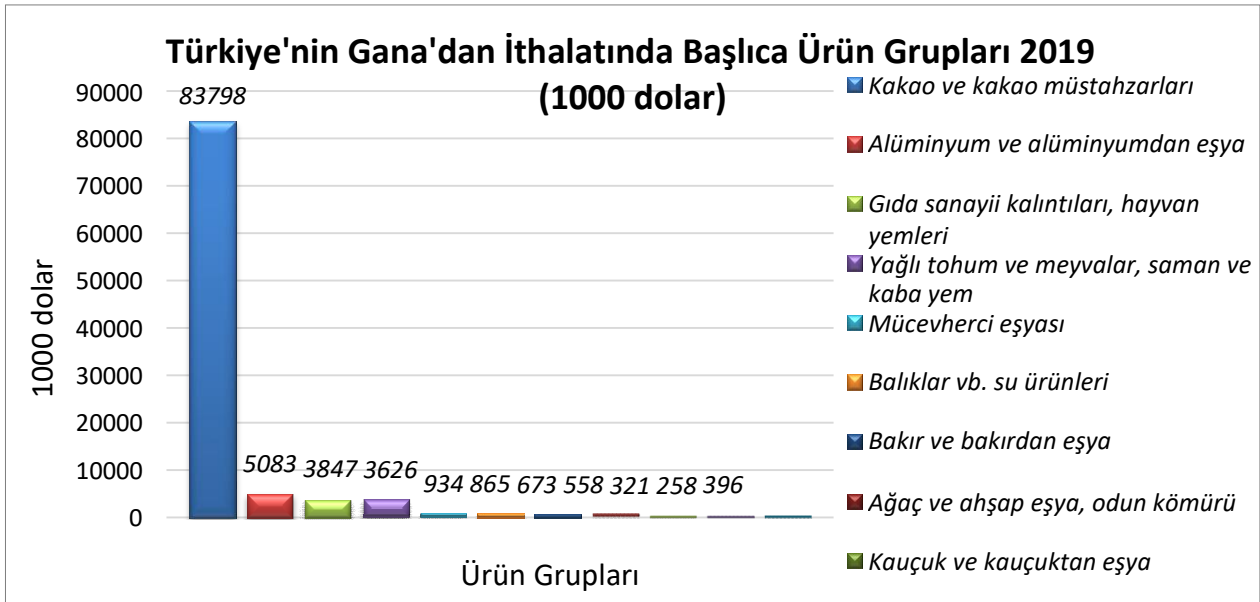
2019 yılında ülkemizden Gana'ya 400'ün üzerinde farklı ürünün ihracatı gerçekleştirilmiştir. İhracatımızda önem taşıyan başlıca ürünler çimento, makarna, otomobil, su taşıtları, demir çelik ürünleri ve undur.

Kaynak: Trademap

2019 yılı itibariyle ülkemiz Gana'dan dörtü bazda 30 civarında ürün ithal etmiştir. İthalatımızda en önemli ürünler kakao ve kakao ürünleri ile altın, alüminyum hurda ve döküntüleri,soya fasulyesi ve küspedir. Kakao ürünleri ve altın Gana'dan olan ithalatımızın genel olarak %80'inden fazlasını oluşturmaktadır

Türkiye'nin Etiyopya'dan İthalatında Başlıca Ürün Grupları (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

EKLER:

EK-1: Gana'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		14 358 510	17 099 588	13 994 950	100	-18,2
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	5 858 281	6 092 571	4 414 652	31,5	-27,5
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	3 619 656	5 194 952	4 247 824	30,4	-18,2
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	1 642 052	2 437 194	1 539 684	11	-36,8
2602	Manganez cevherleri ve konsantreleri	155 381	288 075	592 001	4,2	105,5
1803	Kakao hamuru	407 388	396 371	443 572	3,2	11,9
1804	Kakao yağı	276 454	287 230	372 905	2,7	29,8
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	17 079	10 944	194 867	1,4	1680,6
801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	298 147	460 203	164 098	1,2	-64,3
4403	Yuvarlak ağaçlar	7 731	10 912	151 326	1,1	1286,8
1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülasa ve suları	140 847	155 281	144 800	1	-6,7
2716	Elektrik enerjisi	28	0	115 619	0,8	100
7601	İşlenmemiş alüminyum	64 220	88 223	105 938	0,8	20,1
803	Muz (plantain dahil) (taze veya kurutulmuş)	30 972	46 709	103 751	0,7	122,1
1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	68 190	79 316	91 926	0,7	15,9
1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	69 431	90 094	88 123	0,6	-2,2

Kaynak: Trademap

EK-2: Gana'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		12 718 142	11 880 471	16 865 826	100	42
8908	Sökülecek gemiler, suda yüzen sökülecek diğer araçlar	0	1	1 027 705	6,1	102770400
8905	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	25 636	50	654 625	3,9	1309150
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	201 774	114 502	412 644	2,4	260,4
8703	Otomobiller	998 610	956 124	340 747	2	-64,4
207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	122 573	130 130	244 419	1,4	87,8
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	180 825	251 289	231 729	1,4	-7,8
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	53	5	230 952	1,4	4618940
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişlik ≥600 mm (kaplanmış)	166 632	143 172	213 717	1,3	49,3
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	194 943	203 916	211 914	1,3	3,9
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	137	86	201 750	1,2	234493
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	286 322	225 365	196 803	1,2	-12,7
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	124 216	119 336	176 472	1	47,9
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	29 099	32 414	174 440	1	438,2
6309	Kullanılmış giyim eşyası ve kullanılmış diğer eşya	85 608	90 375	172 674	1	91,1
1001	Buğday ve mahlut	303 773	178 655	170 319	1	-4,7

Kaynak: Trademap

Ek-3: Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		224 551	275 116	369 942	100	34,5
2523	Çimento	31 437	62 057	87 779	23,7	41,4
1902	Makarnalar ve kuskus	20 824	27 917	34 134	9,2	22,3
8703	Otomobiller	575	348	20 210	5,5	5707,5
8904	Römorkörler ve itici gemiler	0	0	17 573	4,8	0
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	17 555	16 668	17 019	4,6	2,1
1101	Buğday unu	12 857	12 623	15 019	4,1	19
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	11 831	21 775	11 009	3	-49,4
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	8 737	7 157	7 564	2	5,7
1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktoz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	5 005	5 629	6 691	1,8	18,9
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	7 751	4 016	6 248	1,7	55,6
8438	Yiyecek ve içeceklerin sınai amaçlarla hazırlanması veya imaline mahsus makina ve cihazlar	865	401	5 722	1,5	1326,9
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	1 544	4 021	5 126	1,4	27,5
7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	5 131	4 589	4 989	1,3	8,7
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	4 266	3 393	3 925	1,1	15,7
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	333	2 522	3 790	1	50,3

Kaynak: Trademap

Ek-4: Türkiye'nin Gana'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		128 019	79 300	100 364	100	26,6
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	51 068	37 574	61 046	60,8	62,5
1803	Kakao hamuru	23 918	12 082	11 879	11,8	-1,7
1804	Kakao yağı	5 698	5 588	8 493	8,5	52
7602	Aluminyum döküntü ve hurdaları	123	916	4 962	4,9	441,7
1201	Soya fasulyesi	914	1 900	3 626	3,6	90,8
2306	Bitkisel yağların üretiminden (23.04-05' hariç)arta kalan küspe ve katı atıklar	2 497	4 489	3 363	3,4	-25,1
1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	5 475	2 881	1 571	1,6	-45,5
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	35 781	10 984	930	0,9	-91,5
303	Balıklar (dondurulmuş)	0	662	865	0,9	30,7
1802	Kakao kabukları, iç kabukları, zarları ve diğer kakao döküntüleri	40	270	809	0,8	199,6
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	0	0	673	0,7	0
2302	Hububat ve baklagillerin kepek, kavuz ve diğer kalıntıları	1 730	751	484	0,5	-35,6
4402	Odun kömürü	305	389	394	0,4	1,3
4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çikil (chicle) vb. tabii sakızlar	15	34	321	0,3	844,1
7902	Çinko döküntü ve hurdaları	0	0	258	0,3	0

Kaynak: Trademap

Ek-5: Gana'nın ihracatında Başlıca Ülkeler (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		14 358 510	17 099 588	13 994 950	100	-11,6
1.	Çin	1 850 413	2 426 140	2 543 921	18,2	4,9
2.	Hindistan	2 761 957	3 571 515	2 494 173	17,8	-30,2
3.	İsviçre	1 824 582	1 712 303	2 479 938	17,7	44,8
4.	ABD	781 157	613 256	986 612	7	60,9
5.	Hollanda	1 007 756	1 294 842	914 133	6,5	-29,4
6.	G. Afrika	62 791	667 689	638 726	4,6	-4,3
7.	Fransa	361 040	532 561	482 849	3,5	-9,3
8.	İngiltere	238 581	538 165	353 071	2,5	-34,4
9.	İtalya	184 037	170 666	339 976	2,4	99,2
10.	Almanya	245 231	462 957	327 554	2,3	-29,2
11.	Burkina Faso	177 811	199 295	293 082	2,1	47,1
12.	Belçika	170 885	136 961	196 108	1,4	43,2
13.	Malezya	211 435	251 679	176 993	1,3	-29,7
14.	İspanya	164 407	406 520	170 874	1,2	- 58
15.	Hong Kong	7 296	15 742	122 543	0,9	678,4
...	...	...	...	...	...	...
20.	Türkiye	128 019	79 300	100 364	0,7	26,6

Kaynak: Trademap

Ek-6: Gana'nın İthalatında Başlıca Ülkeler (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		12 718 142	11 880 471	16 865 826	100	15,2
1.	Çin	4 863 362	4 821 886	4 906 969	29,1	1,8
2.	Nijerya	222 228	257 765	4 003 452	23,7	1453,1
3.	ABD	859 528	768 753	837 423	5	8,9
4.	Hindistan	637 490	731 209	602 579	3,6	-17,6
5.	Hollanda	750 076	808 012	566 957	3,4	-29,8
6.	İngiltere	489 041	472 280	480 923	2,9	1,8
7.	Türkiye	224 551	275 116	369 942	2,2	34,5
8.	G. Afrika	353 665	369 426	347 573	2,1	-5,9
9.	İspanya	253 916	205 658	343 957	2	67,2
10.	Guyana	0	150	324 304	1,9	216102,7
11.	Belçika	386 981	451 873	269 308	1,6	-40,4
12.	Almanya	300 108	271 770	268 553	1,6	-1,2
13.	Fransa	256 592	252 356	261 223	1,5	3,5
14.	İtalya	262 521	287 113	236 200	1,4	-17,7
15.	Fildişi Sahili	475 662	352 857	233 590	1,4	-33,8

Kaynak: Trademap

GİNE

ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. TEMEL SOSYAL GÖSTERGELER	3
2. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER	3
3. DIŞ TİCARET	4
4. TÜRKİYE ile TİCARET	9

1. TEMEL SOSYAL GÖSTERGELER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Devletin Adı	Gine Cumhuriyeti
Başkent	Conakry
Yönetim Biçimi	Cumhuriyet
Resmi Dili	Fransızca (Resmi), Pular, Mandingue ve Soussou
Yüzölçümü	245.857 km ²
Dini	İslam % 87,4, Animizm % 8,1 Hristiyan % 4,5
Para Birimi	Gine Frangı (GNF)

Kaynak: EIU Country Report

2. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

Başlıca Ekonomik Göstergeler

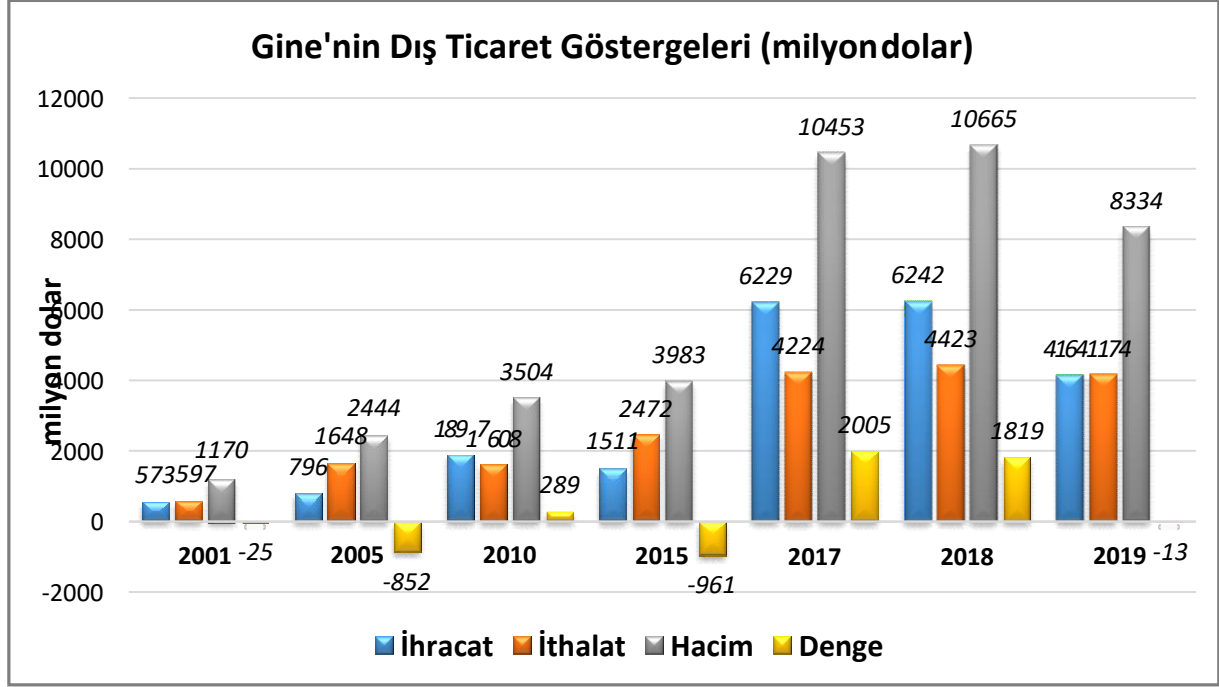
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
GSYİH (Cari Fiyatlar -SAGP- milyar \$)	21,63	22,69	25,41	28,56	31,07	33,39	34,59	37,94
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	3,71	3,81	10,83	10,34	6,18	5,65	2,92	7,61
Kişi Başına Düşen GSYİH'daki Değişim Oranı (Cari Fiyatlar-SAGP- %)	1,14	1,28	8,13	7,65	3,59	3,07	0,41	4,99
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	9,71	8,15	8,17	8,91	9,83	9,47	8,5	8
Devletin Genel Net Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	-3,21	-6,89	-0,15	-2,06	-1,06	-0,47	-4,26	-4,08
Cari Ödemeler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-12,86	-12,95	-31,91	-6,72	-18,74	-13,7	-22,94	-16,13

Kaynak: IMF

3. DIŞ TİCARET

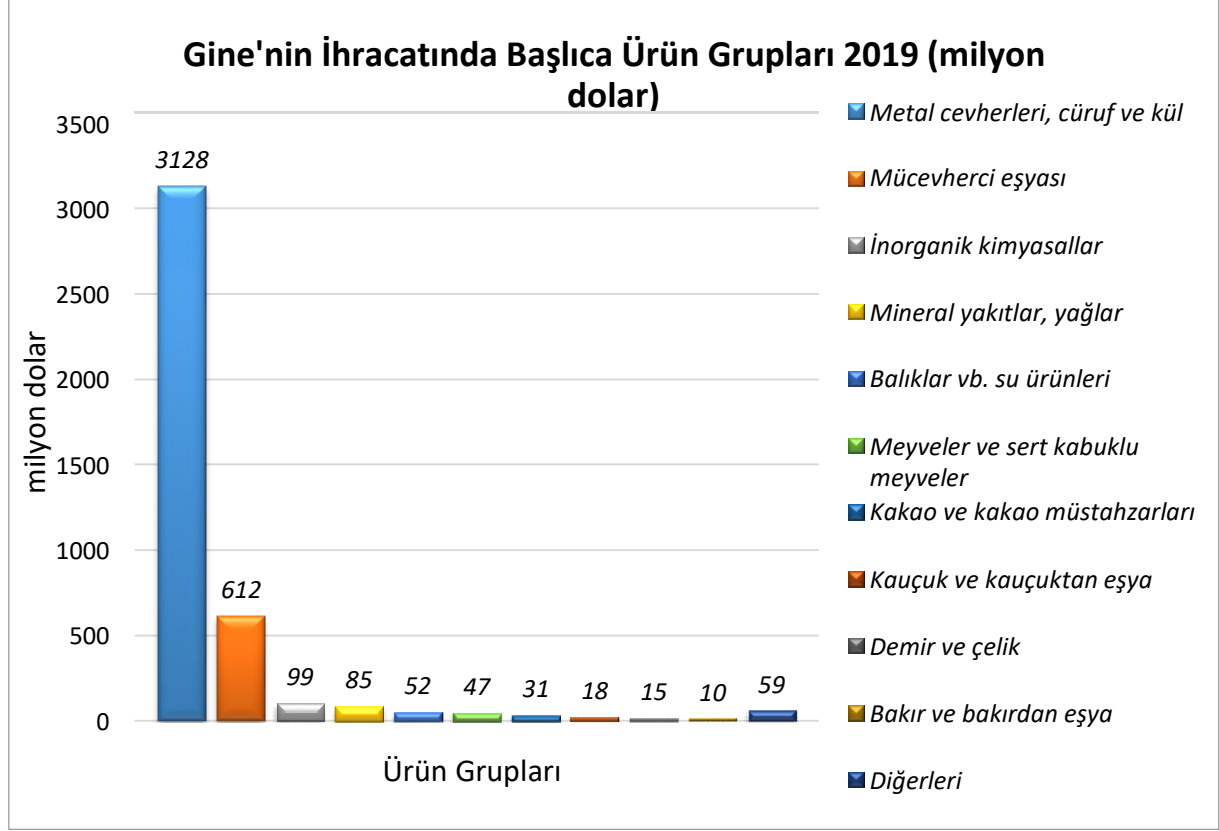
Genel Durum

Ülkenin Dış Ticareti

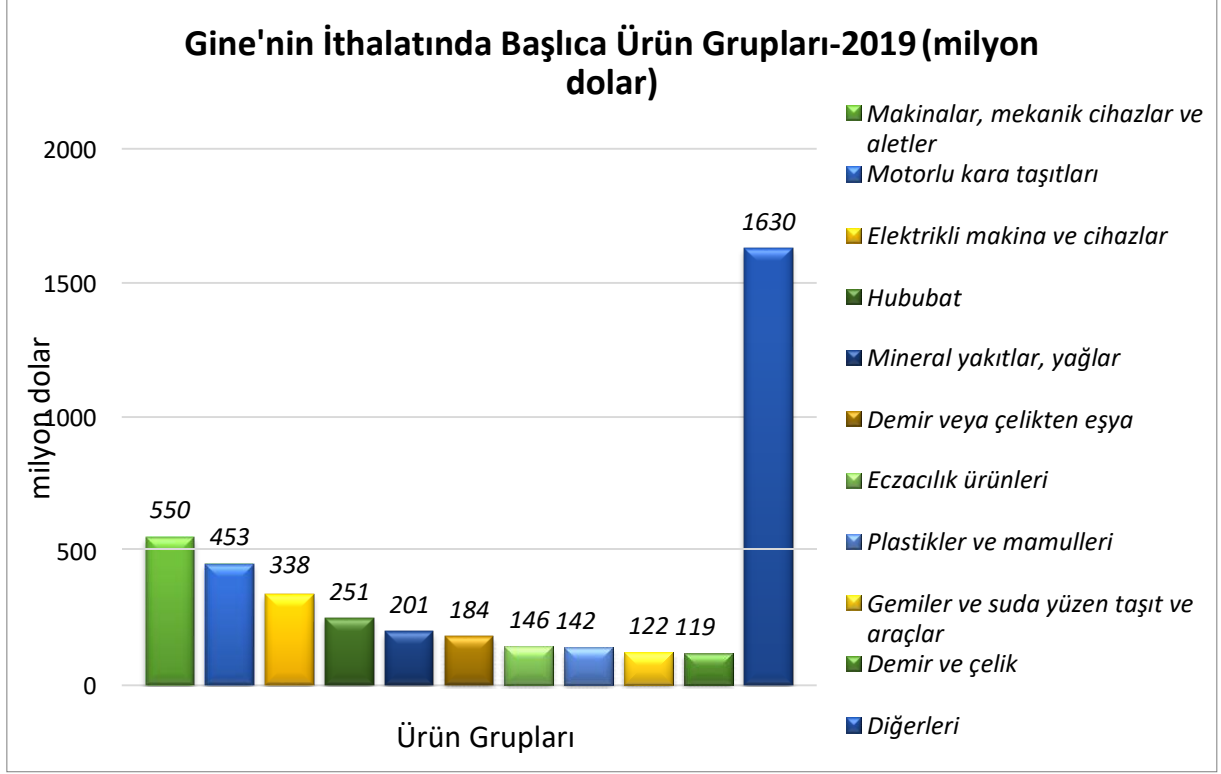

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

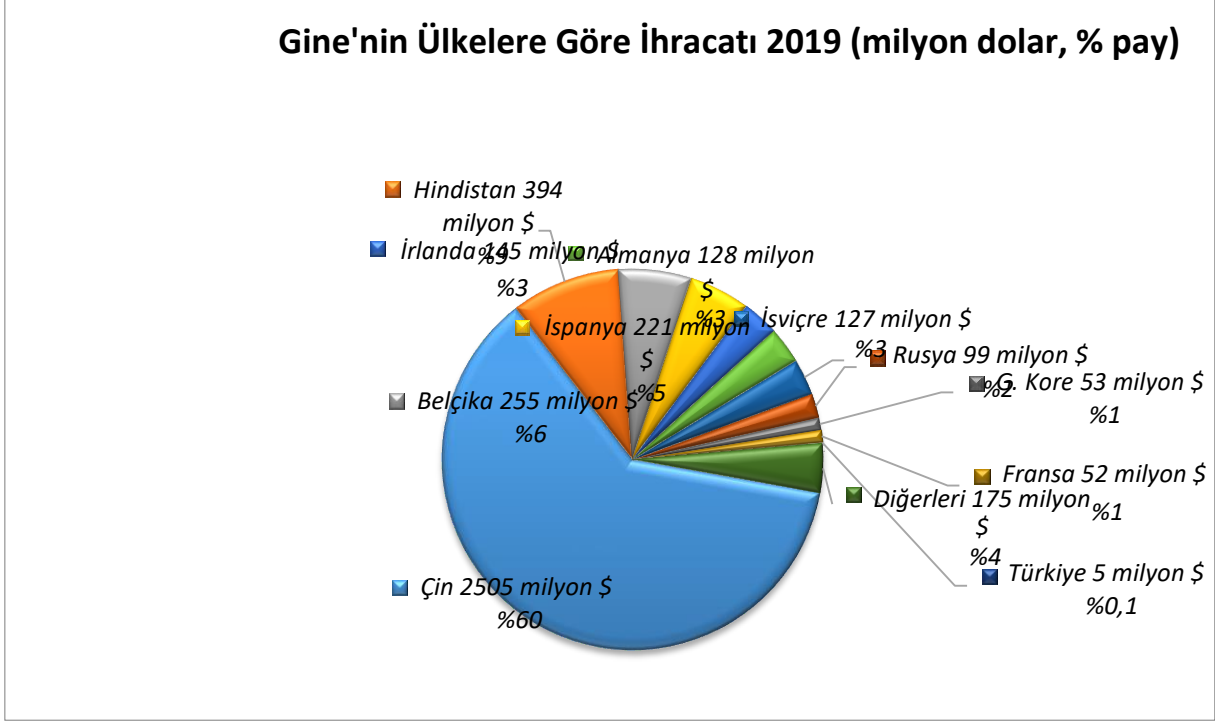
İthalat

Kaynak: Trademap

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

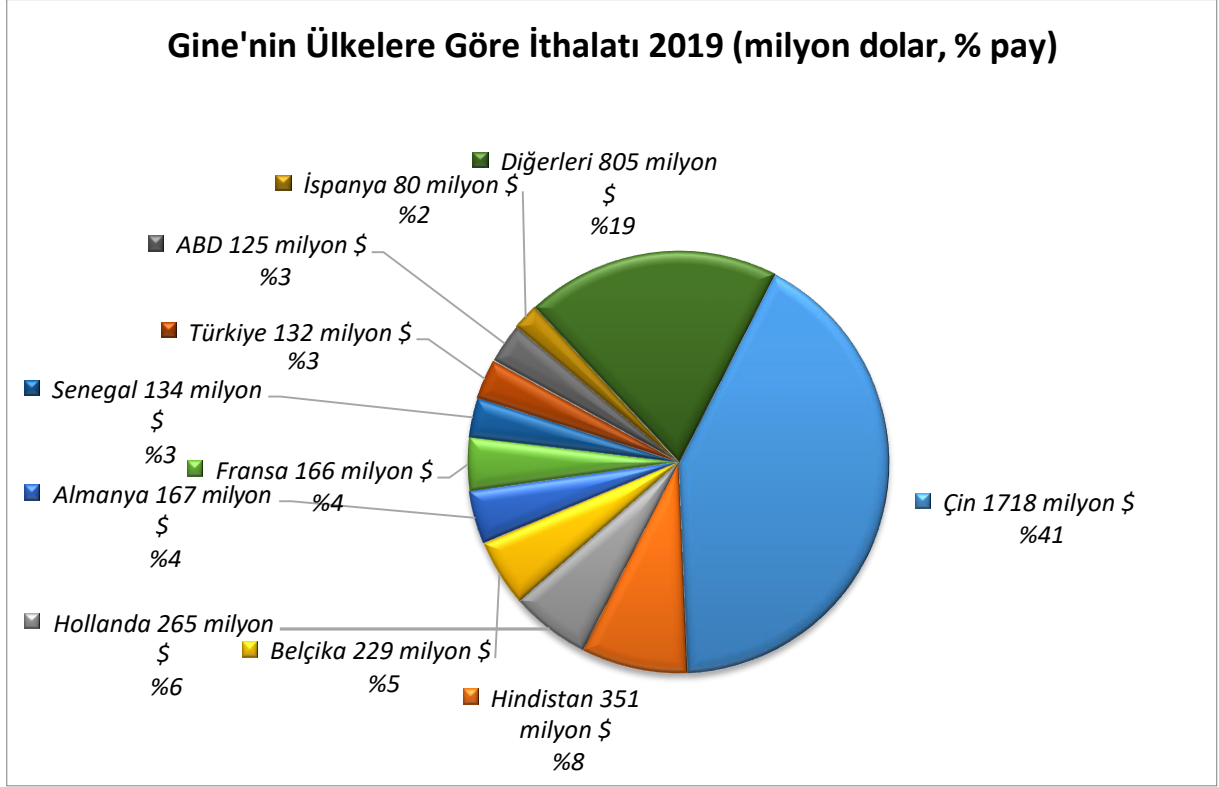
İhracat

Kaynak: Trademap

İthalat

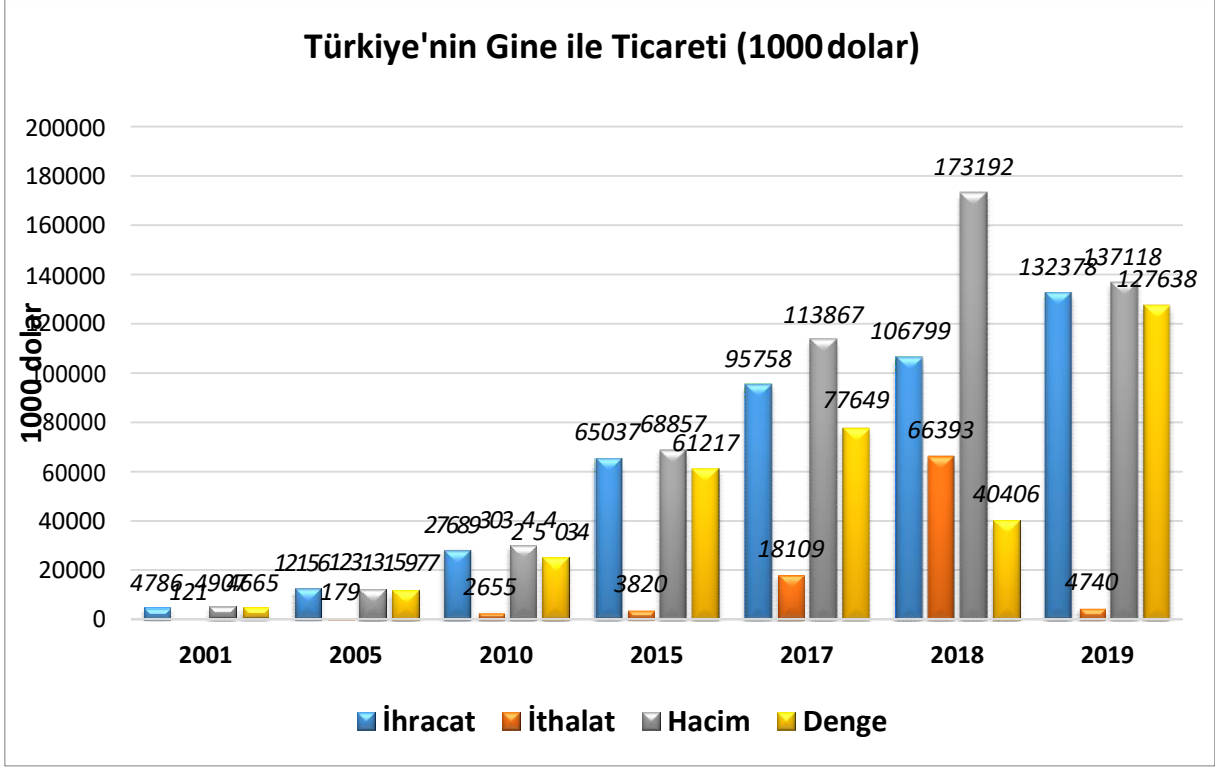

Kaynak: Trademap

4. TÜRKİYE ile TİCARET

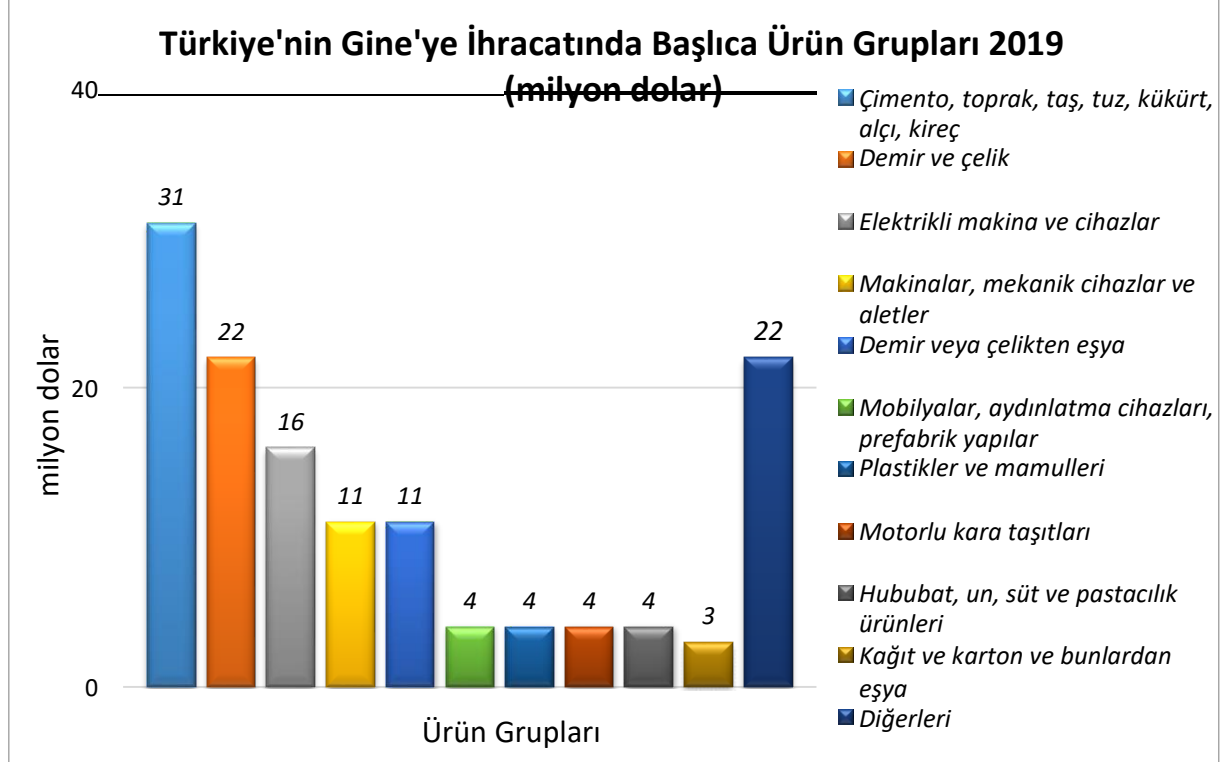
Genel Durum

Türkiye-Gine Dış Ticareti

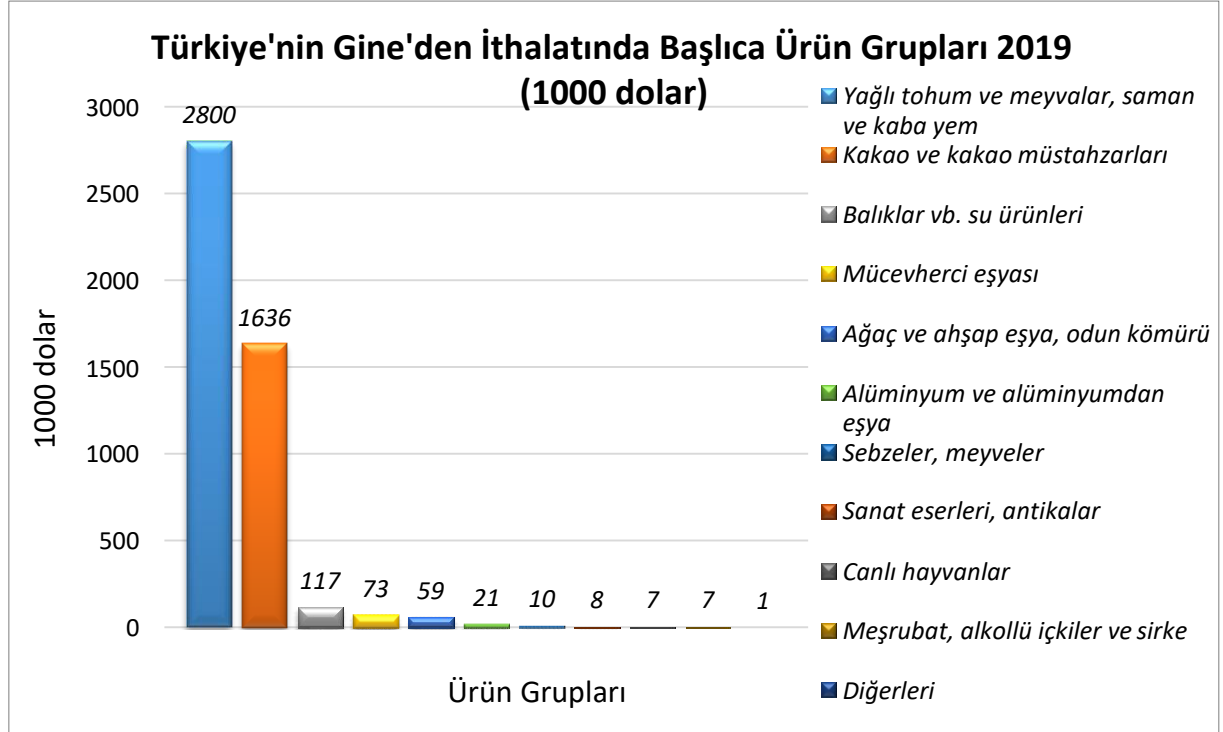
Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Gine'ye İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Gine'den İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Kaynak: Trademap

EKLER:***EK-1: Gine'nin İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		6 228 875	6 242 379	4 160 628	100	-33,3
2606	Aluminyum cevherleri ve konsantreleri	2 106 934	2 920 328	3 127 982	75,2	7,1
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	3 263 159	2 790 378	599 219	14,4	-78,5
2818	Suni korundum, aluminyum oksit ve aluminyum hidroksit	1	77 622	98 903	2,4	27,4
0303	Balıklar (dondurulmuş)	44 848	50 739	49 383	1,2	-2,7
0801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	162 160	42 215	45 427	1,1	7,6
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	26 852	18 076	31 036	0,7	71,7
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	20 743	3 086	30 379	0,7	884,4
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	292 663	118 893	28 494	0,7	-76
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3 743	4 787	26 191	0,6	447,1
4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çikil (chicle) vb. tabii sakızlar	38 631	26 002	18 197	0,4	-30
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde dilmiş külçeler	12 253	17 122	14 889	0,4	-13
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	36 578	20 344	10 314	0,2	-49,3
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	6 630	9 210	9 769	0,2	6,1
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	4 700	5 138	9 382	0,2	82,6
0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	12 930	16 584	7 267	0,2	-56,2

Kaynak: Trademap

EK-2: Gine'nin İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		4 224 051	4 423 025	4 173 513	100	-5,6
1006	Pirinç	233 585	308 763	167 939	4	-45,6
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	435 690	313 115	134 950	3,2	-56,9
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	121 878	131 554	133 727	3,2	1,7
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	93 306	77 369	108 797	2,6	40,6
8703	Otomobiller	87 097	87 509	103 242	2,5	18
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	59 794	61 573	90 662	2,2	47,2
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	83 435	90 059	90 039	2,2	0
8711	Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın); sepetler	88 388	89 469	84 289	2	-5,8
1001	Buğday ve mahlut	60 288	81 935	82 269	2	0,4
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	52 708	70 532	77 178	1,8	9,4
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	50 201	62 823	70 317	1,7	11,9
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	44 468	71 895	68 909	1,7	-4,2
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	7 203	17 994	68 692	1,6	281,7
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	45	17 172	60 433	1,4	251,9
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları	51 086	26 007	55 861	1,3	114,8

Kaynak: Trademap

EK-3: Gine'nin Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		6 228 875	6 242 379	4 160 628	100	-33,3
1.	Çin	1 549 831	2 246 148	2 504 860	60,2	11,5
2.	Hindistan	505 408	405 317	394 407	9,5	-2,7
3.	Belçika	14 536	64 696	255 440	6,1	294,8
4.	İspanya	125 597	178 312	221 305	5,3	24,1
5.	İrlanda	147 048	148 126	145 051	3,5	-2,1
6.	Almanya	95 911	115 304	128 238	3,1	11,2
7.	İsviçre	28 359	27 733	127 213	3,1	358,7
8.	Rusya	108	77 757	98 968	2,4	27,3
9.	G. Kore	61 161	53 618	53 352	1,3	-0,5
10.	Fransa	101 426	89 500	52 338	1,3	-41,5
11.	Kanada	48 197	33 095	36 991	0,9	11,8
12.	Singapur	1 491	58	30 658	0,7	52758,6
13.	Pakistan	2 313	40 964	28 781	0,7	-29,7
14.	Hollanda	14 509	12 651	20 592	0,5	62,8
15.	ABD	23 470	6 892	10 595	0,3	53,7
...	...	...	...	...	...	...
18.	Türkiye	18 109	66 393	4 740	0,1	-92,9

Kaynak: Trademap

EK-4: Gine'nin Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (% ,2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		4 224 051	4 423 025	4 173 513	100	-5,6
1.	Çin	1 245 911	1 353 330	1 718 196	41,2	27
2.	Hindistan	365 473	406 818	351 480	8,4	-13,6
3.	Hollanda	460 400	343 756	265 297	6,4	-22,8
4.	Belçika	263 597	285 628	228 552	5,5	- 20
5.	Almanya	138 482	135 517	166 603	4	22,9
6.	Fransa	193 427	200 874	166 188	4	-17,3
7.	Senegal	104 839	127 266	134 478	3,2	5,7
8.	Türkiye	95 758	106 799	132 378	3,2	24
9.	ABD	103 022	127 053	125 295	3	-1,4
10.	İspanya	60 849	86 324	80 497	1,9	-6,8
11.	Fas	66 301	72 146	69 795	1,7	-3,3
12.	G. Afrika	55 226	87 100	63 156	1,5	-27,5
13.	İtalya	70 097	62 354	62 240	1,5	-0,2
14.	Rusya	17 957	61 162	55 573	1,3	-9,1
15.	Fildişi Sahili	117 736	57 342	51 172	1,2	-10,8

Kaynak: Trademap

Ek-5: Türkiye'nin Gine'ye İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		95 758	106 799	132 378	100	24
2523	Çimento	10 122	17 157	27 619	20,9	61
7214	İnşaat demiri	4 965	8 908	11 292	8,5	26,8
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	6 685	6 764	7 506	5,7	11
7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	4 710	4 910	6 428	4,9	30,9
7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller	5 002	3 766	4 083	3,1	8,4
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	2 815	1 960	3 335	2,5	70,2
4819	Kağıttan, kartondan, selüloz vatkadandan veya selüloz lif tabakalarından kutu, mafhaza, torba vb.	2 816	4 028	2 695	2	-33,1
8426	Gemi vinçleri, diğer vinçler, hareketli kaldırma çerçeveleri, lastik tekerlekli taşıyıcılar ve vinçli yük arabaları	16	77	2 544	1,9	3203,9
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	244	1 960	2 201	1,7	12,3
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	2 164	1 835	2 124	1,6	15,7
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	1 059	1 568	2 022	1,5	29
1902	Makarnalar ve kuskus	1 758	2 093	2 018	1,5	-3,6
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	1 372	1 983	1 988	1,5	0,3
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 467	1 652	1 928	1,5	16,7
2522	Kireç	1 365	2 437	1 897	1,4	-22,2

Kaynak: Trademap

Ek-6: Türkiye'nin Gine'den İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		18 109	66 393	4 740	100	-92,9
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	3 695	4 159	2 800	59,1	-32,7
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	1 627	283	1 636	34,5	478,1
0302	Balıklar (taze veya soğutulmuş)	54	96	107	2,3	11,5
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	12 680	61 698	73	1,5	-99,9
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	0	0	59	1,2	0
7602	Aluminyum döküntü ve hurdaları	0	0	21	0,4	0
0306	Kabuklu hayvanlar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya benzer işlem görmüş)	0	18	10	0,2	-44,4
2009	Meyve ve sebze suları	0	0	10	0,2	0
9703	Heykel veya yontu sanatının orijinal eserleri (yapıldığı madde ne olursa olsun)	0	0	8	0,2	0
0106	Canlı diğer hayvanlar	0	7	7	0,1	0
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	0	0	7	0,1	0
6214	Şallar, eşarplar, fularlar, kaşkollar, peçeler, duvaklar vb eşya	0	0	1	0	0
0101	Canlı atlar, eşekler, katırlar ve bardolar	0	0	0	0	0
0102	Canlı büyükbaş hayvanlar (at, eşek, katır ve bardolar hariç)	0	0	0	0	0
0103	Canlı domuzlar	0	0	0	0	0

Kaynak: Trademap

GAMBIYA

ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. TEMEL SOSYAL GÖSTERGELER	3
2. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER	3
3. DIŞ TİCARET	4
4. TÜRKİYE ile TİCARET	8

1. TEMEL SOSYAL GÖSTERGELER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Devletin Adı	Gambiya Cumhuriyeti
Başkent	Banjul
Yönetim Biçimi	Üniter Cumhuriyet
Resmi Dili	İngilizce, Mandinka, Wolof, Fula ve diğer bölgesel diller
Yüzölçümü	11.295 km ²
Dini	İslam (%85), Hristiyan (%8)
Para Birimi	Dalasi (D)

Kaynak: EIU Country Report

2. TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

Başlıca Ekonomik Göstergeler

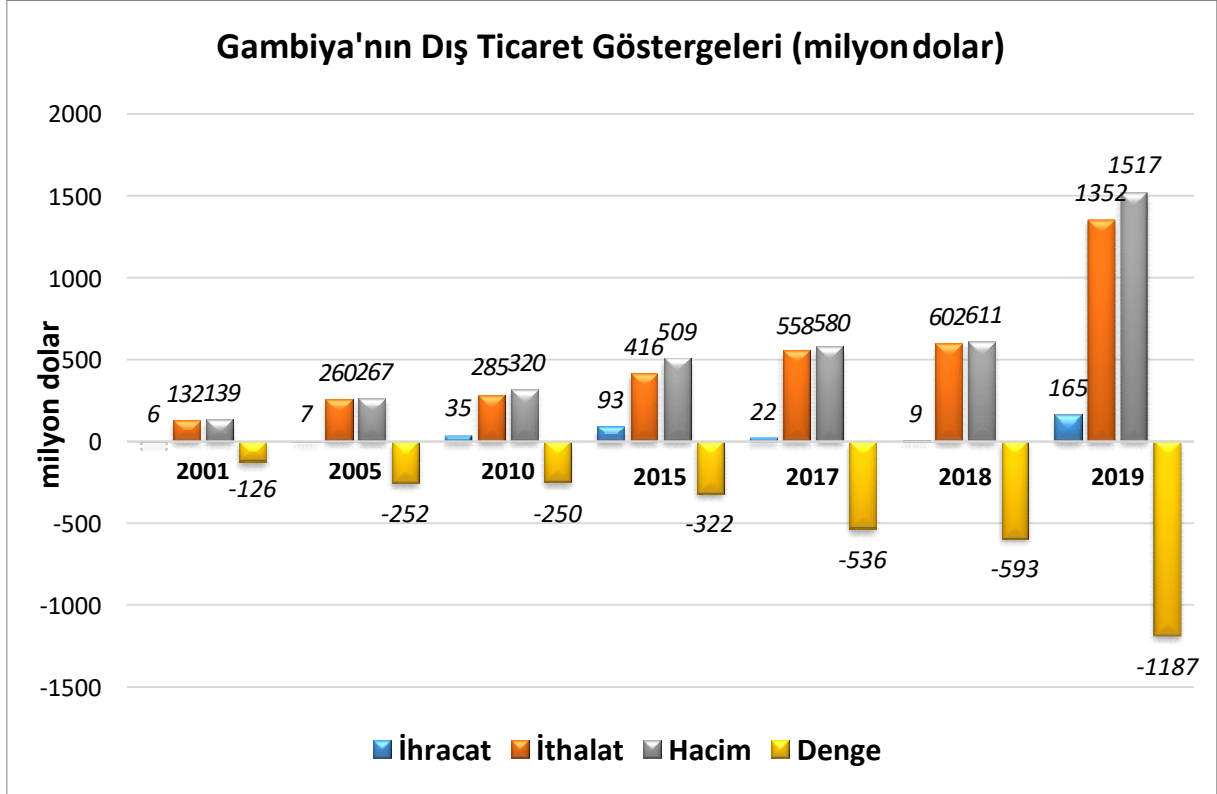
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
GSYİH (Cari Fiyatlar -SAGP- milyar \$)	4,71	4,95	5,1	5,45	5,95	6,41	6,61	7,18
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	-1,41	4,06	1,94	4,82	6,55	5,98	2,5	6,48
Kişi Başına Düşen GSYİH'daki Değişim Oranı (Cari Fiyatlar-SAGP- %)	-4,35	0,97	-1,06	1,76	3,45	2,88	-0,49	3,38
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	6,26	6,81	7,23	8,05	6,52	7,12	6,75	6,04
Devletin Genel Net Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	-3,94	-5,38	-6,4	-4,98	-6,2	-2,61	-2,37	-2,06
Cari Ödemeler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-7,34	-9,89	-9,24	-7,39	-9,74	-5,36	-9,76	-9,8

Kaynak: IMF

3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

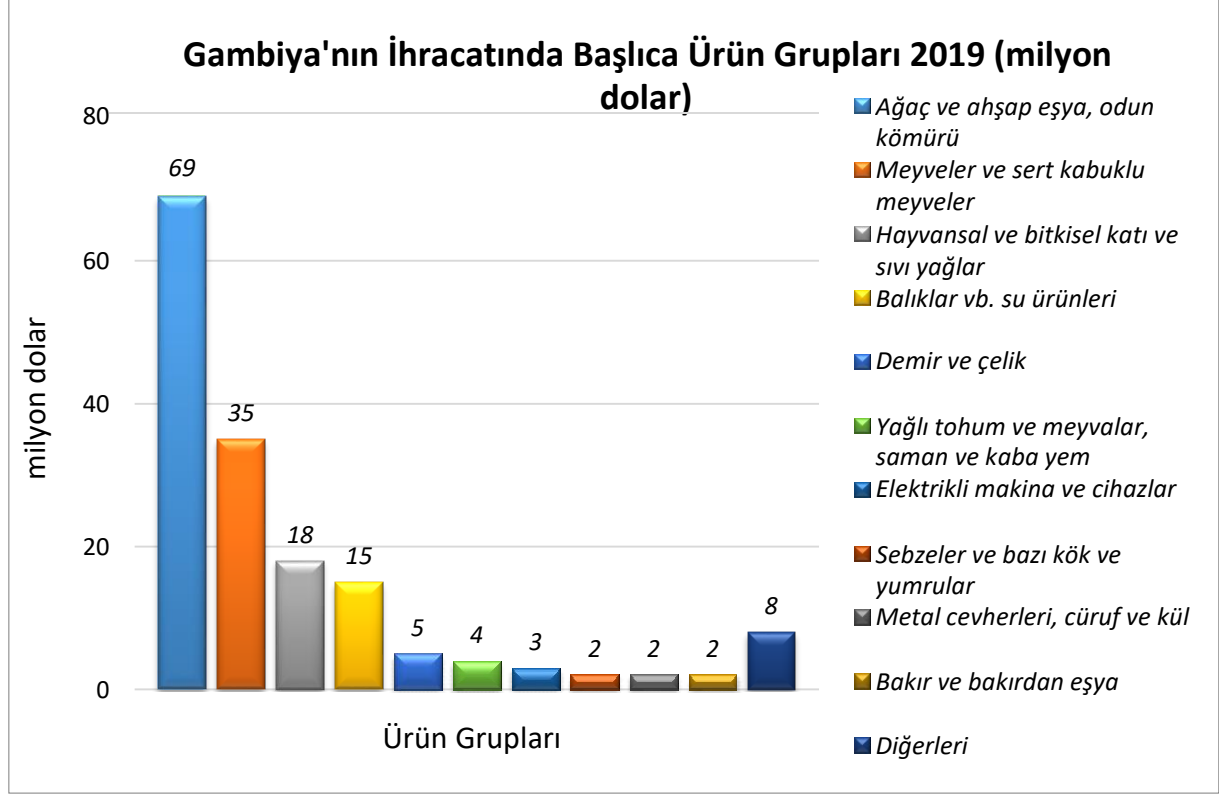
Ülkenin Dış Ticareti

Kaynak: Trademap

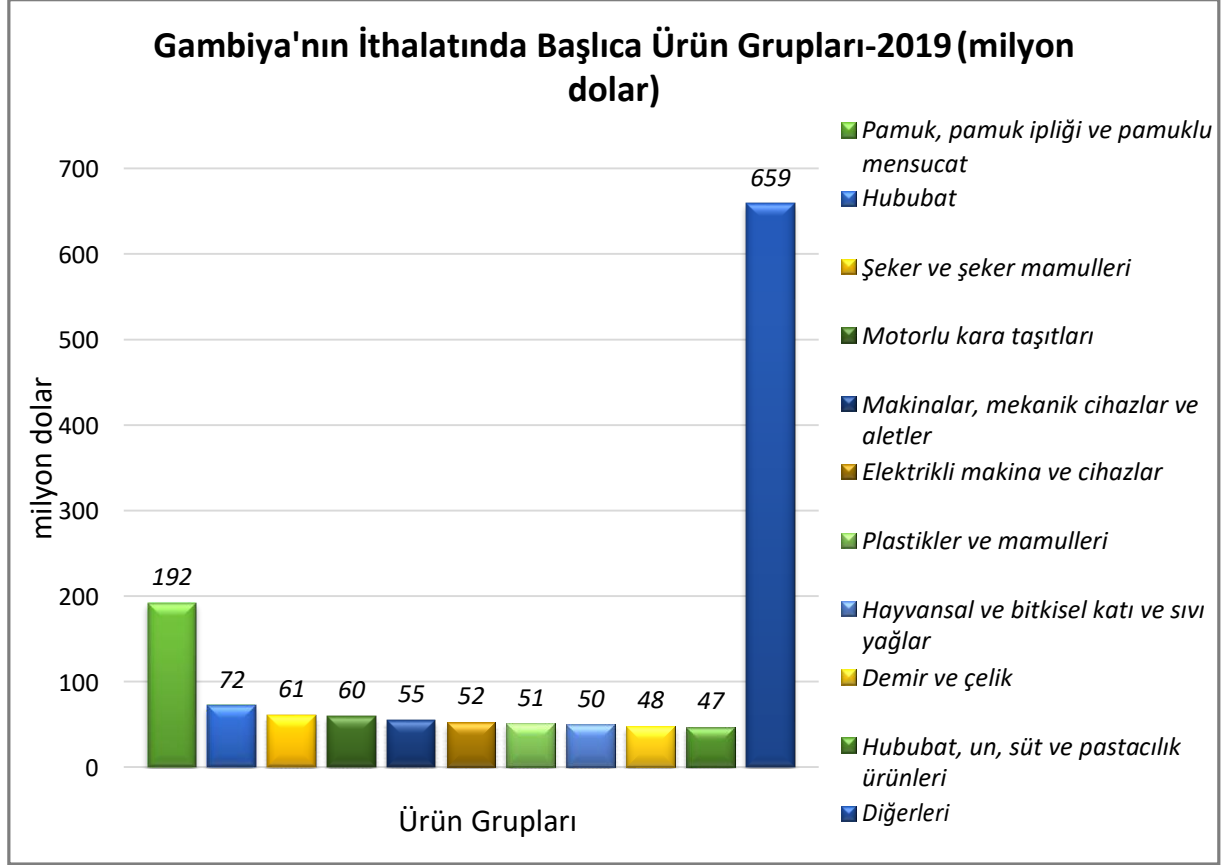
Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Kaynak: Trademap

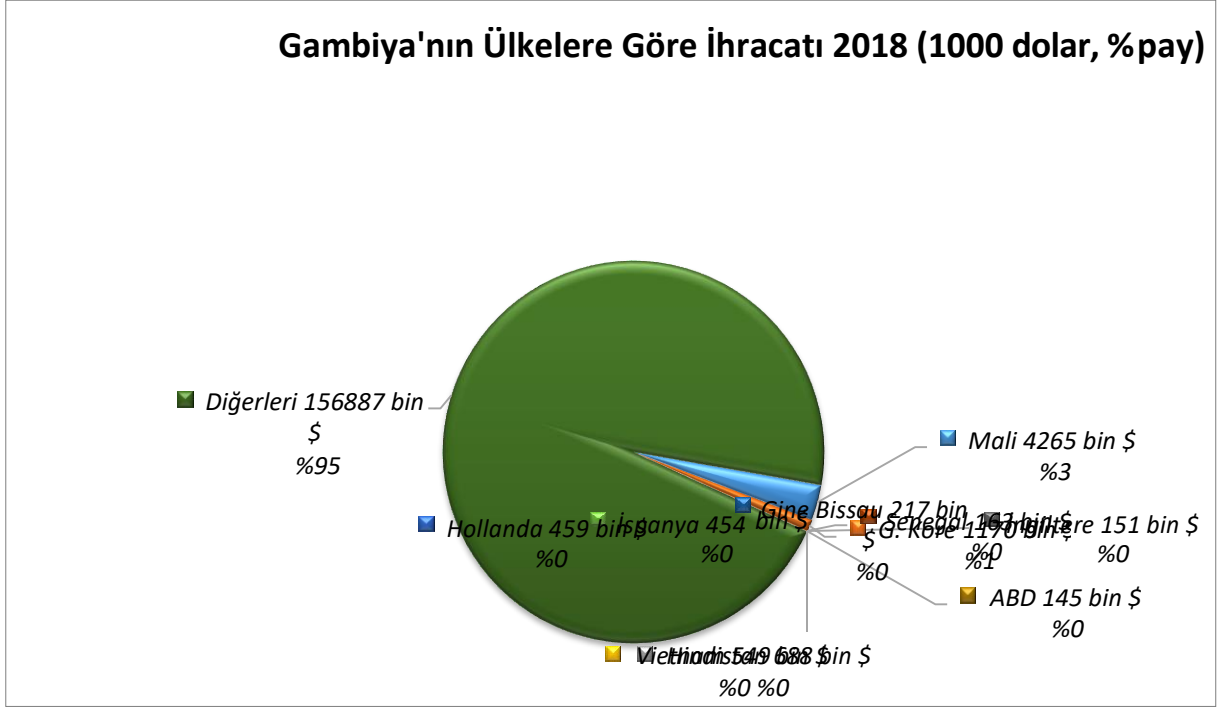
İthalat

Kaynak: Trademap

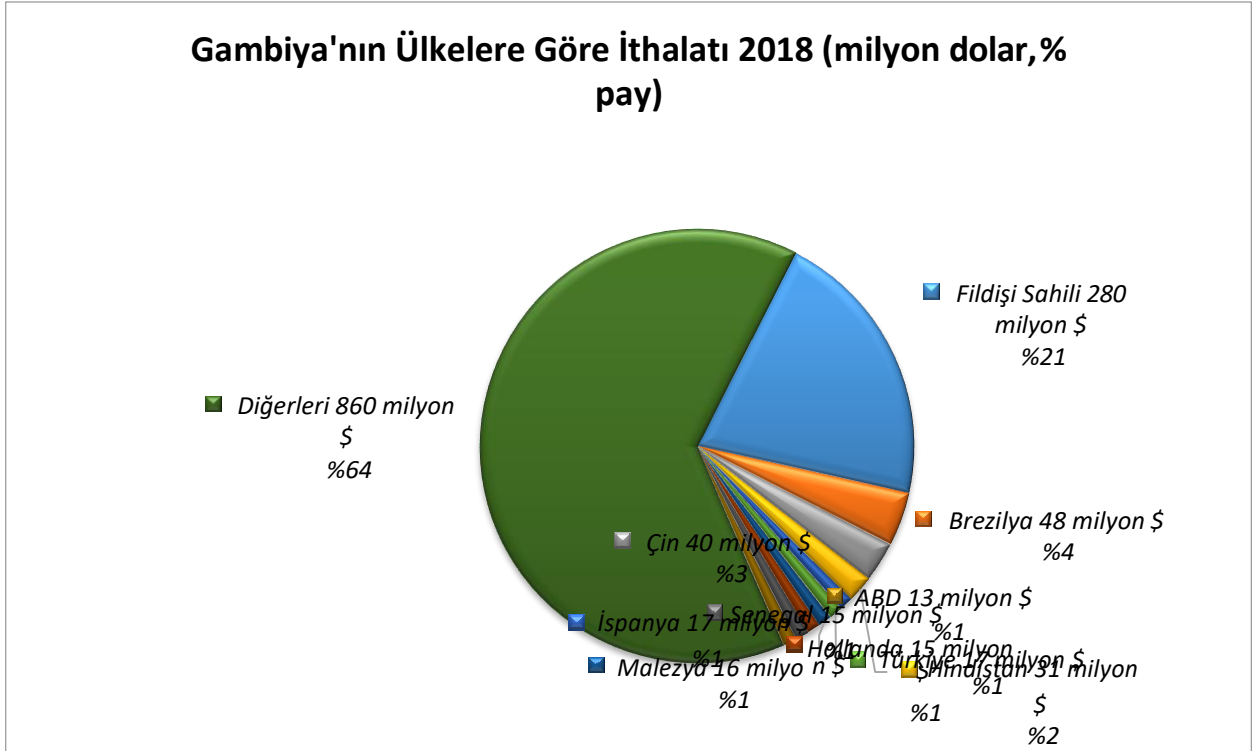
Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Kaynak: Trademap

İthalat

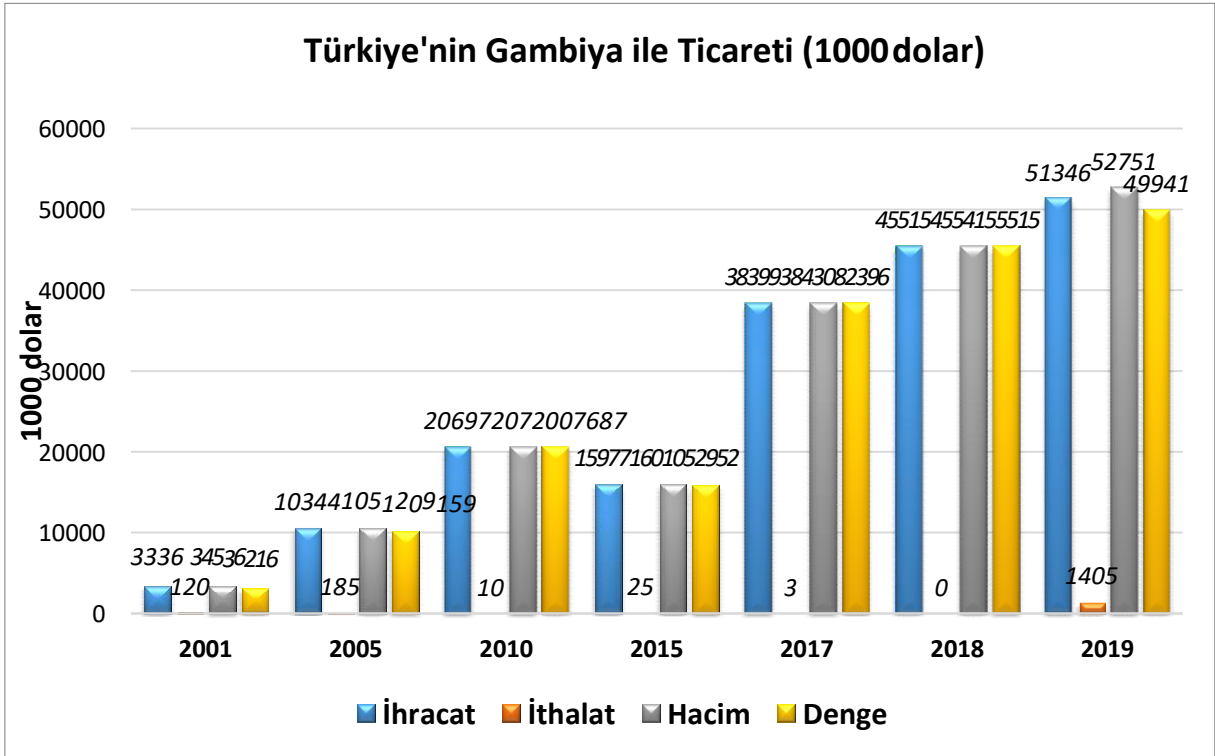
Kaynak: Trademap

4. TÜRKİYE ile TİCARET

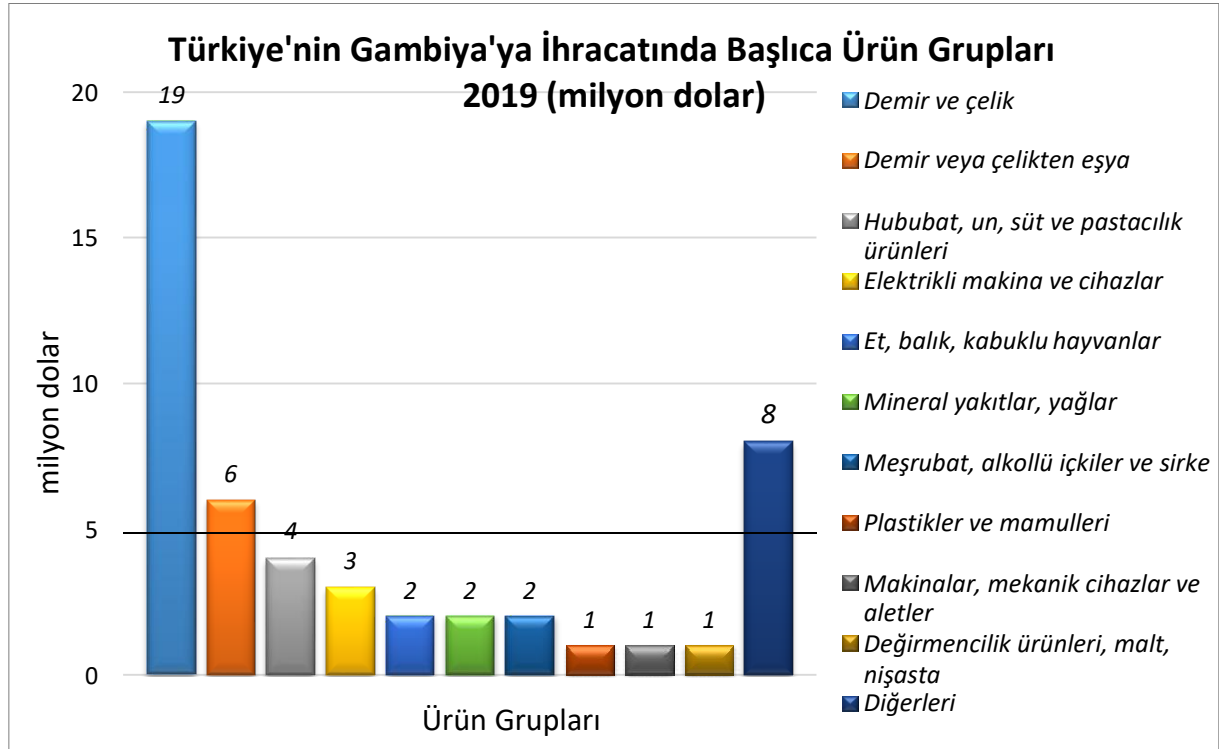
Genel Durum

Türkiye-Gambiya Dış Ticareti

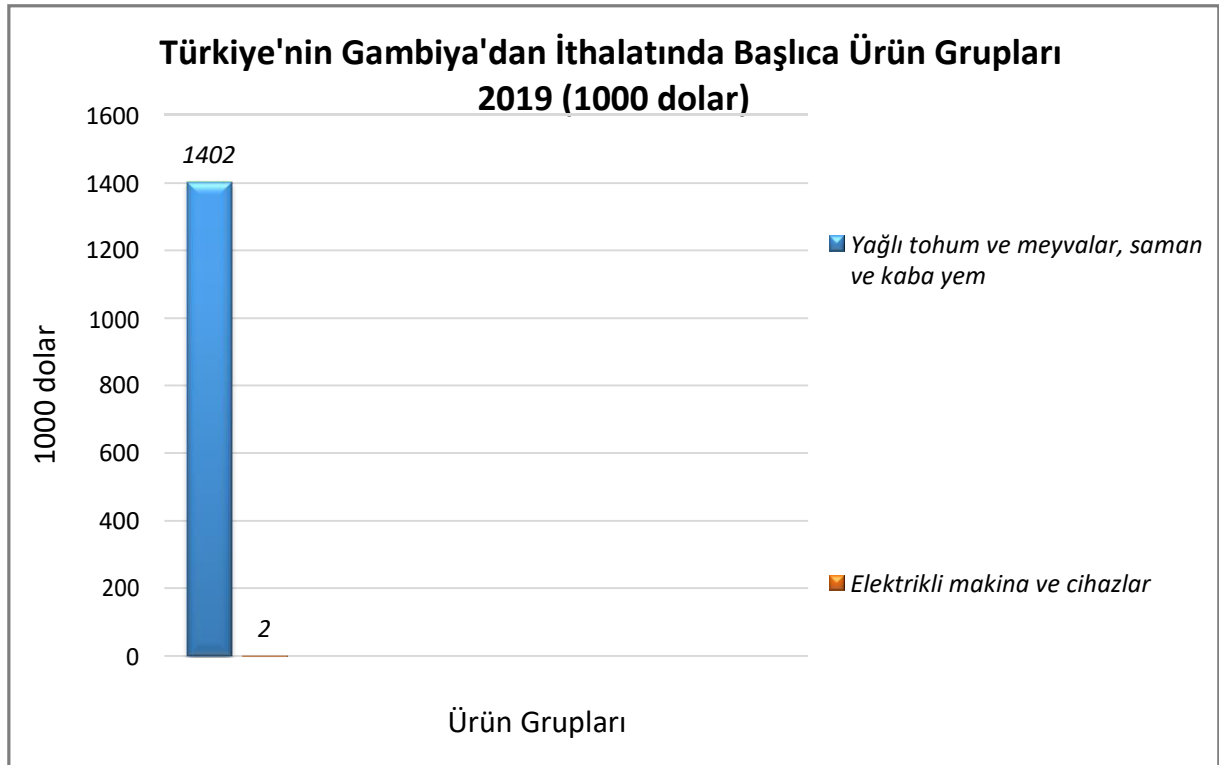
Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Gambiya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Gambiya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Kaynak: Trademap

EKLER:**EK-1: Gambiya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)**

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		22 067	9 195	165 148	100	1696,1
4403	Yuvarlak ağaçlar	0	0	52 118	31,6	100
0801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	1 444	660	32 109	19,4	4765
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	0	0	16 879	10,2	100
1504	Balıkların veya deniz memelilerinin katı ve sıvı yağları	141	82	10 212	6,2	12353,7
1508	Yer fıstığı yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	0	0	7 710	4,7	100
0307	Yumuşakçalar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış vs.)	232	136	7 136	4,3	5147,1
0303	Balıklar (dondurulmuş)	63	52	6 253	3,8	11925
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	12	45	4 629	2,8	10186,7
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	0	0	3 500	2,1	100
0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	11	64	2 690	1,6	4103,1
8548	Elektrik pilleri, bataryaları ve akümülatörlerinin döküntü ve hurdaları; kullanılmış olanlar; elektrikli aksam-parçalar	0	0	2 494	1,5	100
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	5	11	1 809	1,1	16345,5
2614	Titanyum cevherleri ve konsantreleri	0	0	1 781	1,1	100
0709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	0	11	1 503	0,9	13563,6
7602	Aluminyum döküntü ve hurdaları	0	0	1 451	0,9	100

Kaynak: Trademap

EK-2: Gambiya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		557 918	601 948	1 351 751	100	124,6
5208	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. ı geçmeyenler)	17	37	190 268	14,1	514137,8
1006	Pirinç	44 712	49 459	54 679	4	10,6
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	24 878	29 562	51 291	3,8	73,5
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	250	321	44 818	3,3	13862
1901	Malt hülasası; un, nişasta ve malt esaslı müstahzarlar	268	489	35 892	2,7	7239,9
5407	Sentetik filament iplikten dokunmuş kumaşlar	21	37	31 053	2,3	83827
8703	Otomobiller	31 720	22 506	30 436	2,3	35,2
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	1 047	704	27 983	2,1	3874,9
2523	Çimento	17 413	14 158	25 532	1,9	80,3
0902	Çay	1 809	1 975	24 276	1,8	1129,2
2103	Soslar ve müstahzarları; çeşni/lezzet verici karışımlar; hardal unu, irmiği ve hazır hardal	1 364	1 697	23 438	1,7	1281,1
5810	Parça, şerit veya motif halinde işlemler	7	14	22 041	1,6	157335,7
7214	İnşaat demiri	549	918	19 027	1,4	1972,7
0402	Süt, krema (konsantre edilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler)	4 058	4 099	19 019	1,4	364
5512	Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle %85 veya daha fazla sentetik devamsız lif içerenler)	0	0	18 787	1,4	100

Kaynak: Trademap

EK-3: Gambiya'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		22 067	9 195	165 148	100	41,3
1.	Çin	99 023	20 062	71 443	43,3	256,1
2.	Hindistan	57 287	45 497	40 924	24,8	-10,1
3.	Şili	273	1 595	9 562	5,8	499,5
4.	G. Kore	3 621	9 366	5 590	3,4	-40,3
5.	İngiltere	3 733	3 743	4 987	3	33,2
6.	İtalya	1 472	569	4 917	3	764,1
7.	İspanya	2 287	4 512	4 360	2,6	-3,4
8.	Belçika	2 995	5 306	3 355	2	-36,8
9.	Senegal	3 040	8 217	3 057	1,9	-62,8
10.	Hollanda	2 387	6 065	2 953	1,8	-51,3
11.	Tayvan	641	1 363	2 527	1,5	85,4
12.	ABD	1 008	602	1 597	1	165,3
13.	Türkiye	3	0	1 405	0,9	0
14.	Fransa	193	224	1 143	0,7	410,3
15.	G. Afrika	572	640	866	0,5	35,3

Kaynak: Trademap

EK-4: Gambiya'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		557 918	601 948	1 351 751	100	4,5
1.	Çin	399 023	426 524	512 673	37,9	20,2
2.	Hindistan	108 088	146 726	145 457	10,8	-0,9
3.	Brezilya	90 636	89 200	78 924	5,8	-11,5
4.	Senegal	107 267	97 492	77 492	5,7	-20,5
5.	Hollanda	58 593	46 678	59 956	4,4	28,4
6.	Türkiye	38 399	45 515	51 346	3,8	12,8
7.	ABD	39 236	41 287	44 994	3,3	9
8.	Endonezya	46 876	41 260	42 663	3,2	3,4
9.	İngiltere	34 682	37 208	41 907	3,1	12,6
10.	Malezya	45 121	31 781	34 397	2,5	8,2
11.	İspanya	31 365	26 583	26 344	1,9	-0,9
12.	Tayland	25 032	20 978	24 677	1,8	17,6
13.	Belçika	24 991	21 159	24 287	1,8	14,8
14.	Fas	10 086	14 690	24 259	1,8	65,1
15.	Almanya	12 391	13 939	22 901	1,7	64,3

Kaynak: Trademap

Ek-5: Türkiye'nin Gambiya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (% 2018-2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		38 399	45 515	51 346	100	12,8
7214	İnşaat demiri	7 464	10 857	13 407	26,1	23,5
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	311	337	3 966	7,7	1076,9
1902	Makarnalar ve kuskus	3 596	4 976	3 319	6,5	-33,3
1602	Hazırlanmış veya konserve edilmiş et, sakatat veya kan	118	0	2 485	4,8	0
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 145	1 552	2 361	4,6	52,1
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	1 144	1 554	2 271	4,4	46,1
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	934	1 643	2 165	4,2	31,8
7215	Demir veya alaşımsız çelikten diğer çubuklar	837	1 441	1 487	2,9	3,2
7209	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği > 600 mm, soğuk haddelenmiş, kaplanmamış)	56	98	1 458	2,8	1387,8
1101	Buğday unu	9 741	8 156	1 185	2,3	-85,5
8507	Elektrik akümülatörleri (bunların separatörleri dahil)	412	1 019	1 146	2,2	12,5
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	1 301	807	1 057	2,1	31
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	821	1 436	944	1,8	-34,3
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	397	354	919	1,8	159,6
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	338	782	789	1,5	0,9

Kaynak: Trademap

Ek-6: Türkiye'nin Gambiya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (%, 2019)	Değişim (%, 2018-2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		3		1 405	100	0
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	0	0	1 402	99,8	0
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	0	0	2	0,1	0

Kaynak: Trademap

NAMİBYA

ÜLKE PROFİLİ

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER.....	2
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	3
3. DIŞ TİCARET	4
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	7
5. TÜRKİYE ile TİCARET.....	8
EKLER:	10

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Namibya Cumhuriyeti
Nüfus	2,5 milyon
Dil	İngilizce
Yüzölçümü	824.269 km ²
Başkent	Windhock
Başlıca Şehirleri	Windhock, Rundu, Walvis Bay, Swakopmund, Oshakati, Katima Mulilo
Yönetim Şekli	Başkanlık
Devlet Başkanı	Hage Geingob
Para Birimi	Namibya Doları

Coğrafi Konum

Ülke Güney Afrika'nın batısında yer almaktadır. Batısı Atlas Okyanusu'na kıyıdır. Kuzeyde Angola ve Zambiya, güney ve güney batıda Güney Afrika Cumhuriyeti, doğuda ise Botsvana ile komşudur.

Ülkenin kıyı şeridi 1350 km'yi bulmaktadır. Kıyı şeridi boyunca genişlikleri 20 ile 140 km arasında değişen kum düzlükleri yer almaktadır. Büyük ölçüde kumlarla kaplı olduğundan kıyı bölgesi Namib Çölü olarak anılmaktadır.

Namibya yılda 300 günden fazla güneş ışığı alır. Kışları (Haziran-Ağustos) genellikle kurudur. Biri çok (Şubat-Nisan), diğeri az (Eylül-Kasım) olmak üzere iki yağışlı sezon olup her ikisi de yazın görülmektedir. Nem düşüktür. Yağışlar oldukça değişken olup kuraklık daha belirgindir.

Siyasi ve İdari Yapı

Namibya, Güney Afrika Cumhuriyeti yönetimi öncesinde bir Alman kolonisiydi. I. Dünya Savaşı'nda Güney Batı Afrika adı altında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kontrolüne girmiştir. 1966'da Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletlerin Namibya'dan çekilmesini öngören kararına uymaması üzerine silahlı mücadele başlamıştır. Güney Afrika, Birleşmiş Milletlerin; ateşkes ilan edilmesini, Güney Afrika askerlerinin bölgeden çekilmesini ve BM güvenlik güçlerinin gözetiminde serbest seçimler yapılmasını öngören kararını ancak 1988'de kabul etmiştir. 1989'da bağımsız Namibya'nın anayasasını hazırlamak üzere bir Kurucu Meclis seçilmiştir. 21 Mart 1990'da Namibya bağımsızlığını kazanmıştır.

Namibya çok partili demokratik sistemle yönetilen üniter bir devlettir. Başkanlık ve parlamento seçimleri eş anlı olarak 5 yılda bir yapılmaktadır. Bağımsızlık hareketini de yürüten Güneybatı Afrika Halk Örgütü ülke siyasetine yön vermektedir. Ciddi bir siyasi rakibi bulunmamaktadır.

Nüfus ve İstihdam

Yaklaşık 2,3 milyon ile çok düşük bir nüfusa sahip olmasına karşın, işsizlik Namibya'da önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Ülkedeki istihdamın sadece %6'sı imalat sanayinde istihdam edilmektedir. Tarım ve hayvancılığın istihdama katkısı %22, madencilik %1,5 civarındadır. Kamu dahil tüm hizmet sektörü %59 ile istihdama en büyük katkıyı yapmaktadır.

İşsizliğin bu kadar yüksek olmasında, ülkedeki ekonomik faaliyetlerin çok kısıtlı olmasının yanı sıra işgücünün mevcut iş alanlarının talep ettiği vasıfları karşılayamaması da büyük rol oynamaktadır. Ülkedeki eğitim sistemi de vasıflı eleman ihtiyacına cevap vermekten çok uzaktır.

Namibya'da işgücü verimliliği çok düşüktür. Mevcut iş kanunu esnek değildir. İşten çıkarmalar çok zor olduğundan firmalar yeni istihdam konusunda isteksiz davranmaktadır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Ülke madenler bakımından oldukça zengindir. En çok elmas, uranyum, altın, çinko, kurşun ve manganez çıkarılmaktadır. Uranyum üretiminde dünyada altıncı sıradadır. Yine dünyada en kaliteli elmas çıkarılan ülkelerden biridir.

Namibya'da 86 tescilli doğal yaşamı koruma alanı bulunmaktadır. Bu alanların toplamı 166 bin km²'yi bulmaktadır. Koruma altındaki alan ülke yüzölçümünün %22'sini oluşturmaktadır. Bu doğal yaşam alanlarında pek çok bitki ve hayvan türleri yaşamaktadır. Bu doğal yaşam alanları turizm açısından büyük potansiyel taşımaktadır. Turizm gelirleri GSYİH'nın %11'ini oluşturmaktadır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2017	2018	2019	2020	2021
GSYİH (Cari Fiyatlar -SAGP-milyar \$)	25,95	26,67	26,76	26,26	27,63
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	-0,06	0,34	-1,4	-2,48	3,2
Kişi Başına Düşen GSYİH'daki Değişim Oranı (Cari Fiyatlar-SAGP- %)	-1,24	0,3	-3,23	-4,3	1,27
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	6,15	4,29	3,72	2,43	3,16
Devletin Genel Net Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	-5	-5,31	-4,69	-6,95	-7,21
Cari Ödemeler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-3,98	-2,73	-2,29	-0,44	-1,04

*Satın Alma Gücü Paritesi

Kaynak: IMF

Namibya kişi başına düşen yaklaşık 7.500 dolar ile Dünya Bankası'nın gelir sınıflandırmasında üst-orta ülkeleri arasında yer almaktadır. 2,3 milyon gibi çok düşük bir nüfusa oranla zengin sayılabilecek kaynaklara sahiptir. Buna rağmen dünyada gelir dağılımının en bozuk olduğu ülkelerden biri olarak anılmaktadır.

Tarım ve hayvancılık, balıkçılık, gıda işleme, madencilik, cevher ve elmas işleme Namibya'daki en temel ekonomik faaliyetlerdir.

Nüfusun büyük bir çoğunluğu yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak tarımsal faaliyetlerle sürdürmektedir. Kırsal kesimde hane halkının yarısı tarımsal faaliyetleri geçimlik olarak yürütmektedir. Bu da sektörün potansiyelinin çok altında istihdam ve üretim sağlamasına yol açmaktadır.

Ülke madenler bakımından oldukça zengindir. En çok elmas, uranyum, altın, çinko, kurşun ve manganez çıkarılmaktadır. Uranyum üretiminde dünyada altıncı sıradadır. Yine dünyada en kaliteli elmas çıkarılan ülkelerden biridir.

İmalat sanayi başta et, balık, sebze ve meyve işleme olmak üzere gıda işleme; cevherden ergitme yöntemiyle bakır ve çinko üretimi ve elmas işleme sektörlerinde yoğunlaşmaktadır.

Lojistik, turizm, imalat ve tarım sektörleri stratejik sektörler olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla bu sektörlerde yapılacak yatırımlarda artışlar görülebilir.

Ülke, ekonomik hayatı olumsuz yönde etkileyen ve mevcut potansiyelin değerlendirilmesine engel olan büyük yapısal sorunlarla yüz yüzedir. Ülkede iş yapmanın maliyeti yüksektir. Vasıflı işgücü bulmak zordur. İşgücü piyasası çok katıdır. Üretimde verimlilik çok düşüktür. Finansman araçlarına erişimde büyük zorluklar yaşanmaktadır. Eğitimde hem fiziki ve beşeri imkanlar hem de eğitim kalitesi çok yetersizdir. Mevcut eğitim, piyasanın talep ettiği vasıfları işgücüne kazandırmaktan çok uzaktır.

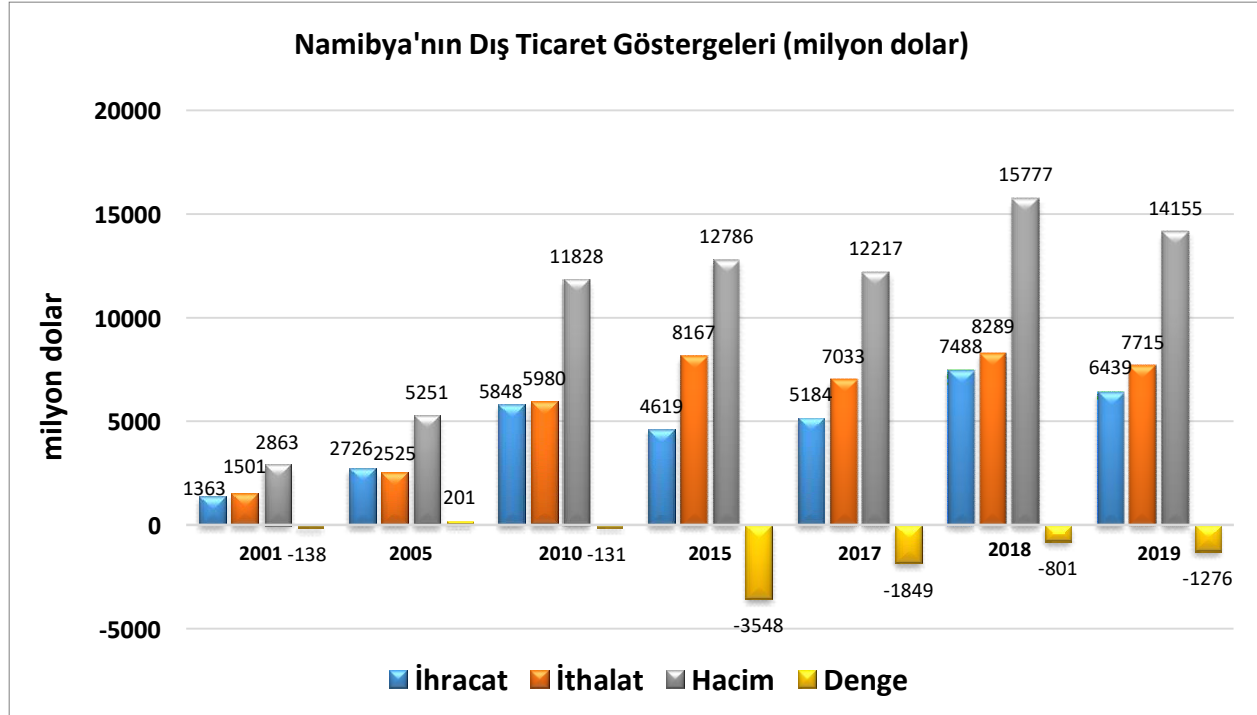
3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Namibya, dış ticaretinde son yıllarda açık vermektedir. İhracatı tamamen doğal kaynaklara dayanmaktadır. Bakır, elmas, uranyum, altın, balık ve kurşun ülke ihracatında önemli bir yer tutmaktadır. Diğer yandan bakır ve bakır cevheri, petrol yağları, elmas, kamyon, otobüs, ilaç, yeni dış lastik, telefon cihazları ve otomotiv yan sanayi ürünleri ülkenin en çok ithal ettiği ürünlerdir.

Namibya en çok Çin, Güney Afrika, Botswana, Belçika, İspanya ve Zambiya'ya ihracat yaparken en çok ithalatı ise Güney Afrika, Zambiya, Çin, Bulgaristan, Hindistan ve Botswana'dan yapmaktadır.

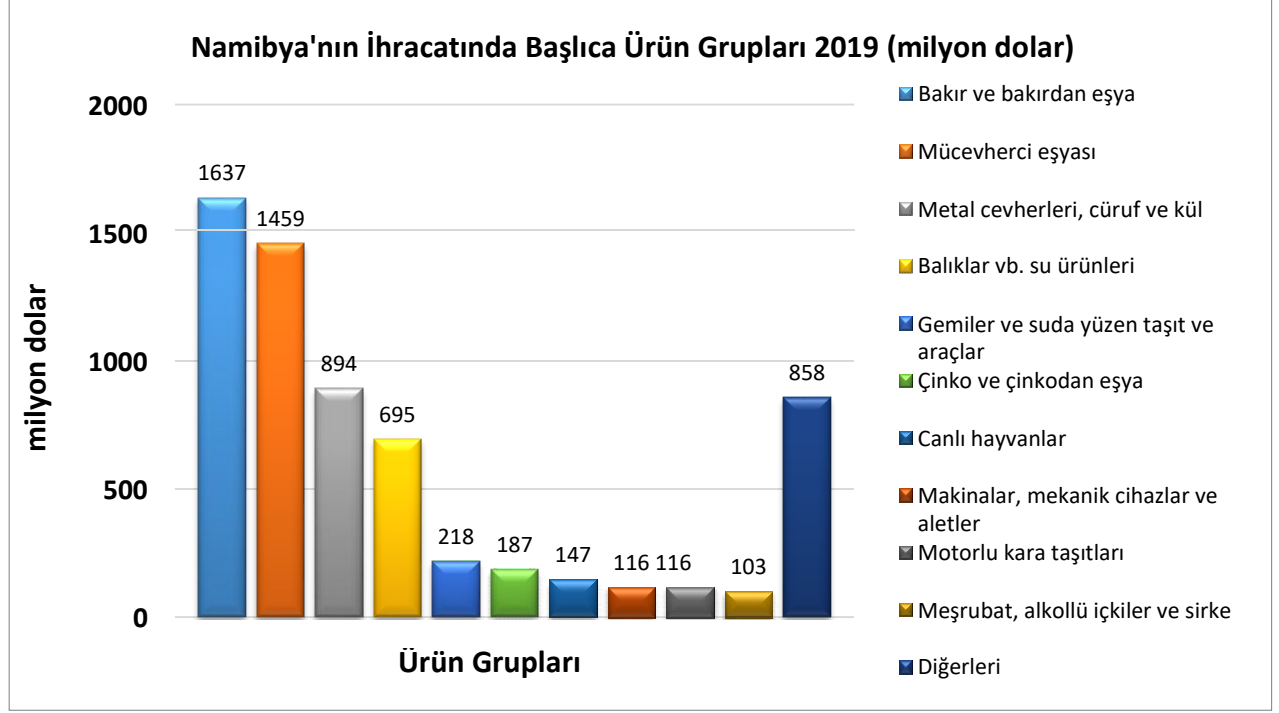
Ülkenin Dış Ticareti

Kaynak: Trademap

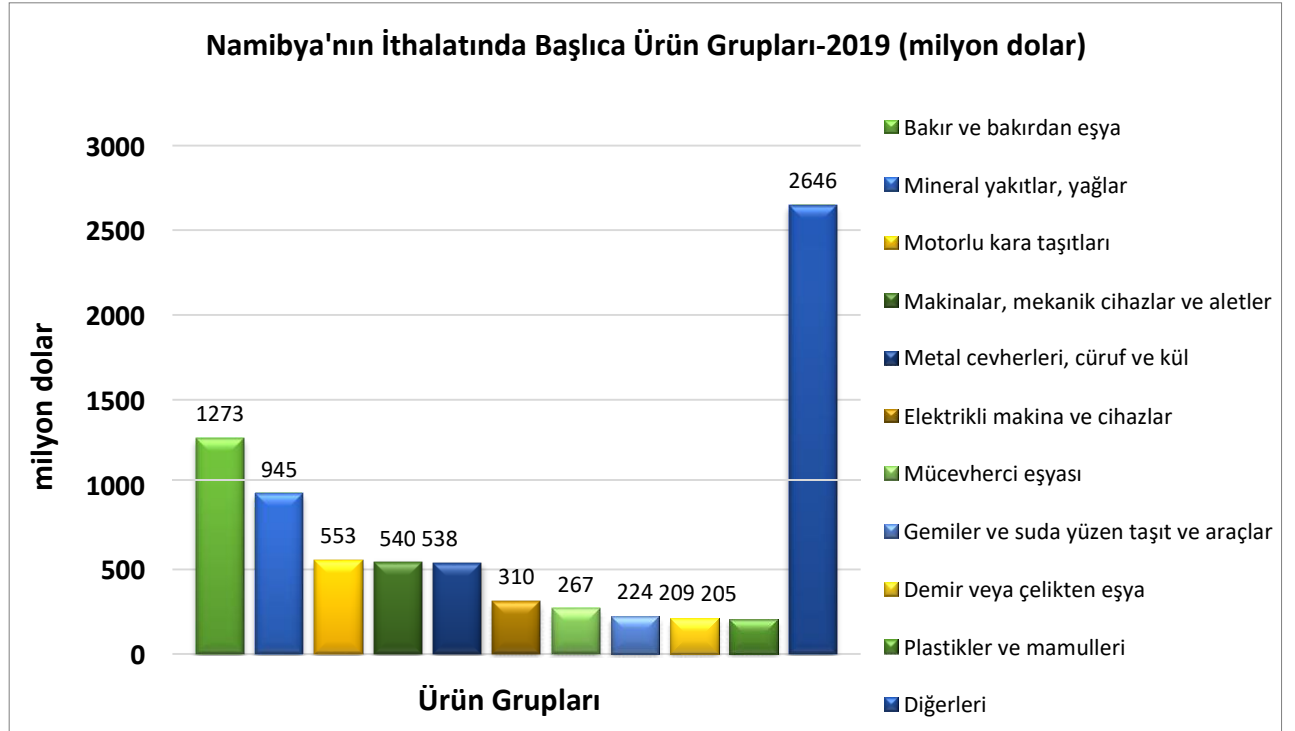
Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Kaynak: Trademap

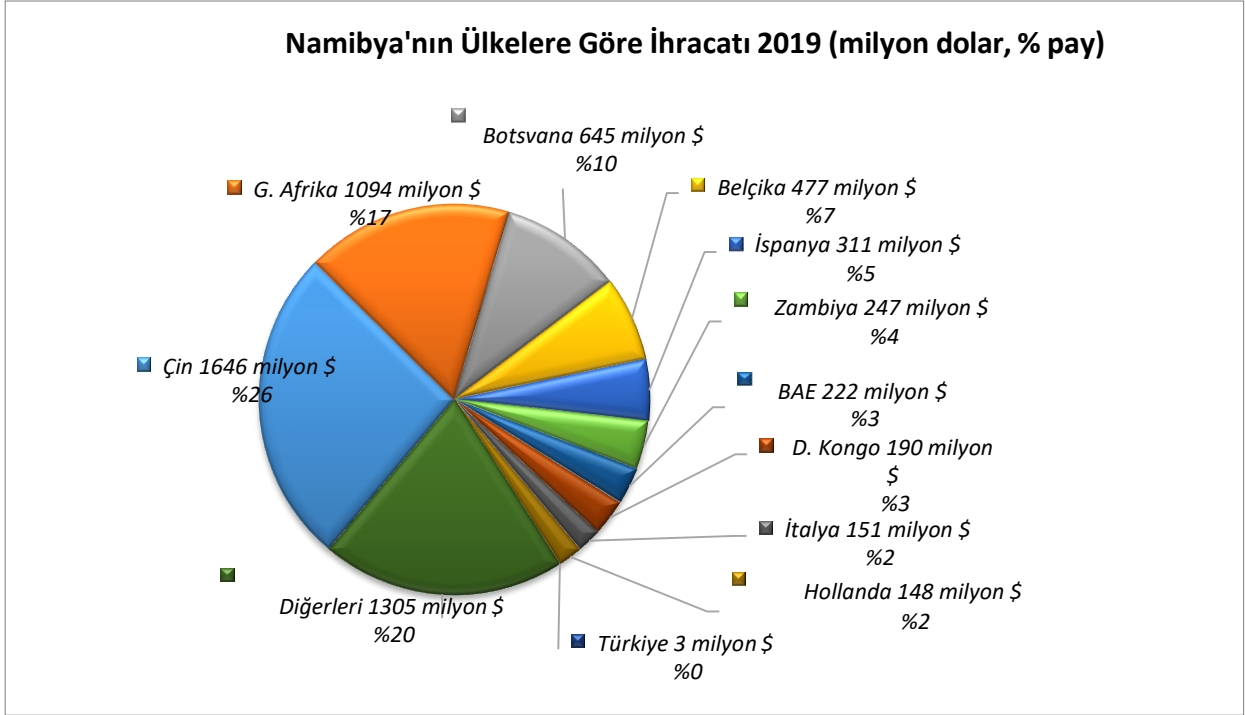
İthalat

Kaynak: Trademap

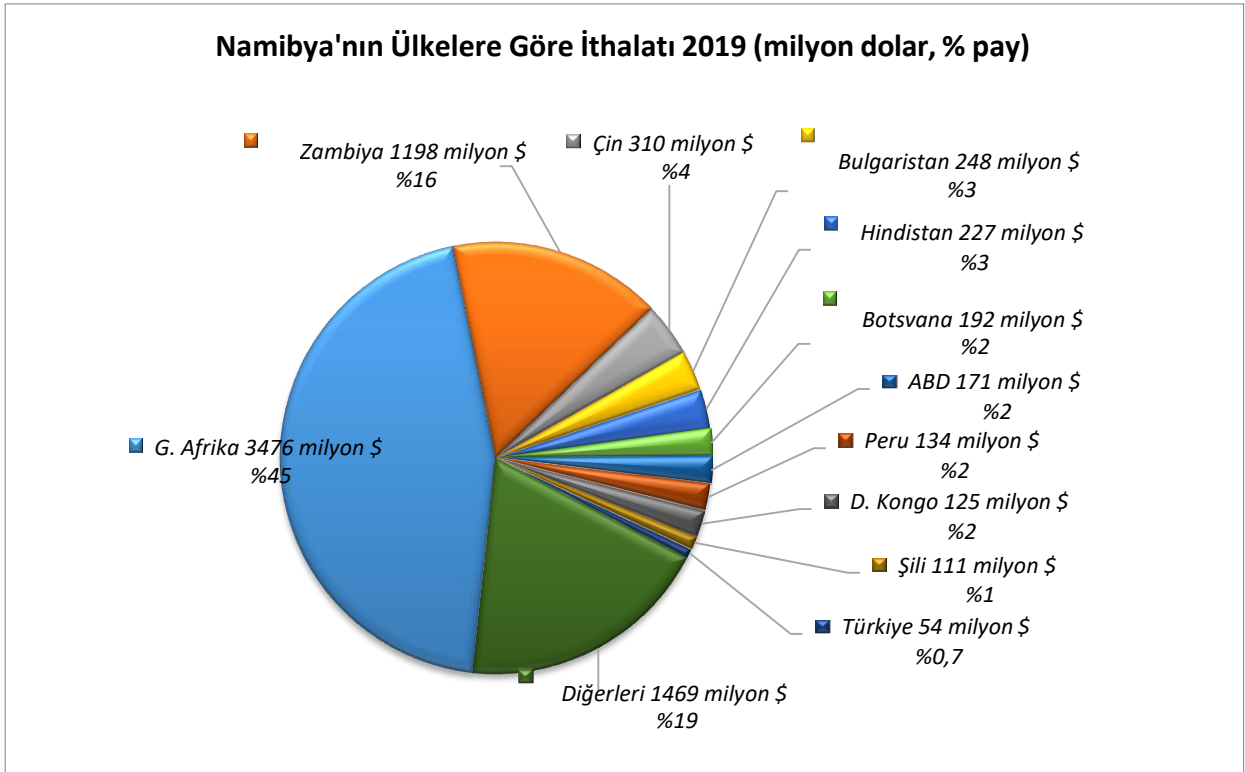
Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Kaynak: Trademap

İthalat

Kaynak: Trademap

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Namibya, yabancı yatırımları çekerek ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırmaya yönelik bir politika izlemektedir. 1990'da yürürlüğe giren yabancı yatırımlara ilişkin kanun doğrudan yabancı yatırımlara dair mevzuatın temelini oluşturmaktadır. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı bu mevzuatı yürütmekle sorumludur.

Bakanlık mevcut yasaya dayanarak Namibya Yatırım Merkezi'ni kurmuştur. Bu merkez yabancı yatırımlara ilişkin tanıtım ve rehberlik faaliyetleri yürütmekte; yatırım fırsatları, teşvikler ve süreç hakkında tavsiyelerde bulunmakta ve genel bilgiler vermektedir. Dolayısı ile potansiyel yatırımcılar için çoğu kez ilk başvuru noktası işlevi görmektedir. Merkez aynı zamanda potansiyel yabancı yatırımlar hakkında görüş oluşturmakta ve bu görüşünü Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile paylaşmaktadır. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı başvuruda bulunan yatırımın reddi veya kabulünde merkezin görüşünü de dikkate almaktadır.

Namibya Rekabet Kurulu, Namibya pazarında rekabeti korumak ve geliştirmek adına yerli veya yabancı şirket satın alma ve birleşmelerini karara bağlamakla yetkilidir.

Yabancı yatırım kanunu, Namibya firmaları ile yabancı yatırımcılar arasında ayırım yapmama garantisini vermektedir. Hükümet ile yatırımcılar arasındaki anlaşmazlıkların uluslararası tahkime götürülebilmesi, kamulaştırmada adil tazminat ödenmesi, kar transferi ve döviz edinebilmeye ilişkin haklar vb. uygulamalara yasada yer verilmiştir.

Yabancı yatırımlar kanununda her ne kadar yerli firmalar ile yabancı sermayeli firmalar arasında bir ayırım yapılmayacağı yer olsa da aynı yasada hükümetin kısıtlama hakkına sahip olduğu da vurgulanmaktadır. Çoğu kısıtlama toprak ve doğal kaynakların kullanımı ile kamu ihalelerine girişte görülmektedir. Örneğin doğal kaynakların işletilmesine dair lisanslar verilirken yerli ortak katılımı aranmaktadır. Toprak reformu kanunu yabancıların tarım toprakları edinebilmesine ilişkin hükümleri de içermektedir. Toprak ve İskan Bakanlığı'nın ön izni olmaksızın yabancılar tarım toprağı edinmemektedir.

Namibya, Güney Afrika bölgesinde en az doğrudan yabancı yatırım alan ülkelerden biridir. 2019 yılı itibarıyla yabancı sermaye stoku 6,8 milyar dolar civarında bulunmaktadır.

Namibya'da Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (milyon dolar)

Yıllar	Miktar
2014	441
2015	857
2016	368
2017	374
2018	157
2019	-17
Doğrudan Yabancı Sermaye Stoku	6.828

Kaynak: World Investment Report 2020, UNCTAD

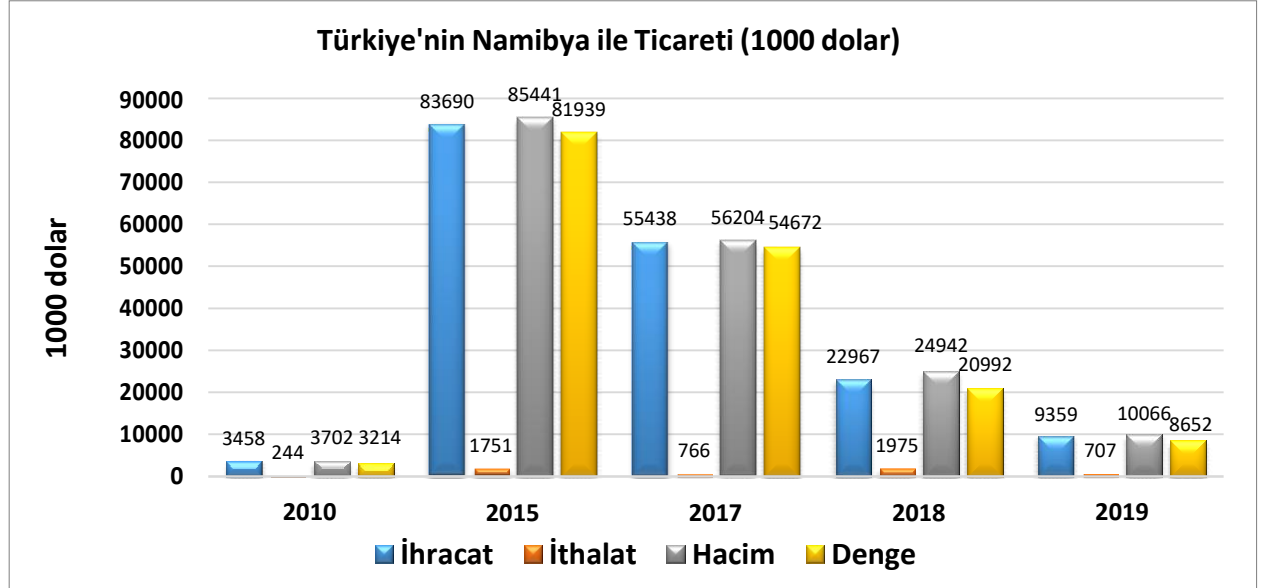
5. TÜRKİYE ile TİCARET

Genel Durum

Namibya Türkiye'nin dış ticaretinde önemsiz bir yere sahiptir. Petrol yağları ve Çinko cevheri Türkiye'nin Namibya'ya düzenli ihraç ettiği iki üründür. Bunlardan petrol yağının ihracatı son iki yıldır durmuştur. Diğerinin ihracatı düşük olmakla birlikte devam etmektedir.

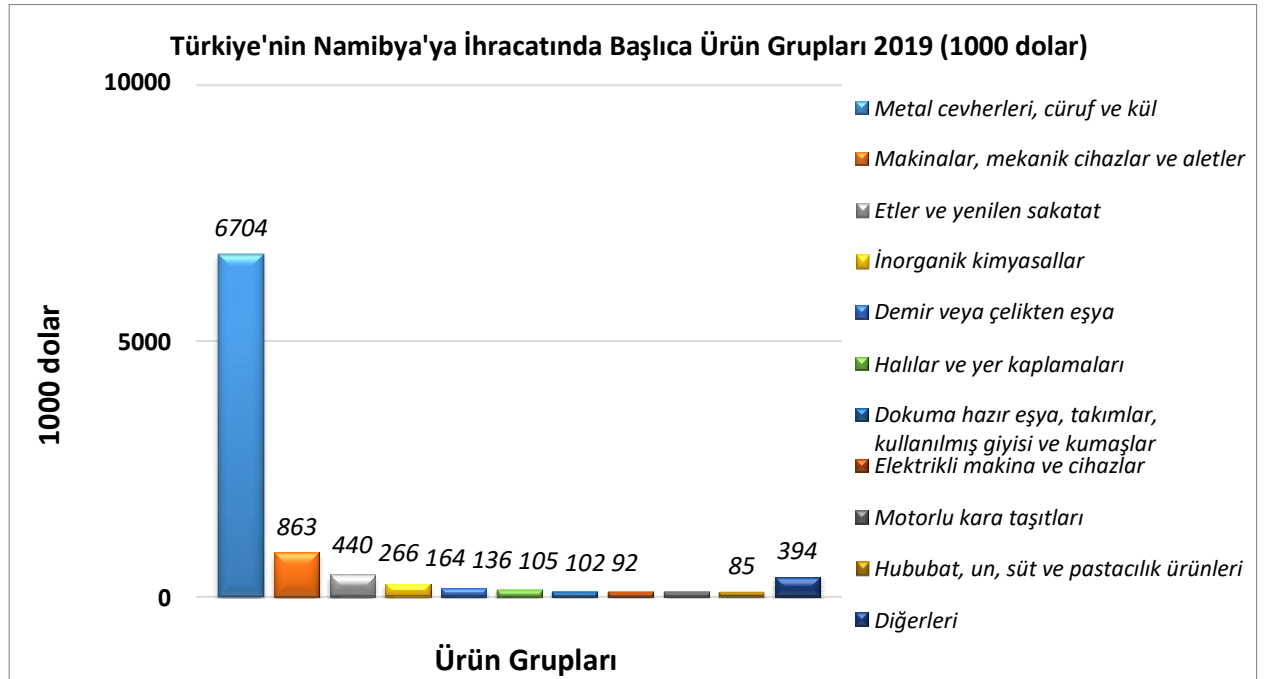
Türkiye'nin Namibya'dan düzenli olarak ithal ettiği bir ürün bulunmamaktadır.

Türkiye-Namibya Dış Ticareti

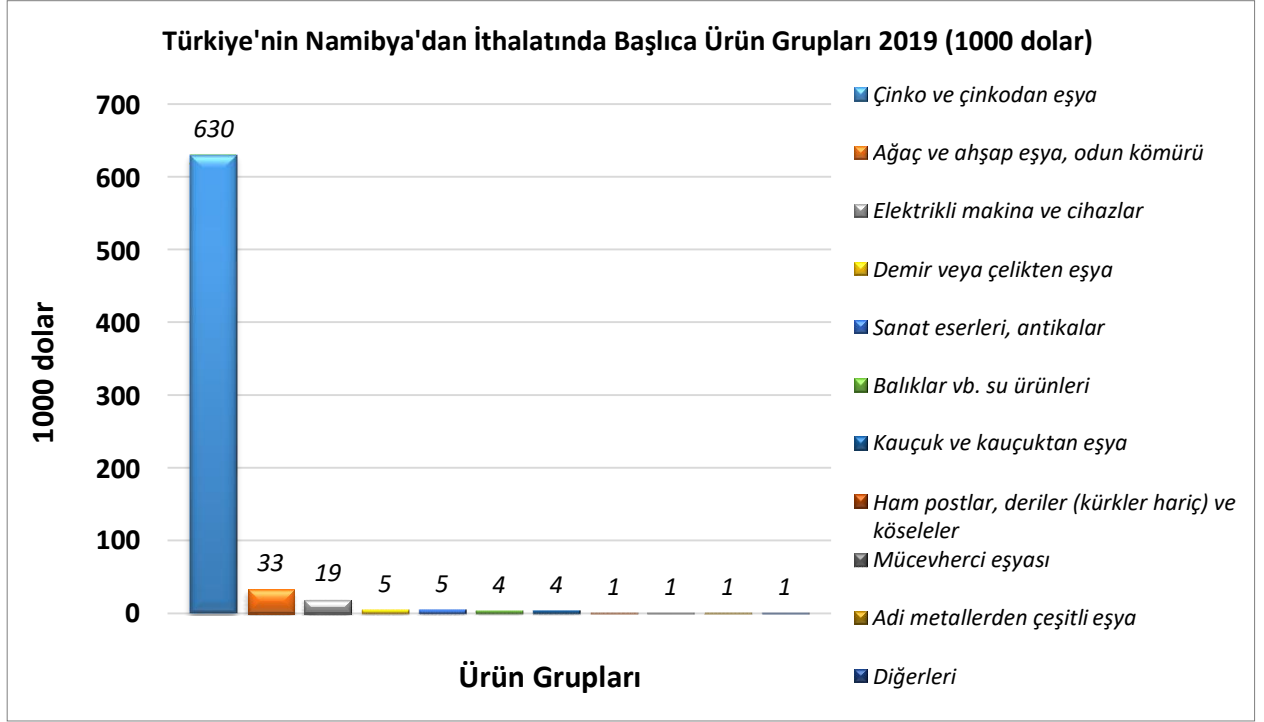
Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Namibya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Namibya'dan İthalatında Başlıca Ürünler

Kaynak: Trademap

EKLER:***EK-1: Namibya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		5 183 908	7 488 296	6 439 325	100	-14
7402	Rafine edilmemiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	272 838	1 277 705	1 338 878	20,8	4,8
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	1 523 294	1 670 306	1 133 442	17,6	-32,1
2612	Uranyum ve toryum cevherleri ve konsantreleri	309 818	657 991	754 695	11,7	14,7
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	423 833	287 352	324 518	5	12,9
0304	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	289 333	345 017	323 449	5	-6,3
0303	Balıklar (dondurulmuş)	337 943	331 688	307 710	4,8	-7,2
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	42 534	243 256	224 920	3,5	-7,5
8906	Diğer gemiler (savaş gemileri ve kurtarma gemileri dahil, kürekli olanlar hariç)	160 290	408 241	193 610	3	-52,6
7901	İşlenmemiş çinko	219 171	199 331	186 770	2,9	-6,3
0102	Canlı büyükbaş hayvanlar (at, eşek, katır ve bardolar hariç)	154 051	167 717	111 381	1,7	-33,6
2203	Biralar (malttan)	63 505	78 203	88 994	1,4	13,8
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	79 240	41 548	88 181	1,4	112,2
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	70 551	104 210	71 990	1,1	-30,9
7409	Bakır saclar, levhalar, yapraklar ve şeritler (kalınlıkları 0,15 mm. yi geçenler)	88 231	28 064	65 941	1	135
0806	Üzümler (taze/kurutulmuş)	37 814	50 298	58 116	0,9	15,5

Kaynak: Trademap

EK-2: Namibya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		7 033 407	8 288 940	7 715 202	100	-6,9
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	653 131	827 981	898 178	11,6	8,5
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	574 199	339 257	514 554	6,7	51,7
7102	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış)	413 426	325 480	261 970	3,4	-19,5
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	67 668	132 899	225 402	2,9	69,6

8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	224 501	216 274	193 781	2,5	-10,4
8703	Otomobiller	205 112	195 804	157 448	2	-19,6
8906	Diğer gemiler (savaş gemileri ve kurtarma gemileri dahil, kürekli olanlar hariç)	8 432	634 810	113 160	1,5	-82,2
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	115 304	119 518	91 421	1,2	-23,5
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	76 325	74 766	81 044	1,1	8,4
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü vb. bilgileri almaya, vermeye mahsus cihazlar	70 125	81 020	76 661	1	-5,4
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	87 799	85 471	73 737	1	-13,7
2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	40 110	38 043	66 535	0,9	74,9
8902	Balıkçı gemileri; balıkçılık ürünlerinin işlenmesine, korunmasına ve konserve edilmesine mahsus gemiler ve diğer gemiler	47 078	68 872	64 441	0,8	-6,4
3824	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar, kimya ve bağlı sanayide kull. diğer kimyasal ür.	58 322	8 552	62 513	0,8	631
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	60 670	54 653	57 045	0,7	4,4

Kaynak: Trademap

EK-3: Namibya'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		5 183 908	7 488 296	6 439 325	100	-14
1.	Çin	250 287	1 247 966	1 645 972	25,6	31,9
2.	G. Afrika	1 130 835	1 131 972	1 093 859	17	-3,4
3.	Botsvana	633 156	703 046	644 915	10	-8,3
4.	Belçika	242 444	707 404	476 601	7,4	-32,6
5.	İspanya	234 663	292 017	311 444	4,8	6,7
6.	Zambiya	189 796	264 564	247 064	3,8	-6,6
7.	BAE	206 439	183 017	221 500	3,4	21
8.	D. Kongo	115 297	153 391	190 423	3	24,1
9.	İtalya	201 546	230 889	151 310	2,3	-34,5
10.	Hollanda	54 261	108 223	147 921	2,3	36,7
11.	Fransa	176 916	272 601	140 648	2,2	-48,4
12.	ABD	134 845	112 748	136 539	2,1	21,1
13.	Bahamalar	1 215	9 848	122 169	1,9	1140,5
14.	Kanada	47 230	23 455	102 151	1,6	335,5
15.	Hong Kong	43 442	56 580	93 016	1,4	64,4
...	...	...	...	...	...	...
45.	Türkiye	432	1 798	2 895		61

Kaynak: Trademap

EK-4: Namibya'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

		2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		7 033 407	8 288 940	7 715 202	100	-6,9
1.	G. Afrika	3 925 495	3 683 650	3 475 811	45,1	-5,6
2.	Zambiya	321 102	1 169 306	1 198 274	15,5	2,5
3.	Çin	363 800	468 829	309 760	4	-33,9
4.	Bulgaristan	451 934	205 438	247 764	3,2	20,6
5.	Hindistan	150 633	142 409	226 929	2,9	59,4
6.	Botsvana	412 121	338 028	192 351	2,5	-43,1
7.	ABD	140 417	165 581	170 747	2,2	3,1
8.	Peru	123 871	118 745	134 104	1,7	12,9
9.	D. Kongo	2 389	10 543	125 059	1,6	1086,2
10.	Şili	674	17 677	111 167	1,4	528,9
11.	BAE	102 835	122 517	100 374	1,3	-18,1
12.	Almanya	96 305	78 402	88 463	1,1	12,8
13.	İtalya	88 540	35 540	87 963	1,1	147,5
14.	Norveç	3 239	15 430	76 038	1	392,8
15.	İngiltere	54 552	198 683	71 602	0,9	- 64
...	...	...	...	...	...	...
18.	Türkiye	73 856	35 681	54 193	0,7	51,9

Kaynak: Trademap

EK-5: Türkiye'nin Namibya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		55 438	22 967	9 359	100	-59,3
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	10 229	20 897	5 040	53,9	-75,9
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	0	0	1 664	17,8	0
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	23	88	440	4,7	400
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	0	0	438	4,7	0
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	1	0	281	3	0
2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	4 815	302	266	2,8	-11,9

5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	84	57	136	1,5	138,6
6305	Eşya ambalajında kullanılan torba ve çuval	0	0	100	1,1	0
1902	Makarnalar ve kuskus	62	12	78	0,8	550
8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	0	274	71	0,8	-74,1
7311	Demir veya çelikten sıkıştırılmış veya sıvı hale getirilmiş gazlar için kaplar	5	74	66	0,7	-10,8
8525	Radyo veya televizyon yayınlarına mahsus verici cihazlar, televizyon kameraları, dijital ve görüntü kaydedici kameralar	0	0	53	0,6	0
8432	Toprağı hazırlamaya, işlemeye, ekmeye, ormancılıkta kullanılan makina ve cihazlar; çimen, spor sahaları için silindirler	0	0	50	0,5	0
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	18	1	49	0,5	4800
9303	Diğer ateşli silahlar (spor için av tüfekleri ve diğer tüfekler, işaret fişeği, ok silahları, hayvan için sürgülü silah)	3	191	40	0,4	-79,1

Kaynak: Trademap

Ek-6: Türkiye'nin Namibya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		766	1 975	707	100	-64,2
7901	Alaşımız çinko;çinko=>%99, 99	0	1 415	630	89,1	-55,5
4402	Odun kömürü; diğerlerinden	313	146	33	4,7	-77,4
8504	Statik konvertörler	3	0	10	1,4	0
9705	Zooloji, botanik, arkeolojik vb. nümizmatik bir değeri bulunan koleksiyon	0	0	5	0,7	0
0304	Berlam balıklarının filetoları; dondurulmuş	0	0	4	0,6	0
4016	Vulkanize kauçuktan conta, rondela ve diğer eşya	0	0	4	0,6	0
7307	Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları	0	0	3	0,4	0
8503	Paslanmaz çelikten uç uca	0	0	3	0,4	0

	kaynak için bağlantı parçaları					
7318	Seramik dielektrikli kondansatörler (çok katlı)	8	11	2	0,3	-81,8
8512	Demir/çelikten diğer vidacıvatalar-somun, rondela olabilir	0	0	2	0,3	0
8532	Diğer aydınlatma/gözle görülebilen işaret cihazları	1	0	2	0,3	0
4113	Makine ve cihazları izole edici plastikten bağlantı parçaları	0	5	1	0,1	-80
7103	Bellekler	8	2	1	0,1	-50
8310	Uçak ve helikopterlerin diğer aksam ve parçaları	0	0	1	0,1	0
8542	Sürüngelemlerin diğer deri ve köseleri	39	1		0,1	0

Kaynak: Trademap